

שבות יעקב חלק שלישי א"ח שאלה א תמהתי על הא דמבואר בא"ח סימן ד' דההולך ד' אמות בלי נטילת ידים שחרית חייב מיתה מפני מה אין העולם נזהרין בזה כי חמירא סכנתא מאיסורא ואף גם יראים ושלמים בתורה לא ראיתי נזהרים בזה והוא מלתא דתמיהא לי וכה"ג ראיתי פשוט המנהג לזקני הדור שצריכין משען ומשענה במקל והולכין בהם לבית הכנסת שהוא מקדש מעט שיש חשש איסור לילך עם המקל שמה כדאיתא במתני' ריש פ' הרואה לא יכנס אדם להר הבית במקלו ובמנעלו וכו' עכ"ל: תשובה במה דסיים אפתח ע"ד דאמרינן מאכילין אותו הקל הקל תחלה מה ששאלתי על דבר המקל אין כאן חשש ופקפוק איסור כלל ובזה לא אמרינן מקלו יגיד לו כי הבאת ראייה לאיסור ממתני' דפ' הרואה ולא שפלת לסיפא מסקנת הש"ס שם דף ס"ב ע"ב אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שרי מידי דהוי אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבה"כ מותר אף רקוקה בהר הבית אסור ובבה"כ מותר וכו' ומסיק ק הש"ס שם אלא אמר רב כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש אף בבה"כ רקיקה ומנעל שרי עכ"ל וכ"פ הרמב"ם פי"א מה' תפלה דין יו"ד שכתב וז"ל ומותר לאדם להכנס לבה"כ במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואם הי' צריך לרוק ירוק בבה"כ עכ"ל וכן מבואר בטא"ח סימן קנ"א וכ"פ כל הראשונים ואחרונים בלי חולק והב"ח כתב שם בסעיף ד' וז"ל ולכן נראה דאפי' משנת חסידים ליכא כיון דאין מקפידין בהני גם במקל אין להקפיד דמאי שנא הא מהא עכ"ל אכן ראיתי בעולת תמיד ס"ק ח' סיים וז"ל ואני אומר מאן דנזהר תע"ב דמ"מ כבוד שמים איכא עכ"ל ואולי זה גרם ששאלתני על דבר זה ובאמת נ"ל דאין לסמוך עליו בזה וכיוצא בזה שהוא מותר מדינא דש"ס וכל הפוסקים והיא חומרא בלי טעם אדרבה מצינו כמה פעמים בקרא ובש"ס שחסו על כבוד הזקן גם פה ק"ק מיץ כשבאתי הנה לישיב על מקום גדולים בבה"כ מקום מיוחד לאב"ד ור"מ מפה ראיתי בזוית נקב גדול ואמרו לי שעשו נקב זה בכוונה לעמוד שם האב"ד ור"מ מקלו הרי שפשטו היתרו וע"כ צ"ל אפילו מאי דאיתמר בש"ס בהר הבית היינו דווקא במקל אשר הולכין בהם עוברי דרכים שהם מלוכלכין הרבה משא"כ במקל שהוא לכבוד זקנים וחשובים אין ביזוי זה כלל ואין לפקפק בה ומטה משה יוכיח אע"פ שהקב"ה א"ל של נעליך מ"מ הלך שם עם המטה כמו שנאמר מזה בידך וגו' ואין זה רק דרך חשיבות וגדולה והוא פשוט: על מה ששאלתני למה אין נזהרין העולם שלא לילך שחרית ד' אמות בלי נטילת ידים האמת אגיד בש"ס ובפוסקים ראשונים לא נזכר מדין זה כלום רק האחרונים כתבו וז"ל בתולעת יעקב כתב בשם הזוהר דההולך שחרית ד' אמות בלי נטילת ידים חייב מיתה עכ"ל והובא ג"כ בב"ח ריש סימן ד' וסיים בזה"ל ותימא למה לא כתב כן הב"י ונראה לפי דרובא אינן יכולין ליזהר בכך מוטב שיהו שוגגין ולא יהי' מזידין ולכן לא כתבו עכ"ל הב"ח ולעד"נ דמש"ה השמיטו הב"י לפי שדין זה לא נזכר כלל בש"ס ופוסקי' ראשונים ואדרבא מבואר בש"ס דברכות דף ט"ו שבקומו ממטתו יבדוק נקביו ויפנה ואח"כ יטול ידיו ויניח תפילין וכו' וכיון שצריך לפנות ולכנס לבית הכסא ודאי הוא יותר מד' אמות כי לאו כל אדם זוכה להיות ב"ה סמוך למטתו כ"כ וגם דברי הזוהר י"ל דס"ל כרשב"א דאמר בברכות דף כ"ה ע"ב דכל הבית כולו הוי כד' אמות אפילו הוא מאה אמה אע"ג דאנן לא קי"ל כרשב"א בזה מ"מ לענין נט"י שחרית שהוא רק פרישות וחסידות יתירה שלא הוזכר בש"ס ובפוסקים

ראשוני' כלום אין להחמיר כולי האי ופוק חזי מה עמא דבר ועיין בי"ד סימן שד"ם ובש"כ שם ס"ק י"א וכל זה נ"ל ברור הק' יעקב שאלה ב כהן שבא בי"ט לבה"כ בשעה שאחיו הכהני' עולין לנשיאות כפים וידיו אינם נקיים ואם ימתין עד שיביאו לו מים בין כך ובין כך כבר נשאו הכהנים את כפם והוא אינו נושא כפיו כיצד יעשה.

תשובה הנה לפום רהיטא ה' נראה דלא ישא כפיו שאין ידיו נקיים וכן פשוט וערוך לפנינו בש"ס ערוכה בסוטה פ' ואלו נאמרין דף ל"ט ע"א אמר ריב"ל כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם קודש וברכו את ה' ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר כיון שאין שהות להדר אחר מים ויבטל מנשיאות כפים דהוי כעובר בשלש עשה וכמבואר בא"ח סימן קכ"ח א"כ מוטב שיקנח ידיו בעפר או בצרורות או בקסמין כדאיתא בברכות דף ט"ו האי צורבא מרבנן דאתי ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנח ידיו בעפר ובצרורות ובקסמין א"ל שפיר קאמר מי כתב ארחץ במים ארחץ בנקיון כתיב בכל מידי דמנקי דהא רב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא וכו' פירשי' בעידן קריאת שמע שזמנו קבוע פן יעבור הזמן וע"ש בתו' דגם לתפלה דינא הכי וכן הסכמת הפוסקים כמבואר בא"ח סימן ד' סעיף כ"ב ובסימן צ"ב סעיף ד' ע"ש וא"כ בנדון שלפנינו נמי נימא הכי כדי שלא יעבור נשיאות כפים בצבור עם אחיו הכהנים יקנח ידיו בכל מידי דמנקה וישא כפיו דהא הכא ג"כ לא כתיב שאו ידיכם קודש במים אך די"ל חילוק ידענו ואין זה דומה לזה דהא שם בפ' אלו נאמרין מבואר דברכת כהנים בנשיאות כפים דמי לעבודה ובעבודה צריך רחוץ ידים במים מן הכיור א"כ ה"ה הכא בנשיאות כפים כל זה ה' נראה לפום רהיטא אכן כאשר ירדתי אל העיון גמור ראיתי שכל זה אינו דהא דמדמה ברכה לשירות הוא שלא אליבא דהלכתא כמו שהרבתי בזה בתשובת שבות יעקב ח"ב ריש ס"א ע"ש באריכות וכן מוכח מדריב"ל עצמו שהצריך להביא האי פסוק דשאו ידיכם קודש דהוא רק אסמכתא בעלמא דלא קאי התם אברכת כהנים רק אכל הברכות כולם כמ"ש תוס' שם בסוטה שאביא לפנינו ולא מייתי מדאיתקוש ברכה לשירות אלא ודאי דזה אינו כמ"ש בתשובתי באורך וא"כ ג"כ בנשיאות כפים מנקה ידיו בכל מילי דמנקי ונושא כפיו כדי שלא יהיה כאלו עובר בשלש עשה ומצאתי לי און וראיה ברורה לדבר מדברי התו' שם בסוטה דף ל"ט ע"א ד"ה כל כהן שלא נטל ידיו פירש"י אמר לו רבי אם נטל ידיו שחרית ונטהר הכהן אינו צריך ליטול ידיו כשעולה לדוכן וכמדומה שהעתק מהגהות תלמיד טועה וכו' ועוד אי מיירו הכא בלא נטל ידיו בשחרית אמאי נקט כהן לנשיאות כפים תפוק ליה משום ד"ת שצריך ליטול ידיו וכו' ואמרין נמי התם דבעי לאהדורי אמאי לנט"י לק"ש מיל ומה לי ק"ש ומה לי ברכות כהנים אי משום דצריך ברכה לפניו התם ג"כ צריכה ברכה לפניו עכ"ל התו' שם ואם איתא דאיכא לחלק ולומר בנשיאות כפים צריכא דווקא מים ליטול ידיו ואם לאו אסור לישא כפיו לא מקשה תו' מידי מפירש"י דהתם בק"ש אין המים מעכבין ומותר לנקות ידיו בכל מילי דמנקי משא"כ בנשיאות כפים הנטילה במים מעכב לגמרי דאם אין לו מים לא ישא כפיו כלל אלא ודאי דשווים הם לדינא ושאו ידיכם קודש לאו אברכת כהן לבדו קאי רק על כל מה שצריך לברך תחלה כמשמעות התוס' שם שוב מצאתי בתשובת ר"י הלוי סימן ל"ט ובבאר שבע בחידושו פ' אלו נאמרין שם הניח דברי התו' אלו בתמי' קיימת משום קושיא זו ובאמת אין כאן קושי' כלל דנשיאות כפים

שוה לכל מילי לק"ש דאם אין לו מים טרם שיעבור הדוכן בציבור יקנח ידיו בכל מילי דמנקי נמצא זכיננו לדין הלכה למעשה כנ"ל הקטן יעקב: שאלה ג ממדינה מאיזה קהלה קטנה שאנשים בה מעוטים ודרכם לילך לכפרים על מחייתם ולפעמים איזה אנשים באים לביתם לזמן תפלת ערבית וכבר התפללו בציבור אם רשאים אלו ליקח אצלם עד עשרה להתפלל ערבית בציבור כיון שיש בתוכם מי שעדיין לא יצאו ידי תפלה או לא: תשובה הא מלתא כבר אמורה ומבואר בא"ח סימן ס"ט סעיף א' לענין פריסות שמע דאפילו בשביל א' שלא שמע מותר לפרוס על שמע וכן מסיק שם בש"ע וכתב המ"א שם בס"ק ד' וז"ל וה"ה שמתפללין כל התפלה בשביל א' שלא התפלל אף שמסיק שם דאם אין שם וי"ו שלא התפללו לא יתפלל הש"ץ בלחש ע"ש וכ"כ בכ"ג בשם תשובת רדב"ז ח"א סימן רמ"א ע"ש מ"מ עיינתי בגוף תשובת רדב"ז בסוף מסקנת דבריו מבואר כל שיש שם איזה אנשים שלא יצאו ידי תפלה מותר לחזור ולהתפלל אבל היכא דכבר יצאו כולם ידי תפלה נמצאו ברכה לבטלה עכ"ל ודוחק לומר דלשון כולם דנקט שם בתשובה כוונתו רובם ככולם ע"ש בתשוב' באורך ואפי' נימא שכך כוונת התשוב' מ"מ אינו כן דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים שהביא שם במ"א ע"ש ועוד אני אומר דבתפלת ערבית שאין הש"ץ מתפלל בקול רם כלל ולדעת הרמב"ם בפ' יו"ד מה' תפלה פסק בתפלת ערבית אם ספק לו אם התפלל או לא ונזכר באמצע תפלה אינו פוסק כיון דבלאו הכי תפלתו רשות והוא כמו נדבה אע"ג דמסתמות הש"ע שם בא"ח ס' ק"ז סעיף ג' משמ' דהלכה כהראב"ד בזה דלא כרמב"ם וכ"כ שם המ"א ס"ק ג' מ"מ יש לסמוך בזה בצירוף דעת שאר פוסקים שכתבתי כנ"ל הקטן יעקב: שאלה ד ראייתי בט"ז בסימן כ"ה שהעתיק תשוב' אחיו גאון מהר"י לוי וז"ל תשוב' בר"פ התכל' תנן תפלה של יד אינו מעכבת של ראש ושל ראש אינו מעכבת של יד מוכח מזה דשני מצות הן דאי הוי מצוה אחת היו מעכבות זו את זו כדתנן בסוף פ' הקומץ ד' ציצית מעכבת זא"ז מפני שהן מצוה אחת עכ"ל ותמי' גדולה היא זו דא"כ הא במתני' שם תני נמי התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת ג"כ צ"ל שהם שני מצות ובאמת לא מצינו בש"ס ופוסקים כלל שהם שני מצות וכל המונים תרי"ג מצות אינם מונים זה רק למצוה אחת וכ"כ הרמב"ם להדיא פ"ק מה' ציצית וצ"ע: תשובה הנה אף דלכאורה דברים הללו תמוהים מאד אחר העיון נראה דלק"מ דיותר לכאורה יש לתמוה על הרמב"ם שכתב להדיא בפ"ה מהל' תפילין וז"ל תפלה של ראש אינו מעכב לשל יד ושל יד אינה מעכבת של ראש מפני שהן שתי מצות זו לעצמה וזו לעצמה הרי להדיא מבואר מדבריו דלכך אינה מעכבת זה את זה בשביל שהן שתי מצות ובפ"ק דהל' ציצית כתב וז"ל התכלת אינו מעכב את הלבן ואע"פ שאין א' מעכב את חברו אינו שתי מצות אלא מצוה אחת אמרו חכמים הראשונים והי' לכם לציצית למד ששניהם מצוה אחת עכ"ל ושם נאמר עוד וז"ל וארבע ציצית מעכבת זא"ז שארבעתן מצוה אחת עכ"ל הרי דהרמב"ם גופי' סתר את עצמו בשתיים שהן אחת דגבי תפילין כתב דאינלענין ישראל מ"מ הדין דין אמת דאין דין חשש טומאת נבילה בנגיעה גבי כהנים והוא ברור כנ"ל הק' יעקב.

שאלה ט הא דאי' בש"ע א"ח סי' קנ"ג סעי' כ"א בהגהות רמ"א וז"ל אסור לעשות מאתנן זונה או מחיר כלב דבר של מצוה בה"כ או ס"ת ודוקא מאתנן עצמו וכו' עכ"ל נסתפק לי אם נכתב ס"ת על הקלפים שבאו מדברים המגונים אלו אם אף דיעבד הס"ת פסולה

או נימא אסור דקאמר היינו רק לכתחלה אבל לא בדיעבד: תשובה הנה לכאורה הי' נראה פשוט דאף דיעבד אסור דהא יסוד ומקור הדין הוא מרי"ו בספר אדם וחווה נתיב כ"ב חלק א' ושם נאמר אתנן זונה אסרה תורה להביאו בית ה' לקרבן וה"ה בזמן הזה לעשות ממנו שום דבר לבית הכנסת כגון ס"ת או בדק הבית או לדבר מצוה עכ"ל הרי דמדמה לקרבן ובקרבתן אפי' בדיעבד אסור ופסול הקרבן כמבואר פשוט בש"ס דתמורה פ"ז פ' כל האסורין לגבי מזבח ע"ש וכן מבוא' ברמב"ם פ"ה מה' איסורי מזבח וא"כ ה"ה לענין ס"ת ובדק הבית ודבר מצוה דמדמי להו וכן מבוא' בפ"ג דע"ז ד' מ"ז ע"א ע"ש והא דנקט לשון אסור דמשמ' רק לכתחלה יש איסור י"ל דאתי לומר דתיכף משעת עשייה יש איסור ולעולם אף דיעבד אסור אכן כאשר ירדתי אל העיון נ"ל דאין לפסול הס"ת בדיעבד ולאבד שמות הקדושים שבו ולגנוז דבמה נפשך אם נעשה המחיר או האתנן קודם שעבדו העורות לקדושת הס"ת א"כ בעיבוד העורות לשם ס"ת קנאו בשינוי כדאי' בש"ס דתמורה דף ל' נתן לה חיטים ועשאן סולת זתים ועשאן שמן הרי אלו כשרים דהלכה כב"ה דמתירין וכ"פ הרמב"ם פ"ד מה' איסורי מזבח דין ט"ו ע"ש ואם כבר עיבדן לשם ס"ת ואח"כ ניתן באתנן או במחיר כלב פשיטא דאין איסור כיון דקי"ל בא"ח סי' מ"ב דהזמנה כזו ע"י מעשה כקדושת ס"ת מילתא היא ואסור לשנותם לדברים אחרים ש"מ דחל קדושה עליו וכבר אמרינן בתמורה דף למ"ד ע"ב נתן לה מקודשין הרי אלו מותרים דכתיב לכל נדר להוציא את הנדור וכן פסק הרמב"ם שם אף דמגינים שם בא"ח סי' מ"ב פקפקו קצת בדין זה דהזמנה מ"מ נראה עיקר כמ"ש והא דכתב רמ"א בא"ע סי' קנ"ד דכותבין הגט על מה שמעובד לס"ת י"ל דגט הא נמי מצוה בתורה והוא לימוד מש"ה מותר לכתוב ועיין בבית שמואל שתירץ בענין אחר ובר מן כל דין הא אמרינן שם בתמורה במתני' דאין איסור אתנן ומחיר חל אלא על דבר הראוי ליקרב ע"ג מזבח וכ"פ הרמב"ם שם ואע"ג דקאמר שם בש"ס בית ה' אלהיך להביא את הריקועים דהיינו אם נתן לה זהב לא יעשה מהן ריקועים למזבח וכ"פ הרמב"ם ספ"ד מה' איסורי מזבח אפשר דקרא זו אסמכתא בעלמא הוא ואינו אסור רק לכתחלה ואף אם נאמר דהתם אף בדיעבד אסור היינו משום דאפשר להסיר הריקועים ולעשות אחרים משא"כ בס"ת שכבר נכתב כהלכתה אין לגנוז אותה ואזכרות שבה כנ"ל ה"ק יעקב: שאלה י נשאלתי בשנת תפ"ג בחדש ניסן מאיזה מנהיגים פה ק"ק מיץ ע"ד כתבי קודש הקרועים והבלועים שמתרבים בכל שנה ושנה כשמנקה' הבתים לימי הפסח ואין עליות ב"ה מספיק להכילם גם יש לחוש לסכנת שריפה שהוא סכנה גדולה בזמנים הללו בכך נתנו הכתבי קודש לפני איזה שנים תוך חביות גדולות והעמידו החביות בבית הקברות ונגנבו כולם או רובם ע"י עכו"ם ובאו לידי בזיון גדול עד שהיו מקנחין בהם אם מותר לשרפם או לא: תשובה הנה באמת כבר נשאלתי ע"ד זה ג"כ בהיותי בק"ק פראג ולא רציתי להורות בה היתר כי מצאתי ראיתי בתשובת באר שבע סי' מ"ג שנשאל וז"ל אם יש סמך למנהג זה שרבים נוהגין לשרוף כתבי קודש שבלו או נמחקו באמרם כי שריפתו הוא כבודם כי ע"י גניז' הם נזרקין אנה ואנה במקומות המטונפים ועוד נשאלתי אם ספרי גמ' ופירושיהן ותפולתיהם שוות לענין זה לס"ת ולנביאים וכתובים והאריך שם בתשובה מפ' כל כתבי והסכמת הפוסקים שכל כתבי קודש אסור לשרפן או לאבדם ביד אע"ג דלא נתנו לכתוב ולקרות בהם אפי' כל דבר הטעון גניזה ואין מצילין אפ"ה אסור

להניח במקום הפקר ומסיק ואותן שנהגו להקל לשרוף כתבי הקודש שבלו או שנמחקו חדשים מקרוב באו לא שערור' אבותינו וטענה שלהם כי שריפתם זהו כבודם כי ע"י גניזה הם נזרקין במקומות המטונפים טענה ריקנית הוא לא שרירא ולא קיימא רק כמוץ אשר תדפנו הרוח כי אלו היו יודעים כיצד דין גניזה לא הי' מקילין באיסור' גדול גדול כזה דגרסינן פ' בני העיר אמר רבא ס"ת שבלה גונזין אותה אצל ת"ח אפי' שונה הלכות ואמר רב אחא בר יעקב ובכלי חרס למען יעמדו ימים רבים וכ' הר"ן וז"ל אע"פ שגונזין אותו עושין לו תקנה במה דאפשר לקיימו כדי שלא ירקבו במהרה ומסיק עוד וז"ל ע"כ אתה הראת לדעת שראוי ונכון לנהוג קדושה גדולה במשנה וגמרא ופירושיהן שיש בהן סרך קדושת ס"ת ואם בלו או נמחקו אל ישים חילוק ביניהם ויהא זהיר וזריז לגנוז אותו בתיבה מסוגרת ולעשות להם תקנה במה שאפשר לקיימם וכ"ש שלא יהו נזרקין חלילה במקום הטנופת ואז יהי' שכתוב גדול מאד כדתנן כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות עכ"ל הבאר שבע שם להלכה למעשה: גם המ"א בא"ח סי' קנ"ד מעתיק דבריו לפסק הלכה מכח כל זה לא רציתי להקל בדבר זה עד שראיתי מעשה פה שא"א כלל לעשות תקנה זו בקהלות גדולות שמרבים בכל שנה ושנה בלויי ספרים כאלו עד כמעט כל החביות והתיבות וחדרים לא יכללוהו כאשר הארץ צר אצלינו בגלות ואין דנין א"א משאפשר ובוודאי הרבים שנהגו כן כאשר מעיד בעל באר שבע לאו מעצמם עשו ונהגו כן ע"פ הוראת גדולי בעלי הוראה שראו ג"כ שא"א לעשות תקנה דגניזה שלא יבאו לידי בזיון יותר למקום הטנופת ע"כ התירו לשרפם וגדולה מזו מציינו שהתירו לאבד את עצמו לדעת בכה"ג כדכתיב בשמואל ל"א ויאמר שאול לנושא כליו שלף חרבך ודקרני בה פן יבואו הערלים האלה ודקרני והתעללו בי ע"כ הרי אף דמאבד עצמו לדעת הוא מן העבירות החמורות דאין להם חלק לעה"ב ואין מספידין עליהם אפ"ה התירו אפי' על הספק כמשמעות לשון המקרא פן יבואו הערלים וגו' והתעללו בי וכן הסכמת כל הפוסקים כמבואר בי"ד סי' שמ"ה ולא חיישי לחיי שעה וזה דומה לס"ת שנשרף כדאי' בש"ס דשבת פ' האורג ובפ' אלו מגלחין העומד בשעת יציאת הנפש חייב לקרוע הא למה זה דומה לרואה ס"ת שנשרף ופירש"י דאין לך ריק שבישראל שאין בו תורה ומצות דמה"ט אמרינן כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות כי זה הוא מדה כנגד מדה שגופו דומה ממש לס"ת וא"כ כיון שהתירו לאדם לאבד גופו בידים כדי שלא יבא בידי בזיון היותר גדול כמו שמצינו בשאול ה"ה בס"ת ממש ובפרט היכא שיש חשש סכנת שריפה התירו אפילו לחלל את השבת כדאי' בא"ה ס"ח לס"ד יע"ש זה נ"ל פשוט טעם על אותן שנהגו להתיר ומכל מקום ודאי היכא דאפש' למיעבד תקנה ע"י גניזה וכה"ג ודאי עבדינן והוא מצוה מן המוכחר אבל היכא דא"א מכח ריבוי שודאי יבואו לידי בזיון וכה"ג או שיש חשש סכנה נ"ל להתיר ע"י שריפה מ"מ כדי שלא לזלזל בכבוד כתבי קודש כולי האי נ"ל שראוי לעשות בדרך זה שישרוף אותם מעט מעט בצניעא תוך כלי חרס או אבנים וכדומה ויצניע האפר עד מות ת"ח ואז יגנוז האפר בגומא אצל ת"ח ובוזה נראה ג"כ כבוד התורה וכל זה בכתבי קודש שהם רבו כמו רבו וא"א בענין אחר כפי השאלה משא"כ בס"ת שטעונה גניזה המה מעוטים אפשר לעשות תקנה ע"י גניזה כמבואר בא"ח סי' קנ"ד ובי"ד סי' רפ"ב חלילה לשרוף אותם או לאבדם ביד כנ"ל הק' יעקב: תשובת מהגאון הגדול כמהור"ר יחזקאל אב"ד דק"ק האמבורג על

שאלת הנ"ל: יא לסכינא חריפא אמרתו צרופה טינרא תקיפא דבש צפה עייל פילא בקופא עייל שפה כאבימי ועיפא כל חזק מרפ' ה"ה אדוני מחותני הרב המאור הגדול הגאון פ"ה ע"ה נ"י רב רבנן מהורר יעק' נר"ו יצ"ו ר"ד י"א: גי"ה קבלתי העמק שאלה בענין כתבי קדש אשר מר הסכים לשרפם כנותר קדשים ולא כן דעתי השפלה ומר הביא רא' משאול מלך ישראל שמסר את עצמו והאביד את עצמו לדעת תמהני הלא כל רז לא נעלם ממכ"ת מ"ש מהרש"ל בים של שלמה פ"ח דב"ק סי' נ"ט וז"ל אולי שאול ע"ה כיון וכו' שסבר אם יפול חי בידם יתעללו בו ויענו אותו מסתמא בני ישראל לא יחשו בשמעם בצרות המלך ולא יעמדו על נפשם מלנקום נקם להצילו ויפלו רבבות מישראל והוא ידע שכבר נגזר הגזירה שלא ימלט מהם עכ"ל וגם שאול ידע ודאי שיהרג ומפני חיי שעה אף ספק התעלל לא חש.

וזה שאמר פן יתעללו בי אמנם בכתבי קודש שספק אם ישרפו וגם ספק התעלל פשיטא שאין לשרפם ותרתי בעינן ודא' ההרג וספק התעלל אמנם בחסר חד אין רשאי לאבד את עצמו לדעת ולכן ר"ח בן תרדיון לא רצה לפתוח פיו למות מהרה כי אף שההרג הי' ודאי אמנם לא הי' ספק התעלל וק"ל עוד זם מדבר מר מסתייע משאול המלך ולא מדוד המלך ע"ה שהרג נער המבשר שא"ל איך לא יראת לשלוח ידך לשחת משיח ה' אף שהנער הגיד לו דברי שאול פן יתעללו עיין ברש"י ורד"ק אלא ע"כ שהן רשאים ולא אתה דלאבד את עצמו שאין עושה משום כעס מותר ולא להרגו וכ"כ הפוסקי' גבי מאבד את עצמו לדעת אין מספידין אם יש לו איזה אמתלא מספידין ע"ש משא"כ ח"ו להורגו ועיין קצת ברלב"ג שם ובהניזקין דף נ"ז בד' מאות ילדים וכו' דרש להן הגדול וכו' קפצו הילדים וכו' וכתבו תוס' הא דאמרינן מוטב שיטלנו' מי שנתנה וכו' ויראים מיסורין וכו' א"כ ע"כ היו מענין אותם ולא היו הורגים אותם עכ"ל ש"מ כדבריו שהוא בעצמו רשאי לאבד אח עצמו ולא אחרים דהא התם זנות פנוי' שיעבור ואל יהרג ע"ש וכיון דיציאת נשמה כנשרף ס"ת כמ"ש מר ג"כ אין רשאים לשרוף ס"ת בידים והא דפסקו חכמי צרפת לשחוט ילדים בעת גזירת השמד התם טעמי דבריהם כיון שיצאו מן הדת ואז יהי' מן המורדין ולא מעלין ודו"ק אף על זה צווח מהרש"ל ע"ש ואם נאמר לצדד ההיתר כי הדפוס אינו קדוש כמו כתב כבר היו במבוכה זו כמה פוסקים והעלו דקדוש הדפוס כמו כתב עיין בתשובת זקני אבי אבא משאת בנימין סי' צ"ט ובט"ז לי"ד סי' רע"א וראיתי בתשובת חות יאיר סי' שדי נרגא כי מלאכת הדפוס חדשים מקרוב באו וכן האמ' כי נתחדשו בשנ' קפ"ח לאלף הששי אלף וד' מאות וכ"ה למספרם בעיר מענץ ע"י חכם מאומת גוטן בערג אמנם כבוד הות יאיר במקומו מונח כי לא הועיל כלו' דהרי משה רבינו ע"ה שדב' פא"פ ושלמה הע"ה שנא' בו ויחכם מכל האדם לא היו יודעי' להד' הדפוס עד שקם חכם א"ה א"ו לא צריכי' להא כי דברים שבע"פ היו אסורים בכתב כה"ג דברי' שבכתב היו כותבין על הקלף לקיים מצוה זו לכתוב ס"ת לעצמו ורבינו הקדוש שהתיר לכתוב בע"פ בכתב משום שבימיו תקפו עליהם צרות גלות המר אמנם אם הי' מותר באבני איפוד דפוס למה רץ שלמה המלך ע"ה להביא את אשמדאי ותרנגול ברא היו לו לתקון הדפוס גם כף דחקיק נגרא ביה נשרף חרדלא שבעל חות יאיר בעצמו כתב כי בימים קדמונים הי' ג"כ דפוס רק לא אותיותמופרדים רק תיבות שלימות ע"ש עוד לפל' בחכמה בעל ח"י מכח שהדפוס רוב ע"י נכרי גם זה ליתא באשר בעת הכתיבה

מחשב דעתו ומכוין נכרי ע"כ ספר שכתבו מין נשרף אמנם הדפוס המסדר אותיות אינו עושה פעולה להכתב והמדפיס שקורין פרעסין ציהר אין מכוין מה נכתב ע"כ כל אפי שווין מדפיס נכרי או ישראל סוף דבר בהא סליק ובהא נחתי שאין דעתי מסכמת לדעת הגדול מר לשלוח יד בכתבי קודש בשום אופן כי אם לקברם על הקברות בחביות או תיבות אף בש"ס ופוסקי' נאמר בכלי חרס לדידן כלי עץ ג"כ עומד לקיים ימים רבים ואם א"א על הקברות הנה בארץ רחבת ידים לקברם בקרקע אחרת והמו דברי אוהב אחיו ממש אפר כירה לשרת לאדוני דש"ת ה"ק יחזקאל לבית קאצינעלפוגן חונה בק"ק המבורג ואלטונא יע"א ע"כ העתק לשון תשובתו וזה תשובתי על תשובתו: יב אל ראש קרן ישראל נשיא כרבן גמליאל משיב דבר לכל שואל מהדר אורייתא מפלפולא כעתניאל ה"ה הרב הגדול המופלג הגאון מהו"ר יחזקאל נר"ו עד ביאת הגואל: תשובתו הרמה הנכתב ג' טו"ב כסלו קבלתי ואף דטרידנא טובא כעת לא יכולתי להתאפק מלהשיב בבל תאחר הנה בוודאי מה שכתב מכ"ת לחלק בין איבוד נפש לכתבי קודש שהוא ספק אם ילכו לאיבוד ידעתי גם ידעתי שישנן מקומות לבע"ד לחלוק ולדחוק בכמה חילוקים בענין זה רק עיקר סמיכתי הוא על דברי הבאר שבע בעצמו בתשובתו סי' מ"ג וז"ל אם יש סמך למנהג במה שרבים נוהגין לשרוף כתבי קודש שבלו או שנמחקו וכו' ע"כ הטרחתי את עצמי בכל מה דאפשר לעשות סמך למנהג שהוא במקום שנתרבו הכתבי קודש במאד עד שא"א לגונזם כדינם בכלי חרס מוקף צמיד פתיל שלא יבואו לאיבוד ומה שמכ"ת מדמה ממש לאיבוד נפש זה אינו דהא בגמרא לא קאמר רק הא למה זה דומה וכו' ופירש"י שם משמע דודאי איבוד נפש חמיר משריפת ס"ת וספק פיקוח נפש דוחה שבת אפילו מלאכה גמורה משא"כ להצלת ס"ת אסור לכבות הדליקה בשבת כמבואר בסימן של"ד רק הצלה מותר וגם שריפת שאר ספרים אינו דומה לס"ת ממש כמ"ש הבאר שבע בעצמו וז"ל שיש בהם סרך קדושת ס"ת והוי דבר הדומה לדומה בדמיון רחוק ואין להחמיר כולי האי ועי"ז אתי לידי זלזול כתבי קודש יותר ע"כ ראוי ונכון לקיים מנהג ראשונים ולא לדחותם בשתי ידים כי מאיבוד נפשות יש ללמוד היתר לשרוף אלו קונטרסין מכח כ"ש אבל לא ללמוד איסור כי אינו דומה כלל ודו"ק ומה שכח מכ"ת לקוברם על הקברות בחביות או תיבות כי כלי עץ עומד לקיים ימים רבים ואם א"א לקוברם על הקברות הנה ארץ רחבת ידים לקברם במקום אחר לא ידעתי מה יועיל תקנה זו כי זה ודאי הוי איבוד ממש בידים כי ע"י ירידת הגשמים והפשרת שלגים בודאי יבאו לאיבוד בזמן קצר מלבד לחלוחית הארץ ואין לך איבוד וביזוי גדולה כזה ובכלל עץ המצויין אצלינו נרקבין מהר בפרט שלא במקום הקברות פשיטא קרוב לודאי שיבואו לידי ביזוי גדול שישפך עליהם מי רגלים ושאר מים מטונפים וסרוחים ואין לך ביזוי גדולה כזו וכבר אמרו רז"ל בסוף תמורה כל הנשרפין לא יקברו מטעם דלמא חפר להוא אינש ש"מ דעיקר חומרא הוא לדונן בשריפה אע"ג דאמרינן שם ג"כ להיפך כל הנקברין לא ישרפו משום דאתו ליהנות מעפרן היא הנותרת ומחזקת דעתי לשורפן ולקוברן אצל ת"ח כי בזה לא אתי לשום תקלה ומש"ה כתבתי בתשובתי דאין דנין אפשר משאי אפשר ובוודאי היכא דאפשר לגונזן כדין הש"ס בכלי חרס מוקף צמיד פתיל טפי עדיף וכל כיוצא בזה אינו מדמין ועושינן מעשה לכך אני עומד על דעתי הראשון' לעשות כמו שכתבתי ולקיים מנהג

ראשונים ששרפו וכן נכון כנ"ל הק' יעקב: שאלה יג הא דאמרינן בפ' כיצד מברכין דף מ' ע"א א"ר יהוד' אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנ' ונתת עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת אי דוקא אכילה קבוע קאמר משא"כ טעימה בעלמא מותר או נימא דאף טעימה בעלמא בכלל איסור זה כדאי' הלשון בגיטין סוף פ' הניזקין דף ס"ב ע"א א"ל ליטעום מר מידי א"ל הכי אמר ר"י אמר רב אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו עכ"ל ש"מ דאף טעימ' בכלל: תשובה הנה דבר זה מחלוקת הקדמוני' הוא כי הב"י כתב בא"ח סי' קס"ז וגביל לתורי שייך לפרוסת המוציא כיון שאסור לטעום עד שיאכיל לבהמתו עכ"ל והט"ז שם בס"ק וי"ו השיג על הב"י בזה וכתב וז"ל ולעד"נ דאין איסור בטעימה בעלמא דא"כ למה אמרו כאן אסור לאכול עד שיתן ולא אמרו אסור לטעום כמ"ש לשון זה בפ"ק דשב' דף ט' אסור לטעום עד שיתפלל וכן אסור לטעום עד שיבדיל אבל כאן לא אסרו אלא אכילת סעודה והוא ראי' דבקרא כתיב ואכלת ושבעת עכ"ל הט"ז ולכאורה היה נראה דאשתמיטתא להט"ז סוגי' דש"ס דגיטין דאי' שם להדיא דאפילו טעימה אסור וכבר ראיתי שהרב המובהק מהר"מ חגאיש מירושלים הרגיש בזה בתשובתו הובא בספר באר היטיב סי' קס"ז ותירץ שמדקדק הט"ז למה אמרו כאן תיב' כאן אתי לאורי כלומר דדוק' בברכות שהוא עיקר מקור דינים אלו משא"כ בגיטין דנקט רק אגב גררא ואין שם מקור הדין ע"כ תוכן דבריו אף שדבריו ראויים למי שאמרן מ"מ ודאי אין זה כוונת הט"ז דאי לא אשתמיטתא מיני' סוגיא דגיטין לא הי' נמנע מלהביאו ולתמצו באופן זה ולא לסתום דבריו ותו באמת קשה אמאי ארכבי' הש"ס אתרי רכשי וסותם בברכות לשון אכילה ובגיטין לשון טעימה בפרטות כיון דתרווייהו משמיה דרב נאמרו למה סתם הכי והתם הכי ויותר הי' נ"ל לומר דדעת הט"ז דגרסא דברכות עיקר דדוקא אכילה קבוע אסור משא"כ טעימה והא דנקט בגיטין לשון טעימה משום דשם הוא דבר הלמד מענינו דשם א"צ ליטעם מר מידי ובש"ס דשבועות דף כ"ב אי' דאמרי אינשי הא ונטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו ע"ש והוא מהל' דרך ארץ לומר דרך כבוד ותרבות לשון טעימה אף שכוונתו לאכול אכילה קבוע להכי נקט נמי בדברי רב לשון טעימה אבל כוונתו אאכילה קבוע אבל גם זה אינו במשמעו' לשון הט"ז בסתימת דבריו ומ"מ עיקר נ"ל כדעת הב"י דאפי' טעימה לבד אסור שהרי הרי"ף והרא"ש פ' כיצד מברכין נקטו רק לנוסחא וגרסא זו דגיטין דאסור לטעום כלום עד שיאכיל לבהמתו וכן הוא באגודה פ' כיצד מברכין ובשיבולי לקט ובוודאי אינהו טפי מינן עיקר נוסחאות שבש"ס או י"ל דספוקי מספקא להו ואזלי לחומרא דאפי' טעימה אסור קודם שיאכיל לבהמתו ונראה דאין חילוק בין בהמה וחי' ועוף בין טמאה וטהורה דאתי' בהמתך בהמתך משבת וכדאי' בש"ס דב"ק דף נ"ד ע"ב וכן משמע בספר חסידים סי' תקל"א וז"ל לענין אכילה הבהמה קודמת דכתיב ויתן תבן ומספוא לגמלים והדר ויושם לפניו לאכול וכתיב ונתתי עשב בשדך לבהמתך וגו' ע"ש כל זה נ"ל פשוט ומ"ש הט"ז ראי' מפסוק ואכלת ושבעת אין זו ראייה דודאי איסור דאורייתא אין כאן רק אסמכתא בעלמא כנ"ל הקטן יעקב: שאלה יד כלי מלא יין שיש לו מצדו קנה חליל שיכול לשתות ממנו יין כמו מינקת ושתה התינוק מאותו מינקת אי היין מקרי פגום לקדש עליו דלכאורה נראה דשרי דהא מעשים בכל יום ששותים מן החביות ע"י מינקת שקורין היבר בל"א ואפ"ה מקדשין על היין ש"מ דאין קפידא בזה

דהוי כמו שעירו ממנו לכלי אחר מ"מ לא רציתי להורות הלכה למעשה עד שאשמע ממ"ו למעשה כי מפיו אנו חיים: תשובה שאלתו שאלת חכם קבלתי וע"ד מה שמצדד להקל ממעשים בכל יום ששותין מן החביות ע"י מינקת שקורין היב"ר וכו' הנה אין מזה אפילו קצת ראייה דהא מבואר להדיא בא"ח סימן קפ"ב דאם שתה מחביות של עץ אין להקפיד ומ"ש דהוי כמו שעירו ממנו לכלי אחר לא ידעתי למה יחשב לכלי אחר כיון שהקנה מחובר לאותו כלי שהיין בתוכו ויוכל לשתות ממנו ואפילו אם אינו מחובר מ"מ כיון ששותה ממנו ומחברו בניצוק הוי כאלו ששותה מגוף הכלי ואע"ג דהא דניצוק חיבור אינו אליבא דכ"ע כמבואר בפ' בתרא דע"ז והסכמת רוב הפוסקים להקל בניצוק ביי"נ בזמן הזה דרבנן במקו' הפסד כמבואר ביי"ד וא"כ כל שכן בזה דהוא רק הידור מצוה דרבנן שהרי בשעת הדחק מברכין עליו כמבואר בא"ח ס"ס קפ"ב ורע"א אפילו אם הוא פגום מ"מ כיון דאפשר לתקנו בקל ע"י הוספת מעט יין או מים כמבואר שם מהיות טוב אל תקרי רע להקל נגד דעת האומרים דניצוק חיבור מכ"ש היכא שהקנה מחובר לכלי דודאי הוי כשותה מכלי עצמו כנ"ל הקטן יעקב: שאלה טו נשאלתי בהיות עוסקי בא"ח סימן קפ"ו על הא דכתב הרמב"ם ריש פ' ד' מהל' בכורי' דהגר מביא וקורא משום שנא' אב המון נתתיך הרי הוא אב כל העולם שנכנסין תחת כנפי השכינה ולאברהם היתה השבועה תחלה שירשו בניו את הארץ עכ"ל וכתב הכ"מ שם וז"ל ומ"ש ולאברהם היתה השבועה תחלה כלומר אע"פ שאברהם אב לכל העולם לא נטלו חלק בארץ הגרים מפני שבתחלה קודם שנא' לו כי אב המון גוים נתתיך היתה השבועה וכו' נמצא שלא זכו בה אלא בניו ממש עכ"ל הכ"מ וקשה איך באמת הגר מביא וקורא הא אין לו חלק בארץ והאיך יכול לומר אשר נתת לי ה' ומה"ט כתב הרמב"ם דאשה וטומטום ואנדרוגנוס שהם ספק אשה נמי אין יכולין לומר אשר נתת לי ה' וכן העבד ואפטרופס ושליח מביא ואינו קורא ובאמת אי לאו דברי הכ"מ הייתי אומר דכוונת הרמב"ם במ"ש לאברהם היתה השבועה תחלה היינו לתרץ דאיך יאמר אשר נשבע לאבותינו הא אברהם לבד ה' אב המון גרים ולא שארי האבות יצחק ויעקב ע"ז מתרץ לאברהם היתה השבועה תחלה ומה שנשבע אח"כ לשארי אבות הוא רק מכח השבועה שבתחלה לכך שפיר יוכל לומר לאבותינו לשון רבים ויש לגרים חלק בהבטחה זו אף שעכשיו לא נתחלקה להם במנין השבטים מ"מ מי שזוכה לעתיד לבא יטול ג"כ חלקו כדאיתא ביחזקאל סוף קפיטל מ"ז ע"ש בפירש"י אבל אי קשיא הא קשיא דהא הרמב"ם סוף הלכו' מעשר שני כתב וז"ל בווידוי מעשר דגרי' ומשחררים אינם מתוודין מפני שאין להם חלק בארץ והרי הוא אומר ואת האדמה אשר נתת לנו עכ"ל וכבר ראיתי שהרגישו האחרונים בזה ה"ה הרב ר' דוד עראמה בביאורו להרמב"ם פ"ד מה' בכורים וספר קול הרמז ובכ"ג לא"ח בביאורו להרמב"ם שם ולא מצאתי ישוב' נכון: אכן נ"ל דצריך עוד לדקדק בדברי הרמב"ם דלמה בסוף הל' מעשר נקט הפסוק את האדמה אשר נתת לנו וכאן בבכורים נקט הפסוק אשר נתת לי ה' ותו קשה דלמה לא כתב ג"כ בהל' מעשר דאשה ואינך לא יתוודו מטעם זה דכתיב אל האדמה אשר נתת לנו א"כ כלמי שהוא נכלל בעדת ישראל אף שאין לו חלק בגוף הארץ מ"מ יכול לומר האדמה אשר נתת לנו היינו לכלל ישראל להכי יכולין להתוודות אף הנשים ואינך כה"ג וכן מוכח דבר זה מסוגיא דב"ב פ' המוכר את הספינה דף פ"א ע"א דקאמר שם אמר שמואל מחייב

הי' ר"מ אפילו בלוקה פירות מן השוק והכתי' אשר נתת לי דיהיב לי זוזי וזבני בהו ע"כ ולא מקשה מפסוקים הקודמין כי באתי אל הארץ אשר נשבע וגו' לתת לנו וכן ויתן לנו את הארץ הזאת אלא ודאי דמהני פסוקים אין ראייה כלל דאכלל ישראל קאי רק מהאי פסוקא קשיא לי' דכתי' את האדמ' אשר נתת לי משמע שיש לו עכשיו קרקע ומתרץ ר"מ בדוחק דיהיב לי זוזי וכו' ולפי דמשמעות המקרא משמע שיש לו חלק בארץ בגוף הקרקע להכי לית הלכתא כוותי' דר"מ ואם אין לו קרקע אינו קורא ובוודאי מעשר לא כתיב אשר נתת לי ה' רק אשר נשבע לתת לנו לכך אם הוא בכלל ישראל אף שלא יהי' בתוך חלוקת א"י מ"מ לכלל ישראל נשבע לתת להם מתוודה מי שהוא מתולדתם אף שאין לו קרקע משא"כ גר ומשוחרר שאינו בכלל ישראל אין יכול לומר ומה"ט נמי אפטרופס ושליח אינן יכולין לומר אשר נתת לי ה' כיון שאין הקרקע שלו וכן האשה ע"פ הרוב אין לה קנין בלא בעלה אף שלפעמים יש לה קרקע בירושה מ"מ כיון שרוב נשים אין להם קרקע מה"ט נמי אמרינן בש"ס דגיטין דף ט"ז ולביתך מלמד שבעל' מביא ביכור' אשתו להכי שום אשה או ספק אשה אינו קורא ובנות צלפחד יוכיחו אע"פ שנטלו חלקם בארץ אפ"ה אינם קורין מה"ט והגר אם קנה קרקע יש לו בו קנין כיון שהקב"ה נשבע לאברהם והוא אב המון גוים ונכנס תחת כנפי השכינה יכול לומר האדמה אשר נתת לי ה' אף שאינו יכול לומר לתת לנו אפ"ה מביא וקורא כיון שיכול לומר אשר נתת לי ה' מה שאין כן נכרי דאין לו קנין בארץ אינו מביא וקורא כל זה נ"ל נכון ליישב דעת הרמב"ם וכן מדוקדק לשונו משא"כ במעשר דלא כתיב אשר נתת לי וגם לנו אינו יכול לומר ואינו מתוודה כלל ודוק היטב והוא נכון וברור כן נ"ל הקטן יעקב: שאלה טז אחד שנפל כותל ביתו סמוך להכנסת שבת ומתיירא שיפול עוד יותר מהחומה ויעשה היזק לו ולשכנים ואפשר לבא מזה ספק סכנות נפשות אם יש היתר להשכיר גוי אומן בע"ש בקבלנות שיסמוך המפולת ע"י קורת שלא יפול יותר גם נשאלתי על דבר חביות יין שנסדק קצת ועביד טיף טיף ע"י שנשברו עצים המחברים את החביות אי מותר להודיע לעכו"ם אומן המיוחד לתקן אותם בחול אף שמתקן אותו בשבת או לא אף שיש לחוש לפסידא שישבר לגמרי: תשובה במה דסיים אפתח הנה ע"ד החביות לכאורה נראה לאסור דהא להדיא אי' בשבת דף קמ"ג בחביות שנשברה אין מצילין ע"י שאר כלים יע"ש וברמב"ם פ' כ"ב מה' שבת ובטא"ח סי' של"ה יע"ש אבל לא הוזכר כלל הצלה ע"י עכו"ם משמע לכאורה דאסור איברא כד מעיינת שפיר נראה לפי מה דקיי"ל בסימן של"ד בדליקה דמותר לומר לעכו"ם כל המכבה אינו מפסיד ופסק הטור שם והש"ע סעיף כ"ו אם הגוי אינו מזומן כאן יכול לקרותו שיבא אע"פ שודאי יכבה והוא מדברי הרא"ש והר"י אבוהב שהובא שם בב"י וכתב שם המ"א ס"ק למ"ד אפילו שכירו המושכר לו לזמן והוא בב"י בשם הג"מ ע"ש א"כ ה"ה כאן אף שהאומן בוודאי יתקנו כפי אמונתו שרי וכן גבי חביות שנתרועעה פסק שם הרא"ש ג"כ דשרי וכ"כ הב"י בסימן ש"ז ופסק כן בש"ע סעי' י"ט אע"ג דכתב שם יש מי שאוסר מ"מ כתב הלבוש דהמיקל לא הפסיד ע"ש והא דלא נקטו הש"ס והפוסקים תיקון זה אצל חביות אין זו דקדוק כלל דהיא היא מה לי הפסד הדליקה או הפסד היין אם אי אפשר להציל בענין אחר דהרי להדיא כתב הב"י ר"ס של"ה וז"ל ורבינו לא כתב כאן שאומר לאחריים באו והצילו לכם לפי שסמך עצמו על מ"ש בסימן הקודם לזה בענין הדליקה ע"ש עכ"ל ותו

י"ל דאפשר שהיו חוששים שיבא היין לידי ניסוך ע"י עכו"ם אבל לפי מה דנהיגין בזמן הזה להקל בענין שמתקן שלא יבא לידי ניסוך מותר להודיע לאומן המכירו שהיין מבצבץ או לקרותו תוך המרתף והוא מתקן אותו אדעתא דנפשיה רק שלא יאמר לו להדיא שיתקן רק כל המתקן אינו מפסיד וא"כ גם שאלה הראשונה הי' אפשר לעשות כן ולומר לאומן כל המתקן אינו מפסיד אף אם העכו"ם מתקנו בשבת ועביד מלאכה גמורה בשבת בבית ישראל כמו בכיבוי הדליקה וכ"ש להשכירו בע"ש בקבלנות אע"ג דקי"ל דבבית ישראל אסור לעשות אפ"ל בקבלנות כמבואר בא"ח סי' רמ"ד מ"מ במקום פסידא כי האי ודאי לא גזרו חכמים כמבואר שם ס"ס רמ"ד לענין המכס וגם מבואר שם במ"א ס"ק ח' דצרכי רבים מתירין לעשות ע"י עכו"ם בשבת בקבלנות ומבואר בתשוב' הב"ח סימן קמ"ו דכל שמותר לעשות משום צרכי רבים מכ"ש שמותר במקום פסידא ליחיד ע"ש וכן נ"ל הק' יעקב: שאלה יז הנה שמעתי שאדוני מ"ו הורה להלכה למעשה בשני ישובים הסמוכים זה לזה בתוך התחום רק שהנהר מפסיק ביניהם שמותרין לילך זה לזה לצרף למנין ביום השבת ולשוב לביתו ע"י ספינה שקונין בה שביטה מע"ש במטותי מאדוני מ"ו להורות לנו מלתא בטעמא: תשובה מה שבקש מר מאתי לחות דעתי וטעמי בהוראה זו הנה אין הזמן מסכים עמדי להאריך בזה בסוגיא דש"ס דשבת ופ' תולין ובעירובין פ' מי שהוציאנהו בדברי ראשונים בזה אך ורק לפי מה שהעלה הב"י בא"ח סימן רמ"ה בש"ע שם סעיף ג' בהג"ה וזה לשונו וי"א שעושין קידוש בספינה ואח"כ חוזרים לביתם ולנין שם ולמחר חוזרין בספינה ומפליגין וכן נהגו בקצת מקומות ואין למחות עכ"ל והוא מתשובת הריב"ש והר"ן וסייעתם ואף דמשמע שכן נהגו בקצת מקומות ואין למחות משמע דבמקום דליכא מנהג אין להקל היינו לדבר רשות או אפילו לדבר מצוה ולהפליג חוץ לתחום אבל תוך התחום ודאי דשרי אף דמבואר בסוגיא דש"ס דשבת פ' תולין דף קל"ט וכמ"ש ג"כ התו' פ"ק דשבת דף י"ט ע"א ד"ה אין מפליגין דאסור וכ"כ הרא"ש שם היינו בלא קניית שביטה בספינה בע"ש אבל ע"י קניית שביטה בע"ש ולדבר מצוה והוא תוך התחום מבואר להדיא מדברי הרא"ש בעירובין ריש פ' מי שהוציאנו דשרי אף שהוא מכת האוסרין לילך לספינה בשבת ע"י קניית שביטה שהרי כתב שם וז"ל ויש שנוהגין שמתקנין סעודתן מע"ש ומדליקין בה נרות לקנות בה שביטה ואין בזה תועלת של כלום וכו' ולענין קניית שביטה להלך את כולה דסברי אינהו דאסור לא מהני מידי דמה קניית שביטה שייך בספינה מאחר שנוסע' משם והולכת חוץ לתחום עכ"ל הרי להדיא מדבריו דתוך התחום שרי ע"י קניית שביטה וכ"ש לדבר מצוה וכן יש לפרש לשון קיצור פסקי הרא"ש דאפילו הדליק בה נרות מאתמול וקנה שביטה לא קאי אדלעיל בתוך התחום אלא אחוץ לתחום וק"ל והנה לא נעלם מאתי שבתשובת מהרי"ן לב ח"ג סי' ע"ג כתב דרך אחרת לפרש דברי הרא"ש דפ' מי שהוציאנהו אבל המעיין היטב בדברי הרא"ש יראה שדבריו דחוקים להוציא דברי הרא"ש מפשטן אף גם שם סיים בתשובת מהרי"ן לב ע"ג סי' ע"ג כתב וז"ל מ"ש לפרש בדברי הרא"ש במ"ש ויש נוהגין וכו' אני מסתפק וצריך אני לחזור ולעיין עכ"ל גם בתשובת מהרי"ן חביב סימן כ"ח כתב וז"ל כי בזמנינו זה כבר נתפשט המנהג להפליג בספינה בשבת ע"ש אף שראיתי שכתב במ"א סי' רמ"ח ס"ק י"א ועכ"פ כשיגיע ליבשה אסור לזוז מד' אמות כמ"ש ס"ס ת"ר עכ"ל היינו ביצא חוץ לתחום אבל בתוך התחום

ודאי אין חשש איסור כמבואר שם בסימן ת"ר גם בתשובת חות יאיר סי' קי"ב פסק להלכה שמותר לישב בספינה בשבת ע"י קניית שבייתה למנין וגם מותר לחזור כי התירו סופן משום תחלתן כדמצינו בש"ס גם חזרתו לביתו הוא ג"כ דבר מצוה משום כבוד שבת ושלום ביתו אף דשם בתשובה לא רצה להקל למעשה עד שיסכימו עמו עוד איזה מורים מ"מ כבר כתבתי דעת גדולים ראשונים והסכמת אחרונים להקל גם בתשובת עבודת הגרשוני סי' קכ"ג ראיתי שחוכך מתחלה להחמיר לפי שהב"ח בסי' רמ"ח פסק להחמיר כדעת ר"י הנה יגעתי ולא מצאתי בדברי הב"ח שיחמיר בזה להלכה אף גם שם מסיק בתשובתו דיש להקל משום חולה קצת או משום איבה רופא שילך אצל מושל ע"ש וא"כ ה"ה הכא לצורך תפלה בעשרה כמ"ש שם בתשובת ח"י ע"ש וכתב בכ"ג בסימן רמ"א בשם תשובת משפט צדק ובשם מהר"א חסנן דאין להקל אלא א"כ שגם עכו"ם הולך בספינה דאז הולכת בשבילו ולא בשביל ישראל לבד וכן הסכמת גיסי הגאון בספרו אלי' זוטה ע"ש וכן הוריתי הלכה למעשה ונכון הוא כנ"ל הק' יעקב: שאלה יח בחדש תמוז תפ"ח ל' נשאלתי באחד שהי' לו מיחוש שאין בה סכנה גם אחותו היתה מעוברת בחדש התשיעי והי' להם יא"ר צייט בע"ש ואותו זמן הימים ארוכים ויוצאין מבה"כ בעוד היום גדול אי צריכין להשלים תעניתם עד הלילה או לא: תשובה הא מלתא כבר מבואר בש"ע א"ח ס"ס רמ"ט בהגהות רמ"א דכל תענית יחיד לא ישלים וא"כ גם תענית יא"ר צייט בכלל אכן ראיתי בתשובת מהרש"ל שאלה ט' שכתב וז"ל יום שמתו בו אב ואם.

אם משלימין בע"ש או לא תשובה כך נהגו רבותינו להשלים אכן קבלתי שאם התענית הראשון חל בע"ש אז המנהג שלא להשלים ונראה דיש טעם לקבלה זו דיום שמת בו אב ואם כנדר חשיב כמ"ש מהרי"ק אף דלא נהיגי כותיה להתענות אחר השבת אם חל בשב' (וכמבואר בא"ח סי' תקס"ח ע"ש) מ"מ ראייה ברורה כתב דהוי כנדר עכ"ל מהרש"ל ותמה אני תמי' קיימת על מהרש"ל דאדרבה במוצא הדין בתשובה מהרי"ק שורש ל"א מבואר להדיא דיום שמת בו אביו ואמו אינו חיוב מתורת נדר כי אם במפרש בו נדר ובלא"ה ליכא חיוב כלל להתענו' וכן מבואר בש"ס דשבועות דף כ' ע"א וע"ב ע"ש וכן מבואר בתשובת מהרי"ל סי' קע"ב אלא דמ"מ הוי דברים המותרין ונוהגין בהם איסור דהוי כמו נדר כמבואר שם בתשובת מהרי"ל וכן מבואר בי"ד סי' רי"ד דכל כה"ג הוי כמו נדר ואע"ג דקי"ל דכל נדר צריך שיוציא מפיו כמבואר שם בהל' נדרים סי' רי"ד מ"מ כיון שהעולם נהגו כן והוא ג"כ עושה מעשה ומתענ' חשיב כעקימת שפתיו ומ"מ מבואר שם בסי' רי"ד דוקא אם דעתו לנהוג כן כל ימיו אבל ודאי אמרינן אדעתיה דגברא רבה לא נדר וכדאי' בכתובו' פ' אע"פ גבי ר"ע ושבת ודאי דעדיף מגברא רבה וכדאי' בחולין דף קי"א מי עדיפת לי מנאי ומה"ט אם חל יאר צייט שלו בשבת אין מתענין בו גם אם חל בע"ש והתפללו הצבור שמחוייב לכבד שבת בכניסתו א"צ להשלים כפסק הש"ע גם יש להביא ראייה מדברי הש"כ בי"ד סי' רי"ד שמתרץ שם דברי הש"ע שלא יסתרו אהדדי וכתב דוקא בחולה צריך התרה משום דלא אסיק אדעתיה שיחלה משא"כ בברית מילה וכה"ג אדעתא דהכי לא קבל עליו לעשות כן עכ"ל א"כ ה"ה י"ל לכבוד שבת ג"כ דינא הכי אך אמחל פעם אחת יאר צייט שלו בע"ש והשלים שהחמיר על עצמו חזינן דקבל עליו לעשות כן הוי כנדר וצריך להשלים בכל פעם גם הט"ז שם

בא"ח סי' קמ"ט ס"ק ג' כתב דהמיקל בדבר לא הפסיד ע"ש גם בתשובת נחלת שבעה שאלה כ"ח השיג על מהרש"ל בדין זה אף שאין ראיותיו מוכרחים כ"כ מ"מ לדינא נ"ל כמ"ש ובתענית ספק דהוי כספק נפשות להקל שומעין מכ"ש בנדון זה במיחש חולי או מעוברת כמו בנדון שלפנינו אף אם השלי' פעם אחת א"צ להשלים רק מפירין הנדר לצורך שבת כנ"ל הקטן יעקב: שאלה יט אשה אחת שהיא יראת ה' וחרדה במצותיה ליהזר בחלה ונדה והדלקת הנר בשבת ופעם אחת היתה טרודה מאד וקבלה עליה שבת ולא נטלה חלה ובאתה במר נפשה לשאול מה תקנתה בזה: תשובה הנה סתמת שאלתך אי קבלה שבת עם הצבור שכולם קבלו עליהם שבת א"כ תו א"א להפריש חלה כדאית' בא"ח סי' רס"א ונותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ומשייר כדאי' בי"ד סי' שכ"ג שכן הדין בחלת ח"ל אבל לא מהני לצוות להפריש חלה דדוקא להדליק הנר התירו כמבואר בא"ח סי' רס"א וסי' שע"ב אבל לא לענין הפרשה ותו דא"א להפריש ע"י עכו"ם דכתיב אתם גם אתם מה אתם בני ברית כדאי' בקדושין דף מ"א ע"ב ובגיטין דף כ"ב אף דאפשר לומ' בחלת ח"ל דרבנן לא גזרו ועיין ברמב"ם פ"ד מה' תרומת מ"מ כיון דאפשר לשייר ולהפריש פשיטא שאין להפריש על ידיהם ואי מיירי שאלתך שהיא לבדה קבלה עליה שבת ע"י הדלקת הנר וכמבואר בא"ח סי' רס"ג סעיף יו"ד בהג"ה מ"מ הא מבואר בש"ע בא"ח סי' רי"א סעיף א' בהג"ה סעיף י"ז דמי שקבל עליו שבת קודם שחשיכה מותר לומר לישראל חבירו לעשו' לו מלאכה א"כ גם בנדון זה אפשר לצוות לאחר שיפריש החלה ולברך והיא תענה אמן וגם שלוחה כמותה (ואם עדיין הוא יום אפשר שהיא בעצמה תוכל לפרוש חלה עיין בט"ז וב"ח ס"ס ת"ר בשו"ת שלו) ואפשר דהיא עצמה תוכל לברך על הפרשת שלוחה כיון שהיא אינה יכולה להפריש בעצמה ע"כ צריכין לחלק הברכה והמצוה אכן משמעות האחרונים בי"ד סי' א' סעיף ז' משמע דאחר אין יכול לברך אם אינו עושה המצוה ע"ש עיין בא"ח סי' רל"ב במ"א ס"ק וי"ו וכל זה נ"ל פשוט הק' יעקב: שאלה כ' אחד שהוא תותין דהיינו שאין לו חוש הריח כיצד יעשה לענין הבדלת בברכת בשמים: תשובה הנה דין זה לכאורה א"צ לפנים כי פשוט וערוך הוא בש"ע א"ח ס"ס רצ"ז סעי' ה' שכתב שם וז"ל מי שאינו מריח ואינו מברך על הבשמים אא"כ נתכווין להוציא בני ביתו הקטנים או להוציא מי שאינו יודע לברך עכ"ל וכן סתם בעל הג"ה ולבוש אך ראיתי שדעת האחרונים דהיינו שני מגינים וגיסי הגאון בספרו א"ז שאין יכול להוציא הגדולים רק קטן וע"ש ול"נ עיקר כדעת הש"ע ולא מטעמו דהא עיקר דין זה לא הוזכר בש"ס וגדולי פוסקים ראשונים הרי"ף והרמב"ם ז"ל ודכוותיה רק הרא"ש והמרדכי בשם ר' אפרים כתבו דמי שאינו מריח אין יכול לברך אכן הב"י שם מביא בשם אורחת חיים די"א אע"פ שאינה נהנה מהריח שאין לו חוש הריח מברך דאע"פ שאינו מרגיש בהריח הנאה יש לו שמחזיק ראשו וגופו עכ"ל וכן מסתבר דהא אמרינן בפ' כיצד מברכין דף מ"ג ע"ב אמר רב חמא בר טוביה א"ר מנין שמברכין על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל יה איזה דבר שהנשמה נהנה ואין הגוף נהנה הוי אומר זה הריח ע"כ הרי דאין נפקותא במה שאין הגוף נהנה ממנו א"כ אף שגופו אין לו חוש הריח מ"מ הנשמה נהנה ממנו אלא שמהגוף חסר א' מה' חושים וכן שמעתי מרופא דמי שאין לו חוש הריח בא מאיזה טמטום במוח וכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפו א"כ כיון שנשמת הרוח שבחוטם נהנה ממנו יכול לברך ועפ"ז

נסתלק ג"כ מה שהקשה לי חכם א' דהאיך קאמ' הש"ס איזה דבר שהנשמה נהנה ואין הגוף נהנה הא אפי' ישנן כמה בני אדם שיש להם הנאה מריח טוב כמו מאכילה ומה"ט יש מחמירין שלא להריח ביה"כ במה דעביד לריחא אלא ודאי דהש"ס ה"ק אפי' מי שאין לו חוש הריח יברך כיון שהנשמה נהנה ממנו וזש"ה כל הנשמה תהלל יה כלומר כל דייקא אפי' מי שאין לו חוש הריח כלל ואף שחקרתי אצל איזה חכמי רופאים ואמרו שבספריהם ספרי רפואות מבואר דמי שאין לו חוש הריח אין לו הנאת של כלום מ"מ כיון שעיקר ספריהם הוא מחכמת א"ה ארסטו וחביריו אין לסמוך על דבריהם לדינא כמ"ש היפ"מ בברכות פ"ט דף ע"א ע"ב ובתשובת ח"י סי' רי"ט ע"ש שכתבו מה"ט אפי' קדוש החדש אין ללמוד רק חשבון א' י"ב תשל"ג וכדומה לפי שהרמב"ם עצמו בפרק י"ז מהלכות קדוש החדש מעיד שם שהכל הוא מספרי חכמי יון אבל הספרים מחכמי ישראל לא הגיעו אלינו עכ"ל אף שהרמב"ם ושאר גדולי חקרי לב למדו קדוש החדש ועשאו חיבורים ע"ז מ"מ כמה גדולים שהיו בזמנינו מנעו ולא למדו כלל ושב ואל תעש' עדיף דכתיב כי הוא חכמתכם מכלל דאינהו לא ידעו הדבר על בוריו ואיך נלמד מספריהם וכן עיקר דבריהם בנויים שהעולם הוא ככדור נגד משמעות סוגיא דש"ס דידן רפ"ב דחגיגה דקאמר אידי ואידי חד שיעורא הוא וכמבואר בדברי הרא"ם פרשת ואתחנן וביפ"ת בראשית פ"ח דף נ"ב ובדרשות הראנ"ח ריש פ' בראשית ובספר ברית שלום שם ועיין בחדושינו בחגיגה ע"ש לכן נ"ל דמה"ט הכריע הב"י בש"ע דעכ"פ יש לסמוך על דברי פוסקים אלו ולברך אם דעתו להוציא אחר וכן נ"ל הקטן יעקב: שאלה כא הנה באתי בשאלתי על מה סומכין העולם שהשמש קורא הקרואי' על הסעוד' בשבת מתוך הכתב הא בש"ע סי' ש"ז סעי' י"ב אוס' לקרות מתוך הכתב את אורחיו וכן פסק גיסו דמר בספרו א"ז ס"ק י"ד וכתב וז"ל מה שנוהגין שהשמש קורא מתוך הכתב איסור גמור הוא ובאמת נתפשט ההיתר בלי פקפוק ולא ידעתי טעם הדבר ע"כ יברר אדוני אמתת הדבר בזה הנראה לו: תשובה הנה הקשת לשאול דבר שכבר נבוכו בו גדולי האחרוני' הב"ח שם בסי' ש"ז כתב להדיא לאיסור בזה וכ"כ בשו"ת כ"ג לא"ח שם ואחריהם נמשך גיסי הגאון זצ"ל בספרו א"ז אכן ראיתי במ"א סי' ש"ז ס"ק ט"ז כתב וז"ל ואני אומר מנהג של ישראל תורה היא דהא חשבונות של מצוה שרי כמ"ש סי' ש"ו ס"ו ולא גזרינן אטו חשבונות שאינן של מצוה כ"ש כאן דהיא גופה גזרה אטו שטרי הדיוטת דשרי בשל מצות עכ"ל ואחריו נמשך בספר הלכה ברורה ולכאורה דבריו נכונים לישב המנהג דהא שטרי הדיוטות גופא אינן אסורי' אלא משום ממצוא חפצין כפירש"י וסייעתו אפ"ה קי"ל חשבונות של מצוה דהוי חפצי שמים מותר מכ"ש בזה ולדעת הרמב"ם דשטרי הדיוטות אסו' משום גזירות מחיקה כמבואר בדבריו פ' כ"ג מה' שבת ג"כ אין איסור דלדעתו מותר לקרות באגרת שלום ה"ה בזה וכ"כ הט"ז שם בסי' ש"ז ס"ק י"א ליישב המנהג אליבא דהרמב"ם ע"ש אכן כד עיינתי ראיתי שעדיין אינו מיושב המנהג שנוהגין לעשות בכל הסעודות אפי' סעודת הרשות ותו קשה לי לפי דעת המ"א קשה למה טרח הש"ס דשבת דף קמ"ט ע"א בהא דפליגי בטעמי דמתני' שלא ימנה את אורחיו מתוך הכתב רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה משום שטרי הדיוטות ומקשה הש"ס מאי בנייהו איכא בנייהו דכתב אכותל ומדלי ומקשה הש"ס שם ומדחיק לאוקמי בכמה אוקימתא עד שהוצר' הש"ס לומר דרבא כתנאי ע"ש

ואם אית' הא איכא בנייהו ברווחא בלי קושיא כלל דהא מאן דחייש שמא ימחוק אסור אפי' לדבר מצוה כמו דאמרינן לא יקרא לאור הנר שמא יטה והתם אפי' לדבר מצוה אסור דהא קאמ' לא יקרא בספ' ואפי' תינוקות של בית רבן דהיא מצוה גדולה שעל הבל פיהם העולם עומד אפ"ה אסור אי לא משום דאימת רבן עליהם ושם בש"ס דף קמ"ט משמע דשמא ימחוק חמיר כמו שמא יטה דאל"כ לא מקשה הש"ש שם מידי מהא דקאמר רבא אפי' גבוה שתי קומות אלא ודאי דשווים הם וא"כ לטעם דשמא ימחוק אפי' לדבר מצוה אסור משא"כ לטעם דשמא יקרא בשטרי הדיוטות שרי לדבר מצוה כדעת מ"א וא"כ איכא בנייהו טובא אלא ודאי צ"ל דאפי' למ"ד גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות אפ"ה אסור לדעתו לקרות הקרואים אפי' לדבר מצוה מתוך הכתב כיון שאפשר לעשות המצוה לקרותם שלא מתוך הכתב גם לדעת הט"ז אינו מיושב המנהג רק לדעת הרמב"ם ולא לדעת רש"י ורוב הפוסקים דלא ס"ל טעם זה ע"ש בב"י ומ"מ כדי שלא להוציאך חלק נ"ל ישוב המנהג כפשוטו דעל קריאת השמש מתוך הכתב לא גזרו חכמים מעולם רק על בעל הבית קאמר וכ"כ בתשובת הב"ח סי' קכ"ז ע"ש דלא ימנה את אורחיו וכפי' רש"י שם משא"כ על השמש מעיקרא לא גזרו אפי' לסעודת הרשות והטעם נ"ל דיש לחוש לחורבה ותקלה וכדאי' בש"ס דגיטין דף נ"ה ע"ב אקמצא ובר קמצא חרב ירושלים לכך התירו לקרוא המזומן מתוך הכתב כדי שלא יטעה כנ"ל וכדאמרינן עת לעשות לה' הפרו תורתך משום שלום כן נ"ל טעם הגון ונכון ליישב המנהג הק' יעקב: שאלה כב בקצב א' שנשאר לו הרבה בשר בע"ש מה שנשחטו לו ביום ד' אחר חצות היום וביום השבת אחר חצות נאסר הבשר לבישול אלא בהודח תוך ג' ימים אי שרי ליה לומר לנכרי.

שישפוך עליו מים לשרות בו בשר זו שלא נאסר או לא: תשובה עיקר מטרין דין זה לא מצאתי בדברי ראשונים כלל וכמדומה שראיתי מרבתי נוחי נפש שהתירו לעשות כן ע"י עכו"ם כיון שאין כאן מלאכה גמורה מותר ע"י שבות אמירה לעכו"ם במקום פסידא וכן נהגתי להורות אך עכשיו מצאתי ראיתי במ"א סי' שכ"א ס"ק דין שפסק שם להחמיר ולאסור אפי' ע"י עכו"ם דלא הוי פסידא כיון דאפשר לאכלו צלי עכ"ל ולע"ד הוא חומרא יתירה דהא המ"א עצמו כתב בסי' שכ"ג ס"ק י"ד דיבש ביבש שנתערב מותר להשליך א' בשבת כיון דאינו אלא חומרא בעלמא לא הוי כמתקן עכ"ל וא"כ הכא דהוי רק חומרת הגאונים ג"כ לא הוי כמתקן וכמבואר בי"ד סי' סט' דמה"ט מקילין בהרבה דברים בבשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה כיון שהוא רק חומרת הגאונים ומ"ש דלא הוי פסידא כיון דאפשר לאכלו צלי אדרבה מטעם זה נראה להתיר ע"י עכו"ם דהא להדיא כתב הטא"ח ס"ס תכ"ט וז"ל סכין שנתקלקל אם יוכל לחתוך בה ע"י הדחק יכול להשחיזה אפי' במשחזת אבל אם אינו יכול לחתוך בה ע"י הדח' אסור להשחיזה דה"ל מתקן עכ"ל וא"כ הכא דאפשר לאכלו ברווחה ע"י צלי פשיטא דלא הוי כמתקן ומותר ע"י אמירה לעכו"ם שהוא שבות וכ"ש היכא שיש חשש איסור' כמבואר בי"ד סי' ס"ט ובספרי מנחת יעקב כלל ז' דאסור לשהות בשר בלי הדחה ג' ימים דחיישינן שמא ישכח ומבשל כן יש לחוש כאן דאתי לבשולי במוצאי שבת גם בספר פרי חדש לא"ח ס"ס ת"ק פסק מה"ט דמותר הישראל לשרות בי"ט מה"ט ובשבת ע"י עכו"ם נ"ל פשוט דאין להחמיר כלל וכ"כ גיסי בספרו א"ז בשם מוח"ז אך שמסיק להתיר אף ע"י ישראל ול"נ

כמ"ש המ"א בסי' ש"ז ע"ש ועיין בא"ח סי' ש"ז והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהן ובפרטות בנדון של השאלה שלפנינו נראה דגם המ"א אינו מחמיר דדוקא בנעשה כן ליחיד בביתו שנשאר לו דבר מה בלי הדחה ומליחה בזה מחמיר כיון דליכא פסידא שיכול לאכול צלי משא"כ בקצב חנווני שנשאר לו בשר הרבה שאם ישהה ג' ימים בלא מליחה צריך לזלזל במכירה כיון שהקונה אינו יכול לאכול מבושל כרצונו ודאי פסידא גמור יחשב לכן נ"ל דע"י עכו"ם בכל ענין מותר וכמ"ש והרוצה להחמיר לעצמו עכ"פ יש להתיר ע"י שבות דשבות שיאמר לעכו"ם שיצוה לעכו"ם אחר לעשות כן וכמבואר בתשובת ח"י סי' מ"ד והובא ג"כ בתשובתו חלק שני סי' מ"ב ע"ש כנ"ל הקטן יעקב: שאלה כג הא דאיתא בא"ח סי' ס"ו דאגרת שלומים שהביאם בשבת שמותר לקרות בו לפי שאין יודעין מה כתב בו ואולי יש בו צורך הגוף ע"כ וקשה הא תינה שיקרא בו המקבלו אבל הכותב שיודע בעצמו שאין שום צורך באגרת שלו ויגיע בשבת לחבירו יהא אסור לכתבו גם ילמדנו רבינו על מה סומכין העולם במדינה זו רבי' וגם שלמי' שקורין בשבת בכתביהם שנדפסו חדושיהם מסיפורי מלחמות וכיוצא בהם שקורין בל"א נייא צייטונג והלא אסור לקרות בשבת בסיפורי מלחמות כמבואר שם בא"ח.

תשובה על מה שמתמיה על הכותב שהוא הגורם שחבירו יקרא בשבת נ"ל פשוט דגרמא כזו אין חשש אסור כלל בשבת באיסורי דרבנן וגדולה מזו מצינו בש"ס ספ"ב דב"ק דף כ"ו ע"ב דאמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות ובא אחר וסלקן אפי' קדם הוא וסלקן פטור מ"ט בעידנא דשדא פסוקי מפסיק גרי' ומבואר שם בש"ס דלענין שבת אפי' מלאכה דאורייתא קי"ל הכי וכה"ג מבואר בסנהדרין דף ע"ז ע"ב לענין רציחה החמורה א"כ ה"נ בשעה שכותב לא עבד איסור כלל ואין זה אפי' גרמא כלל דמי יימר שבא לידי קריאה בשבת דאולי יתעכב בדרך או המקבלו לא יקרא בו מחמת איזה סיבה וכאשר באמת איזה אנשים מונעים לקרות ולפתוח הכתבים בשבת כלל הדבר לא ידעתי שום חשש איסור על הכותב וע"ד קריאת הנייאציי עונג בשבת אפשר לומר שסוברין דהא דפסק דאסור לקרות בספרי מלחמות היינו מלחמות הקודמין הישנים שאין בהם צורך לקרות בהם עכשיו אבל בתוך כתב התחדשות שנדפסי' מקראות של זמני' הללו שיש בהם כמה צורכי בני אדם לידע באיזה מדינה שהוא מלחמה או שאר מקראו' רעות ח"ו ואולי אפשר להציל איזה דבר ע"י איזה פעולה וכיוצא בזה נ"ל דליכא בזה אסור קריאה משום שטרי הדיוטות כנ"ל הק' יעקב: שאלה כד אי מותר להטיל גורל בשב' על הקדי' אף שלא נעלם מאתי שבספר מ"א בא"ח ס"ס שכ"ג כתב וז"ל אבל להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי יעלה לס"ת שרי דהא הרבה פוסקים ס"ל ביה"כ היו מטילין גורל מי זורק עכ"ל וגברא קא חזינא וראי' לא חזינא דאמרינן בהוריות דף י"ב וביומא דף ל"ב ע"ב דכל עבודת יה"כ אינן כשרות אלא כה"ג וא"כ פייס זו למה גם יבאר לי אדוני מ"ש המ"א בא"ח סי' קל"ב בשם הגאון מהרי"מן דאם עלו שנים בשוה שצריכין כולם לעשות גורל חדש אם יש לסמוך או לא: תשובה הנה בוודאי כן הוא כדאי' שם בש"ס להדיא וכ"פ הרמב"ם פ"א מהל' עבודת יה"כ וע"ש אכן בכ"מ כתב שם וז"ל אבל הגאונים בפיוטיהם הזכירו פייס ביה"כ לכן כתב הרמב"ן דהיו פייסות ביה"כ א' לתרומת הדשן והשני מדשן מזבח הפנימי וכו' ע"ש ואפשר שלזה כיון המ"א שם אבל באמת תמה אני על המ"א דלמה הוצרך לזה דהרי בלא"ה עשו גורלות ביה"כ

דהיינו גורל שני שעירים כדאי בפ"ג דיומא וכמבואר ברמב"ם פ"ג מהל' עבודת יה"כ ע"ש ואף אי נימא דאין למוד משם דגזירת הכתוב הוא כמו שעושין שאר עבודת ביה"כ וא"כ גם משאר הפייסות אין ראי' אבל בלא"ה יש להבא ראי' משאר כל הפייסות שהיו עושין בשבת כמבואר להדיא בפ"ב דיומא ד' כ"ו וכן מבואר ברמב"ם פ"ד מהל' מעשה הקרבנות וע"ש וגם אף אותן גורלות שעושין מתוך הספר אפשר דלא דמי לגורל שבש"ס דדמי טפי לקוביא ואפשר דשרי בכל ענין ולדינא נ"ל פשוט דאין איסור בגורל על הקדיש או לעלות לתורה כיון שהוא חפץ דמצוה וכן משמע בתשובת צ"צ סי' כ"ו והיינו דווקא מה שהוא צורך היום אבל לגורל על הקדיש של מוצאי שבת ודאי דאסור כדאי' בש"ס פ' השואל אבל לא מנות דחול בי"ט ע"ש ועו' מה שפסק במ"א בא"ח סי' קצ"ב בשם הגאון מהר"ר מן דאם עלה הגורל לשנים בשוה שצריך כולם לעשות גורל מחדש ומביא ראי' לדבריו מפ"ב דיומא אם היו שניהם שווין אומר להם הצביעו וע"ש הנה ראיתי בהלכה ברורה שם שהשיג על ראי' זו ע"ש ותחלת דבריו הם שלא בהשגחה שהבין דמירי שם אם הצביעו בשוה וכו' וע"ש ולא דק כי ארצין שניה' בשוה קאי ע"ש בש"ס אכן בדבר זה שפיר השיג עליו דמ"ה עושין כן כי בשנים לא שייך לומר הצביעו וכ"כ להדיא בתי"ט דפ"ב דיומא וז"ל לפי שא"א לעשות הפייס באצבעות בין שנים לכך צריכו פייס בין כולם ע"ש ובלא"ה נ"ל משם כיון דמתחלה נעשה הדבר ע"י המרוצה מי שרץ תחלה ולא עלתה בידם לכך חזרו להטיל גורל בין כולם כי בעבודה א' לא ידחו קצתם ע"י המרוצה וקצתם ע"י גורל האצבע וכיון שבאו לידי גורל הצביע עושה כן לכולם משא"כ ע"י גורל האותיות כיון שאלו כבר נדחו ע"י גורל זו למה לנו להפיל עליהם גורל שנית די בגורל זו בין שנים כיון שהכל נעשו ע"י גורל כזו משא"כ התם כיון דבאים להטיל גורל טוב לעשות ע"י גורל א' לכולם וכן משמעות לשון רש"י רפ"ב דיומא וכן נ"ל עיקר הק' יעקב: שאלה כה בישוב א' נולד בן בשבת ואין להביא שם מוהל ממקום אחר להמול מחמת שעת חירום ואין שם באותו ישוב מוהל שמל פעם אחרת רק א' ראה כמה פעמי' ממוהלים אחרים היאך מלו כדי שיוכל למול גם הוא אם מותר למול פעם ראשון בשבת כיון דליכא מוהל אחר: תשובה עיקרא דהא מלתא הוא מהמרדכי סוף פ' כיסוי הדם הובא בב"י בטא"ח סי' של"א ובי"ד סי' רס"ו ומקור דהאי דינא מהא דאי' בש"ס דביצה דף ל"ד בעוף שנדרס מה לשחטו בי"ט והא איבעי' דלא איפשטא וחשש להחמיר אכן באמת דעת רוב הפוסקים להקל בעוף הנדרס ופסק הש"ע בא"ח סי' תצ"ח וכבר עמד על קושיא זו בתשובת ח"י סי' קנ"ז וקנ"ח וע"ש ובתשובתי חלק א' סי' כ"ג וע"ש שחלקתי בכמה חלוקים מ"מ נ"ל דינא דהיכא דאין כאן מוהל אחר דמותר למול מי שרוצה למול ואומר שיודע בעצמו שיכול למול כדי שלא לדחות מצות מילה בזמנו דממ"נ אין כאן איסור דאורייתא דאם מל כהוגן פשיטא דשפיר עביד ואם לא ימול כהוגן הוי חובל ומקלקל בחבורה דפטור ועיין בפ' האורג ושם בתשובת ח"י וכ"כ הרמב"ם פ"א מה' שבת ואף דיש פוסקי' ס"ל דחובל ומקלקל בחבורה חייב כמ"ש בתשובת ת"ה מידי ספקא וספק ספיקא לא נפקא אי הלכה כמ"ד חיישינן לקלקול ואת"ל חיישינן לקלקול כמו בעוף הנדרס מ"מ שמא הלכה כר"י נגד ריש לקיש וכדעת הרמב"ם שמקלקל בחבורה פטור אבל אסור דרבנן כמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' שבת ובמקום מצוה לא גזרו רבנן ועוד נ"ל דאפילו אם נחוש לחומרא בעוף הנדרס מ"מ באדם לא חיישינן

שיקלקל בידים ומה"ט אמרינן אדם מועד לעולם כיון שהוא בר דעת יודע לשמור שלא יקלקל ואם אומר שרוצה למול ויודע למול תו ליכא למיחש למידי וכן דעת נותנת דא"כ היאך מניחין לאדם למול בפעם ראשון הוא ספק נפשות אפי' קי"ל דדוחה שבת ש"מ דחמיר משבת והאיך מניחין אותו למול בפעם ראשון הא איכא למיחש לספק נפשות שיעשה כרות שפכה אלא ודאי דלא חיישינן להכי כל שאומר אדם ואומד בנפשו שיוכל ויודע למול תו לא חיישינן שיקלקל ומלתא דלא שכיחי לא גזרו ביה רבנן וכן יש קצת ראייה מדברי הטי"ד סי' רס"ו וז"ל אם האב יודע למול אין לו למול בשבת אם יש אחר שיוודע למול עכ"ל משמע דהכל בידיעה תליא מלתא אף שלא מל פעם אחת אכן היכא דאיכ' מוהל אחר מומחה ודאי דאין להקל נגד פסק הש"ע ואין מניחין למול אותו ע"י מוהל שלא מל מקודם מ"מ בשעת הדחק דאין כאן מוהל אחר אין להחמיר כלל לדחות מצות מילה מזמנה כנ"ל הקטן יעקב: שאלה כו אם יש היתר ברור לטלטל בשבת מה שקורין בל"א זאגי"ר שמורה על השעות כי ראיתי רבים מקילין בדבר: תשובה באמת חדושים מקרוב באו ומקילין בדבר זה בפרהסיא לפי שראו שגדול א' התיר הדבר ועשה כן למעשה בפני כל ומקלו יגיד לו ולע"ד אין היתר זה ברור פשיטא אם הוא זאגי"ר שמשמיע קול דהוי תשמישו לאיסור פשיטא שאסור בטלטול והם קורין אותו שלאג אויער ואפי' אותם שאינם משמיעין קול על השעות מ"מ יש לגזור אטו אינך משמיעין קול עוד דגם אלו ע"י הלוכי במשקולות וגלגלים ג"כ יש בו השמעת קול קצת גם בתשובת דבר שמואל סי' של"ד כתב וז"ל על טלטול כלי השעות אע"פ שאין דרך איסור ברור מן התלמוד ולא מקדמוני פוסקים כבר פשוט המנהג לאסור כדכתב הרב מהר"מא בהג"ה לש"ע טא"ח סי' ש"ח סעי' נ"א יש מי שנתן טעם משום איסור מדידה בשבת ואפשר שנגעו בה מפני גזירת כלי הריגולי של מתכת המקשקש השעות וכו' כדאי' בש"ע סי' של"ח סעיף ג' עכ"ל ע"ש עוד נ"ל טעם לאסור דהוי כמוקצה מחמת חסרון כיס כמבואר בא"ח ריש סי' ש"ח וע"ש בב"י מ"ש בשם הרמב"ם ע"ש ודוק כנ"ל הק' יעקב: שאלה כז אשה אחת נטלה חלתה בע"ש וזרקה לתוך התנור והחלה נפלה תוך התבשיל לקדרה והיא לא ידעה מזה אך ורק בליל שבת כאשר עירה התבשיל לתוך הקערה ראתה שחלתה בתוך התבשיל ולא הי' בקדרה ס' לבטל אם יש תקנה להתי' התבשיל תשובה הנה לפום רהיטא הי' נראה לאסור התבשיל ע"פ מה דאיתא בש"ע סימן שכ"ג סעיף א' בהג"ה וז"ל ויש חולקין וסבירא להו דאוסרת התערובת עד מאה ואחד אם הוא במינה ושלא במינה עד ואם חזרה ונתערבה בעיסה ואין קא' לבטלה אם לא אכל את העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו הנדר עכ"ל והוא מתשובת מיימון סוף הל' זרעים והט"ז שם ס"ק ג' האריך להשיג על זה שכתב להתיר הנדר ופסק דאין לו היתר כלל ע"ש גם לכאורה לשון רמ"א שם משמע קצת דדוקא בתערובת מין במינו מהני היתר זה משא"כ אם נתערבה החלה בשאינו מינו דבעינן ס' לא מהני להתיר הנדר דאם מתיר הנדר א"כ נתערב טבל באינו מינו למפרע ואוסר בנ"ט ונאסר התבשיל מטבל כן הי' נראה לכאורה אכן כאשר ירדתי אל העיון ראיתי שכל זה אינו דמה שהשיג הט"ז על דין זה כל דבריו אינם מוכרחים כלל וכמו שהשיג עליו ג"כ הש"כ בספרו נה"כ שמגם בתשובת בית יעקב סימן ק"י האריך להשיג על ט"ז בזה וכדאי הוא הגהות מיימון והאחרונים לסמוך עליהם בזה באיסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה כחלה בזמן הזה וכמ"ש בש"כ סימן

שכ"ג ס"ק ט"ז וע"ש וכ"ש היכא דאיכא רוב היתר גם הט"ז שם מסיק להקל אפילו מין בשאינו מינו ולזה נוטה דעת הש"כ שם גם בתשובת בית יעקב שם והוי חרטה גמורה ע"י התערובת אע"ג דהוי נולד וכפסק רמ"א ב"ד סימן רכ"ח סעיף י"ג בהג"ה וע"ש גם אין מקום לומר דעד כאן לא היקל רמ"א ע"י היתר הנדר היינו בנתערב במינו אבל שלא במינו אף שמתיר הנדר מ"מ נתערב טבל בתבשיל זה אינו כיון דקי"ל חלה בזמן הזה אוכל ואח"כ מפריש שא"צ להפריש המוקף כדאיתא שם בסימן שכ"ג א"כ אם אח"כ אוכל בצד זה ונותן עיניו לשייר בצד אחר כוונתו לפטור ג"כ אותו חלה שנפלה לתבשיל להוציא מידי טבל אפי' הטעם שיצא ממנה כדאי' להדיא ב"ד סי' שכ"ד סעיף י"ב בהג"ה ע"ש וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן מ"ח ויותר נ"ל דאף אם איכא ס' לבטל תחלה כיון דאפשר להתיר הנדר הוי כדבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטל ואע"ג דאית' בפ' הנודר מן הירק דגבי תרומה כיון דלא הוי מצוה לאיתשולו עליה ולא בא מעצמו מכח זמן לא הוי דשיל"מ וכמ"ש בספרי מנחת יעקב כלל לט' ס"ק ח' מ"מ כיון דמפירין נדרים שהם לצורך שבת כדאיתא בא"ח סי' שמ"א א"כ משום כבוד וצורך שבת להתיר המאכל לאכול בלי שום ביטול הוי כדבר שיש לו מתירין ואין לו תקנה בביטול רק ע"י התרת חכם לאכול בצד זה וליתן עיניו במה שמשייר לפטור את הטבל ומה שנתערב וצריך לשייר מה יותר כדי שיהא שריים ניכרים ומ"ש רמ"א הדין במין במינו הוא לאו דווקא דכ"ש אינו מינו דלא חמיר כ"כ דהא סגי בס' וק"ל כנ"ל הק' יעקב שאלה כח מהרב המופלא מהר"ר שלמה אב"ד דק"ק ראטרדם וז"ל הנה טרם אחלה לדבר אודה את ה' ובתוך רבים אהללנו לאמר ברוך ה' אלהי ישראל אשר לא השבית לנו גואל להאיר לנו דברי ספקתינו ובימיו תורה לישראל אשרי הדור אשר הוא שרוי בתוכו בכל מקום הלכה כמותו ומטיבותא דמר אמינא לחלוק לי כבוד להשיבני על דברי ולא להשיב ריקם ועתה אפריש שיחתי הנה זה לי עשר שנים שנתקבלתי למז"ט בק"ק ראטרדם והוא מערי הפרזי שאינו מוקף חומה או מחיצה או גדר אמנם המים להם חומה מקיפין מסביב נהר מא"ז ונהר ראט"י ומיום הוסדה ונתישבה הק"ק נהגו היתר לטלטל בכל העיר ברחובות ובשוקים מקצה אל קצה כאלו מוקף חומה ממש וכל הרבני' והגדולי' שם ראו ולא מיחו בדבר ושתיקה כהודאה דמיא ע"כ גם אני שתקתי והנחתי להם מנהגם ובפרטות שהייתי מקודם אב"ד בק"ק האג שהוא ג"כ מערי הפרזי והמים להם חומה ומטלטלין בכל העיר ושאלתי להם מאין יצא להם היתר זה והראו לי היתר בכתב מפורש משלשה גדולי הוראה האחד יצחק אבוהב וחכם יעקב ששפורט וחכם שלמה די אלווערי שהיו חכמי ק"ק אמשטרדם והסכימו כולם להתיר הטלטול כאשר הוא חתים בחתימות ידיהם גם אמרו לי שגם החכם השלם הגאון חכם צבי הסכים להתיר כאשר נדפס בתשובתו סי' ה' שכתב וז"ל עיר האג שאין להם חומה רק חריץ עמוק יותר מיו"ד טפחים ורחב יותר מד' טפחים דמותר לטלטל בכל העיר עכ"ל לכך לא מחיתי ג"כ בראטרדם כיון שיש להם על מה שיסמכו כי העיר האג וראטרדם שניהם שווין בענין המים להם לחומה והנחתי להם מנהגם גם בתשובת אמונת שמואל סימן מ' כתב ג"כ דהחריץ בתוך המים הוי כמוקף חומה איברא לפני איזה חדשים מקרוב עלתה במחשבתי לאמר מה לך נרדם קום קרא מה דאיתא בא"ח סימן שמ"ג במגן דוד בתשובתו לעיר שטימניץ שאסר להם הטלטול בכל שבתות השנה אף שלא בשעת הקרירות והצריך

להם כפרה וסליחה על מה שכבר עברו וטלטלו גם המ"א אף שמיקל קצת בדבר להתיר באותן שבתות שלא נקראו המים אבל מ"מ בעת הקרישה אוסר ומתירא אני מגודל איסור שבת ואמרתי אלך לדרוש את ה' לפני מעלתו כאשר ישאל לאיש בדבר אלהים כי כל רז לא אניס ליה וכבר כתבתי שאלה למכ"ת ולא קבלתי תשובתו הרמה וצער לי מאד בתוחלת ממשכה מחלת לב ומפני פחד שפחדתי מכח המים להם חומה חימה כתב ה"ה שני גדולי ישראל שנפשט חיבורים שני מגינים בכך שלחתי שאלה זו להגאון מוהר"ר יחזקאל אב"ד דק"ק המבורג ושני הק"ק והשיב לי מיד לאסור בעת שנקרשין המים וכתב ואלו היו תחת ממשלתו הי' מכריז קול תרועה לאיסור בעת שהמים נקרשין ובשאר שבתות השנה דעתו להתיר כהמ"א בתנאי כפול שיסכי' עוד אחד מבעלי הוראה בכך בקשתי פרוסה לפני אדוני עטרת תפארת הדור להשיבני בתשובה שלימה כי הלכה כמותו בכל מקום ועליו אסמוך ראשי ורובי למעשה נא אל תשיבנו ריקם כד' הקטן שלמה בא"א מהר"ר מרדכי ז"ל מליסא חונה פה ראטרדם קהל אשכנזים יע"ש: תשובה הנה שאלתי שאלת חכם קבלתי ומ"ש מכ"ת תוך כתבו שכבר שאל מאתי שאלה זו ואין עונה באמת לא הגיע לידי שום אות ותמונה מיום פרישתו מאתי מק"ק וירמייזא וחלילה לי למנוע בר ולא להשיב לשואלי דבר בפרטות לשואל כמותו ירבה בישראל אוהבי אשר כנפשי ויגל יעקב וישמח על שראיתי גי"ה ושמעתי מבריאותו יוסף ה' לו ע' ע"א וע"ד השאלה ראיתי שמסתפק מכ"ת בשביל שראה כתוב וחתום משלשה עמודי עולם שהתירו הטלטול בק"ק האג ע"י היקף המים עם החריץ ובפרטות שכן מצא בתשובת אמונת שמואל סי' מ"ם ובתשובת מהר"ן סי' ה' באמת אי משום הא לא תברא ונלמד הסתום מן המפורש דהא בשני תשובת הללו אינם מזכירי' כלל מהיקף המים רק מהיקף החריץ ובזה גם הט"ז מודה שהרי בסי' שס"ג ס"ק י"ט בסוף התשובה סיים וז"ל אכן אם יש על שפת הנהר ביבשה מקום מדרון אם יש גבוה יו"ד במשך ד' יש להתיר וע"ש ואפשר דגם בהאג כן הוא ותדע דהא מהר"ן הי' בעל תלמודא ובקי בכל חדרי תורה בודאי לא נעלם ממנו דברי המגינים ולא הי' נמנע מלהביא' אלא ודאי דלא מיירי מהיקף המים וכיון שהם נקרשים אפשר דיש לאסור כדעת המגינים רק דהמה מתירים מהיקף החריץ בגובה למעלה מן המים אבל בהיקף המים יש לאסור לדעת הט"ז בכל שבתות השנה ולדעת המ"א עכ"פ בשעה שהם נקרשים איברא לאחר העיון מעיקרא דדינא פרכא מנ"ל להט"ז והמ"א לחדש דין זה דע"י קרישת המים נתבטלו מחיצות מה שלא נזכר בש"ס ופוסקים ראשונים כלל ואדרבא הוא משמעות הש"ס דערובין דף ח' במעשה דמבוי אחד שצדו עולה לים דחיישינן שמא יעלה המים שרטון ולא הוזכר כלל חשש דקרישת המים אף הט"ז נשמר מקושיא זו ומתקן בלשונו דהים אינו נקרש מכל מקום קשה אמאי לא קאמר באמת בש"ס אם צדו א' עולה לנהר דהוא מידי דשכיחא דחיישינן לקרישת המים בכל ימות החורף גם בשום פוסק ראשון לא הוזכר חשש זה וכן בהא דאי' שם בש"ס דערובין דף כג' ודף כד' ע"ב בשביל של כרמים דאזיל לגודא דנהר וכן בדף פ"ז גבי אמת המים לא הזכירו כלל בש"ס ובתוס' וכל פוסקים ראשונים חשש זה דקרישת המים רק שמא יעלה לשרטון שהוא דרכו של ים ולא נהרות אחרים ואי קשיא לך הוא גופא קשיא הא חששה גמורה היא ואולי מקום הניחו לשני מגינים אלו להתגדר בו בחשש זה דקרישה זה אינו דמיום שנסתם הש"ס אין לנו לחדש שום דין להקל או

להחמיר נגד משמעות הש"ס ועיקר טעמא דמסתבר נ"ל דמש"ה לא חששו לקרישת המים כיון שסופן לימח מעצמם ע"י חום השמש והוי דבר שאינו מתקיים לא חשיב כלל לבטל המחיצה.

וראיה ברורה מצאתי לזה ספ"ו דאהלות משנה ה' כיפת הברד והשלג והכפור והגליד לא מביאין ולא חוצצין בפני הטומאה והטעם פ"י שם הר"ש והר"מ והרע"ב משום שאינם דבר המתקיים ונימוחין מעצמם וכן הוא בש"ס דב"ב דף כ' ע"א דאלו אין ממעטין בחלון מה"ט גם מה"ט אין עושין מחיצה מרבב כמו שפ"י שם רש"י והתוס' וע"ש ואף שהרמב"ם פט"ו מ"ה טומאת מת דין ב' נראה שחולק בזה אפ"י רש"י ותוס' וכתב טעם אחר לפי שמקבלין טומאה וע"ש היינו דווקא לענין מיעוט בחלון דוקא שממעט בכל שהוא לכן סובר דאפ"י אינו מתקיים ממעטין בחלון אי לאו משום שמקבלין טומאה משא"כ לענין ביטול מחיצה מודה דבעינן דבר המתקיים דוקא וכן משמע בתוס' שם בב"ב ד"ה ועוף וכו' הנה בודאי לא נעלם מאתי שיש מקום לבעל דין לדחוק ולחלק בין נדון דידן לדהתם מ"מ כיון דדין הקרישה לא הוזכר בש"ס ושום פוסק ראשון אין לנו לבדות להחמיר ולאסור הטלטול במקום שנוהגין היתר ע"פ גדולים הקדמונים דיש חשש לעז על הראשונים כמ"ש בת"ה סי' ע"ד והובא בתשובתי ח"ב סי' ז' וע"ש ובפרט בזמן הזה דליכא רשות הרבים דאורייתא והיכא דנהגו היתר נהוג אבל במקום שנוהגין איסור אין להקל דלא יהא כדברים המותרין ואחרי' נהגו בו איסור כנ"ל הק' יעקב: שאלה כט מרב אחד תמהני שלא הזכרו הפוסקים הדין במקומות המוקפין חומה וכעת שכולן נקראין כרמלית אם ישראלים או רבים מבני עמינו אינם רוצים לבטל רשות וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות איך הנהוג בקהלות גדולות כגון בפראג וכה"ג בענין טלטול ושפיר קדמי דברי חות יאיר בסי' קל"ה ויכתוב לי אדוני הנהוג בזה עכ"ל תוכן דבריו: תשובה הנה מכ"ת קיצר מאוד בתוך שאלתו ואם כוונתו ע"ד שמתמיה שם בתשובת ח"י סי' קל"ה ונסתבך מאוד בדין זה ובאמת לדידי לא קשיא מידי והכל ערוך ומסודר לפנינו כש"ע והרי סכין והרי בשר דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ונשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקיטו ע"י אחד מיועציו כנהוג ודאי דמותר לטלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגוים וא"צ לשום אדם לבטל רשות וכן נתפשט המנהג פה ק"ק מיץ לטלטל בכל העיר בלי שום בטול רשות וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה אע"פ שיש כאן עבר הנהר דלא הוי כחומה לדעת קצת אחרונים מ"מ פה גם הנהר יש לו מסוגרת בכל צד וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שוב א"צ לקנות פעם שנית כמו שהארכתי בזה בתשובתי ש"י ח' ב' שאלה ז' דלא כדעת איזה אחרונים יע"ש דברי ותמצא נחת איברא במקומות שיש שם עבר הנהר ואינם סגורים מכל צד מחמת הנהרות הנמשכים שם בלי מסגורת ולא חשבינן הנהר לחומה לדעת גדולי אחרונים (אף שמקורב נשאלתי מהרב הגדול מהר"ש אב"ד דק"ק ראטרדם בענין זו אי חשבינן המים לחומה לפי שנקרשים בעת הקור והשבתי לו כאשר כתבתי לו והובא לעיל תוך תשובה זו סימן כ"ז דחשיב חומה גמור כיון שנימוח מעצמו ואין להחמיר כלל ע"פ הדין) רק במקו' שנהגו להחמיר אז אין להקל מטעם אל תטוש ומה"ט באותן הקהלות ומקומות שיש עבר הנהר בתוכו בלי שום מסגורת כמו בק"ק פראג וכה"ג בשארי מקומות אין מטלטלין ברחוב הגוים רק ברחוב היהודים ע"י עירוב.

ולחי וקורה או שרחוב היהודים סגורים מכל צד זה ברור ופשוט ונסתלק עיקרתמיהת בעל חות יאיר כנ"ל הקטן יעקב: שאלה ל בשנת תע"ג שהי' דבר בפראג נשאלתי מאיש ירא וחרד שלא קיים עדיין פ"ו כדינו אי מותר לשמש מטתו או לא כדאי' בהג"ה ש"ע בא"ח סי' ר"מ סעיף י"ב דה"ה בשאר צרות שהם כרעבון עכ"ל השואל: תשובה עיקרא דהא מילתא הוא מפ"ק דתענית דף י"א אסור לשמש מטתו בשני רעבון שנ' וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב ובירושלמי אית' בשעה שבא חסרון לעולם עשה אשתו גלמוד וכתבו התו' וא"ת והלא יוכבד נולדה בין החומות ואותו עת רעב הי' ומ"מ שמשו מטותיהן בשני רעבון וי"ל דלכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שמש ושאר בני אדם שמשו ומהר"א מזרחי תירץ דעדיין לא הוי ללוי בת ולא קיים פ"ו עד שיהא לו זכר ונקבה וע"ז מקשה ב"י בא"ח סי' תקע"ג דא"כ גם יוסף הי' מותר לשמש כיון שלא הי' לו נקבה ע"ש באורך והט"ז שם סי' תקע"ד סעי' ב' כתב וז"ל אבל בעיקרא דמילתא נ"ל דלא בקיום פ"ו תליא מילתא דהא אמרו לשנא דחשוכי בנים דמשמע דאין לו בנים לגמרי דאל"כ הל"ל מי שלא קיים פ"ו מותר אלא ודאי דלא התירו אלא למי שחשוך לגמרי שהולך ערירי אבל אם יש לו בן או בת רק שלא קיים פ"ו אסור לשמש וקושיית התוס' עיקר כתירוץ התוס' ע"ש וא"כ לפ"ז הי' נראה פשוט שאלתינו מי שאינו הולך ערירי אף שלא קיים עדיין פ"ו אסור לו לשמש בשעה שיש צער איברא דברי הט"ז לא נ"ל כלל לא להלכה וכ"ש למעשה חדא דפירש"י להדיא שם פ"ק דתענית חשוכי בנים היינו שלא קיים פ"ו עדיין משמע אף שאינו הולך ערירי וכן יש להוכיח להדיא מש"ס ערוכה ריש פ' בכל מערבין דף כ"ח ע"א גודגניות חשוכי בנים לא יאכל לפי שממעטין הזרע מרובי בנים יאכלו ואם איתא כדעת הט"ז דחשוכי בנים הפי' דוקא שאין לו בנים כלל א"כ קשה הדיוקים אהדדי דמתחלה קאמר דוקא חשוכי בנים שאין לו בנים כלל והולך ערירי הוא דלא יאכלו אבל יש לו בנים אף שלא קיים פ"ו יאכלו ואח"כ קאמר דוקא מרובי בנים יאכלו אלא ודאי כל שלא קיים פ"ו חשוכי בנים קרי ליה וכפירש"י שם וכן משמע בערוך ערך חשך וע"ש וא"כ ודאי דאסור לשמש והיינו ממדות חסידות לדעת התו' ומ"מ כיון שהוא רק ממדת חסידות אפשר היכא דיש לחוש שאם לא ישמש יבא לידי עבירה הוא או אשתו אם משתוקקת אליו אז אפשר דמותר לשמש כיון שהוא רק מדת חסידות בעלמא ועיין בא"ח סי' ר"מ סעי' ח' ובא"ע סי' כ' ובאמת עיקר הקושי' על הרא"ם שמקשה הב"י מעיקרא לק"מ דודאי הי' ליוסף בת כדאי' במדרש פ' ויגש פ' צ"א על פסוק אדוני שאל את עבדיו מתחלה בעלילה באת עלינו וכו' וכי בתך היינו מבקשים והא דלא קחשיב לה עם בני יוסף בירידתן למצרים י"ל שמתה מקודם ומ"מ הדין דין אמת כנ"ל הק' יעקב: שאלה לא מגיסי הגאון מהרר"ד נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק פראג וז"ל בחדש שבט ה' אלפים תפ"ה ליצירה נתקשרו שמי' בעבים ולא נראה הלבנה בזמנה לקדשה עד ליל שבת י"ג לחדש ויען כי המולד הלבנה ז' ד' שי"ט וכלה החצי' מן כ"ט י"ב תשצ"ג ביום אחד ולמיחש מיהא בעי לזמן קצר כזה רק לילה אחת ליל מ"ש ודלמא לא תהא הלבנה נראית באותו לילה ונמצא עוברת בחדש ההוא בחסרון אשר לא יוכל להמנות ואחר אשר שמתי עיוני בש"ס ופוסקים קדמאי ובתראי הוריתי הלכה למעשה לקדשה בליל שבת ובכדי שתקוים המצוה ברוב עם וכו' צויתי להכריז בבתי כנסיות אחר תפלות ערבית של שבת גם

ברחובות כנהוג לקד' הלבנה וקדשנו הלבנה בעומדה בתוקף בזריחתה בליל שבת כי באמת לא נראה כנגד לבי לבב דוד שום איסו' כלל או איסו' מוסיף לדין ולומר שיש שום נדנוד איסור לקדש הלבנה בליל שבת ולית דין צריך בשש כי לא ידעתי נפשי שמתני לחלק בין הברכות הלבנה אי ברכות הרואה קשת או הרואה רקיע בטהרתו ברכות רעמים וזועו' וכמו שמעולם לא שמענו שום נדנוד כנף ופרכס בבי מדרשא לומר מי שהרואה קשת ביום השבת או רואה רקיע בטהרתו שלא לברך וכל הברכות בכלל שמברכין בשבת כמו בחול וא"כ מאין ולאין לחלק בין הברכות הלבנה ועיין במס' ברכו' דף כ"ט ע"א וז"ל הרואה רקיע בטהרתו אומר ברוך עושה בראשית אימתי אמר אביי כי אתי מיטרא כולי לילא ובצפרא אתי ישתנה ומגלי להו לשמי' וכו' עכ"ל וא"כ אחרי שזכינו לברכות השמים מעל ונתתי גשמי' בעתם פירש"י בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בליל שבת וכו' ובצפרא דשבתא נהור נהורא ואתגלי' ליה רקיע בטהרתו האיך יעלה על דעתו שלא לברך וכן איתא שם בש"ס הרואה חמה בתוקפתה לבנה בגבורתה וככבים במסילות ומזלות כסדרן אומר ברוך עושה בראשית עכ"ל וע"פ שיטה זו כתב הרמב"ם בהל' ברכות פ' יו"ד דין י"ח וז"ל וכן כשתחזור הלבנה לתחלת מזל טלה בתחלת החדש ולא תהי' נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן כשיחזרו כל כוכב וכוכב מחמשה הכוכבים הנשארים לתחלת מזל טלה ולא יהי' נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת שיראה מזל טלה עולה מקצה המזרח על כל אחד מאלו לברך עושה בראשית עכ"ל ועיין בהגהות מיימני שם וכן איתא להדיא באורח חיים סימן רכ"ט ע"ש: איברא בירושלמי בפ' הרואה שיטה אחרת וז"ל הרואה את החמה בתוקפתה ולבנה בתקפתה והרקיע בטהרתו אומר ברוך עושה בראשית אמר ר' הונא הדא דתימור בימות הגשמים בלבד לאחר ג' ימים הה"ד ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם וגומר הרואה הלבנה בחדושה אומר ברוך מחדש חדשים עכ"ל ועפ"י שיטה זו פי' הערוך ערך חמה וז"ל פ"א החמה בתוקפתה וכוכבים ומזלות כסדרן בימות הגשמי' בעת שהי' ג' ימים מעונין ולא נרא' חמה בהן ולא כוכבים אותה העת צריך לברך עליהן בעת שיתראו וזולת זאת העת לא בירושלמי א"ר הונא הדא דאת אומר בימות הגשמים ולאחר ג' ימים שנ' ועתה לא ראו אור וגו' בהיר הוא בשחקים וגו' עכ"ל אמור מעתה אם הרואה בשבת הלבנה בגבורתה והכוכבים במסילותם בין לדעת הרמב"ם ע"פ שיטת הש"ס בבלי ובין לפי' הערוך ע"פ שיטת הירושלמי מוקצה מן הדעת לומר שלא לברך ברכה זו וביותר לדעת הירושלמי שמדמה ברכות הרואה לבנה בחידושה לברך מחדש חדשים והרואה הלבנה בתוקפת' לברך עושה בראשית ובחדא מחתא מחתינהו ולא שום חילוק ידענו בין ברכות אלו כשרואה אותן בשבת הלא שקולים הם ולא אשתמט שום תנא או אמורא לחלק בברכות הללו בין שבת לחול וא"כ מי איכא הוראה לאיסו' לאסור קידוש הלבנה בשבת והנה עיין במהרי"ל הל' שבועות וז"ל מהר"י סג"ל לא הי' מקדש הלבנה בשום י"ט שחל במ"ש כגון חג השבועות ויהיב טעמא כשם שיש תחומין למטה כך יש תחומין למעלה ואין להקביל פני השכינה בי"ט חוץ לחתום ועוד דנראה ברכת הלבנה כעין תחנה ואין לומר בי"ט אמנם העיד על רבו המובהק מהר"ש דלא הי' מקפיד והי' מקדש גם בי"ט מ"ש עכ"ל הרי סהדותא רבא פרת שמימיו פרין ורבין מימיו אנו שותים ומהר"ש רבו מובהק של מהרי"ל וברש"ל בתשובתו סי' ע"ט דקלסין ביותר וכתב שהיו

חשוב ויכולת בידו לחלק עם הטור עיין בט"ז א"ח ס"ס תפ"א דכתב לסמוך עליו להתיר והוא לא נמנע מלקדש ב"ט ומ"ש וקי"ל אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד הא לכל דבר זה וזה שוין וא"כ כמו שמהר"ש לא הי' מקפיד לקדש לבנה ב"ט כך אין להקפיד בשבת ועיין בהגהו' מנהגים בדיני קידוש לבנה שמסכי' לדעת מהר"ש ע"ש ומה שכוחך מהרי"ל להחמיר ולאסור קידוש הלבנה ב"ט לא ירדתי בזה לסוף דעתו הרחבה מן הים כי מה שנתן טעם בעיקר כשם שיש תחומין למטה כך יש תחומין למעלה עכ"ל וכן אית' בהג"ה בפ' אגודה מס' סופרים שם וז"ל שמעתי לכך אין אנו מברכין בליל שבת על ברכת הלבנה דשמא הלכה דיש תחומין למעלה מי' והוי כמקבל רבו למעלה מי' עכ"ל ע"ש ולדעת השומע ששמע וכתבו בהגהו' הן הן דברי מהרי"ל הנ"ל איברא אם לדין יש תשובה הלא מצות הראיה בעזרה לקבל פני שכינה ב"ט ועיין במס' חגיגה דף ז' ע"א א"ל ר"י אמר רא"י פנים בעזרה ור"ל אמר ראיה פנים בקרבן וכו' איתבי' ר"י לר"ל יראה יראה מה אני בחנם אף אתה בחנ' אלא כל היכא דאתא ולא אייתי דכ"ע לא פליגי דעייל ומתחזי ונפק כי פליגי דאתא ואייתי ר"י אומר ראית פנים בעזרה ראית פנים הוא דאין לו שיעור אבל לקרבן יש לו שיעור לר"ל דאמר ראית פנים בקרבן ואפי' קרבן נמי אין לו שיעור עכ"ל הרי כל היכי דאתי ולא אייתי דכ"ע לא פליגי דעייל ומתחזי ונפקי מצינו לדין לקבל פני שכינה ב"ט בראיות פנים בעזרה אפי' בלא קרבן רק דעייל ומתחזי ונפק ומהיכי תיתי למיחש באיסורי' שלא לקבל פני השכינה בשבת וי"ט ע"י ברכות הלבנה ורמז לן ברמז הובא בס' פענח רזא בפ' ראה וז"ל שלש פעמים וגו' כתיב בפסוקים הללו שלוש בוי"ו מלא כי וי"ו פעמים צריך להקביל פני אבינו בג' רגלים ובר"ה וביה"כ ושמיני עצרת עכ"ל ובכל שנה ושנה חל יום אחד מעיקר הרגל ששה ימים הללו בשבת בין חל פסח ביום א' חל שביעי של פסח בשבת ואם חל ביום ג' חל י"כ בשבת ואם ביום ה' חל ר"ה סוכות ש"ע בשבת ואף כי רמז בעלמא ואין רא"י לדבר מ"מ זכרון דברים המה לקבלת פני שכינה בשבת ובי"ט ואל תשיבנו מירושלמי דריש פ"ק דמס' חגיגה וז"ל אריב"ל כל המקיים מצות ראיה כאלו מקבל פני שכינה מן הדא שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' וגו' הרי דלאו מקבל פני שכינה ממש הוא רק שנוטל שכר כאילו קבל לפני שכינה וי"ל דמש"ה מותר ליראות פניו בעזרה בשבת וי"ט דלאו קבלת פני שכינה ממש הוא משא"כ בקידוש הלבנה דהיא קבלת פני שכינה ממש וחששא זו דיש תחומין למעלה מי' במקומה עומדת אי משום הא לא ארי' דהרי גבי קידוש הלבנה תמן תנינן במס' סנהדרין דף מ"ב ע"א וז"ל אר"י כל המברך ע' החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה כתיב הכא החדש הזה וכתוב התם זה אלי ואנוהו עכ"ל הרי דהכל נבנה בדיטוס ואתווין דדין כאתווין דדין דבשניהם אמרוה כאלו מקבל פני שכינה וא"כ מה ראית לחלק דכמו שיש עיקר מצוה לרא"י פני' בעזרה בשבת וי"ט כמו כן מותר לקדש הלבנה בשבת ובי"ט ובדברינו לקמן אי"ה יבואר בתוספות ביאור ואם יעלה על רעיוני דדלמא שאני רא"י פנים בעזרה משום דמקו' לינה גורם ובין שדי ילין ושם היתה שכינה שרוי' תמיד ולכך אין לחוש לאסור תחומין כלל משא"כ קידוש הלבנה אף אתה אמור כחקת הפה"ז דשכינ' הוא בכל מקום ואפי' עתה שאין לנו אלא מקדש מעט מ"מ כל ביה עשרה שכינה שרי' כדאי' בברכות דף ו' ע"א וז"ל ומנין שהקב"ה מצוי בבה"כ שנ' אלקים.

נצב וכו' ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלקים נצב בעדת אל וכו' ע"ש ועיין בתוס' במס' ב"ק דף פ"ג ע"א בד"ה שני אלפים ושני רבבות דמישב דלא תקשי מהא דברכו' אהא דב"ק דדריש ר' דוסתאי דמן בירא ובנוחה יאמר וגו' ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל בפחות מב' אלפים וב' רבבות משום דהתם אנביאים ומשכן קאמר ע"ש וגמ' ערוכה במס' מגילה דף כ"ט ע"א וז"ל תני' רשב"י אמר בא וראה כמה חביבי ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינהעמהן גלו למצרים שכינה עמהם וכו' לבבל שכינה עמהם וכו' ואף כשהן עתידין להגאל שכינה עמהן שנ' ושב ה' אלהיך את שבותך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות עכ"ל כי מלא כל הארץ כבודו וא"כ היאך מישך שייך לומר בהקבלת פני שכינה חוץ לתחום: זאת ועוד אחרת מ"ש מהרי"ל כשם שיש תחומין למטה כך יש תחומין למעלה וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה לאסור ברכו' הלבנ' בשבת דפוק חזי אי יש תחומין למעלה מי' או אין תחומין למעלה מי' הוא אבעי' דר' חנינא ולא איפשיטא כמבואר במס' עירובין דף מ"ג וז"ל בעי ר' חנינא יש תחומין למעלה מי' או אין תחומין למעלה מי' עמוד גבוה עשרה ורוחב ארבעה לא תיבעי לך דארעא סמיכות היא כי תבעי לך בעמוד גבוה עשרה ואינו רוחב ארבעה א"נ דקאזיל בקפיצה פירש"י בשם אי הוי הילוך או לא לישנא אחרניא בספינה מאי א"ר הושעי' ת"ש מעשה שבאו מפלנדרסין והפליגה ספינתם וכו' ת"ר הריני נזיר ביום שבן דוד בא מות' לשותות יין בשבתות וי"ט ואסור לשותות יין כל ימות החול אי אמרת בשלמא יש תחומין היינו בשבתות וי"ט מותר אלא אי אמרת אין תחומין בשבתות וי"ט אמאי מותר וכו' בחד בשבת לישתת ליפשט מיניה דאין תחומין דאי יש תחומין בחד בשבת לישתת דלא אתי' אלי' בשבתא האי תנא ספיקא מסתפקא ליה אי יש תחומין או אין תחומין וכו' עכ"ל ועיין שם בהגהו' הרא"ש וז"ל בהגהו' א"ז פסק אין תחומין למעלה מי' הואיל ופרשתי לעיל דקי"ל תחומין דרבנן עכ"ל וא"כ לדעת א"ז אין תחומין למעלה מי' פשיטא ופשיטא דמותר לקדש הלבנה בשבת אלא אפי' לדעת הראש וז"ל בעי רב חנינא יש תחומין למעלה מי' וכו' ולא איפשטא ועבדינן לחומרא עכ"ל וע"ז כתב הב"י בא"ח ת"ר וז"ל כתב דלחומרא נקטי' וכ"כ הגהו' בשם הר"מ ויש לתמוה עליהם דהא ספק בשל דבריהם הוא ואזלינן לקולא והוא בתוך י"ב מיל ולהרא"ש אפי' חוץ לי"ב מיל וכמ"ש בסימן שצ"ד וגם רבינו ירוחם תמה על הרא"ש וכתב דנראה שדעת הרי"ף לקולא וכן דעת הרמב"ם ורשב"א וכן כתב בהגהו' אשר"י בשם א"ז ואפשר שטעם של המחמירין מדאמרינן בי"ט האי תנא ספיקא מספ' ליה אי יש תחומין לחומרא וכו' והרמב"ם בפ' כ"ד כתב שהוא ספק אי יש תחומין למעלה מי' וכתב שם הרב המגיד ולא ביאור רבינו לנו להספק אם הוא לקולא או לחומרא: ובתשובה ביאור שכל מה שיהי' מן התחומין מן התור' ספיקא לחומרא ומה שהוא מדבריהם ספיקא להקל ושם כתב שאין תחומין דבר מן התורה בימים ובנהרות ולא בכרמלית וכל התחומין בהם מד"ס ולדעת האחרונים שאין תחומין מן התורה כלל למעלה מי' ספק של דבריהם הוא ולקולא עכ"ל וכ"ש בנדון דידן בקידוש הלבנה שהוא דבר מצוה פשיטא דמותר לקדש הלבנה בשבת וגדולה מזו י"ל שהוא חומרא דאתי לידי קולא להקל מעליו חוב המצוה דאי לא יכול לקדש הלבנה בשבת מיבטל בטל מיניה מצות קידוש הלבנה והוי מצוה עוברת ודוגמא לזה מצינן בפסחי' דף כ"ז ע"א כל דין

שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהי יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם בכל דבר שאתה יכול להשביתו וכו' עכ"ל אף כאן אנו נאמר אם נבא להחמיר שלא לקדש הלבנה בשבת אלא יהא יושב ובטל יכול לבוא לכלל ביטול מצוה שלא לקדש את הלבנה באותו החודש: זאת ועוד אחרת מה מעשה קעביד זה שמקדש הלבנה בשבת להיות בכלל יוצא מן התחום למ"ד עקימת שפתיו לא הוי מעשה פשיטא דלאו מעשה קעביד אלא אפי' למ"ד עקימת שפתיו הוי מעשה מודה בנדון דידן דלא הוי מעשה ועיין במס' ב"מ דף צ' ע"ב אתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר"י אמר חייב ר"ל אמר פטור ר"י אמר חייב עקימת פיו הוי מעשה ר"ל אמר פטור קלא לא הוי מעשה וכו' שם בתוס' ד"ה ר"י אמר חייב עקימת שפתיו הוי מעשה תימא דבפ"ג דשבועות אמר ר"י אומר הי' ר"י משום ר"י הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם הלא ר"י גופא קאמר הכא דעקימת שפתיו הוי מעשה א"כ נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אמאי מחשיב אותו לאו שאין בו מעשה וי"ל דלא קאמר ר"י עקימת פיו הוי מעשה אלא הכא משום דבדיבורו קעביד מעשה שהולכו' ודשות בלא אכילה כדאמר ר' בריש תמור' אהיה דחוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם א"ל ר"י לא תיתנא מימר בדבורי' קעביד מעשה ולהכי פריך הכא ר"י לר"ל ממימר דחשיב מעשה משום דבדיבורי' קעביד מעשה כדמוקי לה התם באכלתי ולא אכלתי עכ"ל שם באריכות לפ"ז בנדון דידן אף ר"י מודה דעקימת שפתיו לא הוי מעשה דמה מעשה קעביד כשיברך ברכת הלבנה בשבת ואי תימא דאף לענין זה דבר ר"י עקימת שפתיו הוי מעשה גדולה מזו הוי לן לאשמענין דאסור לאדם לדבר עם חבירו בשבת אם הוא עומד חוץ לתחום ממנו ועיין במסכ' בכורות דף נ"ד ע"ב וז"ל מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה היא בהמה רועה ששה עשר מיל וכו' מה"מ אמר רבה בר שילא דאמר קרא עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה וקים להו לרבנן דשיתסר מיל קא שלטא ביה עינא דרועה עכ"ל אמור מעתה הרוואה את חבירו חוץ לתחו' תוך ששה עשר מיל יהי' אסור לדבר עמו או ליתן לו שלום: וביחוד ע"י כלים המיוחדים לדיבור ומשמיעים קול על כמה וכמה מילין בריחוק מקום יכול אדם לדבר עם חבירו דבר זה יהי' אסור לדבר עמו בשבת ומעולם לא שמענו שום פוצה פה לפקפק בנדון זה ובר מן דין כל מן דין סמוכא לנו סמוכין לאורייתא הלא במס' סנהדרין דף מ"ב ע"א וז"ל אר"י כל המברך על החדש בזמנו כאלו מקבל פני שכינה כתיב הכא החדש הזה וכתוב התם זה אלי ואנוהו תנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש דיו אמר אביי הלכך נימרניהו מעומד וכו' עכ"ל הרי לדברי ר"י המקדש את החדש בזמנו כאלו מקבל פני שכינה וא"כ מאיזה טעם יש לאסור בשב' הלא יש כמה וכמה מצות שהן כאלו מקבל פני שכינה נימא שהן אסורין לעשותן בשבת עיין בתו' מסכת עירובין דף כ"ב ע"ב וז"ל כל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה וכו' ע"ש וא"כ היא אסור להקביל פני רבו בשבת ואיפכא מסתברא דהיא עיקר המצוה בשבת כדאיתא במסכת ר"ה דף ט"ז ע"ב וז"ל וא"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו בשבת וברגל שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי' ליה למיזל ועיין בתוס' מס' חגיגה ברפ"ק וז"ל אריב"ל מנין שכל המקיים מצות ראי' כאלו מקבל פני שכינה מן הדא שלש פעמי' וגו'

וכבר כתבתי לעיל דעיקר מצוה זו ב"ט ושבת כמבואר לעיל באריכות וכן אית' בהרי"ף בהלכות קטנות הל' ציצית ארשב"י כל הזהיר במצות ציצית כאלו מקבל פני שכינה דכתיב וראיתם אותו וכתיב התם וכו' ועיין במנחות דף מ"ג ע"ב ונוסף לזה שים עינך בספרי והובא בילקוט פ' שלח לך דף קכ"ט ע"א וז"ל ר' אמר וראיתם אותם לא נאמר אלא וראית' מגיד הכתוב שכל המקיים מצות ציצית מעלה עליו הכתוב כאלו מקבל פני שכינ' וגו' וא"כ שקול מצו' ציצית כמצות קידוש הלבנה ושניהם כל העושה אותם כאלו מקבל פני שכינה ומאיזה טעם יהי יותר איסור בקידוש הלבנה ממצות ציצית ועיין במסכת שבת דף קכ"ז ע"א אמר ר"י א"ר גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה ע"ש לפ"ז הא דקאמר במצות קידוש הלבנה ובקבלת פני רבו ובמצות ציצית שהוא כקבלת פני שכינה הכוונה ששקול מצות קידוש הלבנה ושם מצות הללו כהקבלת פני שכינה ומצות הכנסת אורחים הוא על גביהן שהוא יותר מהקבלת פני שכינה א"כ האיך שייך לומר לאסור לעשות כן בשבת וביחוד לפי מה שפירש רבינו יונה פי' על אלפסי בסוף פ' תפלת השחר וז"ל כאלו מקבל פני שכינה מפני שהקב"ה אע"פ שאינו נראה לעינים ונראה הוא ע"י גברותיו ונפלאותיו כענין שנ' אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע כלומר אע"פ שאתה מסתתר אתה הוא אלקי ישראל שעשית עמהם כמה נפלאות ואתה מושיע בכל עת ובכל שעה וע"י תשועתיך רואים אותך בני האדם וגו' וג"כ כאן ע"י מה שמתחדש חדשים מתגלה לבני אדם והוי כמקבלין פניו מפי מורי הרב נר"ו עכ"ל אמור מעתה איך יעלה על דעת שלא לקדש הלבנה בשבת ואף אי נימא כדברי ר"י דאמר אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש די משמע שקידוש הלבנה ממש קבלת פני שכינה ואין להקביל פני שכינ' ב"ט ושב' חוץ לתחו' מ"מ בר מן דין ובר מדין דע"כ קידוש הלבנ' לא שייך חוץ לתחום דאי ס"ד למ"ד יש תחומין למעלה מי' יש חשש איסור תחום בקידוש החדש א"כ מאי קא מיבעי' ליה רב חנינא במס' עירובין דף מ"ג ע"א יש תחומין למעלה מי' או אין תחומין למעלה מי' וכו' כי תבעי לך בעמוד גבוה עשרה ואינו רוחב ד' א"נ דקאזיל בקפיצה פירש"י בקפיצה בשם או בספינה תיפוק ליה דנפקא מיניה נמי לענין קידוש הלבנה אי מותר לקדש בשבת וי"ט או לא אי נימא יש תחומין אסור ואי נימא אין תחומין מותר דלמה ליה לש"ס דנקיט נפקא מיניה לענין קפיצה ע"י שם הלא דבר הוא זה בכלל משתמשים בתגא חלף עיין בי"ד סי' קע"ט ס"ק ט"ו ובש"כ שם ס"ק ח"י ורוב העוסקים בשמות אין נפטרין בשלום והוא מלתא דלא שכיחא והוי ליה למימר מילתא דשכיחא לקדש הלבנה בשבת שהוא דבר הנוהג מידי חדש בחדשו אלא ע"כ דאין שום צד איסור כלל לענין קידוש הלבנה אף למ"ד דיש תחומין למעלה מעשרה וביחוד לפי מה שכתוב בתשובת רמ"ע מפאנו סי' ע"ח טעם לאיסור קידוש הלבנה משום דמיחזי כיוצא חוץ לתחום ע"ש בספיח וקציר תמוה בעיני מציאת איסור זה משום דמיחזי כיוצא חוץ לתחום למנוע מן המצות קידוש הלבנה השקולה כקבלת פני שכינה והמחמיר בזה הוא מן המתמיהין והמיקל בזה תע"ב ברכת הלבנה ועיין בתשובת הרדב"ז כתב הטעם איסור קידוש הלבנה בשבת משום יש תחומין למעלה מי' וכמה חלש טעם זה ע"ש ומ"ש מהרי"ל טעם שני וז"ל ועוד דנראה ברכת הלבנה כעין תחינה ואין לאומרו ב"ט עכ"ל הנה יגעתי ולא מצאתי שום תחינה בברכה זו וברכה זו כשאר ברכות דמי' כמו הרואה לבנה בתוקפתו כמדומה לו ואפילו

אי נימא לדברי מהרי"ל י"ל שיש בקשות בקידוש הלבנה מ"מ שריא כדאיתא במסכת שבת דף ט"ז ע"ב וז"ל תניא אסור לתבוע צרכיו בשבת ור' זעירא שאל ר' חייא בר אבא מהו מימר רעינו פרנסינו בשבת א"ל תופס ברכות כך הן עכ"ל וכן איתא בפסיקתא ומובא בילקוט ישעיה דף נ"ו ע"ב וז"ל ר' זעירא בעי קמי ר' חייא בר אבא אילון דאמרינן רועינו זונינו פרנסינו בשבת מהו א"ל תופס ברכות כך הן וא"נ אי נימא דברכת הלבנה מחזי כבקשה מ"מ נוסח הברכה כך היא ומותר ואם נפשך לומר מה שאנו מוסיפין ואמרים בקשה אחרת כשם שאני רוקד וכו' ובקשה זו אינו מנוסח הברכה כי היא תפלה בפני עצמו ועיין בתשובת רמ"ע מפאנו סימן הנ"ל וז"ל גם אין צריך למה שאמרו קצת שלא לברך על החדש בשבת וי"ט משום שאלת צרכיו שנהגו לומר לא יוכלו אובי ליגע בי שהרי אין זה מהמטבע והנכון מה שבארנוהו עכ"ל ומ"מ אומר אני שמותר להתפלל בשבת כמו שמצינו שאנו מתפללין כמה תפלות ובקשות בשבת בברכת יוצר המאורות או אור חדש על ציון תאיר אהבה רבה אבינו אב הרחמים וכו' וכן בתפלת ברכת שבע שאנו מתפללין כמו תפלות ובקשות בשבת ומדינא דירושלמי סוף פ' תפלת השחר משמע שהיו נוהגין בימיהם להתפלל בשבת במוסף כל ברכות י"ח ואף לפי דברי תוס' בבבלי דף כ"א ע"ב מגיחים בירושלמי ואינם גורסין בתפלת מוסף וסומכים אירושלמי דפ' מי שמתו דגרס מצאו ומתפללין סתם ומחלק בין שבת לחול וכן בהרא"ש דמגיחים בגרסא דהכא ע"ש באריכות מ"מ כד נחית לעומקא וטעם הלכה דבדין הי' להתפלל בשבת י"ח ברכות כמו בחול וגברא בר חיובא ורבנן דלא אטרוחי עליה משום כבוד שבת ואפ"ה אם התחיל בה חייב לגומרה כדאיתא בש"ס בבלי דברכות דף כ"א ע"א ועיין בא"ח סימן רס"ח תיפוק ליה דאיסורא איכא משום תחינה אלא ע"כ דאין בזה שום בית מיחוש כלל ובתוספ' מרובה יש להוכיח שמותר לקדש הלבנה בשבת הלא ש"ע בפנינו א"ח סימן ש"א סעיף כ"ה וז"ל ומותר לצאת בקמיע מוחצה ל"ש אם הוא של כתב או של עיקרים בין בחולה שיש בו סכנ' ובין בחול' שאין בו סכנ' ולא שנכפה כבר ותולה לרפואה אלא אפילו לא אחזו חולה וכו' ומצינו שקידש הלבנ' מגינ' ומצלא כדאי' בספר אור חדש פשיט' שזריזין מקדימין למצוה זו ועושין בשבת והיום לעשותן ומקבלן שכר מגינא ומצלא ועיין במסכת תענית דף ד' ע"א שם בפלפול הש"ס ואין כאן מקום להאריך והנה תשובת רמ"ע מפאנו בסי' הנ"ל הרוצה לאסור קידוש הלבנה משום אין מערבין שמחה בשמחה ע"ש אומר אני תינח בי"ט אבל בשבת מ"ט לא והרי דבריו בנוים על שבת וי"ט וז"ל כי איתשל בההיא דמס' סופרים דתניא אין מברכין על הירח אלא במ"ש כשהוא מבושם אמאי בליל שבת וי"ט לא שהרי אדם יותר מוכן ומקודש להקביל שכינה עכ"ל א"כ אנחת לן חדא ואקשות לו חדא דבי"ט מצי למימר טעם שאסור לקדש הלבנה משום דאין מערבין שמחה משא"כ בשבת דאין מקום לטעם זה דשמחה לא נאמרה אלא בי"ט דושמחת בחגיך כתיב ואפילו בי"ט מעמו לא עמד דהא דאין מערבין שמחה וכו' היא שנוי במס' מ"ק דף ח' ע"ב וז"ל אין נושאים נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין מפני שמחה היא לו כו' וכי שמחה היא לו מאי הוי אר"י אמר שמואל וכן אר"א מפני שאין מערבין וכו' רבה בר הונא אמר מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו עולא אמר מפני הטורח ר"י בר נפחא אמר מפני ביטול פ' בין למר ובין למר אף שאין נושאים נשים במועד מ"מ יהי' מותר לקדש הלבנה בי"ט משום דלא שייכי

בזה הני טעמא לאסור קידוש הלבנה כמו קידוש נשים ועיין בהרמב"ם הל' י"ט פ' ז' אין נושאין נשים ואין מייבמין במועד כדי שלא תשכח שמחת החג ושמחת נושואין (פ"ה הרב המגיד ובגמרא הרבה אוקימתת וטעמים שם רב הונא אמר מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמח' אשתו ואמרו בשם דרב ס"ל הכי ולזה כתב רבינו זה הטעם עכ"ל) אבל מחזיר גרושתו ומארסין נשים במועד ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נושואין שלא יתערב שמחה בשמחה דהיינו שמחה אחרת בשמחת החג עכ"ל הרי זה דהרמב"ם פוסק כרב הטעם איסור עשיית נישואין בי"ט הוא כדי שלא יפנה לבו משמחת י"ט ויתן לבו לשמחת אשתו אף גם אם מחזיר גרושתו שאין בו שמחת אישות מ"מ לא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נישואין שלא יתערב שמחה אחרת בשמחת החג א"כ הוא דון מינה דאף אי נימא הטעם דאין נישואין נשים במועד משום שלא לבטל משמחת י"ט ויתן לבו לשמחת אשתו דוקא הוא בשמחת נישואין או סעודת נישואין וסעודת אירוסין משא"כ בשאר שמחת של מצוה ואע"ג דהרמב"ם כתב בהל' אישות דין י"ג וי"ד וז"ל יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד ומברך ברכה חתנים לכלן כאחת אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה אם בתולה שבעה אם בעולה שלשה ואין מערבין שמחה וכו' ואפ"י בחול של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין וכו' שנ' מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת עכ"ל וא"כ משמע מהרמב"ם דהטעם שאין נושאין נשים במועד משום דאין מערבין וכו' י"ל הטעם דאין מערבין נמי משום סעודת י"ט ואפ"י בגרושה דאין שייך בה שום איסור נישואין בי"ט שיפנה לבו משמחת י"ט לשמח באשתו כי אין שמחה במחזיר גרושתו מ"מ אסור משום סעודה וכמו דכ"ל סתם אין נושאין נשים במועד משמע בין בנושא אשה חדשה או מחזיר גרושתו וכולן הטעם משום סעודה כמו שפסק הרמב"ם לעיל דין י"ג יש לו לאדם לישא נשים רבות כאח' ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת אבל לשמחה צריך לשמוח] עם כל אחת שמחה הראויה לה הרי דהרמב"ם פוסק דמותר לישא נשים הרבה ביום אחד ותיפוק ליה דאין מערבין שמחה בשמחה אע"כ לא שייך עירוב שמחה בשמחה אלא בסעודה ומותר לישא נשים הרבה ביום אחד ולא שייך בהא למימר משום דאין מערבין וכו' אלא שצריך לשמוח עם כל אחת ואחת שמחה הראויה לה ועיין בהר"ף מס' מ"ק וז"ל וכי שמחה היא לו מאי הוי אר"י משום דאין מערבין וכו' וא"ר דניאל בר קטינא אמר רב מנין שאין נושאין נשים במועד שנ' ושמחת בחגיך ולא באשתך פירש"י שם בד"ה אין מערבין שאין מערבין שום שמחה בשמחת החג כדיליף לקמן ושמחת בחגיך ולא באשתך והכא הוי באשתך ולא בחגיך ומתוך חביבת אשתו מניח שמחת החג אבל שאר שמחת שאין מבטל שמחת החג בשבילם אית ליה דמערבין וקרא לקמן לא דריש עכ"ל והרמב"ם בהל' י"ט מביא אוקימת' דרב הטעם כדי שלא תשכח שמחת החג בשמח' נישואין וכו' ולא סעודת נישואין שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג עכ"ל א"כ לדעת הרמב"ם דסבר כאוקמת' דרב דאין שום איסור לערב שמחה בשמחה כ"א הנושא בי"ט שלא תשכח שמחת החג בשמחת נישואין או סעוד' הוא דאין עושין בחג שלא יתערב שמחה אחרת בשמחת החג אבל לערב שמחה בשמחה אין שום איסור מכ"ש בקידוש הלבנה בשבת או בי"ט דעושה מצוה השקולה כקבלת פני שכינה פשיטא ופשיטא שאין בו שום איסור אחד מן האלף ואדרבה מצוה קעביד ותע"ב ברכות ה'

במרובה בנחת ושובה במדה טובה וכמו כן המצא תמצא שם בתוס' ד"ה מפני ביטול פ"ו וכו' וז"ל ונראה דקי"ל כרב אשי דדרש בחגיגה פ"ק בחגיך ולא באשתך ואינו אוסר לערב שמחה בשמחה ועוד י"ל דלא חשיבא עירוב שמחה בשמחה כי אם סעודת נישואין לבד עכ"ל א"כ בקידוש הלבנה אין בו שום איסור כלל משום עירוב שמחה בשמחה לפי תירוץ ראשון של תוס' שאינו אוסר משום שמחה בשמחה כי אם נשואי אשה במועד ולפי תי' שני של תוס' דלא חשיבא שמחה בשמחה כי אם סעודה לבד ועיין במסכת סופרים פ' יו"ד הלכה וי"ו וז"ל אין מזכירין בו (פי' בתפלת יה"כ) לא מועד ולא שמחה שאין שמחה בלא אכילה עכ"ל ואע"ג דאי נימא הלכה כמ"ד הטעם שאין נושאים נשים במועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה והיא גזירת הכתוב וכל ערב שמחה בשמחה אסור וכן יראה למעין בס' לחם משנה פ"ז ה"ל שביתות י"ט דמאריך מאד בדברי הרמב"ם אשר לכאורה סתרי אהדדי לעומת זה מה שכתב בה"ל אישות פ' יוד כמו שכתבתי לעיל ואחר כל הפלפול שמרחשין שפתיו שפתי דעת כתב הבעל לחם משנה וז"ל י"ל דודאי רבינו פסק כמ"ד אין מערבין אבל מ"מ מ"ד אין מערבין אינו מכחיש למ"ד משום שמניח שמחת הרגל אלא מוסיף עליו דאפילו שאר שמחות נמי אסירי' לכך לא חש רבינו ז"ל לכתוב טעם זה דמניח שמחת י"ט וכו' עכ"ל לפ"ז אסור לערב שמחה בשמחה דאפילו שאר שמחות דאין נושאים נשים במועד מ"מ אין הנדון דומה לראיה לאסו' בשביל זה קידוש הלבנה שבת ועיין בתוס' שם בד"ה לפי שאין מערבין וכו' גזירת הכתוב היא בדדרש לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דרש מדכתי' מלא שבוע זאת וכו' וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות חבילות דבעינן שיהא לכו פנוי למצוה אחרת ולא יפנה עצמו הימנו וכן בשמחה יהי' לכו פנוי בשמחה אחת עכ"ל א"כ חילוק ידענו בין נישואין לקידוש וברכת הלבנה חזא מגו תרתי דודאי בנשואין אם אנו אוסרין לקדש אשה ב"ט להקדים עצמו לקדש האשה קודם הרגל או לקדשה אחר הרגל ואין המצוה עוברת משא"כ קידוש הלבנה שעידנא קביע לה ואינו ברשותו של אדם כי הלבנה פעמים מתכסה ופעמים מתגלה ואם יהיה אסור לקדש הלבנה בשבת אזי יושב ובטל ממצוה זו והוי כמצוה עוברת כי מי יודע אם הרקיע יהי' מלא עבים ענין ואין נראה דמות הלבנה כל החדש ההוא וניחא ליה לאינש למיעבד מצוה זו בזמנו שיוכל לקיים המצוה לכן אמרינן קיים ולא יעבור המצוה שבא לידו ואל יחמיצנה: זאת ועוד אחרת ודאי ב"ט אסור לקדש אשה שמה יפנה לבו משמחת י"ט וכן הטעם שאין עושין מצות חבילות חבילות משא"כ קידוש הלבנה שהוא לרגעים תבחנה פקודה בעיוני בעלמא בלי שום ביטול זמן רק כי מימי לטיגנא רגע כמימרא ברכת הלבנה והוא כשאר ברכת שאנו אומרין ב"ט ובשביל זה אינו מפנה לבו משמחת י"ט וגם אין בכלל שעושין מצות חבילות חבילות שהרי ב"ט נמי מחויב להשלים מאה ברכות וה"נ ברכת קידוש הלבנה מצטרפות לו להשלים במאה ברכות וע"כ על שמחה כזה נאמר ולשמחה מה זו הוא עושה לבטלה ב"ט ואם באת לאסו' קידוש הלבנה משום עירוב שמחת מצוה בשמחת י"ט יהי' אסור לסמוך גאולה לתפלה ב"ט דהא נמי שמחה לו ועיין במס' ברכות דף ט' ע"ב וז"ל א"ל ר' אלשעי לעולא כי עיילת להתם שאל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורא דאדם גדול הוא ושמח במצות זמנא חזא סמך גאולה לתפלה ולא פסק חוכא מפומיה כולא יומא עכ"ל לפ"ז סמיכת גאולה לתפלה שמחה היא לו ויהי' נמי אסור ב"ט

אע"כ אדרבה יהי נחא לאדם לעשות שמחה בשלימות לשמוח שמחת י"ט למיעבד מצוה כדאי' במס' סוכה דף נ"ה ע"ב א"ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדוי בסוכה וכ"ש דחדוי לבאי דקאעבידנא תרתי עכ"ל אף נאמר כאן דמי שמקדש הלבנה בי"ט שמחה הוא לו דקעביד תרתי ולדעתי הקלושה הדבר בהפוכי מיפך והשם על לב ישמח דאם ימנע ממצות קידוש הלבנה בי"ט צער הוא לא ויחן בחרדה ויהי חרד על המצוה ולא יהא בידו סיפוק לקיימה אחר הרגל ומצינו בא"ח סימן רפ"ח מי שיש לו עונג אם יבכה כדי שילך הצער מלבו מותר לבכות בשבת עכ"ל ע"ש ק"ו בן בנו של ק"ו דמותר לשמוח בשמחה של מצוה בי"ט ולהסיר תוגה מלבו פן יבטל מן המצוה ולא יבא לכלל קיומי קיום אמרינן חביבה מצוה בשעתיה ועיין בתשובת ב"ח סימן פ' שכתב בשנת ש"ץ היו מקדשין הלבנה בליל ראשון של סוכות והי' קצת מהססין בדבר זה והי' נראה להם שיש איסור מפני מערכין וכו' ודבר זה בדו מלבם בלי שום שורש מקום מפוסקים קדמאי ובתראי וכתב על האוסרין ומחמירין שהם בכלל כסיל בחשך הולך ואינו אלא מן המתמיהין ע"ש: והנה ראיתי בתשובת הרדב"ז סימן קל"ג שרוצה.

ליתן טעם לאסור קידוש הלבנה בשבת ע"פ קבלה מפני שהוא ליל זיווג ע"ש באריכות וטעמא מדנפשיה יהיב ומוסיף מדליה אמנם עיין בתשובת ב"ח סימן הנ"ל מ"ש בפלפול רחב על דין אחר מדיני קידוש הלבנה אשר ז"ל דין זה הוא ע"פ דברי הר"י גקמייאל שכתב כן עפ"י דרכי הקבלה וכבר אין אנו נוהגין ע"פ הקבלה כל שהוא נגד הדין שהרי אנחנו מניחין תפילין בחש"מ ומברכין על התפילין של יד מעומד וע"פ הקבלה אסור וכו' לפ"ז אין לנו עסק בנסתרות כי הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו ואם כן מהיכי תיתי לאסור קידוש הלבנה בשבת וי"ט: ושמעתי שיש אנשים מצפצפי' ומהגים מדעתייהו ועבדי פרישא מדכתיב ויאמר אלקים יהי מאורות ברקיע וגו' והיו לאותות ולמועדים וגו' ושבת וי"ט הם גופן אות וכמו שאין מניחין תפילין בשבת וי"ט מטעם זה כך אין מקדשין בשבת וי"ט ע"כ תמצית דבריהם אמנם הבל בפיהם נשתקע הדבר ולא נאמר לפ"ז איך מברכין בשבת וי"ט הרואה קשת הלא מקרא מלא דיבר הכתוב את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ אלא טעם זה לפגם ולא לשבח בשלמא גבי תפילין אסור להניח בשבת וי"ט שהרי הם אות ושבת וי"ט אין צריך לאו' שהו גופן אות משא"כ אותות הנאמר בלבנה פירש"י אם המאורות לוקין וכו' וכן אות הקשת שנשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם מה ענין זה לענין הנחת תפילין ולא אותות שווין הן דכל א' אות בפני עצמו וכל חד וחד למילתיה והברכות הללו שאנו מברכין על הלבנה קאי על חידוש הלבנה שמחדש הקב"ה חדשים חידוש הלבנה בכל חדש וחדש וכן כשרואה קשת מברך זוכר הברית וכו' ואיך יעלה על הדעת לומר שלא לברך בשבת וי"ט מכל הלין מילין נראה בעליל מזוקק שבעתים שאין שום איסור לקדש הלבנה בשבת וי"ט אדרבה להיפוך חביבה מצוה בשעתיה והיא שמחה של מצוה וביחוד אם יקרה כמו שהי' בחדש הזה שנתקשרו שמים בעבים ולא נראית הלבנה עד לילה אחת קודם כלות הזמן שראוי לקדש בו הלבנה ובין לילה הי' ובין לילה עבר ואין ספק מוציא מידי ודאי לית דין ולית דיינ' לעורר ולפקפק על קידוש הלבנה שיהי' איסור כאשר בא' בליל מ"ש לא ניראת הלבנה כי אם שעה אחת ובודאי אותו שעה נראית כאלו הוא בעששית ותחת עיבה אשר ע"פ הדין אין לקדשה כי לא הי' נהנה מאורו והמחמיר

ה"א מתמיהה' והמקיל נוגה לו ותבא עליו ברכת טוב יזכהו ה' לראות אור הלבנה כאור החמה ואור החמה כאור שבעתים כ"ד ביני אמודי דגירסא פה פראג ראש השנה לאילנות תפ"ב ליצירה נאם דוד הקטן אופנהיים ת"פ ק"ק פראג והמדינה: תשובה ודוד בא עד הראש לכל דבר הר גבוה ותליל כהר תבור יושב בעבור שפתותיו שושנים נוטפה מור עובר על כולם הולך וגובר ה"ה אהו' אדוני גיסי הגאון הגדול המפורסם בכל פנה ועבר נ"י פ"ה ע"ה כמהור"ר דוד נרו': הנה תשובתו הרמה קבלתי ושמחתי מה מאוד בשמחה של מצות קידוש הלבנה אשר ירד לעוקמא דדינא וממרחק תביא לחמו לדחות כל טעמי אחרונים על הא דאין לקדש הלבנה בשבת וי"ט ומי יעלה על לבו לעשות כן נגד מנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל ונגד כל האחרונים שפוסקים כולם כאחד שאין לקדש הלבנה בשבת וי"ט ואי לאו מר גברא רבה ורב תבואות בכחו וחילו לאורייתא רמא דקנא וזקפ' ובאמת אי לאו דברי מר לא הייתי מזיז אפי' זיז ממנהג הפשוט אף שלא נעלם מאתי דהב"ח פסק בא"ח סי' רכ"ו ובתשובתו סי' פ"ו דמותר לקדש הלבנה בשבת וי"ט וכ"פ שם המ"א ודוחה הטעם דמהרי"ל מ"מ התנה בתנאי כפול דדוקא היכא דעבר הזמן אחר השבת וא"א לקדשה במ"ש ואין דנין אפשר משאי אפשר דהא גם במ"שק עדיין יש שהות לקדשו כל הלילה שהוא תוך כ"ט י"ב תשצ"ג ולדע' ספר הלכה ברורה הנדפס מחדש ס"ק ז' כתב דמותר לקדש איזה שעות אחר הזמן ואף דלכאורה דברי הלכה ברורה דברי נביאות הם בלי ראי' כלל מ"מ מצאתי און וראי' לדבריו בס' שיורי כנסת הגדולה סי' תכ"ו סעי' ב' שכתב וז"ל ולא י"ו בכלל נכתב בצדו אמר המאסף בשם רבינו ב"י לא הביא חולק בזה וכ"כ בס' הקבציר אבל אני מצאתי בשטת סנהדרין לאחד מגדולי האחרונים בשם תלמיד הרי"ף והרב המאירים ז"ל דאפי' י"ו בכלל עכ"ל (וכן פסק גיסי הרב הגאון בספרי א"ז) ובאמת דברם אלו תלויים בפלוגתא דש"ס דחולין דף נ"ד ונ"ה ובנדה דף נ"ה אי אמרינן עד ועד בכלל או לא ומסקינן להלכה דלחומרא אזלינן וכן בברכה שומעין להקל שלא יברך ברכה לבטלה אף שלא נעלם מאתי מ"ש תוס' שם דף מ"ו ע"א דלא אמרינן הכי רק במשנה או בברייתא והאי עד יום י"ו מימר' בפ' היו בודקין מ"מ עידי ספיקא לא נפקינן ואין לברך יותר מזה ועוד י"ל דאין כאן ספק כלל דודאי עד ולא עד בכלל משום דטעמא הוי כיון דאז היא במלואה כי נפיא וא"כ אחר כ"ט י"ב תשצ"ג הלכה וחסרה מעיגולה אך משו' הא לא תברא די"ל דהא לדעת הטור משמע דט"ו יום שלמים מהמולד נכון לקדשה כמ"ש המ"א אע"ג דאחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג היא הולכת וחסר אצ"ל דבזמן מועט כזה עדיין לא ניכר חסרונה וא"כ ה"ה לדעת כל גדולי האחרונים הנ"ל מותר לקדשה גם ביום י"ו מה"ט א"כ למעשה אין לסמוך עליהם לקדש ביום י"ו ולברך עליהם בשם ומלכות רק יש לקדשה בלי שם ומלכות אם לא הי' יכול לקדשה מקודם אבל להתיר לקדשה בליל שבת בשעה שעדיין יש שהות לקדשה במ"ש ביום ט"ו מעת המולד לדעת הטור ודאי אין להקל דהא מכח עד ולא עד בכלל אתה רוצה להחמיר כמסקנת ש"ס הנ"ל וזהו חומרא דאתי לידי קולא לקדשה בליל שבת גם ראיתי לעוררו דמ"ש שם הט"ז בס"י תכ"ו ס"ק ב' דאם לא קדשה עד תענית אסתר וכו' וצ"ל דמיירי שהמולד הי' זמן מה קודם ר"ח בענין שאח' ליל י"ד שעה עוברת דאל"כ לא מיקרי שעה עוברת ולעת הזאת תו לא מידי כנ"ל הק' יעקב: שאלה לב נשאלתי כשחל ז' אדר ביום ה' ואז הי' בליל ה' נגהי יום ו' כבר עברו ז' ימים

מיום המולד הלבנה ויש שהיו רוצי' לקדש הלבנה ביום ה' שהוא זיין אדר ולא הי' רוצין להמתין עד מש"ק ונותנין טעם לדבריהם כיון שביום הקוד' הי' מיתת משה רבינו ע"ה וניתן רשות ליהושע שהוא פני לבנה ע"כ ילמדנו רבינו אם יש לקדש אותה או' נימא דאין לקדש עד מש"ק שהוא בתוך עשרה ימים למולד כמבואר בש"ע סי' תכ"ו ע"ש ועוד נשאלתי ב"א שעשה לו רפואה לסנויר על העין והיו עיניו מכורכים בענין שלא הי' יכול לראות כלל ולא הי' יכול ליהנות מאור הלבנה וגם המשמשים שהיו עמו בחדר זה לא הי' יכולים ליהנות מאור הלבנה ובמוצאי שבת קידש העולם הלבנה בחצר שהוא לפני ביתו אם יכול לקדש ולברך עמהם או לא כיון דאי אפשר לו ליהנות מאור הלבנה ולא יכול לראות כלל אין רשאי לברך עמהם: תשובה על הראשון ראשון לע"ד זה הוא טעם פגום מעיקרא ולא ידעתי מאין יצא להם טעם זה ואפשר שלמדו כן ממה שכתבו איזה אחרונים על הא דאי' בש"ע א"ח סי' תכ"ו דאין לקדש הלבנה במוצאי ט' באב וכתב גיסי בספרו א"ז על א"ח סוף סי' תקכ"א ס"ק כ"ט וז"ל ושם נתבאר לקדש במוצאי ט' באב וכ"כ בש"ע ר"י לורי' כי בט' באב נולד בן דוד ומבשרין ללבנה ולישראל שעתידין להתחדש עכ"ל ובאמת מנהג זה ג"כ לא נתפשט ברוב ישראל ובכל מקום ואפי' הנוהגים כן היינו דוקא בט' באב שמבשרין לנו בשורה טובה ללבנה ולישראל שעתידין לחדש ודוד מלך ישראל חי וקיים והבו שלא להוסיף עלה גבי יהושע דמה בשורה טובה יש כאן שנסתלק משה וניתן רשות ליהושע שהוא רק כפני הלבנה עד שאמרו בש"ס אוי לאותה בושא ואוי לאותה כלימה ומה גם שניתן כבר ליהושע רשו' קודם מיתת משה ועוד מה בשורה טובה יש כאן כיון שגם יהושע כבר נסתלק עם כל הדורות הראשונים והדו' יתום נשאר לפנינו ואין לנו לבדות חידושי דיני' נגד הש"ע בלי ראי' מספק' וראוי' לגער באותן שרוצין לעשו' כן ועל מה ששאלתני על אחד שלא יכול להנות מאור הלבנה משום דעיניו היו מכורכים נראה לע"ד שאינו רשאי לברך ולקדש הלבנה ואע"ג דמהרש"ל בתשובתו סי' ע"ז כתב דסומא חייב לקדש ולברך הלבנה היינו דוקא אם הוא ברחוב עם אחרים ואחרי' רואי' את הלבנה אז חייב לברך אף שהוא סומא ואינו רואה אבל היכ' שהוא בביתו במקו' שא"א לו ליהנות מאור הלבנה גם הוא מודה דאין לברך ואפי' בביתו הדין כן אא"כ שעומד במקום שנהגן אחרים מאור הלבנה ועוד דהרי יש עוד זמן לקדש ועכ"פ מחויב לכוין לשמוע הברכה כדי שיוכל לענות אמן וגדול העונה אמן כנ"ל הק' יעקב: לג הקשה לי חכם אחד דברי רש"י סתרי אהדדי דבסוכה דף מ"ה ע"א במתניתן ההלל והשמחה שמנה וקאמר הש"ס מה"מ דת"ר והיית אך שמח לרבות לילי אחרון י"ט של חג לשמחה ופירש"י דאתי רבי לילי י"ט אחרון שהוא טפל ק"ו היום שהוא עיקר ושאר הלילות לא צריכי קרא דימים אפי' לילות עכ"ל רש"י ובפסחים דף ע"א אי' שם לימא מסייע ליה והיית אך שמח לרבות לילי י"ט אחרון לשמחה אתה אומר לילי י"ט אחרון או אינו אלא לילי' ראשון ופירש"י שם וז"ל לרבות לילי י"ט האחרון ואין שמחה אלא באכיל' שלמים וי"ט האחרון גופי' לא דהא תרי פעמים שבעת ימים כתיב אבל שמיני לא: תשובה הנה באמת לכאורה נראה הדבר תמוה בעיני מאד על רש"י מאור הגולה שיסתור דבריו עצמו הגם שמהרש"א ז"ל ר"פ לול' וערב' מצאתי שהרגי' בקושי' זו על פירש"י זו ויני' בקושי' והנה אח' עיוני לפי קט שכלי נ"ל דלק"מ דבסוכה פירש"י כן לפי הסוגי' דהתם דקאי אליבא דאמת דמהאי טעמא מרבינן לילי יום טוב

אחרון משום דיש שמחה לפניו משא"כ לילי י"ט ראשון דאין שמחה לפניו וקשה לי אימא איפכא מרבה אני לילי י"ט ראשון שיש שמחה לאחריו משא"כ לילי י"ט אחרון לכך הוצרך רש"י לתרץ ולפרש דיש ב"ט אחרון ג"כ שמחה לאחריו משום דיש ג"כ שמחה ביום כיון שק"ו הוא אם מרבינן לילי י"ט אחרון שהוא טפל ק"ו היום שהוא עיקר ומסתבר טפי לרבות ליל אחרון שיש בו שמחה לפניו ולאחריו מש"אכ בליל א' שאין בו אלא שמחה לאחריו ולא לפניו משא"כ שם בפסחים פירש"י ז"ל לפי הס"ד בסוגיא דלכך לאו מרבינן לילי י"ט הראשון לפי שאין לו במה שישמח אבל משום טעם דאין שמחה לפניו לא משום דיש לו כנגדו שמחה לאחריו מש"ה פירש"י שם ב"ט אחרון ליכא שמחה לאחריו כלל אבל באמת לפי מסקנא דש"ס דהא לא מרבינן י"ט ראשון הוא מטעם דאין שמחה לפניו ולא מטעם דאין לו במה שישמח ע"כ צ"ל כפירש"י בסוכה ובזה מתורץ ג"כ מה שמקשים תוס' שם בפסחים ד"ה לילי י"ט האחרון פירש"י ז"ל דוקא אבל יום השמיני לא וקשה לריב"א דהא תנן ההלל והשמחה שמונה וכו' ועוד דמאי פריך לקמן וכו' ע"ש אך לפי מה שכתבתי לק"מ דרש"י לא פ"י כן רק לפי הס"ד של לימא מסייע ליה אבל לפי האמת כל זה אינו וזה נ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל כנ"ל הק' יעקב: שאלה לד טנרא תקיפא סכינא חריפא כאבימי ועיפא ה"ה אחי חורגי הדיין המצויין המופלא ה"ה מהור"ר וואלף נר"ו כתבך הגיעני והקשת לשאול כשואל מדעת וכענין וז"ל בפסחי דף מ"ם ע"ב דקאמר הש"ס אין מוללין את הקדירות בפסח וכו' וי"א אף נותן את החומץ ואח"כ נותן את הקמח מאן י"א אמ' ר"ח ר' יהוד' היא דתנן האלפס והקדרה שהעבירה מרותחין וגו' ר"י אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שישבו חומץ ופירש"י בד"ה לכל הוא נותן לכל מיני מאכל הוא נותן בכלי שני חוץ וכו' עכ"ל ובמס' שבת דף מ"ב ע"ב אבע"י ליה ר' יהודא ארישא קאי אכלי ראשון ולקול' או אסיפ' קאי אכלי שני ולחומר' פליג ר"י ומסי' הש"ס ת"ש דתני' ר"י אומר לכל האלפסי הוא נותן ומסיק הש"ס דאריש' קאי כדקתני בברי' להדיא וכן פירש"י בעצמו שם ואיך פירש"י כאן בפסחים שלא אליבא דמסקנא דשמעתא זהו תוכן קושייתך ובאמת לפום ריהטא הוא תמי' קיימ' דאף דפשוטו פשוטא דמתניתין משמע אסיפא דסמוך ליה קאי ר"י מ"מ ודאי לא נעלם מרש"י מסקנא דשמעתין דשבת וכן הוא בברייתא להדי' ולא ה"ל לפרש נגד מסקנת הש"ס דנהירין לי' שבילי דש"ס בכל מקום ובאורו נראה אור וכאשר ירדתי אל העיון נ"ל שדברי רש"י ז"ל מדוקדקי' הדק היטב דלכאורה קשה בסוגיא דש"ס זה דאי.

האי מוללין את הקדירות מיירי בכלי ראשון למה אין מוללין את הקדירות בפסח כיון שהוא רותח דכלי ראשון אפי' לר"י דס"ל כלי ראשון שהוסר מעל האור אינו מבשל מ"מ אפי' בלא חומץ אינו מתחמץ דהוי חליטה וחליטה אינו מתחמץ לדינא דש"ס כדאי' בפסחים דף ל"ו ועיין בא"ח סימן תנ"ד בב"י שם אלא ודאי דהאי מוללין את הקדירות בכלי שני מיירי ואפ"ה היכא שיש שם חומץ מתבשל ואינו מתחמץ ומדמוקי רב חסדא כר"י ע"כ אי ס"ל לרב חסדא דר"י קאי ארישא בכלי ראשון א"כ י"ל דבכלי שני מודה ר"י דאינו מתבשל ע"י חומץ שנתן מקודם ומנ"ל דר"י היא אלא ודאי דר"ח ס"ל דר"י גם בכלי שני קאמר שמתבשל ע"י חומץ ושפיר אתי' כר"י ואל תתמה דאיך מוקי רב חסדא כר"י שלא אליבא דהלכתא דהא במסקנ' ר"י ארישא קאי זה אינו קושיא כלל

משום דהא מקשה שם ונוקמי כר' יוסי ואף שר' יוסי הוא נמי שלא אליבא דהלכת' דהא אמר שמואל בהדי' אין הלכה כר' יוסי משום דגם אין הלכה כר"א ע"ש ואקוה לאל דכי שכיבנא רש"י ייפוק לוותי דשפיר תרצתי סוגי' דשמעת' אליבא דהלכת' גם מ"ש מכ"ת שיש מי שהשיג עלי במה שכתבתי בספרי ש"י ח"א סי' ע"ו דרק אחיו הגדול מחויב לכבד ולא שאר אחרים ומה שפירש רש"י פ' ויחי גבי יששכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים הוא רק מטעם שלא לבזותם לדבר בפני מי שגדול ממנו אבל לא שמחויב לכבדו ע"ש והשיג המשיג דא"כ לא ה"ל לרש"י לתלות הדבר בשלא הי' מדברים לפני אחיהם וכו' ומכ"ת הביא סיוע לדברי מפירש"י ורד"ק בשמואל סי' כ' על פסוק כי זבח משפחה הוא וכו' וצוה לי אחי והנה בודאי ראיתך הוא רא' ברורה ומספקת וסיוע שיש בה ממש אבל מעיקרא אין כאן השגה כלל כי אין זה אפי' דקדוק עניות דרש"י פשטא דמלת' נקט שהיו אחי' ולא דוקא נקט לדיוקא וישר כחו וחילו לאוריית' שתירצת את דברי בטוב תלין ממנו א"ח הק' יעקב: שאלה לה על אשר שאלתני ליישב בישוב נכון מתלמוד אחד על מה שכתבתי בספרי ח"י בהל' פסח סי' תמ"ג ס"ק וי"ו ליישב דעת הב"י שמקשה דברי הטור שבכאן והא"ע אהדדי ולסלק תלוננו' האחרונים שעליו והארכתי שם בדבר ליישב הכל וכתב וז"ל הנה דעת אמ"ו אינו מוכן לי שהרי הב"י עצמו בא"ע סימן כ"ח נראה דלהרמב"ם בכל איסורי הנאה דדבריהם אינ' מקודשת ע"ש באריכות משמע מדבריו לומר דאף איסורי דרבנן כהאי דהוא חמץ דאוריית' ושהו' דרבנן וה"ה שהו' דאוריית' וחמץ דרבנן אבל חמץ דרבנן ושהות דרבנן חוששין לקידושין עכ"ל הב"י וכן כתב נמי בכ"מ ריש פ' ה' מהל' אישות ע"ש הרי הב"י כתב להדיא דלדעת הרמב"ם בין בחמץ דרבנן ושהות דאורייתא ובין חמץ דאורייתא ושהות דרבנן אמרינן בתרווייהו דאין חוששין לקדושין ואיך כתב אמ"ו ליישב דעת הב"י ולומר דס"ל לב"י וש"ע דלשיטת רש"י והרמב"ם דוקא בחמץ דאורייתא ושהות דרבנן אין חוששין לקידושין אבל בחמץ דרבנן לעולם הוי קדושין ע"כ תוכן דבריו תשובה להוציא חלק אי אפשר אף שראשי ואברי' כבידי' עלי ע"ד ששאל בספרי ח"י בהל' פסח סי' תמ"ג ס"ק וי"ו ידעתי גם ידעתי בשעת הכתיבה שכתבתי כן בספרי הי' לפני הב"י וכ"מ כש"ע וידעתי שהב"י והכ"מ לא הי' מפרשי' דעת הרש"י והרמב"ם כמו שכתבתי בספרי ומש"ה מתמיהים האחרוני' על הטור והרמב"ם וש"ע כמו שהאריכו בזה כל האחרונים אבל לענ"ד נ"ל לפרש דאף שהב"י בשעה שחיבר ספרו הב"י והכ"מ לא עלה על דעתו לפרש כמו שפרשתי ולכן הניח ג"כ בספרו הב"י דברי הטור בצ"ע אבל כאשר ירד לעומקא דדינא לסדר הדברים בש"ע לקבוע הלכה למעש' חזר מכל זה ופי' דברי הפוסקים כמו שכתבתי לפרש בספרי לכן סידר כן דבריו בש"ע ואין כאן סתירה כלל ואל תתמה ע"ז כי כה"ג מצינו כמה פעמים בש"ס בילדותו מה סבר ובזקנתו מה סבר שחזרו מדבריהם וכה"ג מצינו בפוסקים שהרי הרמב"ם בפ' המשניות חזר אח"כ בספר פסקיו וכה"ג הרא"ש ושאר פוסקים ואין כאן קצת תמיה' כ"ד הק' יעקב: שאלה לו על אשר שאלתני ליישב בישוב נכון על הקושיא שהקשה הט"ז בהל' ט"ב ריש סימן תקנ"א ס"ק א' וז"ל שמא יקדמנה אחר וכן איתא בגמרא משמע דבלא"ה אסור לארוס ובטור כתב דבאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה וא"כ קשה לאיזה צורך הוצרך הגמרא לטעם שמא יקדמנו אחר אף שט"ז כתב קצת ישוב מ"מ בעיני הוא דחוק ולא ניח לי ע"כ בקשתי מאת מ"ו

נר"ו לפרש לי הדבר על נכון גם נפשי בשאלתי אי מותר לאכול בשר ולשתות יין בליל שלפני המילה ובשלישי למילה כי רבים אומרים שכן נהגו בפני גאוני ארץ קדמאי עכ"ל השואל: תשובה הואיל שהוא דבר בעתו נתתי אל לבי להשיב לו והנה באמת מכ"ת קיצר בדבריו מה שדחקו בדברי הט"ז כי ודאי מה שתירץ דס"ל להטור דבמקום שאסור משום אבילות לא מהני שמא יקדמנו אחר וראיה מאבל דפסק הטי"ד סימן שצ"ב דאסור אפי' באירוסין וכן לענין תענית גשמים וכו' ע"ש בזה ודאי דברים נכונים ומוכרחים בדעת הטור וכמ"ש הט"ז וכן נ"ל מסברא דודאי מטעם שלא יקדמנו אחר אין מתירין להקל באבילות דאיכא איסור רק בחול המועד דעיקר הטעם הוא כדי שלא יערב שמחה בשמחה אבל להקל עי"ז באיסור אבילות ודאי אין להקל מטעם זה ולהכי הוצרך הטור הטעם דבאירוסין לבד ליכא שמחה וכן מבואר בסוגיא דש"ס דיבמות ופירש"י שם דף מ"ג ע"ב ע"ש אך אי קשיא הא קשי' דל"ל כלל הטעם שלא יקדמנו אחר ברחמים די בטעם זה דבאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה ומה שרוצה הט"ז לחלק בשביל זה ולומר דליכא שמחה גדולה אבל מ"מ שמחה קצת איכא זהו נגד סתימת לשון הטור דכתב דליכא שמחה משמע אפילו שמחה קטנה ליכא וזה דוחקו בדברי הט"ז ול"נ לתרץ קושיא זו דבטעם זה לבד דבאירוסין ליכא שמחה מ"מ יהי' אסור לארס מטעם אחר כמ"ש הב"י בשם הר"ן דמי שאין לו בנים מותר לישא אפילו בימים האלו ומה שאין נוהגין לישא היינו משום דלא מסמני מילתא לעשות נישואין בימים אלו א"כ מה"ט ראוי לאסור אף האירוסין לכך הוצרכו ג"כ לטעם שלא יקדמנו אחר ברחמים והוא דפסק רמ"א כאן דמותר לארס ובי"ד סימן שצ"ב כתב רמ"א דגם לארס אסור כל שלשים וכן עיקר הא ודאי לא קשיא כמ"ש הט"ז דבאבלות חדשה מחמירין טפי כדאייתא בש"ס דיבמות ובתוס' שם וכ"כ הרא"ש בפ"ב דתענית להדיא דבמילי דיחיד מקילין טפי באבילות ישנה ויהי' רצון שיבנה בה"מ במהרה בימינו ויתחדש ימינו כקדם: ועל מה ששאלתני אי מותר לאכול בשר ולשתות יין בליל שלפני המילה מר"ח אב ואילך האמת אגיד ולא אכחד כי עד עתה לא הי' דעתי להחמיר בענינים הללו שהוא רק מצד המנהג וחומרות אחרונים באבלות ישנה אף שראיתי בשירי כ"ג בא"ח סימן תקנ"א שמביא בשם תשובת מהר"י ברונא בהגהותיו לב"י סעיף ל"ג שאין לאכול בשר לפני המילה מ"מ כיון שאמרו שנהגו היתר הנחתי להם מנהגם אכן עכשיו שרבו המינים והאפקורסים המאמינים באמונה כוזבת בפגר מובס ש"ץ ומ"ש ונמ"ז שהסית והדיח ומזלזלין באבלות של ט"ב מאד תפח רוחם ונשמתם בכך ראוי לעשות גדר ומשמרת למשמרת ואני מורה להם היתר במקום שנהגו להתיר אחד או בשר או יין ומאכלו חלב כדי לעשות זכר לחורבן להוציא מלבן של צדוקין אלו אכן ביום המילה פשוט הוא דשניהם מותרין בשר ויין לכל הקרואים אפילו בשבוע שחל ט"ב דהיינו למנין עשרה מלבד קרובי פסול עדות כנ"ל להורות: הק' יעקב שאלה לז' תשעה באב שנת תפ"א שחל להיות בשבת ונדחה לאחר שבת ואחד הי' לו חולי שאין בו סכנה כ"כ וקיבל עליו התענית והתענה עד אחר חצות לזמן מנחה גדולה ונחלש עד שצוה הרופא שלא יתענה יותר והורה להם המורה שיתפלל מנחה גדולה ואח"כ יאכל ולפי שהתפלל תפלת מנחה ביחידות שכח מלהניח תפילין כדינו ושאל השואל מה תקנתו: תשובה הנה בודאי מה שהורה המורה שיתפלל מנחה גדולה יפה עשה כיון שנדחה ט"ב על יום א' א"צ להשלים אפילו בחולי קצת וכן נהגתי להורות

ביולדו' תוך שלשי' או במעוברת ומיחוש קצת דהא אפילו משום כבוד המילה הקילו בהנ"ל כמבואר בא"ח סימן תקנ"ט סעיף ט' כ"ש במקום חשש חולי ולענין הנחת תפילין בודאי אם יכול לילך לבה"כ או לצרף אליו מנין בביתו מנחה בזמנו אזי יצרף עמהם בהנחת תפילין כאלו התפלל עמהן ויכווין עם הש"ץ בחזרת תפלה עם סדר קדושה ואח"כ יחליץ אותם קודם שיתפלל ערבית וכמ"ש הלכה למעשה בתשובתי חלק ב' סימן כ"ד ואם אי אפשר כלל לצרף לו למנין אזי יתפלל ערבית בעוד היום וילבש התפילין ויתפלל בו ערבית ק"ש עם ברכותיה ואח"כ יחלוץ התפילין קודם שיתפלל י"ח כן נ"ל אע"ג דכתבתי שם בתשובה דאין להתפלל ערבית עם התפילין מ"מ בנדון דידן ששכח מחמת אונס חולי רשאי לעשות כן כדי שלא יהי' כקרקפת' דלא מנח תפילין כנ"ל ומענין לענין באותו הענין באתי להודיעך מ"ש המ"א בהל' ט"ב סי' תקנ"ב וז"ל עמ"ש בש"ע אם חל ט"ב בא' בשבת או בשבת ונדחה לאחר שבת אוכל בשר וכתב המ"א אוכל בשר ואסור למנוע ממנו אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע משום אבל עביר' היא וקשה דבי"ד סימן שמ"א סעיף א' בהג"ה כתב דאונן בשבת אוכל בשר אם ירצה וי"ל דהטעם דאונן אינו אוכל בשר לאו משום אבילות אלא משום כבוד המת עכ"ל לשון המ"א שם: ותמה תמה אקרא על כל דבריו כי תירוצו אינו תירוץ כלל דהלא כל דיני אבילות הוא אינו אלא משום כבוד המת כדאיתא בי"ד סימן שמ"ה דמה"ט המאבד עצמו לדעת אין מתאבלין עליו משום שאבילות הוא כבוד המת אכן הקושיא מעיקרא ליתא דהא כתב הטור בא"ח סימן תקנ"ב דאין למנוע לאכול בשר משום שהוא דבר הניכר ואבילות בפרהסיא אסור לעשות בשבת כדאיתא במ"ק ע"ש ואנינו' בפרהסיא קי"ל דשרי בשבת וי"ט כדאיתא להדיא שם בי"ד סימן שמ"א אם מחשיך על התחו' בשב' קוברו בי"ט ראשון ע"י עכו"ם או בי"ט שני ע"י עצמו חל עליו אנינו' לאסור בכולן וא"כ אין לדמות כלל זו לזו ולק"מ גם בדברי הט"ז סימן תק"ס סוף ס"ק א' סיים וז"ל כל זה הנ"ל נכון מאוד והב"י לא יצא ידי חובת העיון בזה אגב חורפי' עכ"ל נראה שכוונתו על מ"ש הב"י על הרמב"ם ולא חשש לכתוב שאם נפלה אינו חוזר ובונה אותו משום דמלתא דפשיטא הוא וע"ז השיג שם וכו' ובאמת לק"מ דגם הב"י לכך כוונתו דלהכי הוא מלתא דפשיטא כיון שכתב אין מחייבין לקלוף מכ"ש שאינו בונה בתחלה ע"ש וק"ל הקטן יעקב: שאלה לח על הא דאיתא בש"ס דר"ה דף כ"ח ע"א אמר רב יהודא בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא מ"ט עולה בת מעילה היא וכיון דמעל בה נפקא לחולין ופירש"י שם וז"ל של עולה ופירשו מחיים דאי לאחר זריקה אין מעילה לא בקרניה ולא בעורה עכ"ל וקשה אמאי לא פירש"י דתלשו קודם זריקה ומנ"ל דאיירי בפירשו מחיים דוקא: תשובה הנה לכאורה הוא תמיה קיימת וכן מצאתי ראיתי בכסף משנה פ"ק מהל' שופר שכתב על הרמב"ם על מה שכתב שם שופר של עולה לא יתקע בו וכתב שם הכ"מ והוא לשון הגאון מהר"ר מנוח וכן הוא בתוס' בזבחים היינו כשתלשו קודם זריקה דאלו אחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בקרניה שהכל לכהנים עכ"ל הרי שהכ"מ פי' כן להדיא גם התוס' בזבחי' דף פ"ו ע"א ד"ה אתי' זריקה ושרינהו כתבו ג"כ דמיירי בפירש מחיים או לפני זריקה ע"ש וכדי לברר נ"ל דדברי רש"י נכונים ומדוקדקים דא"א לומר שנתלשו לאחר שחיטה א"כ צ"ל שנשחט העולה בער"ה ותיקן ממנו שופר דבר"ה אסור לתקן ממנו שופר כדאי' להדי' שם בר"ה דף ל"ב ע"ב במתניתין

להדיא ואין מקריבין עולת חול בי"ט כדאי' בשבת דף כ"ד ע"ב גם מפסל בלינה וא"כ צריך לזרוק ולהקריב באותו יום בער"ה וא"כ שוב אין מועלין בו כיון שכבר נזרק והותר לכהנים להכי הוצרך רש"י לפרש שנתלש מחיים קודם י"ט של ר"ה ועדיין העולה בחיים בר"ה לפיכך מועלין בו וכל זה אתי שפיר לדעת רש"י ז"ל שפסק כר' אלעזר דאמר הכי בפ' מזבח מקדש דף פ"ו ע"א פרש"י לפני זריקה מועלין בהן לאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין אכן הרמב"ם פ"ג דמעילה ופ"ו מהל' מעשה קרבנות פסק כרבה דבעולה פירשו לפני זריקה הזריקה מתרת אפי' למעבד קתא דסכינא ולאחר זריקה מועלין בו לעולם א"כ דברי כ"מ פ"א מהל' שופר דפי' בדברי הרמב"ם ז"ל ג"כ כפירש"י הוא דמיירי דוקא דפריש לפני זריקה לא אתי שפיר וצ"ע ודוק: ואידי דעיינתי בהא מלתא ראיתי בדברי הרמב"ם עוד מלתא דתמי' שכתב שם וז"ל שופר של עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה וא"ת הלא נהנה בשמיעת קול מצוה לאו ליהנות ניתנה עכ"ל הנה בודאי מ"ש מצוה לאו ליהנות ניתנה הוא מסקנת הש"ס שם אבל מ"ש אין מעילה בקול זה לא הוזכר כלל בש"ס אדרבה משמע בש"ס שם דאי לא אמרינן דבמצות לא שייך הנאה הוי ממש מעילה ודוחק לחלק ולומר מש"ה כתב הרמב"ם דאין מעילה כיון דמכח הנאה הוי בעי למימר שיש בה מעילה מ"מ מנ"ל להרמ"בם ז"ל למימר הטעם שלא הוזכר בש"ס דאין בקול מעילה ובאמת הא דאין מעילה בקול הוא פשוט בש"ס דפסחים דף כ"ו ע"א ע"ש והוא הסכמת כל הפוסקים אבל הא עומד עלי ככותל דבש"ס דר"ה דף כ"ח פשוט בש"ס דיש בתקיעה דין מעילה וכבר ראיתי בספר לחם משנה ריש פ"א מהל' שופר האריך בתמי' זו ולא מצא מנוח ליישב תמי' זו ע"ש אבל לי נראה דודאי פשוט הוא בש"ס ומוסכם בכל הדיעו' דאין בקול דין מעיל' מעול' אכן היינו דווקא בקול משו' דלית ביה ממשא דנהנה ממנו אבל מ"מ מועיל בתקיעה כיון שהשופר מתקלקל בתקיעה וכל היכא דפוגם ס"ל דיש מעילה ומצאתי און לדברי בדברי המ"א סי' תקפ"ו ס"ק ד' שכתב וז"ל ונ"ל דמותר ליטול שופר חבירו בלא דעתו ולברך עליו וכו' אע"ג דבאיסור תקע בשופר של הקדש מ"מ כיון דעיקר מצוה בשמיעה ולא בתקיעה וכיון דאין בשמיעה דין מעילה ומצות לאו ליהנות ניתנה יצא בשמיעתו ודוק כי נכון הוא ואגב ראיתי לעוררך מה שראיתי במגן דוד ס"ק ג' ובמ"א סי' תקפ"ו ס"ק ה' מה שמדחיקין לתרץ קושית הב"ח על הטור שכתב אם נתכוון לזכות בשופר של ע"א לא יצא דה"ל ע"א של ישראל הא הוי ליה גזל דהא של גוי הוא ומ"ש המ"א לתרץ דמ"מ הוי של ישראל כיון דאגביה קניא כדאיתא בע"ז דף מ"ב ודאי בזה שפתיו ברור מללו מסוגי' דש"ס שם אבל הטעם שכתב שם כיון דישראל חייב באחריותו מקרי שלו כמו גבי חמץ זה אינו דאע"ג דלענין חמץ מקרי שלו מ"מ אינו שלו ממש להיות ברשותו לכל דבר וכדאיתא בסנהדרין דף ע"ב ע"א להדיא וז"ל אבל לענין מקני ברשות דמרי' קיימא פירש"י שם אם הם בעין צריך לחזור לו בעינא אלא נ"ל פשוט דעיקר הטעם הוא כיון שעומד לבערו כדכתיב ואשריהם תשרפון באש הפקר ועומד הוא ואין כאן גזל כלל ורחל גנבה את התרפים יוכיח דודאי לא לקחתם באופן גזל וגניבה וכן משמע בפירש"י שם בע"ז דף מ"ב ע"א ד"ה אלא ע"ש ודוק כי הוא נכון ולק"מ כנ"ל: הקטן יעקב: שאלה לט נשאלתי פעם אחד חל מוצאי שבת ה' ימים לחידוש הלבנה והורה המורה שיקדש הלבנה כאשר הדין פשוט ואחרי שקידשו

הלבנה מקצת הקהל היה רוצים לאסוף לקדש הלבנה ונתכסה בענן ולא נראה כל הלילה עד למחרת ליל א' אם יש לקדש הלבנה בליל א' כיון דהוי נראה ונדחה חוזר ונראה או נימא דאין חוזר ונראה עד יום השביעי מיום המולד כדינו תשובה הנה אם אאריך בשיטות אלו בגמרא ובפוסקים אי אמרינן נראה ונדחה חוזר ונראה או לא ואם יש דיחוי אצל מצות יהא קצר המצע מלהשתרע וגם ראשי ואברי כבידים עלי ע"כ אלך בקצרה דאף את"ל יש דחוי אצל מצות ואינו חוזר ונראה מ"מ יש להקל בזה כי אין כאן נדחה כלל דהא גרסינן בש"ס דסנהדרין דף מ"א ע"ב אמר רב אסי אמר ר' יוחנן עד כמה מברכין על החודש פירש"י אם לא יברך היום יברך למחר עכ"ל אר"י עד שבעה מברכין על החודש נהרדעי אומר עד ששה עשר הרי מבואר בש"ס דמלילי הראשון עד שבעה מברכין על החודש וסוגיא זו העתיקו הרי"ף והרא"ש וכל הפוסקים ראשונים וכ"כ הרמב"ם פ' עשירי מהל' ברכות דין י"ז וז"ל אם לא בירך עליה בליל ראשון מברך עליה עד ששה עשר יום עכ"ל וכ"כ הסמ"ג ושאר פוסקים הרי מיום הראשון עד גמר י"ו זמנו היא לקדשו אך ורק בב"י לא"ח סימן תכ"ו כתב בשם תלמידי הר"ר יונה פ"י למסכת סופרים פ"ב שאין מברכין על הירח עד אחר ג' ימים מיום המולד שאז נהנים מאורה ע"ש והאר"י גיקיטליא כתב בתשובה שע"פ הקבלה אין לברך על הירח עד שיעברו עליה ז' ימים עכ"ל הב"י שם וכתב המ"א בשם ספר הקנה דמצוה מן המובחר לקדשה ביום ראשון עכ"ל והטעם דזריזין מקדימין למצוה מ"מ הסכימו האחרונים דאם חל מוצאי שבת אחר ג' או ה' ימים מיום המולד דמותר לקדשו וכ"כ הב"ח והלבוש ושאר אחרונים הרי לך להדיא דמדינא דש"ס ופוסקים ראשונים ליל ראשון זמנו לברך עליה אך לפי דמחמירין לקדשו דוקא אחר ז' ימים מהמולד מ"מ במ"ש אחר איזה ימים שניתן רשות לקדש א"כ שוב אין כאן נדחה כיון שקצת הציבור קדשו ברשות שוב כל הלילות שנראה בו הלבנה רשות בידם לקדש ואין כאן דחי' כלל כי כבר הותרה הרצועה בחדש זה לקדשו קודם שבעה ימים כנ"ל לע"ד הק' יעקב: שאלה מ נשאלתי על הא דאיתא בא"ח סימן תקע"ו סעי' ה' אבל חיכוך יבש צועקים עליו בלבד ובטור כתב חיכוך לח הרי הוא כשחין פורח ואם פשט ברוב הציבור מתענין ומתריעין עליו אבל חיכוך יבש צועקים עליו בלבד ובסעיף י"א וי"ב כתב בא"ח כל עיר שיש בו צרה מכל אלו וכו' ובכל מקום אין מתענין ולא צועקין ולא מתריעין בשבת וי"ט חוץ מצרת המזונות שזועקים עליו בשבת וכן עיר שהקיפו עכו"ם או נהר וכו' שזועקים ומתחננין בשבת ובאמת מבואר להדיא בש"ס דב"ק דף פ' ע"ב אמר רב אחא בר פפא משום ר"ח בר פפא מתריעין על החיכוך בשבת ומקשה הש"ס מיתבי ושאר פרעניות המתרגשות ובאות על הציבור כגון חיכוך לא היו מתריעין אלא צועקין ומשני הש"ס כאן בלח כאן ביבש א"כ משמע מש"ס דידן דעל חיכוך לח מתריעין אפ"י בשבת לפ"ז קשה למה השמיטו בש"ע והטור שם דעל חיכוך לח מתריעין אפילו בשבת עכ"ל השואל: תשובה הנה בוודאי תמי' זו הוא תמי' גדולה ותמה אני על כל גדולי אחרוני' שלא הרגישו בזה וכה"ג יש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפ"ב מה' תענית וז"ל וכן חיכוך לח הרי הוא כשחין פורח ואם פשט ברוב הציבור מתענין ומתריעין עליו אבל חיכוך יבש צועקין עליו בלבד ולא כתב דעל חיכוך לח צועקין עליו אפ"י בשבת כבר הרגיש בזה הלחם משנה שם בפ"ב וסיים וז"ל אבל הא דחיכוך קשיא טובא דלא הזכיר וצ"ע עכ"ל וכאשר ירדתי אל

העיון נראה דלק"מ דגרסינן שם בב"ק דף פ' ע"ב רב אחא בר פפא משום ר"ח בר פפא אמר מתריעין על החיכוך אפי' בשבת והלוקח בית בא"י כותבין עליו אוננו אפי' בשבת מיתבי ושאר פורעניות המתרגשות ובאות על הציבור כגון חיכוך לא היו מתריעין אלא צועקין בלבד לא קשה כאן בלח כאן ביבש דאמר ריב"ל שחין שהביא הקב"ה על המצרים לח מבחוץ ויבש מפנים הי' פירש"י מתריעין בציבור ובתחנה ובשופרות ובחצוצרות ובמסכת תענית ובר"ה ובתוס' כתבו פ"ה בד"ה מתריעין על החיכוך אפי' בשבת וז"ל ע"כ לאו היינו תרועה בשופר דשופ' בשבת מי איכא כדדייק סוף פ"ק דתענית דף י"ד אלא התרועה בפה בענינו וסובר כמ"ד התם ענינו קרי ליה התרועה ותימא דמאי פריך מההיא דמיני פרעניות דקתני לא היו מתריעין על החיכוך אלא צועקין דלמא ה"ק לא היו מתריעין בשופר אלא צועקין בפה בענינו וצ"ל דאע"ג דתרווייהו בפה התרועה לחוד וצעקה לחוד דהתם משמע דלמ"ד ענינו קרי ליה התרועה חדא היא וי"ל דה"פ מדקאמר שבשבת מתריעין לכל הפחות בענינו א"כ ראוי לעשות על החיכוך התרועה אפילו בשופר בחול כיון שהוא דבר גדול כל כך דצועקין בשבת עלי' ות' התוס' הוא לכאורה תמוה דהא שם בתענית מוכח דהאי תנא דאמר לא היו מתריעין בשופר אלא צועקין ס"ל דמתריעין דוקא בשופר ולא בענינו ובהא פליגי תנאי שם א"כ האי דאמר מתריעין על החיכוך בשבת ע"כ ס"ל כמ"ד התרועה היינו בענינו וא"כ מאי מקשה מהאי ברייתא הא בלא"ה ע"כ פליג אהאי ברייתא תו קשה על פירש"י ז"ל שפירש עלמתריעין היינו בשופר ובחצוצרות התרועה בשבת מי איכא אלא נ"ל עיקר דרש"י ורמב"ם ז"ל אינם גורסין כלל בש"ס תיבת בשבת רק מתריעין על החיכוך סתמא וא"כ מעיקרא לק"מ קושיות התוס' (אכן לפי מה שכתב ברש"י שם ד"ה אין מתריעין בשבת לא אתי שפיר גם הוא נגד סוגי' דתענית וכל הפוסקים ואולי גם בזה טעות הוא וצריכין להגיה תיבת בשבת וצ"ע) וזהו דעת הטור והרמב"ם ז"ל שכתבו סתמא מתריעין על החיכוך ולא גורסין תיבת בשבת ולק"מ והוא ברור שזהו הגירסא נכונה ולא קשה מידי כנ"ל לע"ד הקטן יעקב: שאלה מא וז"ל כל ימי הייתי נוהג ע"פ הש"ע ריש הלכו' ר"ה לאכול בער"ה קודם אור היום אך מקרוב נדפס ספר באר היטב על הש"ע ושם נאמר בשם הזוהר שאין לאכול וכתב על רמ"א ונשתקע הדבר ולא נאמר ע"כ יורנו רבינו איך יש לנהוג: תשובה כבר נתפשט המנהג ע"פ הש"ע הגהו' רמ"א וכ"כ הלבוש מלתא בטעמא והוא ממהרי"ל וכן הסכמת כל אחרונים בלי חולק ואל תשגיח כלל בדברי באר היטב ולא טוב דיבר בזה וכיוצא בזה לכתוב לשון מדברת גדולות כאלה על הגהו' רמ"א והרי המ"א בסימן פ"ט ס"ק י"ד מביא ג"כ דברי הזוהר הלז שבכל השנה קודם שיתפלל לא יאכל ואפ"ה פסק כאן כרמ"א כי בטועם כל שהוא מותר לאכול ולשתות אם הוא רעב או צמא כמבואר שם בסימן פ"ט וכ"ש בער"ה שישנן שני טעמים לשבח פשיטא שמותר לאכול ואין לשנות המנהג ושרי ליה מאריה לספר הלז שהטיח דברים נגד רמ"א בכדי כלל הדבר אם תראה בספרי הלכותים כאלו שום פסק נגד הש"ע אל תסמוך עליהם כי לאו בר סמכא הם כנ"ל הקטן יעקב: שאלה מב בשנת תפ"ו חל ר"ה ביום השבת וביום א' אי מותר לעשות המנהג לילך אל הנהר ולומר תשליך ביום השבת או למחרתו ביום א' גם אם יכולין לומר אבינו מלכנו ביחיד עכ"ל השואל: תשובה לשואל דבר בעתו ע"מ ששאלת אם יש לילך אל הנהר ולומר תשליך ביום השבת הנה לא ידעתי חשש

נדנוד איסור בזה ואדרבה כתבו הפוסקים שיש לילך ביום הראשון וזריזין מקדימין למצות מהיכי תיתי לא ילכו לשם ביום השבת מה חשש איסור יש בזה אפילו אם הנהר הוא במקום שאסור שם לטלטל ביום השב' מה בכך לא ישאו אצלם כלום ולא יטלטלו אצלם וליכא למגזר דלמא יטלטל שום דבר דא"כ בכל שבתות השנה למה לא גזרינן כן ולא מצינו בשום פוסק חשש איסור גזירה בזה ואדרבה מצאתי וראיתי בספר מהרי"ל ריש הלכות ר"ה שכתב וז"ל מהר"י סג"ל נהגו ג"כ לילך אצל הנהרות ואמר כשהולכין אצל הנהרות ב"ט אל יוליכו עמהם מזון לזרוק אל הדגים דאית ביה חילול י"ט משום דמוקצה הם לישראל משום שהם מחוסרים צידה ואין מטלטלין ב"ט אלא לדבר הראוי לו א"כ הנושא עמו מזון תרתי ריעותא עבדי דמוציא חוץ לעירוב ומאכיל את המקצה וכ"ש כשחל ר"ה בשבת דאין לעשות כן עכ"ל הרי להדיא מבואר מדבריו דיש לילך אל הנהר ביום השבת רק שלא להשליך להם מזון גם בר"ה שחל בחול ג"כ אסור לעשות כן וביום השבת הוא כל שכן דאסור ומקרוב נדפס קיצור שני לוחות הברית שכתב שם שאין לילך אל הנהר ביום השבת בלי טעם וראיה כלל ובודה איסור מלבו ובודאי נתעלם ממנו דברי מהרי"ל והדרת קודש ואיזה עמי הארצות כשרואין כבר נדפס בספר חדש אף שאין ראוי לסמוך עליו תופסין כן להלכה ולא שפיר עבדי וכן ראיתי כמה וכמה גדולים נהוגים כן ונקראים זריזים ועל דבר לומר אבינו מלכנו ביחיד לא ידעתי למה לא יאמרו ביחיד הלא עיקר התפלה הוא תפלת יחיד וכן מבואר להדי' בתשובת הריב"ש סימן תקי"ב גם בקיצור שני לוחות הברית כ"כ בשם הגדולים די"ל ביחיד וכנ"ל הקטן יעקב: שאלה מג במחזורים דפוס זולצבאך אשר כל בני אשכנז נמשכין אחריהם ונוהגין כן נדפס במוסף ר"ה ועקידת יצחק לזרעו ישראל (נ"א לזרעו יעקב) תזכור ובאמת בש"ע א"ח סימן תקצ"א סעיף ז' כתוב וז"ל ועקדת יצחק לזרעו כך היא הנוסחא מפורסמת והמדקדק לומר לזרע יעקב תזכור משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה עכ"ל ילמדנו רבינו כיצד יש לנהוג למעשה ע"כ: תשובה אף שלכאורה א"צ ראייה לשאלה זו כדאמרינן המפורסמת א"צ ראייה כאשר מעיד ע"ז הש"ע מ"מ לאהבת השואל שלא להשיב פניו ריקם אשיב בקצרה וטרם אתחיל לדבר אעתיק לך מקור ויסוד הדין זה מתשובת הריב"ש סימן ל"ח שהשיב לשואלו וז"ל הנוסחא מפורסמת והשגורה בפי כל ובכל הסידורים היא לזרעו תזכור והמשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה דכל שאומר לזרע אברהם או יצחק אינו בכלל רק זרע יעקב לבד כדאי' בגמרא דנדרים דף ל"א ע"א וכו' ואם עדיין יש לשאול למה נכנס עצמינו בלשון ספק שצריך לפולים ודרשות למה לא נאמר לזרע יעק' בלי גמגום וי"ל מברכותיו של אדם ניכר אם תלמוד חכם הוא כמו שאמרו בברכות המוציא ובעל ביעור חמץ ועי"ל מפני כבודו של יצחק שזכות עקידתו לבד ראויה לזכור ע"כ תוכן דבריו שם ואחר זה נמשך הב"י בש"ע וסיים רמ"א כוותיה וכן הוא הסכמת האחרונים ובכל הסידורים המדויקים וכן האריך בזה בעל הלבושי' בסימן תקצ"א אכן ראיתי במ"א סימן תקצ"א ס"ק ז' מפקפק קצת בזה ולפענ"ד כל דבריו הם דברי שגגה בזה לכך אני צריך להעתיק כל דבריו כלשונו ממש שכתב וז"ל לזרע יעקב באם אומר לזרעו יהי' עשו בכלל טועה שהרי שנינו האומר קונם מזרעו של אברהם מותר באומות שנ' כי ביצחק יקרא לך זרע עכ"ל ריב"ש ר"ל דאמרינן ביצחק ולא כל יצחק וצ"ע דהא מלתא אמר

הקב"ה לאברהם שעשו לא יקרא על שמו אבל יקראו ע"ש יצחק והנוד' מזרע יצחק אסו' בעשיו וי"ל מדקאמ' רחמנ' ליצחק לזרעך אתן את כל הארצות האלה ש"מ שהם אינו בכלל וכ"כ בירושלמי בנדרי' וקשה דהא נתן לעשיו קני קניזי וקדמוני כמ"ש רש"י פ' דברים וי"ל דאין זה ירושה ממש כמו בבני לוט עכ"ל הנה מ"ש דאין זה ירושה ממש נתעלם ממנו סוגיא דש"ס דנזיר דף ס"א ובקידושין דף י"ח ע"א מבואר להדיא דהוי ירושה ממש אפ"ה לא מקרי זרעו של אברהם ויצחק רק יעקב וכן פירש"י להדיא שם בנדרי' ונ"ל דזה כוונת הרמב"ם פ"ט מהל' נדרים שכתב לימוד אחר שלא הוזכר בש"ס וז"ל והרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם עכ"ל וכבר הרגיש בזה נושאי כליו של הרמב"ם ה"ה הכ"מ ולח"מ ע"ש שמדחיקים ולע"ד לק"מ דהרמב"ם נשמר בזה שלא תאמר דאע"ג דלא נקראו זרע אברהם מ"מ נקראים זרע יצחק להכי מייתי ויתן לך ברכת אברהם דלא מיקרי נמי זרע יצחק והא דנקיט במתניתין הנודר מזרע אברהם וכן כל הפוסקים ראשונים לא הזכירו הנודר מזרע יצחק היינו לרבנותא דאפילו אברהם שהוא אב המון אפ"ה לא מיקרי זרעו רק יעקב וזרעו וכ"ש זרע יצחק דלא מיקרי גם מ"ש המ"א בשם הירושלמי דנדרי' לא מצאתי כן בירושלמי רק בפ"ד דנדרי' כתב דביצחק בא להראות מי שנוחל שני עולמות הוא דנקרא זרעו של אברהם ויצחק ע"ש כלל הדבר אין לשנות מנוסחאות הישנות גם במחזורים ישנים דפוס זולצבאך נדפס כן וכל המשנה בזה ידו על התחתונה והנהוג כפסק הש"ע שוב מצאתי כן בתשובת מבי"ט ח"א סימן רע"ו ובתשובת מהרי"ט ח"ב א"ח סי' ט' שפסק ג"כ הכי כנ"ל הקטן יעקב: שאלה מד בי"ט של ר"ה שאינו מצוי לו פרי חדש אי מותר ליקח יין חדש כדי לברך עליו זמן או נימא כיון דבירך כבר זמן על ענבים שאכל קודם ר"ה שוב אינו מברך זמן על יין חדש עכ"ל השאלה.

תשובה דין זה מחלוקת ישנה הוא בין הפוסקים כמבואר באורך בבית יוסף בא"ח סימן רכ"ה שהתרומת הדשן בסימן ל"ג פסק בפשיטות דיש לברך זמן על יין חדש אף שכבר אכל ענבים גם מהר"י מולין בתשובתו כתב דמסתברא דיש לברך עליו זמן אף שלבסוף הניח הדבר זה כמסתפק וכתב דספק ברכה להקל ואין לברך עליו זמן בפני עצמו וכן הכריע שם בש"ע וכתב עוד הב"י שם וז"ל ויש לתמוה אמאי לא פשט ממה שכתב בהגהות מיימני בפ' כ"ט מהל' שבת שהר"מ בליל ב' דר"ה הי' מברך זמן על היין חדש וי"ל דאפשר דהאי בשלא אכל ענבים באותו שנה מיירו עכ"ל הב"י ובאמת תירוץ זה הוא דוחק מאוד דא"כ מה אסהדותי' דהגהות מיימני על מהר"מ שנהג כן דפשיטא שאם לא אכל ענבים דיצא בזה גם בה"ג כתב על תירץ זה שהוא דחוי בעלמא גם בגוף תשובת מהר"מ סי' תק"ג כתב וז"ל מברכין זמן בשני לילות בקידוש אפי' אם אין לו יין חדש כדברי רש"י ז"ל ולא כתב סתמא אפילו אין לו דבר חדש משמע דאתי לאשמועינן שמברכין זמן על יין חדש בר"ה אף אם אכל כבר ענבים (ובאמת צ"ע בדברי תשובת מהר"מ בסימן נ"ד כתב הורה מהר"מ שאין לברך זמן ביום ב' דר"ה וצ"ע) גם בתשובת רדב"ז ח"א סי' נ"ג פסק בפשיטת דיש לברך זמן על יין חדש אף שכבר אכל ענבים כפסק בעל תרומת הדשן ושכן פסק אבודרהם ע"ש ול"נ להכריע דודאי ספק ברכה להקל שומעין ולא יברך על יין חדש זמן אם אכל ענבים אבל מכל מקום ביום ב' דר"ה דדעת כל הפוסקים הוא שמברכין זמן בקידוש יום ב' בלי פרי חדש רק לכתחלה נוהגין

ליקח פרי חדש אם יש לו וא"כ יוצא בזה ביום ב' דר"ה בין חדש זהוי כשני ספיקא דפלוגתא להקל חדא שמא הלכתא כמ"ד שמברכין זמן בליל ב' אף בלי פרי חדש ואת"ל דצריך פרי חדש שמא הלכה כמ"ד שיש לברך זמן על יין חדש אע"פ שכבר אכל ענבים וכן יש להפך הספיקות והוי ס"ס גמור וכן נראה מדברי המ"א אף שבסימן רכ"ד פסק דאין לברך זמן על יין חדש אם אכל ענבי' מ"מ בסימן ר"כ מעתיק דברי הד"מ ומנהיגים בסתם דאם יש לו תירוש חדש יקדש על היין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול התירוש בידו כי מצוה מן המובחר הוא לקדש על יין ישן עכ"ל וכן נהגו בק"ק ווירמייזא משמע אף דכבר אכל ענבים מברכין זמן על יין חדש ודלא כדברי הלבוש וכן נ"ל עיקר מילתא בטעמי' הקטן יעקב: שאלה מה בסוכת שנת תפ"ג היה פה ק"ק מיץ ימי גשמים דהיינו שני ימים קודם החג התחילו לירד ימי גשמים עד שנתמלא הסכך במים וירדו הגשמים טיף להדי טיף וגם בלילה עדיין ירדו קצת גשמים דהיינו נהילא בתר מטרא ונשאלתי כיצד יש לנהוג כי קצת רצו לומר שימתינו עם הסעודה עד קרוב לחצות הלילה ויש שרצו לדחוק עצמם לאכול בסוכה אף שירדו טיפין הרבה מ"מ רצולעשות כובע ישועה בראשם להציל עצמם מן הגשמים בכך נשאלתי כיצד יש לנהוג למעשה: תשובה לא ידעתי איך מלאו לבם לעשות כן להתחכם יותר מחכמינו ז"ל להחמיר בחומרות יתירות יותר ממה שהחמירו בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל אמת שבספר מהרי"ל הוזכר קצת מחומרא זה שכתב וז"ל ופעם אחד אמר מהרי"ל סג"ל אם ירדו גשמים בלילה ימתין עם הסעודה עד שיכלו הגשמים ואף אם ימשוך עד חצות מ"מ ימתין אולי יעצרו עכ"ל אכן בתשובת מהרי"ל סימן קפ"א דף כ"ה ריש ע"ג מה שנדפס בדפוס הענוא כתב וז"ל מ"ש במרדכי דהר"ר שמואל הצריך להמתין עד חצות תשובת מהר"מ היא אבל לא ראיתי רבותי נהיגין כך אלא בעת האוכל אזלינן בתר האי שעתא כדמשמע לשון שאר רבותיו דישער אדם בעצמו אם הי' יוצא מביתו מפני צער כזה כדאיתא בהגהו' מיימוני עכ"ל תשובת מהרי"ל ובודאי התשובת הם עיקר וכ"כ בתשובת מהרי"ל עצמו סימן ע"ו דהתשובת הם עיקר כיון שפסקו כן הלכה למעש' אף קצת פוסקים חולקין עיין בכ"ג ע"ש וכ"כ בספר הדרת קודש וכן עיקר מלתא בטעמא דאם ימתין עם אכילת בני ביתו הגדולים והקטנים אין לך מניעת שמחת י"ט יותר מזה וכן כל הפוסקים הראשונים לא הזכירו המתנה זו לענות נפש ביי"ט וכ"כ המ"א בסימן תר"מ ס"ק ט"ו בפשיטות יע"ש ועל הכת הנ"ל שרוצים לדחוק את עצמן ולאכול בסוכה אף שירדין טיפין הרבה בודאי לא שפיר עבדי כדאי' בירושלמי פ"ק דשבת וז"ל דכל הפטור מאיזה דבר ומחמיר על עצמו ועושה נקרא הדיוט וכ"כ הגהות מיימוני פ"ו מהל' סוכה וכ"כ בש"ע א"ח סימן תרל"ט וכ"כ בתשובת מהרי"ו סימן קצ"א בהל' סוכה כי דרכיה דרכי נועם ואיכא ביטל שמחת י"ט וכן כתבתי בספרי חק יעקב סימן תע"ב ס"ק יו"ד ודלא כתשובת באר שבע שהניח בצ"ע דמצינו כמה פעמים שהחמירו בדבר שאנו פטורין ובאמת יש לחלק כמ"ש שם ועוד כיון דבש"ס מדמה דין זה לעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו ואם יחזור למזוג בע"כ בודאי יכעיס עליו יותר כיון שמסרב ועושה נגד רצונו בודאי נקרא חסיד שוטה והדיוט אלא העיקר כמבואר לפנינו בש"ע והסכמת הפוסקים לילה הראשונה יקדש בסוכה ולאכול כזית בסוכה ולברך כדינו לישב בסוכ' ובלילה שני' יאכל בביתו ויקדש בביתו רק סוף האכילה יאכל כזית בסוכה בלי ברכה

ויברך ברכת המזון בביתו כנ"ל הק' יעקב: שאלה מו מי שהוא אטר יד דהיינו שעושה כל המלאכו' בשמאל רק שכותב בימין מה דינו לענין לולב אם יקח הלולב בשמאלו דהיא נחשבת ימינו (שהוא ימין כל אדם) כפי מנהגינו ע"פ הרא"ש ומהרי"ל או נימא כיון שכתב בימין יש ליטלו כשאר כל אדם עכ"ל השואל: תשובה הנה באמת הפוסקים סתמו דבריהם בדין זה גבי לולב אפש' משום דאין נפקותא כל כך בזה דהרי אף אם יהפך יצא גם בלא"ה ישנן דעות מחולקות בלולב אי אמרינן דאזלינן בתר ימין דידיה או אמרינן דאזלינן בתר ימין דכ"ע ע"ש בטא"ח סי' תרנ"א ובב"ח ובשכ"ג גם בא"ה סי' קנ"ט סעיף כ"ד כתב דבאטר יד חולצת בשמאלה וכתב שם בש"ע דאם שולטת בשתי ידים בשוה חולצת בימין אבל אם כותב' בימין וכל המלאכות הוא עושה בשמאלה מזה לא הוזכר כלו' בראשונים ואחרונים רק בא"ח סי' כ"ז לענין תפילין הוזכר פלוגתה זו ונ"ל פשוט משום דדוקא בתפילין ישנן דעות בזה אם הולכין אחר הכתיבה דכתיב וקשרתם וכתבתם משמע דהקשירה תליא בכתיבה משא"כ בשאר כל הדבר' הוי יד ימין אותו יד שיש בכחה לעשות בה מלאכה ומה לי בכתיבתו כיון שעושה כל המלאכות בשמאל היינו יד ימין דידיה ולענין חליצה ג"כ בקשירה תליא מלתא אבל לענין נטילת לולב אף שהלבוש בסי' תרנ"א כתב גבי לולב דדמי' לתפילין לאו דוקא רק לענין אטר הם שווין אבל לענין כתיבה ודאי דאין לדמות דשאני התם דכתיב וקשרתם וכתבתם כנ"ל: הק' יעקב: שאלה מז על תמיהת הירושלמי פ"ק דתענית בפלוגתא דר"א ור"י מאמתי מזכירין גבורת גשמים וקאמר שם בירושלמי מחלפא שיטתייהו דר"א ור"י דאתפלגן ר' אליעזר אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלים לעולם וכו' ולכאורה אין לפלוגתא זו שום שייכות לפלוגתא דהזכרת גבורו' הגשמים בכך יבאר לי דעתו בזה: תשובה הנה באמת אגיד ולא אכחד שכבר שמעתי רבים אומרים על הירושלמי זה ורבים מדורשי רשומות הולכים בגדולות ונפלאות בענין זה גם אני בעצמי עניתי חלקי באיזה דרוש אבל עכשיו שמתי אל לבי לפרוש אליבא דפשוטא ואמיתת הענין וראיתי דמעיקרא לק"מ ובחנם טרחו הדרשנים בזה כי ז"ל הירושלמי שם על מתניתין אמר ר' יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מזכיר אר"א אף אני אינו אומר משיב הרוח ומוריד הגשם אלא בעונתו א"ל א"כ לעולם יהא מזכיר וע"ז קאמר הירושלמי מחלפ' שיטתייהו דר"א ומחלפא שיטתייהו דר"י דר"א אומר אם אין ישראל עושין תשובה אינן נגאלים לעולם א"ל ר' יהושע והכתיב אני ה' בעתה אחישנה לא זכו בעתה ור"א מוקי לתשוב' אין עתה אלא תשובה כמה דאת אומר ועתה מה אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ע"ש ובאמת הדברים הם פשוטים דפלוגתת אלו שייכות אהדדי דבגמ' דידן ריש תענית דף ב' ע"ב אית' בגמ' וז"ל אמר ר"א אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר וכשם שתחיית המתים מזכיר כל השנה כולה ואינה אלא בזמנה כך מזכירין גבורות הגשמים כל השנה ואינן אלא בזמנ' לפיכך אם בא להזכיר כל השנה כולה מזכיר ע"כ הרי דראיתו של ר"א הוא מתחיית המתים שאחר גאולה אחרונה רק הדבר תלוי בתשובה וע"ז שפיר קאמר מחלפא שיטתייהו וק"ל וצריכין אנו לקבל האמת ממי שאמר ור"א גופיה מודה לר"י לא זכו בעתה שיבא במהרה בימינו אמן וכי"ר כנ"ל: הק' יעקב: שאלה מח הנה שמעתי בשם אדמ"ו נר"ו מי שכבה לו נר חנוכה אף שקי"ל כבתה אינו זקוק לה מ"מ צריך להניח שם על אותו מקום הנותר מנר חנוכה כל זמן ושעת הדלקה

וסמך לדבר לא ידעתי בכך אבקש מאתו שיודעיני מאין יצא לו מקור דין זה: תשובה הנה לכאורה היא נראה לומר כן מסברא ומשום חשדא כדאמרינן בשבת כה"ג בדף כ"ג בחצר שיש לו שני פתחים צריכא שתי נרות משום חשדא שלא יאמרו כי היכא דלא אדליק בהא לא אדליק בהא וא"כ ה"נ איכא למיחש לחשדא אף דאיכא למימר דדין זה גופא חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן כי הבו דלא לוסף עלה דהרי הב"י מקשה בס"י תרע"ב על הא חשדא מש"ס דברכו' דף ס"א דאמרינן אבל איכא פתחא אחרינא אמרינן בהא עייל אף שהב"י וגם שאר אחרונים מחלקים בכמה דרכים גם אני לא מנעתי מליישב קושיא זו ולחלק ולומ' דשאני התם גבי הליכת בה"כ דיש לו שכר פסיעות ולעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים לבה"כ ומשא"כ בנר חנוכה וכיון שיש לבית שני פתחי' בודאי בני הבית המה מרובים ולפי המנהג מדליקין נר לכל א' וא' ה"ל להדליק א' בכל פתח להכי חיישינן לחשדא משא"כ בנדון דידן אפשר דלא חיישינן לחשדא ועוד שהש"ס עצמו קאמר שם ומנ"ל דחיישינן לחשדא דתני' אמר ר"ש בשביל ד' דברי' אמרה תורה להניח פאה וכו' ובאמת אין זו ראייה גמורה דהתם חיישינן לחשדא דאורייתא שיאמרו שביטל מ"ע דאוריית' מצות פאה משא"כ חנוכה שהוא רק דרבנן מ"מ אפשר לומר דיותר חיישינן לחשדא במצוה דרבנן ולפעמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולהכי הוצרך ר"ש לומר בשביל ד' דברים אמרה תורה וכו' דאפשר משום חשדא לבד לא צותה התורה כן כי לא חיישינן כולה האי באיסור דאורייתא אבל במידי דרבנן חיישינן כה"ג מצינו כמה פעמים בש"ס וקרוב לזה יש חילוק עוד שמתרץ הב"י שם בא"ח סי' תרע"ב ע"ש ועוד נראה לחלק משום דאיתא בתשובת הגאון חכם צבי שאלה צ"א שהוסיף להקשות עוד בגמ' זו וקאמר מנא תימרא דחיישינן לחשדא וז"ל שם מ"ש דפריך הכא טפי מכל הש"ס דחיישינן לחשדא כדאי' בריש ברכות שאין נכנסים לחורבה ובפסחים דף פ"ב ראש המעמד וכו' ובמתני' דשקלים אין התורם נכנס וכן בכמה דוכתי' ע"ש שמאריך לתרץ בזה ולענ"ד דלק"מ דודאי היכא דליכ' ריעותא לא חיישינן לחשדא ולעולם דנין את האדם לכף זכות אלא דכאן בנר חנוכה חיישינן לחשדא שיחשדו לו שעשה המצוה רק שלא עשאו מן המובחר כיון דקי"ל דהמדליק מברך ביום הראשון ג' ברכות וביום השני ב' והרואה מברך ביום הראשון שני ברכות וביום ב' ברכה אחת וכיון דהרוא' יוצא ג"כ ידי חובת נר חנוכה אלא שהמצוה מן המובחר הוא שידליק בעצמו וא"כ הרואה שלא הדליק בפתח יאמר שהוא מכת הרואים דעתו ליצא רק בראיות ולא להדליק בעצמו כמו שהוא המצוה המובחרת עז"ק ומנא תימרא דחיישינן לחשדא כי האי להכי מייתי האי דפאה דחיישינן ג"כ לחשדא כי האי שיאמרו שלא נתן פאה מן הקמה שהוא עיקר מצוה מן המובחר רק שיאמרו שדעתו ליתן מן העומרים ולא מן הקמה וק"ל והדרן למלתא בשאלה שלך נ"ל דמוכח מכח סוגין זו עצמו דין זה להדי' כיון דמסיק הש"ס בלי חולק והיא ג"כ הסכמת כל הפוסקים דחצר שיש לה שני פתחי' צריך שתי נרות משום חשדא שיאמרו מדלא אדליק בהאי פתח' בהך פתחא נמי לא אדליק ע"כ וקשה אמאי חיישינן לחשדא הלא יכולין אנו לדון לכף זכות ולומר דאף בהא אדליק רק שכבתה וקי"ל כבתה אינו זקוק לה וכו' כהסכמת הפוסקים אלא ודאי דאף שאם כבתה אינו זקוק לה מ"מ מדלא הניח עדיין באותו מקום כל זמן ועת הדלקה הנותר מנר חנוכה של שעוה או של שמן חיישינן לחשדא שלא הדליק כלל וזהו ראי'

שאינן לו תשובה כלל כנ"ל הק' יעקב: שאלה מט נשאל שאלה בבעלים לבאר דברי המ"מ סוף הלכות חנוכה שכתב על מ"ש הרמב"ם ז"ל שם וז"ל אפי' אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן לנרות ומדליק וכתב שם המ"מ וז"ל אפי' אין לו מה יאכל וכו' נראה שלמדו ממה שנתבאר בפ"ז מה"ל חמץ ומצה שאפילו עני שבישראל לא יפחות מד' כוסות והטעם משום פרסום הנס וכ"ש בנר חנוכה דעדיף מקידוש היום עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני מה כ"ש הוא זה דלמא שווים הם דהלא גם בד' כוסות שהוא פרסום הנס בפרטות שהוא הנס דאוריית' וחנוכה הוא רק דרבנן עכ"ל השואל: תשובה בקושיא זו כבר הרגיש הבעל לח"מ וכתב וז"ל וקשה דמאי כ"ש הוא זה אי אמרינן חנוכה עדיף מקידוש היום היינו דחנוכה הוי פרסומי ניסא משא"כ קידוש היום אבל ד' כוסו' דאיכא בהו נמי פרסומי ניסא כמ"ש ה"ה מ"מ ז"ל ודאי דהוי כמו חנוכה וא"כ לא ה"ל להמ"מ ללמוד מכח כ"ש רק מכח הוא הדין וצ"ע עכ"ל גם גיסי הגאון זצ"ל בספרו אלי' זוטא בא"ח סי' תרע"א חו"כ קצת בזה ואינו מיישב על מכונה גם הב"י בא"ח סי' תרע"א לא כתב הלשון כ"ש ע"ש ול"נ דדברי המ"מ הם פשוטים ובדקדק לשון כתב תיבת כ"ש דודאי נ"ל דהא דאמרינן בש"ס דנר חנוכה עדיף מקידוש היום דפרסומי ניסא עדיף קשה הא גם בקידוש היום איכא זכרון נס יותר שמעיד שהקב"ה ברא עולמו ונח ביום השביעי ואין לך נס גדול מזה שברא כל הבריות מאין בדיבור בעלמא וצמצם לנוח ביום השביעי אלא צ"ל בהא עדיף נר חנוכה שמדליק הנר מבחוץ ואיכא פרסום נס לציבור ברשות הרבים כדאי' בש"ס משא"כ קידוש היום הוא רק בביתו וא"כ מכח זה נר חנוכה הוא כ"ש מד' כוסות ולהכי דקדק לומר פרסומי ניסא כלומר שמפרסמין הנס ואל תתמה ע"ז שהרי קרוב לזה מבואר להדיא בתוס' בשבת דף כ"ד ע"א ד"ה מה להזכיר של חנוכה בברכת המזון בתפלה פשיטא לי דמזכיר משום דתפלה בצבור היא ואיכא פרסומי ניסא משא"כ ברכת המזון שהוא בבית ליכא פרסומי ניסא כולי האי עכ"ל הרי להדיא דיש לחלק כן ומטעם זה נ"ל יפה פסק המ"א בא"ח סימן תרע"ח ס"ק א' דהני דינים שאמרו דעדיפא לא נאמרו אלא שבזמן שמדליק בחוץ עדיפא משא"כ אם מדליקין בפנים ועיין בתשובתי ש"י ח"ב סימן ל"א ועכ"פ דברי המ"מ נכונים הם בלי פקפוק כלל כנ"ל הק' יעקב: שאלה נ פורים שחל להיות ביום א' והתענית ה' ביום ה' שלפניו כדינו וא' ה' בדרך ולא אסיק אדעת' שצריך להתענות ביום ה' ואכל ושתה ובלילה בא לביתו ושמע שהעולם התענה היום ושאל אם מחויב להתענות למחר ביום ו' שהוא י"ב אדר או לא עכ"ל השואל.

תשובה הנה לכאורה גדולה מזו ערוך לפנינו בשלחן הטהור ה' פורים בסימן תרפ"ו שכתב וז"ל ס"ב בהגהו' ואם חל פורים ביום א' שמתענין ביום ה' שלפניו וחל בו ברית מילה מותר לאכול על המילה ולמחר ביום ו' יתענה האוכל והוא מהגהות מנהגים עכ"ל אף שלא נעלם מאתי שהט"ז שם ס"ק ב' כתב על דין זה וז"ל ונראה דאין לסמוך ע"ז למעשה שהרי הביא הב"י בשם המ"מ הא דמתענין ביום ה' לפי שא"א עד היום א' שהוא פורים וכן אין מתענין בע"ש מפני כבוד שבת ואע"פ שנפסקה הלכה בע"ש מתענה ומשלים דוקא כשב' זמנו הקבוע לו תענית בע"ש אבל כשהוא נדח' מזמנו אין קובעין לו בע"ש וכן משמע מתשובת הגאונים הרי דאף ביחיד אין להתענות דהא האי דמתענה ומשלים איירי בתענית יחיד ע"ש דבריו יותר באריכות ומסיק וז"ל הלכך האי הוראה

לאו דסמכא אלא יאכל סעודת המילה בלילה כמו ביה"כ וט"ב עכ"ל מ"מ בנדון דידן שאין לו תקנה אחרת טוב לקיים דברי הצומות וזעקתם הכתובים במגלה כדברי תורה וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מהל' מגילה ודלא כמ"ש הב"י בשם שיבולי הלקט וכמו שהשיג עליו בתשובת מהר"ש הלוי חלק א"ח סימן י"א גם עיקר השגתו של הט"ז דס"ל דהוי תענית יחיד והב"י סימן תק"פ כתב וז"ל ובהגהות מרדכי ישן כתב דתענית יחיד ה"ל מי שיש לו חולה בתוך ביתו וכיוצא בזה ע"ש בתשובת מהר"ש הלוי סימן י"א שכתב דתענית אסתר מקרי תענית צבור על הב"י בשם שיבולי הלקט ע"ש ואע"ג דאיכא למימר שאני הכא דאין זה זמנו הקבוע זה אינו דכמו דאסמכו חכמים על הקרא זמן זמניהם זמנים הרבה תקנו להם חכמים לענין קריאת המגילה גם התענית הוא בכלל זה ואין לזוז אפילו זיו כל שהוא מפסק הש"ע כנ"ל הק' יעקב: שאלה נא נשאלתי מא' מתלמידי וז"ל אחד שנשכר מקהל להיות משמש לחולי' וקי"ל משמשי חולה פטורים מסוכה אם מחויב מ"מ לאכול בכל סעודה וסעודה כזית בתוך הסוכה ולברך בה ברכת הסוכה שהרי הולך לפעמים לצרכיו ונקביו ה"ה לזה או לא ועוד בקשתי שטוחה לפני אדוני כי שמעתי מאד"מו ישוב נכון על מה שמקשה במ"א בהל' סוכה סימן תרל"ט ס"ק י"ב על רמ"א ע"ש ושמעתי ג"כ ישוב מאדמ"ו ע"ש שמקשה המ"א בסימן תרנ"ח ס"ק ג' הניח ג"כ בצ"ע על מה שפסק בא"ע סימן כ"ח יע"ש ונשכחו הדברים מלבי בכך יכתוב אלי שנית: תשובה ע"ד משמשי חולה נ"ל דפטור מסוכה לגמרי כיון שהוא מושכר להיות משמש לחולה לכל צרכיו ולהשגיח עליו לעשות פעולתו שלמה ובאמונה בכך אם ילך לאכול בסוכה הוי ליה מצטער בצער החולה שדעתו עליו תמיד לכך הוא פטור מן הסוכה אכן בלילה הראשונה דגם המצטער חייב לאכול כזית בסוכה כדאיתא בסימן תר"מ גם משמשי חולה חייבי' ומצאתי און לי וראיה ברורה לדברי מסוגיות הש"ס דסוכה דף כ"ו ע"א דאי' שם אמר רבא מצטער פטור מן הסוכה והא תנן חולה ומשמשי פטורין מן הסוכה הא מצטער חייב בסוכה ומשני הש"ס חולה הוא ומשמשי פטורי' אבל מצטער משמשי חייבים וקשה לכאורה למה מתרץ הש"ס הכי דאכתי קשה ליתני במתני' מצטער ומשמשי חולה פטורי' ויהא הכל נשמע יותר ה"ל לש"ס לתרץ דמתני' סתמא קתני דחולה ומשמשי פטורין אפ"ל לילה הראשונה משא"כ מצטער וראיתי באסיפת חכמים הרגיש קצת בקושיא זו אף שמדחיק לתרץ ע"ש ולפי מ"ש ניחא דגם משמשי חולה חייבים לאכול כזית בסוכה לילה ראשונה וא"כ ה"ל למתני' ג"כ מצטער וק"ל ברם מ"ש הב"י בשם המרדכי בשם הר"פ דמצטער חייב למיכל בסוכה צע"ג שהוא נגד סוגיא הש"ס זו וצ"ע וע"ד שבקשת מאתי להודיע לך הישוב על מ"א בהל' סוכה דע שהדברים האלו הלא המה בכתבי' לפניך בספרי אשר כבר נדפסו הא דסי' תרל"ט הוא בספרי חק יעקב סי' תע"א ס"ק א' יע"ש והקושי' בסי' תרנ"ח הובא בספרי ש"י ח"ב סי' פ"ג יע"ש ואגב דחביבין עליך דברי אודיעך מה שחדשתי בחג הזה במסכת סוכה דף כ"ג ע"א בתוס' ד"ה למ"ד שמא תמות ניחוש שמא תברח שהניח מהרש"א בתמי' קיימת במקשין השני למ"ד שמא תברח ניחוש שמא תמות הקושי' במקומה עומדת גם בספרי ש"י ח"א סי' ל"א הארכתי ובאמת עכשיו ראיתי עין בעין שמעיקר' לק"מ דהתוס' לא מקשי' רק על המקשי' ראשון דחזר בשביל הקושיא זו וקאמר אלא אבל במקשן השני לק"מ דבאמת מתרץ לו התרצן כן מיתה לא שכיחא ומה"ט מכשיר ר'

יהודא וק"ל כנ"ל הק' יעקב: שאלה נב מתלמיד א' וז"ל קריתי בספרו חק יעקב סימן תפ"ט ס"ק י"א שכתב שם וז"ל וכתב מהרי"ל כשיגיע למ"ט יום יאמר שהן ז' שבועות ולמחרתו הוא ערב שבועות עכ"ל משמע מדבריו שצריך שיאמר כן בשעת ספירה לא ידעתי טעם הדבר דאפשר לומר דמהרי"ל כוונתו כפשוטו לומר שלמחר הוא ערב שבועות ולא שיאמרו כן בשעת ספירה עוד יבאר לי טעם על תליות אפיקומן תשובה ע"ז וכיוצא בזה אמרו חז"ל אפי' שיחות של ת"ח צריכין לימוד דאם כוונת מהרי"ל יהי' כמו שעולה בדעתך א"כ ה"ל לכתוב למחרתו ערב שבועות ומדכתב ולמחרתו בוי"ו תחלה משמע שהוא דבק לדלעיל משמע שצריך שיאמר כן דאם יהי' כוונת מהרי"ל ע"ז כמו שכתבת ה"ל לכתוב ג"כ סוף הל' ר"ה ולמחרתו צום גדלי' אלא ודאי שכוונת מהרי"ל שצריך שיאמר כן בשעת ספירה ומה ששאלת טעם הדבר נ"ל שהטעם הוא כפשוטו שהרי כתבו האחרונים שבליל ראשון של שבועות לא יאכל ויקדש עד הלילה שצריך שיהא שבעה שבועות תמימות תהיינה לכך אומרין כן להראות שכל יום המחרת שייך לימי הספירה ואז הם תמימו' ואף אם יהי' דברי מהרי"ל כפשוטו מ"מ אין תמיהא עלי שהעתקתי רק כלשונו ממש אבל עד לעצמו שכוונת מהרי"ל כמ"ש ותו לא מידי ועל ששאלתני טעם על תליות אפיקומן לא שמעתי לדבר טעם ובקיצור שני לוחות הברי' כתב שאין לעשות כן שהוא ביזוי אוכלין ולא ידעתי מה ביזוי יש בזה ומעולם ראיתי מרבתי ואבותי שנהגו כן וכ"כ במ"א בא"ח סי' תק' ס"ק ז' שכתב שנוהגין כן דלא כיש מחמירין עכ"ל ואין כאן ביזוי מצוה וזכרון ליציאת מצרים נ"ל הקטן יעקב: נג על דבר הקושיא שהקש' לי הבאתי בספרי ש"י ח"ב סי' ג' על הא דאמרין במגילה דף ח' ע"א הא לענין בל תאחר זה וזה שווין נדבה כמו בנדר וכן הוא בש"ס דר"ה דף ו' ע"א דאף בנדבה איכא בל תאחר ובש"ס דנדר' דף ט' ע"ב פירש"י להיפך דבנדבה ליכא בל תאחר דכל דאי' בי' גזא דרחמנא אית' ע"כ תוכן הקושי' ושי' שם והובא קושי' זו בתשובת פנים מאירו' סי' צ"ט ודחיתי דבריו בשתי ידים בתשובתי שם אבל לא כתבתי טעם לדבר ושואל השואל למה דחיתי כל דבריו תשובה לדבריו צ"ל הא דפירש"י דבנדבה ליכא בל תאחר היינו אם נאבדה ובזו לא צריך לטעם דכל היכא דאית' בי' גזא דרחמנא אית' ולדידיה אפילו מתו וכה"ג דאינו בעולם כלל כיון שאינו באחריותו הוא פטור מיד דאפריש אף דליכא בי' גזא דרחמנא ומה צורך רש"י לטעם זה וכן משמע בסוגי' דחולין דף קל"ט ע"א ע"ש ע"כ דחיתי דבריו וכתבתי ליישב בדרך הפשוט ע"ש ויש מי שרוצה לפקפק על דברי וז"ל אם כדבריו כן הוא א"כ הש"ס דפריך התם בר"ה תשמור זו מצות לא תעשה כאשר נדרת זה נדר וכו' הא תו למה לי מלא תאחר לשלמו נפקא וכו' ומאי קושיא דלמא איצטרכו תרווייהו חד לענין שוגג וחד לענין מזיד דמלא תאחר לשלמו הוי אמינא דוקא מזיד אבל בשוגג לא קמל"ן דבנדר אפי' בשוגג נמי עובר בבל תאחר אלא ודאי דאין סברא לחלק ע"כ דבריו ותיובתא לא קחזינא חדא דהא התם קאמר הש"ס ועשית כתיב אזהרה לב"ד שיעשוך הרי להדיא דאמזיד קאי זאת ועוד אחרת דהא עיקר קושית המקשן מתחלה רק אנדר רק דאח"כ מקשה המקשן והא נדבה כתיב וכמ"ש תוס' ד"ה חד דאמר ובנדרים בודאי אין סברא לחלק בין שוגג למזיד והש"ס בעי לתרץ תירץ דקאי בין אנדר ובין אנדבה ומ"ש עוד להקשות דא"כ ה"ל לתנא דמתני' למתני' אין בין נדרים וכו' שנדבה במזיד עובר בשוגג אינו עובר עכ"ל הנה מלבד קושי' התוס'

וישובו לא קשה מידי דהיא היא כיון דנדבה אינו חייב באחריותו מש"ה לא טעין אכתפי' וכל היכא דאי' ביה גזא דרחמנא אי' בשוגג ואינו עובר בבל תאחר בשוגג ותו י"ל דתנא בעי למתני בבא דמיירי בין בשוגג בין במזיד משא"כ לענין בל תאחר דבמזיד שווין לא בא למיתני אטו תנא כי רוכלא ליתני לחלק כה"ג כנ"ל: הקטן יעקב נד נשאלתי מישוב אחד שבעל הבית אחד יש לו חדר בתוך ביתו והניח ליכנס הצבור בתוך החדר אנשים לחוד ונשים לחוד להתפלל ועכשיו נולד קטטה גדולה בין בע"הב עם אחד מאנשים ואשתו שרגילין לבוא לבה"כ שלא יבואו עוד לבה"כ כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחד ודנתי בזה כמבואר בא"ח סי' קנ"ג סעי' ט"ז דאין יכול לאחד לאסור שלא יכנס לבה"כ אם לא שיאסור על כל הקהל אף דשם כתב בהג"ה דוקא שהשאל תחלה סתם אבל לא השאלו להם בפירוש אלא הניחם ליכנס לביתו הרשות בידו למחות כמו שירצה עכ"ל וא"כ בעל הבית מוחזק בבית עליהם להביא הראיה אך שהם טוענים כיון שחדר זו שהי' שייך לבעלים הראשונים נכנסו ג"כ בחדר זו להתפלל כמה וכמה שנים ע"כ הוא בחזקת הצבור ומסתמא השאלו להם ומידי ספיקא לא נפקא ופסקתי שלא יוכל לאסור מספיקא על אחד מן הקהל להסתפח מנחלת ה' אבל על אשתו המתחלת תמיד במריבה יוכל לאסור עליה שלא תבא לבה"כ כלל כי אע"פ שהאשה ג"כ מחויבת בתפלה כמבואר בא"ח סי' ק"ו מ"מ כיון שהאשה אינה מצוה כלל להתפלל בעשרה ואינה מצטרפת למנין ולא לקדושה כלל כדאמרינן אשה בעזרה מנין ובתולה ציילנת מבלי עולם ע"ש בסוטה דף כ"ב וכבר כתב המ"א בסי' ק"ו ס"ק ב' וז"ל ולכן נהגו רוב נשים שאינן מתפללים בתמידות משום דאומרים מיד סמוך לנטיל' איזה בקשה ומדאורייתא די בזה עכ"ל המ"א לכן נ"ל דיכול למחו' בידה עד שיפייסו וימחול זה לזה כי הנשי' עלולת להרבה בקטטות ומריבות וכן דנתי למעשה הקטן יעקב שאלה נה מה ששאלתני עוד על מה שכתבתי בספרי חק יעקב בה"ל פסח סי' תל"ג ס"ק ב' וז"ל כתב המ"א פירש הבנויה ע"ג עמודים ואין לה כותל כלל והיינו אכסדרה רומייתא שבש"ס אבל סתם אכסדרה הוא שיש לה ג' דפנות כמבואר בש"ס דב"ב דף י"א ובהל' מזוזה סי' רפ"ו וא"כ הכא דנקט סתם אכסדרה ויש לה ג' מיירי ג"כ כהנ"ל ויש לה ג"כ אורה הרבה כיון שדופן רביעי פתוחה לגמרי ולא ידעתי מאין יצא לו פי' אחר על אכסדר' וכ"כ להדי' ריא"ז בש"ג בפ' של אכסדר' עכ"ל שם וכתבתי שם וז"ל ותמהתי על כל דבריו שהרי אכסדרה שבש"ס בב"ב אינו כן לפרש"י והתו' שם גם מ"ש אמ"ו א"כ הכא דנקט סתם אכסדרה מיירו בכה"ג לית' דהרי התם בבריית' נקט סתם אכסדרה מ"מ אוקי הש"ס דאיירי באכסדרה רומייתא ולא ירדתי לסוף דעתו עכ"ל: תשובה כל דבריו אינו אלא דברי תמה הלא כתבתי פירושי לפי דברי ריא"ז שפי' כן להדיא והוא מפירש ריא"ז שנקרא ר' ישעיה אחרון ז"ל דהל' כוותיה וכן מבואר בטי"ד סי' רפ"ו ובש"ע שם אכל אכסדרה רומייתא שכל מחיצות נמוכות ואינם מגיעות לתקרה רק עומד' על עמודי' ומ"ש וז"ל א"כ הכא דנקט סתם אכסדרה מיירי בכה"ג ליתא דהרי התם בברייתא נקט סתם אכסדרה מ"מ מוקי בש"ס דאיירי באכסדרה רומייתא ע"כ לשטתך הנה מה אעשה שנעלם ונסתר ממך סוגי' דשמעתא כאלו לא למדת מעולם דהרי אמרינן כמה פעמים תנא אין צריך לפרש דבריו אבל אמורא צריך לפרש דבריו להדיא וכ"ש ואצ"ל פוסקים ראשונים ואחרונים שצריך לפרש דבריהם להדי' ותו לא מידי הקטן יעקב: חלק יורה דעה שאלה נז א' נז אי מתלמידי

על מ"ש הרמב"ם פ"ד מה' שחיטה דין י"ב וז"ל אין מכסין בשחיקת כלי מתכות לפי שאין אלו מין עפר חוץ משחיקת הזהב שמכסין בהן מפני שנקרא עפר שנאמר עפרו' זהב לו ואומר עד אשר דק לעפר ויש לתמוה תרי תמיהות קיימת חזא דמייתי תחלה קרא דאיוב סימן כ"ח ואח"כ פסוק של תורה שהוא ספר דברי' פ' כ' ויותר תמוה דבש"ס דחולין פ' כיסוי דם דף פ"ח ע"ב מביא רק קרא דאיוב ולא פסוק של תורה כלל בכך יפרש לי אדוני מ"ו דברי הרמב"ם בזה עכ"ל.

תשובה הנה תרי תמיהות אלו כבר אמורים בספר לח"מ ולפי שנראה שאותה ספר לא נמצא תחת ידיך ע"כ אעתיק לך לשונו ממש וז"ל ואומר עד אשר דק לעפר וכו' בש"ס לא הביאו רק פסוק דעפרות זהב לו וקשה אמאי לא הביאו פסוק של תורה שהביא רבינו ז"ל וז"ל דמצינו לפרש דק עד שנעשה כעפר אבל לא מפני זה נקרא עפר ממש אבל פסוק דעפרות זהב לו משמע שפיר דזהב אקרי עפר ורבינו שהביא גם פסוק של תורה היינו אחר שהביא פסוק דעפרות זהב לו דמוכח שפיר משם גילה ג"כ מפסוק של תורה אבל בשל תורה לחוד לא סגי עכ"ל הלח"מ ועיקר תירוצו הוא דחוק קצת דלפי תירוצו ה"ל למיכתב בקרא עד אשר דק כעפר דהוא כף הדמיון ומדכתב לעפר משמע דהוי עפר ממש ולענ"ד נראה לתרץ בתירוץ אחר ונכון הוא דלכאורה יש לדקדק שם בגמרא דגרסינן וז"ל הי' מהלך במדבר ואין לו אפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה הי' מהלך בספינה שורף טליתו ומכסה וקאמר הש"ס שם בשלמא שורף טליתו אשכחן אפר דאיקרי עפר ופירש"י מעפר שריפה החטאת אלא דינר זהב מנלן אמר רבי זירא ועפרות זהב לו ע"כ ויש לדקדק מאי צורך הש"ס להאריך כל כך ולומר בשלמא וכו' ה"ל להקשות בפשיטו' בקיצור שוחק דינר זהב מנלן אלא צ"ל דעל דינר זהב לבד לא קשה מנלן דהייתי אומר דנלמד מקרא דתורה דכתיב ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרוף אותו באש ואכות אותו עד אשר דק לעפר וליכא למדחי דשאני התם כיון ששרוף אותו תחלה עד שנעשה אפר זה אינו דהא אפר לא איקרי עפר לכך הוצרך הש"ס לומר תחלה בשלמא שורף טליתו וכו' ממילא מוכח דאפר איקרי עפר א"כ מקשה שחיקת דינר זהב היכא דלא נשרף תחלה מנ"ל דלמא בעגל שאני שנשרף תחלה לאפר ושפיר מקרי עפר אבל לא נשרף תחלה מנ"ל ולכך הוכרח להביא קרא דעפרות זהב לו וזהו טעם הרמב"ם ז"ל שהביא תחלה קרא דעפרות זהב לו שהוא עיקר הראיה ודוק והוא נכון ומזה למדו הפוסקים לדינא דכל שחיקת שאר כלי מתכות אע"פ שאין מכסין בו מכל מקום אם נשרף עד לעפר שאז מגדל צמחים אז מכסין בו וכן משמע ממשמעות התוס' דעכו"ם דף מ"ד ע"ש וכ"כ הרשב"א הובא ביו"ד שם וכן משמעות לשון הש"ע סי' כ"ח בפר"ח וכן נ"ל הק' יעקב שאלה נח פרה חולבת שנשחטה וקוד' שבדקה הריאה נאבדה או ניטלה ויש לו חלב מה שנחלב הימנה תוך שלשה ימים אי מותר לאכול החלב או נימא כדין בהמה שנאבדה הריאה קודם בדיקה דהבשר אסור א"כ גם החלב אסור מה"ט כדאיתא ב"ד סימן ל"ט לענין הבשר דיש מחמירין אם לא בהפסד מרובה א"כ ה"ה החלב וילמדנו רבינו מה דינו: תשובה דין זה הוא פשוט וערוך לפנינו בט"י להדיא בסי' ל"ט והוא מסוגיא דש"ס דחולין דף י"א גבי מנא הא מילתא דאמרי רבנן זיל בתר רובא וכתב רש"י וז"ל ואהא סמכינן ולא בדקינן שמנה עשר טריפות ונקובת הריאה משום דשכיח בדקינן והיכא דאיתרמי דאיפרך הריאה ולא בדק מתאכלי דסמכינן אהא

דאמר רב הונא דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת ואין מפרסמין הדבר עכ"ל רש"י וכ"פ הרמב"ם פי"א מה' שחיטה וכן הסכמת הרא"ש ובעל העיטור והרשב"א בת"ה וכן הר"ן וש"ך וכן משמע בירושלמי וכתב עוד ומעשה בא לפני רש"י והתיר והשיב לפני רבותיו שהיו מחמירין בדבר אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיקינו בטרפה עכ"ל וכל זה הובא בב"י ריש סימן ל"ט וכתב שם הט"ז ס"ק א' שכן דעת כהנ"ל ע"ש וכן פסק בש"ע אך רמ"א כתב בהג"ה סעיף ב' שם ויש מחמירין אם נאבדה הריאה דכתב שם הש"ך בסק"א דגם מחמירין לאו מדינה אוסרין אלא שחכמים החמירו בדבר כדי לחזק דבריהם עכ"ל וכ"כ עוד הש"כ שם בס"ק מ"ב ובט"ז ס"ק נ"ב וכ"כ הב"ח בר"ס ל"ט וא"כ לכאורה נראה פשוט דגם בחלב יש להחמיר שלא לאכול חלב זו שנחלב תוך שלשה ימים לשחיטתה אם לא נבדקה הריאה קודם כהסכמת האחרונים דמה לי בשר או חלב דידה אבל באמת אחר העיון נ"ל לחלק כי חילוק גדול יש דדוקא הבשר שבהמה בחייה בחזקת איסור אבר מן החי היא עומדת אע"ג דמדינא דגמרא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת מ"מ כיון דתקנו חכמים שצריך לבדוק הריאה בשביל סרכות המצויין בה מש"ה אם לא בדק עדיין בחזקת איסור החמירו חכמים כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ועדיין עומדת בחזקת איסור ולא מיקרי עליה חזקת היתר ועומדת בחזקת אבר מן החי כיון שלא עשה כתקנת חז"ל וכיון שהסכימו האחרונים דדין זו לגבי בשר הוא רק חומרא בעלמא א"כ הבו דלא לוסף עלה לאסור גם החלב שהרי החלב לא נאסר מעולם בחיי הבהמה דהרי כל חלב אף שהוא כאבר מן החי שרי רחמנא כדאיתא להדי' בפ' בהמה המקשה דף ס"ט ע"א וכי משום שנשחטה ולא נבדקה מגרע גרע מבחייה כיון שאכתי לא נולד לה חזקת איסור ולא יהא שלא נשחטה כלל ודאי אין השחיטה מגרע לה חזקתה חזקת היתר והדבר אין לו שחר ואין הדעת סובלת לומר ועוד דהא אין סירכא פחות מג' ימים ע"כ יש דעות מחולקת בין גדולי פוסקים דק"ל דבסרכא החלב כשרה למפרע מטעם ס"ס וכ"פ הב"י בש"ע סימן פ"א סעיף ט' גם רמ"א מיקל בהפסד מרובה ע"ש אף שהש"כ שם ס"ק ט' השיג עליו כבר דחיתי דבריו באמת הבנין בספרי מנחת יעקב כלל ע"א וע"ב ס"ק י"ט ע"ש א"כ בנאבדה ודאי אין להחמיר כיון שאין כאן ריעותא לפנינו כל זה נ"ל פשוט ודלא כב"ח בתשובתו סימ' קכ"ז שפסק בפשיטות להחמיר כמו בבשר ולא ירד כלל לחילוק זה שכתבתי אך ורק בהא מודינא ליה דאם זה שחט הפרה שעומדת לחלוב בשביל שהרגיש בה ריעותא שהיתה הפרה מתעטשת שקורין הוסין בל"א או כדומה לזה שזו סימנה שנסרכה ומשום זה שחט אותה ונתן לנכרי נ"ל פשוט לאסור החלב אפילו מחיים אין לאכול החלב כיון שבא הריעותא מחיים אין להתיר עד שיבדוק אותה וכדקי"ל לענין מים במוח דאם הבהמה מנענעת בראשה דאסור בדיעבד הבשר אם לא בדקה כמ"ש הב"ח והט"ז בסימן ל"ב ה"ה לענין נדון דידן כיון שיש ריעותא מחיים אבל היכא דלית בי' ריעותא מחיים ודאי החלב בחזקת היתר עומדת בלי פקפוק נ"ל הק' יעקב: שאלה נט במקום שנהגו לבדוק הוושטין באווזין שמלעיטין אותן ונמצא בלחיים שלהם ממקום שהתחיל למשוך הושט יש בהם מכות ופצעים אם יש בהם חשש איסור או לא: תשובה מעשה כזו בא לפני והכשרתי ואף שלא נעלם מאתי מ"ש בתשובת מהר"מ מלובלין סימן כ"א ופ"א על הושטין שנמצא בראשם של אווזות שיש מקומות שצריך בדיקה אף באותו מקום שהוא למעלה ממקום שחיטה

ובתשובת צ"צ סימן י"ז כתב הטעם לדבר שאין מזהירין העם על זה וז"ל דדוקא בושט שהוא למעלה ממקו' שחיטה צריך להזהיר את העם שיהא מהפכין את הושט ולבדוק היטב אם לא נמצא שם ריעות' משום שאין דרכם לאכלן הושט ומשליכין אותו לחוץ וחיישינן כיון דלא נראה בהאי ריעותא מבחוץ לושט ישליכו אותו כהרגל לכך צריכין אנו להזהיר אותם על כך להפוך הושט ולבדוק מבפנים אבל ראשי האווזות דרכם לאכול אותם ואין משליכין לחוץ אלא פותחין אותן ונוטלין מתוכן המוח ואח"כ מבשלין אותם ואוכלין אותו ואם נמצא בה ריעותא נראה אותו לעין כל לכך אין צריך להזהיר אותם על כך דממילא הוא בדוק להם וישראל קדושים הם אפי' ריעותא כל דהוא שרואין באין לשאול עכ"ל וכל זה נ"ל אם רואין ריעותא בושט עצמו או אפי' בתורבץ הושט שהוא למעלה ממקום שחיטה אבל מה שדבוק בלחי עצמו בתולדתו אפשר דאינו בכלל תורבץ הושט וכ"ש בכלל ושט אלא ללחי יחשב ואין להוסיף על הטריפו' יותר ממה שמנו חז"ל ופוסקים ראשוני' ואחרוני' וכן נרא' קצת ראי' לדבר דזה אינו בכלל תורבץ הושט דהא גרסינן בש"ס דחולין דף מ"ג ע"ב תורבץ הושט רב אמר במשהו מקום שחיטה הוא ובודאי מקום חבורו ממש בלחי לאו מקום שחיטה הוא שהרי אין יכול לשחוט בלחי כלל וכן שם דף מ"ד ע"א קאמר למעלה עד כמה עד כדי תפיסות ידמכלל דבמקום שאין יכול לתפוס הסימנים בידו לאו מקום שחיטה הוא ובר מן כל דין אף אי נימא דזו ג"כ בכלל תורבץ הושט יחשב וכן משמעו' לשון רש"י שם בחולין דף מ"ג ע"ב ד"ה תורבץ הושט מקום דבוקו בלחי עכ"ל מ"מ לא גרע מושט עצמו דבעינן מעבר לעבר על חולי וכיון דזה לא ניקב מעבר לעבר שבשר הלחי עד העצם הוא בבריאתה והוי סתימא דמעיקרא מתחלת ברייתא דודאי הוי סתימא מעלי' וכדאי' בי"ד סי' ל"ט סעי' ט' גבי ריאה שנקבה ודופן סתמה לדעת הב"י שם וכן בס"י מ"ו סעי' א' בהג"ה דסתימא דמעיקרא הוי סתימא ובסעיף ה' שם בהג"ה גבי חלחולות כל זה נ"ל פשוט וברור והמפקפק בזה הוא מן המתמיהין כנ"ל הק' יעקב: שאלה ס' ע"ד שוח' שאוחז הסכין בקתא בשתי ידיו ושוחט בהלכה והבאה כדינו ואחד תופס הסימנים בידו אם יש חשש דרסה גם שחט עוף אחד שהי' בצוואר תחת העור סמוך לשדרה וסימנים כמו כפתור אחד שחור וחתך אותו כפתור לראות מה בתוכו ומצא בו מיני מאכל כמו שבול' שועל מה דינו: תשובה במה דסיים אפתח ע"ד שנמצא בתוך הכפתור כמו שבולת שועל ודאי יש לאסור דודאי מהיכן בא השבולת אלו דמסתמא עם המאכל בא דרך נקיבת הושט אף שראינו הסימנים שלימים לפנינו מ"מ דלמא עלה קרום ונסתם היטב או במקום נקב שחט דאל"כ מהיכן באו ולא עדיף ממסמס קועיה דמא דאסרינן מספיק' שוב מצאתי וראיתי בתשובת ר' דוד בן זמרא סימן קצ"ג שבא מעשה כזה לידו והאריך להטרף מספק וסיים וכתב וז"ל הלכך הדבר ברור דזה העוף טרפה ומ"מ מודה אני שאם הדבר ברור שנשחט מיעוט הושט ממקום חבורו ובדקינן את הושט והרי הוא שלם ונתברר דדרך אותו מקום השמוט ירד המאכל בין הושט בין הקנה ואפילו שנקוב העור וירד לית לן בהכי לא ימות העוף בשביל זה כיון שהעוף אוכל כדרכו בלא הלעטה ויורד המאכל כדרכו דרך הושט יעלה ארוכה ודבר זה מסכים אל השכל עכ"ל הרדב"ז שם ובאמת לדידן דקי"ל שא"א בקיאן כלל בבדיקת הושט כהסכמ' הגהות רמ"א בסימן ל"ג ע"ש בדברי האחרונים היכא דיש חשש ניקב שלא במקום ידוע אין לו בדיקה כלל יש להטרף בכל ענין ועיין בתשובת שער

אפרים סי' נ"ח שכתב ג"כ בנדון כזה להטריף בפשיטות וכן עיקר נ"ל: וע"ד השוחט ששאלת שאחז הקתא של הסכין בשתי ידים ושחט לא ידעתי מה חשש איסור יש בזו ואין לפקפק ולומר כיון שאוחז בשתי ידיו יבא לידי דרסה זה אינו דהא להדיא אמרינן כיון שאוחז שנים אוחזין בסכין אחד למעלה ואחד למטה דכשר ולא חיישינן שמא ידרוסו זה על זה וכן הסכמת הפוסקים בי"ד סימן כ"ד, וכ"ש באחד ששחט בשתי ידיו בהולכה והבאה דאין חשש דרסה כלל דאדרבה במתני' דסוף מסכ' מכות מבואר דביד אחת יותר יש לו כח לדרוס מבשתי ידיו ולכך אמרינן שם גבי מלקות כשהוא מכה בידו אחת בכל כחו ותו לא מידי כנ"ל הק' יעקב שאלה סא הנה באתי לכאן פורסעפט מהמברוג לטהר יינות של נכרים ואשמע אחרי קול רעש ומהומה גדולה בענין השחיטה כאשר הקצבים הם נכרים ונהגו תמיד להכניס ידיהם לבית השחיטה תיכף לאחר שחיטה כדי לסחוט הדם לנקות הבשר היטב וכן עושין לבהמות שלהם כשנוחרין אותם והנה בא אחד וכתב לכאן כל האוכל משחיטות זו כאלו אוכל נבילות וטריפות והנה קצת מבני הקהלה נענו לו ראשם וחכם אחד צווח ככרוכיא כמאן דאסר להם יונה באשר שמעולם נהגו בו היתר וקצבים עשו קשר רשעים שלא ליתן להם בהמה לשחוט אם לא שיניחו לעשות כמנהגם להכניס ידיהם לבית השחיטה לסחוט הדם ולפי שאין בניהם יודע ספר להורות כהלכה בקשו מאתי לחוות דעתי בזה ולא רציתי להורות להם לא היתר ולא איסור עד שהפצירו בי מאד בכך אמרתי להם דעתי להלכה ולא למעשה חלילה עד שאכתב לאיזה מפורסם גדול יחיד בדורו אמרתי אל מי אפנה מי לנו גדול מאדוני מ"ו הגאון נר"ו שהלכה כמותו בכל מקום ונראה לכאורה דומה לזה כתב הרמב"ם ז"ל פי"א מה' שחיטה מי ששחט בהמה וקודם שיבדוק בא כלב או גוי ונטל את הריאה והלך לו הרי זו מותרת שאין מחזיקין איסור עד שיודע במה נטרפה והובא בש"ע בסימן ל"ח והוא בש"ס דריש חולין ואע"ג דהא רוב בהמות שכיחי בהם טריפות טעמא דמילתא שאנו מחמירין בהרבה חומרות שאינם מעיקרא דדינא וכן איכא הרבה דברים שצריך בדיקה ואנו אין בקיאים בבדיקה אבל היכא שנאבדה הריאה ודאי אזלינן בתר רובא והנה בנ"ד הואיל שא"א בענין אחר הוא ג"כ כנאבד הריאה וכדיעבד דמי ואף שהראב"ד חולק על הרמב"ם בזה כבר כתב הכ"מ ז"ל ואני אומר גברה יד המסכימים עם רבינו ה"ה רש"י ובעל העיטור והרי"ף והרשב"א והר"ן וכן משמעות בש"ס בירושלמי עכ"ל וכן משמע קצת בש"ך כמ"ש על הגהות רמ"א שכתב וכן מקומות ששוחטין אצל העכו"ם והניח בהמות אצלם בין שחיטה לבדיקה אין חוששין שמא הכניס ידו ונתק הסרכות מיהו אם רגילין לעשות כך יש לחוש אפילו בדיעבד ולכתחילה יש להחמיר והוא מדברי הרשב"א ומקשה הש"כ ז"ל וקשה לי נהי דרגילין לעשות כך מ"מ מאן לימא לן שהי' סירכא הא נשחטה בחזקת היתר עומדת וכי גרע מנאבדה הריאה ואף שהש"כ מתרץ שדעת הרשב"א והרא"ש כיון שהניחו אצלם הוי כמזיד י"ל דוקא במקום שאפשר לעשות בענין אחר אבל במקום שא"א כמו בנדון דידן ודאי דרשב"א ס"ל שהוא דומה לנאבדה הריאה וכקושית הש"ך ומ"ש ומיהו אם רגילין איירי במקום שיכולין לעשות בענין אחר וקצת מזה משמע בתשובת הרדב"ז ז"ל נהגו בקצת מקומות שאחר שהפשיט את הבהמה תופס הגוים את הקנה ומושך למעלה בכח וכן להצדדים והטעם הוא לפי שאין הדבר ברור אצלנו שהסרכות ינתק ע"י תנועה זו ומספיקא לא מחזיקין איסור

בריאה מ"מ אם הדבר ברור שמחמת תנועה זו הסרכא ניתקת ראוי לחוש משמע מדבריו כל שלא נתברר לנו לא מחזקין בה ריעותא וק"ל וביותר ששאלתי לשוח' אי מצא לפעמים שם סרכא באונ' עליונ' שהיא סמוכה לפגיעת יד של קצב והשיב לי שהטריף בשביל זה כמה פעמים הרבה בהמות עד כי חדל לספור כי אין מספר ואם כן נתבר' הדבר שאין כוונת' לנתק הסרכו' רק שכוונתם לסחוט הדם ולנקות הבשר וביותר שיש לחוש אם לא יתירו להם הבשר זה מתוך הדחק יאכלנו בשר נבילה כי בלא"ה הם בלי דעת ואינם בקיאים במצות כישראל וכיום אתמול הייתי בבית מטבחים וראיתי שהוא מלאה מעבדים ושפחות נכרים המביאין בשר לישראל ואמרתי לחכם שלהם דלמה עושין קלות כזו והשיב לי שאין בזה חשש איסור באשר שלוקחין הבשר בהקפה ואח"כ כל בעלי הבית הקונה משלם להשוחרט בודאי מקום שנותנין המעות ליד גוי אז יש חשש שמא מצא גוי במקום אחר יותר בזול ע"כ היה תשובתו אבל באמת טעה החכם הזה כדאיתא להדיא ברמב"ם פ"ח ממ"א וז"ל הלוקח בשר ושלחו ביד גוי חיישינן שמה יחלוף ולא ראיתי באחד מן הפוסקים שמיקל בכה"ג בבשר שנתעלם מן העין אם לא ע"י סימן או טביעת עין או חותם בתוך חותם ונחזור לעניינו אף שלדעתי יש להתיר הדבר הזה מ"מ צריך לנפח הריאה כיון שבלא"ה דעת כמה פוסקים שיש לנפוח כל ריאה אף דלית בה שום ריעות' וא"כ כאן דיש קצת ריעותא יש לנפוח כמ"ש הרמב"ם ז"ל פי"א מה"ש דהיכא דנולד בבהמה דבר שגורם לחשוש יש לנפוח הריאה והנה הואיל שהתחלתי לדבד נגד מלכי רבנן אדוני מ"ו אדבר אך הפעם שיש אתי עמי איש אחד ושמו ר' גימפל ליפשטט והוא אחיו של ר' זלמן רופא מפראג שמונע את עצמו מלהשתמש בכלים ישן ספרדיים מהא דאיתא בש"ע סימן קל"א בהג"ה ואם יש לחוש שחממו בו יין כגון כלי כסף לפי שעושין מאכל מיין וחומץ ומטעם זה לא רצה להשתמש בכליהן נלע"ד הוא טעם שאין לו עיקר רק עכ"פ מנעתי מהם מלהשתמש בכליהם מטעם הואיל שמקילין בבשר שנתעלם מן העין וכן כמה דברים שלא עושין כדין בענין הדחה ומליחה מ"מ לענין דינא בקשתי מאת אדוני מ"ו נר"ו שימחל באפ"מ לכתוב דעתו הרמה בזה כי בקושי גדול העמדתי הדבר בשב ואל תעשה שלא ישחטו שום בהמה עד כי יבא תשובתו להורות הדרך להם אשר ילכו בה זו בית חייהם כ"ד הק' שמעון ממדינת באמברג עכ"ל השואל: תשובה הנה שם משמעון שמעתי הולך בקן הקולמוס שאלתו שאלת חכם תשובתו עושה כולה קבלתי ואין צורך להאריך כי האריכות הוא למותר כי הדברים בעצמן פשוטי הם אף דקי"ל כיש מחמירין בנאבדה הריאה כמ"ש רמ"א בי"ד ר"ס ל"ט א"כ אף שחכמי הספרדיים נמשכין בכל מקום אחר דברי הב"י בפסק הש"ע מ"מ היה נראה לכאורה להחמיר להם כיון שהם אינו בני תורה וכדאיתא בש"ס דעכו"ם דף נ"ז אך ורק אין דנין אפשר משא"א א"כ בשר לא יאכלו ולא על הלחם לבדו יחיה האדם וכדאי המה הפוסקי' המקילין לסמוך עליהן בשעת הדחק דכדעבד דמי ועכ"פ יפה כיון מכ"ת בזה שהורה לנפוח אצלם כל הריאות כיון דאיכא ריעותא לפנינו כזו שהגוי מכניס ידו לבית השחיטה תכף לאחר שישחטו כדי לסחוט הדם יש לחוש שע"ז ינתק הסרכות בכוונה או אפילו שלא בכוונה גם יש לזהר להטריף כל הסרכות אפילו תלוית בריאה במקום שנוכל לתלות ולומר שניתק מיד הקצב כשסחט הדם וכן כל הריעות שניכר בריאה שיכולין לומר שהי' בו סרכא וניתקית ובאמת אם אפשר לתקן הדבר אצל

השררה או אצל הקצבים ע"י ממון מחויבים בני הק"ק להוציא ע"ז כדי לקיים מצות בדיקה כהלכתו וע"ד הגוים ששלחן אחר בשר ודאי עושין שלא כדין כאשר מבואר בש"ס ופוסקים אם לא ע"י סימן או חותם וכל מי שמיקל בדבר ראוי לענוש אותו ואם יפשע עוד ראוי לנדונו ולהחרימו וע"ד מ"ש מכ"ת לאחד שרוצה למנוע מלהשתמש בכליהם באמת אם אינם כלים שדרכן להשתמש בהן בחמין אין חשש איסור כלל להחזיק בו איסור ומ"ש שהרבה פעמים עושין מחומץ ויין זו ודאי חששא רחוקה היא דגם אם ניתן בו מעט יין אולי נתבטל בס' או בוי"ו חלקים מים כדאיתא בש"ע סימן קל"ד וגם סתם כלי אינו בן יומו ואע"ג דקי"ל דביי"נ לא אמרינן דין נ"ט לפגם מ"מ בלוע ע"י תבשיל ודאי שייך דין נ"ט לפגם כמו שאכתוב בתשובה חלק זו לקמן סי' ס"ז ע"ש ובהא סלקינן אם ישובו מדרכם הרעה שלא לשלח בשר ע"י עכו"ם בלי סי' או חותם תוך חותם יש להתיר כליהם דהיינו אחר שישהם מע"ל אם יהי' הפסד גדול מאוד כמ"ש בספרי מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ס"ד וכה"ג כתב הר"ן בפסחים פ' כל שעה ובתשובת מהרי"ן חביב סימן קכ"א דף קפ"ב ע"ש כנ"ל הק' יעקב שאלה סב בסעודה גדולה של נישואין שבשלו הרבה, קדירות עם תרנגולים ובשר הרבה ומצאו תוך תרנגול אחת הכבד והלב מחובר וידעו באיזה קדרה שבשלו התרנגולת זאת אך לא ידעו שאר התרנגולים ובשר איזה נתבשל עם תרנגולת זאת גם בא לפני מעשה באווז פטומה שנמצא גומא בבטנה והעור שלם מכל צד בלי שום רושם כלל רק כמו גומא ניכרת וכאשר ניטלה העור ממנה כשהפשיטו אותה נמצא בעצם החזה עם הבשר שעליו נחלק לב' חלקים רק ראשו סמוך לצוואר מחובר יחד כמו שאר חזה ולמטה חלקים שני צדדי חזה זה מזה ולא הי' ביניהם קרש כמו בשאר אווז רק כל חלק הי' נפרד זה מזה עד למטה ונראה כבד ובני מעים עם השומן שעליהם רק העור ה' מכסה הכל מה דינו:תשובה על דבר התרנגולת שנמצא בה הכבד והלב הורתי ודאי אם בצירוף יחד כל הבשר והתרנגולים יש ששים נגד זאת התרנגולת פשיטא דהכל מותר במקום הפסד כיון דכל מה שנכנס בספק מצטרף לבטל כדאיתא בש"ע סימן קי"א והוא הסכמת אחרונים ע"ש אלא אפילו ליכא ס' נגד התרנגולת שהלב וכבד דבוק בו אין לאסור רק אותו תרנגולת במקום ה"מ וסעודת מצו' כיון דהא דחנ"נ בשאר איסורי' הוא רק מדרבנן כמבואר בי"ד סימן צ"ב ובדברי אחרונים שם גם איסור דם הכבד והלב שבשלו ומלחו הוא רק מדרבנן גם נתבטל חזק בתרי בקדרות אין להחמיר כלל ועל דבר החזה של האווזא כבר מעשה כדומה לזה בא לפני בעל צ"צ הובא שם בתשובתו סי' ע"א אלא שם הקרש נחלק לשנים והכשיר אותו כמ"ש שם בתשובה אף שסיים שם ולפי שמלתא חדתי היא ומקצתן היו מהנדזין בדבר הטרפתי האווזא אבל לדינא נ"ל שהיא כשרה ואם ימצא עוד כזה ויבוא לידי אכשרנו כ"ש בנדון שלפנינו שנראה שנחסר הקרש מתחלת הבריאה אין פקפוק איסור ובפרט שאמר לי בעל האווז שפטם עוד מהשאר אווזות וכולם לא היה שומן כזאת ואלו היתה טרפה היתה מתנוונה כנ"ל הק' יעקב.

שאלה סג טחול שנפוחה באמצעותה בסומכה וחתכו והיה בה מים זכים וגררו מכל צד והיה מראיתה מבפנים כמראה השעוה בל"א געל ואחר שגררהו הי' בכל צד בשר הטחול כמראיתו בשאר טחולים בלי שום שינוי כלל משני צדדים אי בעינן שיהי' עכ"פ מצד א' כעובי דינר זהב או מצטרפין שני צדדי' יחד וסגי אם בשניהם הוא כעובי דינר זהב

תשובה הנה כדי לברר דין זה אעתיק לך לשון הב"י בטי"ד סי' מ"ג כתב המרדכי ובהגהות אשרי פא"ט מעשה בא לפני ראב"ה שהי' טחול נפוח בקולשי' כראשו של תינוק והיה הנפח מלא מים זכים והי' בפנים כמראה שעוה וצוה לגררו בסכין ואח"כ בדק מבפנים ונמצא שלם מכל צד שלא נרקב והכשיר' וא"ל ראביה שא"ל רא"ם בשם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים שהוא טרפה אם ניקב ה"ה אם לא ניקב והבשר רע סביביו והכא הואיל וגררו ונמצא שלם מכל צד נראה להכשיר ושאלתי את פיו אם הי' בו מים סרוחים מה הי' אומר ואמר שכמו כן הי' מתיר עכ"ל כן הוא בהג"ה אש"רי שם אבל מ"ש בקולשיה הוא ט"ס וצ"ל בסומכיה דאי בקולשיה אפילו נחתך כולו כשר וכן הוא הנוסחא במרדכי פא"ט ושם כתב עד הסימכה וצ"ל עד ועד בכלל וכ"כ בתשובת ר"י לבית לוי סי' ל"ו וכ"כ בכ"ג לי"ד בהגהות הב"י שגירס' זו עיקר בכל הספרים ע"ש ועכ"פ מדכתב סתם היכא דנמצא שלם מכל צד ולא כתב שצרי' שנשאר כעובי דינר זהב משמע מדבריו כיון ששלם מכל צד הוי חסרון מבפנים ולא שמי' חסרון כלל וא"צ עובי דינר זהב וכ"כ הב"ח שם סי' מ"ג אלא שכתב דמים דנינן ליה כטחול וזה ודאי אינו אלא כשהכשר שלם מבחוץ מב' צדדי' וכן נראה דעת רמ"א בש"ע ומ"ש בכלל פ"ט צריך שישתייר כעובי דינר זהב היינו אם הוא נקוב מבחוץ בצד א' וכ"פ הפר"ח להלכה למעשה וכתב שכן דעת ט"ז בס"ק ד' אלא שסיים דמסתפינא להקל ואני לא מסתפינא לפי שדין זה ברור בעיני עכ"ל הפר"ח וכן מסיק בלחם הפנים אבל עור הטחול לבד ודאי אינו סותם ועיין בתשובת ר"י לבית לוי סי' ל"ה וכן הוא בכ"ג לי"ד בהגהותיו לטור סי' מ"ג אות ה' וכן עיקר ועשיתי מעשה כמה פעמים ועכ"פ בנדון שלפנינו דאיכא בצירוף עובי דינר זהב לית מאן דחולק אלא אפי' אין בצירוף דינר זהב מ"מ יש להכשיר כדעת גדולי האחרוני' הנ"ל כיון שאינו מתחיל החסרון מבחוץ ודבריה' מסתברים והוא ברור נ"ל הק' יעקב: סד ומה ששאלת עוד באוונא שנמצא כמו מעי יתר בדקין אם הוא טרפה או לא כי בש"ע בי"ד סי' מ"ז נראה דברי הש"ע קצת סתורים ואין בדעתי להכריע מה דינו זאת ועוד אחרת איך יש להורות בעצם שנמצא בלב השור כי יש מחלוקת בין האחרונים ושלישית נפל ספק לפני בישראל שדר בישוב לבדו ומצא תוך דיר שלו כבש אחד שאינו שלו עם שה אחד מה דינו שלשה נפלא ממני: תשובה הנה אין הזמן מסכים עמדי להאריך גם הדברים עצמן פשוטים ע"כ אקצר ואשיב על ראשון ראשון ע"ד הבני מעיים של אווז הנה יש מחלוקת ישנה בין הראשונים בדק היוצא מן הדקים בעוף מה דינו ופסקי הטור והש"ע נראה כסותרים זו את זו ונתחבטו בו האחרונים מהרש"ל והב"ח והש"כ והט"ז והפר"ח כולם מסכימים להחמיר גם בעוף אי ליכא הפסד בדבר גם בשו"ת דברי שמואל שאלה י"ז כתב להחמיר בדבר ע"ש דבריו באריכות מ"מ נ"ל צד היתר חדש אם היא אווז שמינה בענין שהשומן מכסה כל הבני מעיים והזקין כדרך להיות באוונא פטומה א"כ אף אי אמרינן כל יתר כנטול דמי והוי הניקב שם מ"מ כיון שהשומן מכסה את היותרת כ"ע מודים דיש להתיר בכה"ג גם אין להחמיר בשומן הבא ע"י פיטום כמ"ש בספרי מנחת יעקב כלל צ"ה וצ"ו ע"ש וע"ד העצם שנמצא בלב השור כבר כתב הב"ח בסימן מ"ם להכשיר למעשה ושכן הורו חכמי אשכנז לפי שכך נמצא בלב הצבי ואפשר שיהא נמצא לפעמים גם בבהמה וכ"כ הש"כ בסימן מ"ם ס"ק וי"ו והט"ז בס"ק ד' השיג על הב"ח ודעתו להחמיר והפר"ח שם בס"ק ה' כתב בשם ספר

שער שמים שיש מין שוורים שיש בהם עצם לרוב גודל גופם ואין בנו כח להתירה עד שיודעין שהוא ממין שוורים שהזכיר החכם עכ"ל ובספר לחם הענים כתב דהקצבים אמרו דהיינו רבתייהו וכן ראינו ב' או ג' לבבות מבהמה גסות ונמצא כן עצמו בתוכו מתולדתו והתרנו ע"ש ע"כ וכן חקרתי פה אצל הקצבים ואמרו שכן נמצא במדינה זו ברוב השוורים והוא סגולה לחולי קאלי"קי ואין חשש איסור כלל והוא פשוט וע"ד השה שנמצא תוך הדיר אין כאן איסור דהוי ס"ס אם הוא בכור או לא ואת"ל שהוא נולד ראשון שמא נתיילד ברשות הנכרי ואח"כ רץ לתוך דיר של ישראל גם חצירו אינו קונה לו שלא מדעתו בעל כרחו כל זה נ"ל פשוט הק' יעקב.

סה שאלה ותשובה מגיסי הגאון המפורסם מהור"ר דוד אופנהיים אב"ד ור"מ דק"ק פראג נרו וז"ל נשאל דוד שאלה בבעלים בענין מחט שנמצא תחובה מעבר לעבר במעי היוצא מן הקיבה סמוך לקיבה מצד אקשתא כמו שלשה וארבע אצבעות והי' המחט מכוסה קצת בחלב שעל גבי אותו מעי ובא השואל להורות לו אם הבהמה כשר או לא.

ואמרתי ועניתי להורות תשובה ליחיד ולרבים: יערוף כמטר לקחי ויזל אמרתי כטל וכרביביל: הנה לכאורה נראה להתיר ממ"ש בעל המשביר בש"ע ל"ד סי' ס"ד סעיף ט"ז וז"ל חלב שעל גבי דקין אסור באורך אמה משמתחילין לצאת מן הקיבה ומשם ואילך שומן הוא ומותר וי"א שראש המעי שצריך לגרור החלב שעליו הוא המעי שיוצא בו הרעי שהוא סוף המעים וירא שמים יוצא ידי שניהם לגרור אורך אמה מכאן ואורך אמה מכאן וכתב על זה בעל המפה וי"א שאין צריך אמה ממש וכו' וא"צ להסיר רק הקרום עם הדבק בו שעל אורך אמות אלו אבל לא השומן הדבוק בטבחייה וכן נוהגין עכ"ל משמע בלשון הבעל המפה שכתב שא"נ להסיר רק הקרום שעל אורך אמות אלו ולשון רבים ר"ל דעל שני אמות אלו הן המעי הסמוך לקיבה והן המעי שיוצא בו הרעי שניהם שווים בסוג אחד ובתרווייהו א"צ להסיר רק הקרום ומה שתחתיו לחלב טהור הוא וזה פשוט דחלב טהור סותם ולפ"ז הבהמה כשרה עוד מצאנו ראינו בתשובת שער אפרים סימן פ"ב ע"ד השאלה שנמצא יתד החוב בסוף הקיבה ע"ש באריכות וכתב שם בד"ה ואשר רצה לפקפק בזה כת האוסרין מטעם שהעידו שהיה המחט בדקין ולא בקיבה חדא דגם אם הי' המחט בדקין דהיינו במעי היוצא מן הקיב' נלע"ד טעם נכון להתיר וכו' ובש"ע הובא דעת שניהם וכו' ואם כן אליב' דהגאונים אותו חלב שעל גבי מעי הסמוך לקיבה הוא היתר גמור וכו' אף דאנן לא קי"ל כוותיה בזה מ"מ לענין מסתם סתום וכמו שאמר רב נחמן גבי חימצא ובר חימצא עכ"ל ועל ידו החזיק בעל פר"ח בק"א ס' מ"ח וסיים וז"ל אע"פ שהמחבר לקמן בסי' ס"ד כתב שהחלב אסור באורך אמה מ"מ לענין נקב סמכינן אמקצת גאונים והראב"ד שפי' שהוא בסוף מעיים ולדידן לפחות מסתם קאי סתום ויפה כתב בעל שער אפרים ומסתברא נמי דחלב דסוף המעיים נמי אע"ג דמיכל לא אכלי מ"מ מסתום קאי סתום ומיהו אם אית בה שני נקבים בתחילה ובסוף הוא טרפה במה נפשך חד מינייהו לא סתם עכ"ל מכל הדין נשמע גם בנדון דידן יש להכשיר הבהמה לפי השקפה ראשונה ואולם כד נחתין לעומק הדין לעוקמה של הלכה אין לה שום צד היתר כלל ואציע לפניך במצע שמורה לדורות על הלוחות חרות ראשון לציון הנה הנם כתובים על ספר תורת מקרא מלא ולא מסורת ושנוי שניות מדברי סופרים מפורש בים התלמוד בבביתות ומימרות ומשולש בפוסקים מן אותן מקורות שתמן תנינן בש"ס

דחולין דף מ"ט בברייתא ואת כל החלב אשר על הקרב להביא חלק שעל גבי הדקין ופירש"י דקאי אמאי דאמר שמואל ריש מעי באמתא בעי גרירה וזהו החלב שעל הדקין אסור עד אמה מפני שהחלב על הקרב מחובר בו והכתוב מרבה מכללו מואת כל חלב אבל חלב שע"ג קיבה לר' ישמעאל מותר והיינו מסייע כהנא עכ"ל רע"א להביא חלב שעל הקיבה ורמינהו את החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלוף וכו' ופירש"י דהיינו חלב שע"ג הקיבה וכ"ש שעל הדקין רע"א מה חלב המכסה את הקרב תוחב קרום ונקלוף וכו' ואף כל תוחב וכו' ופירש"י כשמלה פרוש על הקרב וכן על הדקין בראשון אבל חלב הקיבה אינו תוחב קרום וכו' עכ"ל ומשני איפוך קמייתא ע"כ הרי להדיא דבין לר"י ובין לר"ע חלב שעל הדקין בראשון אסור מן התורה וכן פי' בעל ה"ג דף קל"ב וז"ל אר"י ריש מעי באמתא בעי גרירא מ"ט תוחב קרום וכו' וזהו חלב שעל הדקין וע"כ צ"ל דגם הוא פי' ריש מעי הוא אותו חלק הסמוך לקרבה שהרי בדף קכ"ט תני ברישא ריש מעי וז"ל וכד מינקב מעי טריפה וכד מינקב כרכשא טרפה ש"מ דהא כדאי' והא כדאי' ומעי לא נקרא כרכשא וכן הוא תלמוד ערוך בפג"ה דף צ"ג ע"א אר"י אמר שמואל ריש מעי באמתא בעי גרירא ופירש"י כשהמעיים יוצא מן הקיבה ע"כ וזהו חלב שעל הקיבה דפליגי ר"י ור"ע הרי מבואר להדיא דריש מעי באמת' הוא היוצא מן הקיבה דאסור לכ"ע בין לר"ע ובין לר"י וכן דעת הרמב"ם בפ"ז מהמ"א וכתב שם ההמ"מ שכן דעת גדולי פוסקים ע"ש וכן הוא בהגהו' אשר"י פג"ה יע"ש והן הן דברי רמ"א בהג"ה ש"ע שם וכתב וז"ל ואם הטבח משך הדקין בעודן חמין ישא' החלב לצד הקיבה וכו' והוא מהמרדכי וכן הוא בטי"ד סי' ס"ד וכ"כ בעל התרומה באו"ש סי' מ"ג וכ"כ בספר יראים סי' קמ"ב דריש מעי באמתא סמוך לקיבה בעי גרירא דבר תורה ע"ש הרי כל גדולי חקרי לב בחזא שיטה שייטי דחלב ריש מעי הסמוך לקיבה אסור דבר תורה וסהדי רבה פרת שמימ' פרין ורבינ ומבארו אנו שותים ה"ה מופת הדור הראב"ן שכ' בספרו צפנת פענח סי' ר"פ וז"ל בדף נ"ב וז"ל ריש מעי באמתא הוא המעי היוצא מהקיבה באורך אמה צריך לגרור החלב שעליו כי חלב גמור הוא ואם ניקב שם אינו סותם ע"ש דבריו יותר באריכות ובסמ"ג לאווין סי' קל"ח ובאו"ה כלל ד' ג"כ מבואר שחייבים עליהם כרת עד אמה וכ"כ בתשובת מ"ע מפאנו שאלה כ"א וכ"כ הב"י בסי' ס"ה בסופו וצריך להחמיר שיש בו ספק חלב דאורייתא והוא איסור חומר איסור כרת וכן הוא בתשוב' מהרשד"ם סי' נ"ב ע"ש באורך ואל תשיבני ממ"ש הרמב"ם ז"ל שיש מן הגאונים ס"ל דריש מעי הפי' סוף המעי שהריעי יוצא ממנו וכתב הראב"ד שכן עיקר אי משום הא לא תברא שהרי המ"מ סיים שם שהרשב"א הכריע דכרכשא לא מקרי מעי ורבינו כתב שני פרושים להחמיר וכ"כ הרשב"א בחידושו דף צ"ו ובת"ה דף ע"ט ע"ג וכן הוא בר"ן פג"ה ובשלטי הגבורים והמרדכי הרי דכולם מתנבאים בסגנון א' דריש המעי הוא היוצא מן הקיבה ואף הרמב"ם שמייתי דעת הגאונים לא מייתי כ"א לחוש לדבריהם לחומרא שגם בסוף יגרור אבל עיקר איסור מן התורה הוא במעי היוצא מן הקיבה ותדע שכן הוא שכן מדוקדק בצחות לשונו דבריש מעי היוצא מהקיבה נקוט וזה חלב שעל הדקין שאסור וגבי מעי היוצא בו הריעי כתב צריך גרירה ולא הזכיר לשון איסור משום דחומרא בעלמא היא ואם נפשך לומר מעתה דקיימינן דעיקר לכל גדולי פוסקים דריש מעי הוא היוצא מקיבה וזה איסור

משום דבר תורה תקשי על רמ"א בסי' הנ"ל סעי' ט"ז דמשמע דשניהם שווים וא"צ רק להסיר הקרום מדקאמר אמות אלו תרתי משמע איברא דלק"מ שהרי דברי רמ"א מיוסדים כי הן הן דברי הכלבו ושם על כרחך טעות סופר נפל בדבריו ומוכח מתוכו הוא דאל"כ סותר את עצמו הוא דפתח דבריו יאיר שאסור מן התורה הוא כי חלב שעל הדקין שוה לחלב שעל המסס וב"ה ואת"ל שזה כתב בשם הר"ש וליה לא ס"ל הלא כתב אח"כ ריש מעי הסמוך לקיבה צריך לגרור החלב שעליו וזה חלב שעל הדקין שאסור ויש מן הגאונים שהוא המעי שיוצא בו הריעי ועתה צא ולמד לפי מ"ש עכ"פ צד אחד אסור והר"ש כתב להדיא דצד הקיבה אסור מן התורה ואיך כתב אח"כ דמסירין רק הקרום ואין גוררין אותו לגמרי שהוא דלא כמאן בין למר ובין למר חד מנייהו מדינא אסור ותו קשה בדבריו דפתח הכלבו בתרתי בקיבה ובכרכשא וסיים בחזא גוררין אותו לשון יחיד ותו דסיים וז"ל מסירו קרום הארוך עם חלבו שאינו דבוק עם הכרכשא משמע דעל הכרכשא לבד דיבר אבל מצד הקיבה אסור מן התורה וכן משמע מ"ש הכל בו בשם פסקי בעל התרומת דף קמ"ז עכ"ל דין ק"ה ע"ש מכל זה דון מינה שטעות נפל בספרו וכצ"ל ונוהגין לגרור שניהם מיהו של צד הכרכשא אין גוררין אותו לגמרי אבל מסירין הקרום הארוך וכו' וכן משמעו רמ"א בהגהו' מסיום דבריו יע"ש דדוקא אטבחי' כתב אבל לא השומן אבל ריש מעי אסור מן התורה כמשמעות הש"ס וגדולי פוסקים רק דנמשך אחר לשון הכלבו והוא טעות דמוכח וכן נראה מדברי מהרש"ל הגהו' סי' ד' העתיק דברי הכל בו ובפא"ט סי' נ"ג נ"ד מבואר מתוך דבריו דריש מעי לצד הקיבה אסור מן התורה וסעד לדברינו מדברי בעל הלבוש מבואר וכן להדי' מדבריו ולשונו אף שראיתי שהבעל לחם חמודות השיג על הלבוש בזה וכתב בזה"ל נשתבש דלמה כתב רק בכרכשא א"צ להסיר כי אם הקרום הל"ל גם בצד הקיבה כן עכ"ל במחילת כבודו הוא דיבר סרה על הלבוש דאם כדבריו לא על הלבוש תלונתו גם על הרמ"א ה"ל להתלונן דכתב רק על הטבחיים שהוא הכרכשא ה"ל לפר' ג"כ בתרוייהו ופוק חזי מאן גברא רבה מסהיד עלה ה"ה כבוד גיסי הגאון מהר"ר אלי' שפירא נ"ע בספר אלי' רבה בסי' ס"ד ס"ק ל"א וז"ל שעל אורך אמות אלו משמע דגם במעי היוצא מן הקיבה אין איסור בשומן ולכן תמה בל"ח דף קצ"ז על הלבוש דמשמע מיניה דבמעי היוצא מן הקיבה אסור השומן וע"ש באריכות ובאמת צ"ע דהא ז"ל הב"י בשם הכל בו המנהג לגרר שניהם מיהו של צד הקיבה ושל צד הכרכשי' אין גוררין אותו לגמרי לפי שיש שם חלב טהור אבל מסירין קרום הארוך עם חלבו שאינו דבוק עם הכרכשא בשאר שומן עכ"ל הרי אף בצד הקיבה אין איסור כי אם הקרום למעלה שוב עיינתי בדברי הכל בו הנ"ל שהם תמוהין חזא מה הוצרך לכתוב מיהו של צד הקיבה וכו' הא קאי על שניהם ועוד כיון דקאי על שניהם למה סיים גוררין אותו לשון יחיד עוד קשה מ"ש שיש שם חלב טהור ובראב"ן סי' ר"פ כתב באורך אמה מקיבה חלב גמור ואינו סותם אבל במעי היוצא הריעי מצינו דחלב טהור הוא וכן הוא במהרי"ל הל' חלב וכן משמע בש"ס ופוסקים סי' מ"ו עוד קשה איך כתב שאין דבוק עם הכרכשא והוא המעי היוצא בו הריעי והכל בו גם במעי היוצא מן הקיבה לכן נ"ל למחוק של צד הקיבה וכצ"ל מיהו של צד הכרכשא אין גוררין אותו והכל ניחא ונכון דעת הלבוש עכ"ל ספר אלי' רבה הרי לפניך להדיא כדברינו גם בתשובת הב"ח סי' קי"ח וסי' קנ"ב משמע קצת דעיקר

קולא הוא מצד הטבחי' אבל לא מצד הדקין אף דאיכ' למידק נמי מדבריו דגם מצד הדקין מיקל וכן מבואר בדבריו בפירושו על טור מ"מ המעיין היטב יראה שאין דבריו מוכרחים וברורים כלל והוא נגד משמעות גדולי פוסקים שכתבנו ועיין בתשובת חוט השני סי' ס"ד ס"ה משמע ג"כ כמ"ש וכן מצאתי בכה"ג בסי' ס"ד ע"ש בסעיף פ"ט שהגיה כן להדיא בדברי הב"ח ודמשק אליעזר ע"ש אף דלא נעלם מאתי מ"ש הרא"ש ור"שי דאסור חלב שעל הדקין הוא רק משום שהוא סמוך לחלב שקורין טילא מחובר בו עיין בלחם חמודות שהשיג עליו דהוא חלב גמור ע"ש ורש"י שפי' כן י"ל לפי הוי אמינא ולא לפי המסקנא יע"ש בכנסת הגדולה שהאריך לפלפל בזה ומ"ש בתשובת שער אפרים סי' ס"ב וז"ל ויש מן הגאונים שאמרו ריש מעי שצריך לגררו היא המעי היוצא בו הרעי וא"כ אליבא דגאונים אלו אותו חלב שע"ג דקים חלב טהור הוא ואמרינן פא"ט דמ"ח גבי חימצא ובר חימצא לדידהו מיכל אכלי לדידן מסתם נמי לא סתום פירש"י בתמיהה ה"ה נמי בזה ובעל פר"ח מביא דברים אלו בקונטרס אחרון ומסכי' על ידו ע"ש ובודאי נעלם ממנו דברי מהרש"ל פא"ט נ"ד דיש חילוק דדוק' בבר חימצא דהוי רק איסור דרבנן מש"ה מקילין משא"כ היכי דלהאוסרין הוא חלב גמור ואיסור כרת כמ"ש לעיל בשם גדולי פוסקים וכ"כ בתשובת מ"ע והראב"ן להדי' ודאי לא סתום ועיין בטורי זהב סי' ס"ד ס"ק ח' הפר"ח יש לתמוה שהוא עצמו בסי' ס"ד ס"ק י"ד פסק כמהרש"ל בזה ע"ש וביותר קשה על הפר"ח איך מסכים עם השער אפרי' הא אישתמיט מיני' מימרא דר"ח דף מ"ט ע"ב וש"ע סי' מ"ו סעי' א' מביא דחלב הכרכשא אע"פ שהוא טהור שאינו סותם וכ"כ שם בסעי' ה' ואיך כתב בק"א להיפך ובפרטות לפי מ"ש הכנס' הגדולה שם דכל מה שמוזכר בתלמוד בשם חלב אינו סותם א"כ האיסור פשוט ואם יאמר האומר עדיין יש לפקפק ומקום לבעל דין לחלוק ממ"ש הב"י בסימן ס"ד וז"ל עכשיו נהגו להסיר מכרכשא דבר מועט כחצי אמה או פחות אפשר שהם תופסין עיקר דקאי תחלת מעי או אפשר אע"ג דסוברים דקאי אסוף מעי הם סוברים כדברי הרמב"ם שלא הזכיר אורך אמה משמע בדבר מועט סגי ע"כ דאי משום האי לא תברא ואינו מן המדה מדות חכמים דמאין הוציא הב"י דבר מחודש כזה ואת"ל מלשון הרא"ש וב"י מביאו וז"ל והרא"ש דקדק על דברי הרמב"ם שלא כתב באורך אמה כדאמר ר"י ריש מעי באמתא נראה דמפרש דלבני מעיים קרי אמתא ע"ש אמת המעיים עכ"ל וא"כ י"ל דכוונת הרמב"ם דלא מהני דבר מועט אלא דמש"ה לא נקט שיעור אמה דאפשר דבעינן יותר ואם אתה רוצה לעמוד על עיקר כוונת דעתו ומדתו השלימה הרי לפניך צחות לשונו לשון זהב שכתב וז"ל חלב הדקין המלופפים כולן מותרין חוץ מהראש המעי הסמוך לקיבה שהוא תחלת בני מעיים שצריך לגרור החלב שעליו עכ"ל הביטו וראו בעין השכל מלשונו מדוקדק דכל קודם הליפוף הכל אסור רק ממקום התחלת הליפוף הכל שרי והרי דבריו נאמרו במדה ושיעור ודלא כתשובת עבודת הגרשני סימן שלא הבין כן בהא סלקינן ובהא נחתינן דאין להקל בספק איסור חלב איסור כרת וכמו שסיים האגור סוף דיני חלב וז"ל ואני המחוקק מצאתי בשם המחבר שדלג עוד חלק א' שהוא ריש מעי באמתא שיש אומרים שהוא המעי היוצא בו הריעי ע"כ ואתה בני חכם לבך וישמח לבי גם אני אל תלך בדרך המקילין כי לא תדע איזה יכשר ואל תכנס עצמך בספק איסור כרת כי ספק איבוד נפש הוא עכ"ל והנה אחרי הודיעך ה' את כל זאת תורת

חומר של חלב שהוא ספק איבוד נפש אין נבון וחכם שיעמד להקל במקום חשש כרת וכל מי שיש לו ידיעת בית רבו לא יהי' נודד כנף ופרכס בי מדרשא להתיר איסור שהוא מן התורה וזהו חלב שעל הדקין שאינו סותם כלל כ"ד החותם היום יום א' ט"ו לחדש סיון תפ"ה לפ"ק הק' דוד אופנהיים פה פראג והמדנה תשובה על דבר השואל שנשאל לגיסי הגאון המפורסם הנ"ל בענין מחט שנמצאת תחובה מעבר לעבר במעי היוצא מן הקיבה סמוך לקיבה מצד אקשתא כמו שלש וארבע אצבעות והי' המחט מכוסה קצת בחלב שע"ג אותו המעי ובא השואל להורות לו אם הבהמה כשרה או לא: הנה קבלתי תשובתו הרמה שמראה פנים לכל צד ואופן כמראה אופן בתוך האופן והעלה בבקיאיתו וחרירתו שאין כאן צד היתר כלל ובודאי על דבריו אין להוסיף או לגרוע כלל גרעון כתב אפילו צבחר וכמה דמסיק תעלה מכי כרבא אך אין לסרב לגדול שכמותו ירבה בישראל וגם שלא להיות כתנ' דמסייע לי' ומרוב גודל ענוותנתו יותר כדוד שהקטין עצמו אצל מי שהקטן ממנו ע"כ יצאתי ברשות ואכתוב דעתי הקלושה וחלושה ולא יבוש יעקב לדבר לפני מלכים ופני לא יחורו: וזה יצא ראשונה מ"ש הרא"ש פג"ה וז"ל אר"י ריש מעי באמתא בעי גרירה וזה חלב שעל הדקין פרש"י שהראש של מעים הדקין היוצאין מן הקיבה צריך לגרור החלב מהם עד שיעור אמה מפני שסמוכין לחלב עכ"ל הרא"ש ומדכתב הטעם מפני שסמוכין לחלב מכלל דאינהו לאו חלב גמור הוא רק שנאסר מטעם שנוגע לחלב וכ"כ הב"י בי"ד סימן ס"ד וז"ל וכתב הרא"ש שהטעם מפני שסמוכין לחלב עכ"ל הרי דלאו חלב גמור הוא איברא לאחר העיון תראה שכל מי שאומר כן טעה טעות גמור ולא עיין במקור הש"ס ופרש"י לשם רק לפום ריהטא ראה באספקלריא שאינה מאירה לכך הבין כן לפום ריהטא ולא דק כלל חדא דאיך יחלוק הרא"ש ורש"י על הא דאיתא להדיא בש"ס פא"ט דף מ"ט ע"ב דחלב זו הוא איסור תורה מריבוי דקרא את כל החלב המכסה את הקרב והרא"ש עצמו הביא הש"ס בזה משום שהיא תותב קרום ונקלף וכבר הרגיש בתמיהא זו המעדני מלך דף קצ"ו ע"א גם בכ"ג בי"ד סימן ס"ד סעיף פ"ח ומתמיהא מאוד על הרא"ש ורש"י והאריך להביא כל דעת הפוסקים ראשונים והאחרונים א' מהם לא נעדר שכתבו שהוא איסור דאורייתא ממש ומוסכם אליבא דכ"ע לפי שהוא תותב קרום ונקלף והניחו דבריהם בצ"ע ולע"ד נראה דלק"מ ונעתיק לשון הש"ס שם ופרש"י שם בפא"ט דגרסינן שם דף מ"ט ע"ב דתניא את כל החלב אשר על הקרב וגו' להביא חלב שעל גבי הדקין דברי ר' ישמעאל ופירש"י וז"ל חלב שעל הדקין לקמן אר"י ריש מעיא באמתא בעי גרירה וזהו חלב שעל הדקין כשהמעיים מתחילין למשוך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין אסור עד אמה לדברי ר"י מפני שהחלב שעל הקרב שנקראים טיל"א מחובר והכתוב מרבה בכללו מאת כל חלב עכ"ל רש"י והנה צריכין אנו לדקדק בדברי רש"י מה דוחקיה לפרש טעמיה דקרא כיון שנתרבה להדיא מה צורך לטעם זה דהוא רק גזירה וחששא בעלמא רק כיון שהוא סמוך לאיסור ומנ"ל לדרוש סמוכין בזה וכבר קבלנו מרבתינו נוחי נפש ז"ל שרש"י לא כתב דבר לבטלה רק דרכו לקצר בזך לשונו במה שאין בהכרח גדול ולא לדבר שפת יתר כדרך שאר קצת מחברים רק מה שהוא נצרך לפשטא דתלמודא ופוק חזי כמה מחברים טרחו לתרץ דקדוקי רש"י בכל מקומות לכן נ"ל דהרגיש רש"י בזה בשלמא ר"ע דקאמר להביא את כל החלב שעל הקיבה אתי שפיר לפי שהכרס והמסס וב"ה שהם

בכלל קרב שפיר מרבינן מהאי קרא דואת כל חלב לרבות חלב הקיבה שהוא מחובר בו באלו ובכלל רבוי דאלו נתרבה משא"כ הדקין היוצאין מן הקיבה שהם רחוקים מן הקרב שהוא המסס וב"ה מהיכי תיתי יהי' בכלל הריבוי לכך פירש"י מפני שחלב שעל הקרב וכו' מחובר בו לכך מרבינן מהאי פסוקא וזה מדוקדק מלשון רש"י לכל מעיין הטיב בדבריו ועתה כל המעתיקים דברי רש"י כוונתם על דרך זה וכן מוכח דעת הרא"ש שהרי הטור כתב בפשיטות בסימן ס"ד וז"ל חלב שעל הדקין אסור ודוקא באורך אמה אבל מכאן ואילך שומן הוא עכ"ל מכלל דבאורך הנ"ל חלב גמור הוא וכ"כ רי"ו והוא נושא כליו של הרא"ש וכ"כ ג"כ בספר צדה לדרך וזוודין לאורחא מאמר שני כלל שני דף צ"ג ע"ב שנמשך בכל מקום אחר הרא"ש שהי' אבי זקיננו אלא ודאי כוונתם כמ"ש דבאמת חלב גמור דאורייתא הוא ע"פ ריבוי דקרא רק שנותן טעם דלמה מרבינן כן בכלל החלב הקרב גם במע"מ שם סיים וז"ל כלומר שהוא ג"כ מן החלב שעל הקרב ומתפשט ונמשך ממנו עכ"ל שם נראה דג"כ כוונתו לתרץ דעת הרא"ש ורש"י דעכ"פ חלב גמור הוא ואסור מדאורייתא כמו חלב הקרב ממש ולפמ"ש דעת הרא"ש ורש"י מתורץ ברווחא ומעתה אין מקום לפקפק להראות כחו דהתירא רק מכח דברי הכל בו והא"ח שמביא הב"י ואחריו נמשך רמ"א בהגהותיו סימן ס"ד ותשובת שער אפרים סימן ס"ב גם מזה אל תנח ידך שאין מהם אפילו קצת ראייה נגד כל גדולי פוסקים ראשונים ואחרונים כמו שהאריך מר בתשובתו ואף גם מפוסקים אלו ג"כ אין ראייה כלל מדבריהם והסמוך עליהם כסומך על משענת קנה הרצוץ ויהא רעוא דתשרי תרבא מדברי הכל בו פשיטא שאין ראייה שהרי דבריו עצמן סתורין וצריכין להגיה בדבריו וכמו שהאריך מכ"ת בתשובתו שהוא טעות דמוכח מיניה וביה כאשר הסכים גיסנו הגאון בספרו אלי' רבה שעדיין לא בא לדפוס כאשר העתיק מר לשונו הטהור וכן כתב הלבוש סימן ס"ד דריש מעי היוצא מהקיבה כל שומן הדבק בה הוא חלב גמור ומדלא כתב הלבוש כדרכו בלשונו להשיג על מ"ש מהרמא"י דלא כמורי ז"ל דס"ל דגם מהרמא"י אינו חולק בזה וכדי שלא להשוות מהרמא"י לטועה ח"ו אשר אנחנו נמשכין אחריו בכל מקום נ"ל לומר דהמדקדק בדבריו שכתב וז"ל בסימן ס"ד וי"א שא"צ אורך אמה ממש לכן נהגו להקל למדוד בזרוע ואין מצריכין אורך אמה בצמצום וא"צ להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורך אמות אלו אבל לא השומן הדבק בטבחייה עכ"ל ומדסיים בחדא שעל הטבחייה דוקא מכשיר השומן תפסינן לשון אחרון משמע דריש מעי היוצא מן הקיבה הוי חלב גמור אף שכתב תחלה שעל אורך אמות אלו משמע דאתרווייהו קאי אי משום הא לא תברא דבאמת רמ"א נמשך אחר דעת הכל בו וא"ח שהעתיק הב"י וסיים וז"ל ועכשיו נוהגין להסיר מהכרכשא הנקרא טבחייה דבר מועט כחצי אמה או פחות ואפשר שהם תופסין עיקר כפי' האחר דאראש מעי קאמר ולא אסוף או אע"פ שהם מפרשים דאסוף מעי קאי תופסין עיקר כדברי הרמב"ם שלא הזכיר אורך אמה ומשמע דבדבר מועט סגי וירא שמים יצא ידי שניהם להסיר אורך אמה מכאן ואורך אמה מכאן עכ"ל הב"י ואח' זה נמשך רמ"א בהגהו' ופסק כי"א דא"צ אורך אמה ומה שפסק דא"צ להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורך אמות אלו כלומר הרוצה להחמיר לדקדק דוקא בצמצום אורך אמה יסיר הקרום באורך אמה מכאן ואמה מכאן לכך מדקדק רמ"א וכתב אורך אמות אלו לשון רבים ודוק שזה ברור וכן עשיתי מעשה

ושלחתי אחר טבחים מומחין ומנקרים הזקנים שבהם וענו כולם ואמרו שמנהגם בבהמה גדולה להניח מהדקין כמו חצי אמה לערך מחובר להקיבה וזורקין אותה אח"כ עם החלב שעליו וכן ממקום שמוציא הרעי ואח"כ מסירין הקרום ובעגל וכבש כמו רביע אמה ויותר מכאן ומכאן ואח"כ מסירין הקרום הרי דמנהג של ישראל תורה היא דריש מעי עד רביע אמה בקטנה וחצי אמה בבהמה גדולה מחזקינן לחלב גמור ואינו סותם משא"כ מכאן ולהלן מסירין רק הקרום והשאר הוי שומן כשר וכה"ג יוכל מר לחקור אצל המנקרים בק"ק פראג דודאי תורה אחד לכלם ועוד נ"ל להחמיר מטעם אחר דהרי פסק להדיא בש"ע סימן מ"ו סעיף ד' מחט שנמצא בדקין טרפה דחיישינן שמא ניקב הרי משמע דלא מהני סתימת שומן שבהן דחיישינן שמא ניקב והבריא אף שכתבו אחרונים דוקא דקין כיון שהולכין בהיקף מ"מ הא מבואר להדיא בכ"ג שם סימן מ"ו בהגהותיו לב"י סעיף י"ג בשם דמשק אליעזר דאפ"ל למעלה בהתחלת הדקין שעדיין אינן הולכין בהיקף אפ"ה אין אנו בקיאים בבדיקה וטריפה ומסיק הט"ז והש"כ והכ"ג שם דהיכי דהתחיל לנקוב יש לאסור אף בהפסד מרובה וע"ש גם הב"ח סימן מ"ט סעיף ב' כתב וז"ל ומיהו כתבתי לעיל דאם הסתימ' היא כסתימ' המסס כשהמח' תחוב' בו מבפני' יש לאסור' מספיק' דדינא ועיין מ"ש בסימן הקודם ס"ס ועכ"ל הב"ח והעתיק שם הכ"ג דברי הב"ח בסי' מ"ו לפסק הלכה אף שראיתי בת"ה סי' קס"ה שמתיר אף בסתימ' דקה היינו דוקא בדבר שדפנו עב כמבואר בתשובתו שם משא"כ בדופן דק וע"ש זה נקרא דקים גם הוא מודה דבעינן סתימה מעליית' כדעת הב"ח גם בתשובת שער אפרים עצמו סימן ס"ב כתב וז"ל דף ר"ו ריש ע"א אבל היה עליו חלב עב ומבחוץ לא ראו עכ"ל הרי דמדקדק דוקא שכסוי החלב עב ומר כתב בשאלתו והיה המחט מכוסה קצת בחלב משמע דלא היה מכוסה בחלב עב וא"כ גם לדעת בעל שער אפרים יש טעם נכון לאסור בנ"ד אף גם בעל ש"א אינו מחליט הדבר למעשה אף גם דבריו מופרכין כמ"ש מכ"ת בתשובתו עליו ועל הפר"ח שמסייע כהנא ואין לזוז מדברי מר ועלינו יערה רוח הבורא הקטן יעקב.

שאלה סו מים שהדיחו בו בשר קודם מליחה שנתאדמו ולא הי' בו ששים נגד הדם שבתוכו ונפל ונשפך על מלח ונתאדמו מה להשתמש באותו מלח או לא: תשובה הנה בודאי ליתן אותו בתוך המאכל ודאי דאסור דהוי כמבטל איסור לכתחלה דאסור אפ"ל באיסור דרבנן אף שהדם זה כבר נתבטל ברובו רוב מים אפ"ה אסור לבטלו לכתחלה ודאי אם הי' במים ס' נגד הדם אף בעדיין ניכר הדם במלח שנתאדם קצת מ"מ כיון שטעם הדם נתבטל בס' הוא היתר פשוט ולא אמרינן בכה"ג חזותא מילתא היא כמו שהארכתי בזה בספרי מנחת יעקב כלל ע"ה ס"ק ה' ע"ש גם הפר"ח בסי' ק"ב ס"ק ה' כיון לדברי ע"ש וא"כ אין כאן חשש איסור אבל אם אין במים ס' נגד הדם והמלח אסור ליתן תוך התבשיל לפי שאין מבטלין איסור' לכתחלה ואף דלא נעלם מאתי מ"ש הר"ן פכ"ה דף תרכ"א דהמלח שעל הבשר לאחר מליחה מות' ואמר הרמב"ן טעמא משום דהמלח שורף הדם ואינו בולע דם אלא נשרף בתוכו ודוקא בדם אמרינן הכי ולא בשאר איסור עכ"ל ואם בדם בעין אמרו כן מכ"ש במעט דם שמעורב במים וכה"ג מצאתי ראוי באו"ה כלל ל"ב דין כ"א שכתב וז"ל דודאי בכל כך מועט שנותנין במלח כשמרתיחין אותו לא ניכר ולא נשא' טממו כלל אלא הולך לאיבוד ונשרף ונתבטל עכ"ל מ"מ אין

לסמוך אהיתרים אלו דהא רוב הפוסקי' חולקין על האי דהר"ן וכמ"ש בתורת חטאת כלל ט"ו דין י"ט דהמל' שעל הבשר אסו' מה"ט וכן פסק בש"ע סי' ס' סעי' ט' בהג"ה ע"ש בש"כ ס"ק ל"ח וגם האי"ה לא מיירי רק באותו דם שנותנין בו כשמרתיחין שאותו דם ודאי נתבטל ונשרף בשעת רתיחה משא"כ בדם שנבלע בו עם מים שהם צוננים גם אין מקום לומר שיניח להתייבש המלח ושוב הוא מותר וכמ"ש הש"כ סי' ס"ט ס"ק ל"ח בשם אפי' רברבי וז"ל מיהו כשנתייבש היטב נראה שהוא מותר ע"ש שהרי כבר כתבתי שם בספרי מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק מ' ודחיתי דברי הש"ך בזה וכן כיון לדברי הפר"ח בסי' ס"ט ע"ש לכן נ"ל לדינא דיעשה באופן זה שנתייבש המלח היטב ואח"כ מותר למלוח בו בשר להוציא דמו דהא דעת קצת פוסקים דמלח שכבר מלח בו להוציא דם מותר לחזור ולמלוח בו כמ"ש אף דלא קי"ל כן היינו דוקא אם כבר מלח בו דכבר פסק כח המלח שהוציא בו דם כמ"ש בת"ה כלל ט"ו דין י' וש"א"כ במלח דלא עשה שום פעולה ועדיין בכחו עומד ואגב דפולט דם לא יבליע ואין שום חשש איסור כי ודאי נתבטל הדם שבמלח ומשריק שריק עם מליחה והדחה אליבא דכ"ע מ"מ אם הוא מלח מרובה לא ישהא אותו תוך ביתו כל כך אולי יטעה וישתמש בו למאכלים היתרים אע"ג דבדעבד אינו אוסר שיתבטל המעט דם שבתוכו מ"מ לכתחילה טוב להזהיר כנ"ל הקטן יעקב: שאלה סז ע"ד כבד או בשר שנצלה בלא מליחה תחלה לקדרה רק כמנהג מליחת צלי ותחבו בו שומין או בצלים אי איכא חשש איסור או לא.

תשובה לפום ריהטא היה נראה דאסור לעשות כן לכתחלה ובדיעבד מותר וכמבואר בש"ע סימן ע"ו בהג"ה גבי דינא דמולייתו שנמלח הפנימי ולא החיצון דשרי דאמרינן נורא משאיב שאיב אף שהש"כ סי' ע"ז ס"ק ב' כתב בנמלח הפנימי ולא החיצון דיש לאסור וא"כ גם בנדון שלפנינו השומין והבצלים שאין בהם פליטת דם דהוי כמלוחים יש לאסור לדעת הש"כ אכן בספרי מנחת יעקב כלל ט' ס"ק א' כתבתי דעיקר כדעת הרב ושכן דעת גדולי פוסקים ע"ש דברי יותר באריכות וכ"פ הפר"ח סימן ע"ז והשיג על הש"כ וכיוון לדברי ממש וכ"כ בתשובת מקור ברוך סימן ל"ו על נדון כזה להתיר אפילו לכתחלה מטעם כבולעו כך פולטו והשיג על תשובת מהרשד"ם דאוסר גם הפר"ח שם השיג על תשובת מהרשד"ם על שכתב בסי' מ"ו לאסור אפילו בדעבד ע"ש אכן כאשר ירדתי אל עומק הדין לפמ"ש הת"ח כלל ט' דין ז בשם מהרא"י דיש לחלק במילוי גופא בין מילוי בשר למילוי ביצים שנקרשים והוי כבישול ממש וכן הסכמת האחרונים ע"ש בספרי מ"י ס"ק יו"ד וכן פסק בש"ע סימן ע"ג וע"ד ע"ש אם כן דון מינה כשמילוי בצלים שהם נקרשים לפנינו פשיטא דהוי כבישול ונאסרין בדם שנבלע בהם וחוזרין ואוסרין הצלי דהוי כבישול ממש כמו מילוי ביצים וקמח וכ"ש דברים חריפין כאלו ששאובין הדם אצלו וכה"ג כתב המרדכי פג"ה תרס"ו ע"א דדבר חריף כמו בצל שנצלה עם האיסור שואב האיסור אצלו וכ"כ הת"ח כלל ל"ב דין ב' א"כ ה"ה בזה יש לאסור אף דיעבד נ"ל.

הקטן יעקב: שאלה סח שוחט אחד ששחט במקולין ששה עגלים ולא נפשטו עורן מעליהם ואחר הבדיקה של ריאה הוציאהו העגלים מן המקולין לביתו ומכר הבני מעיים לכמה בני אדם ונמצא בא' בבני מעיים נקב מפולש מעבר לעבר והוגלד פי המכה בענין שהיה ודאי טריפ' אותו עגל ועכשיו התערובת בעגלים שלא ידענו איזה עגל הוא טרפה

וא' מן המורים רוצה לטרוף הכל מכח מה דאי' בש"ע סי' ק"י סעי' ה' שסי' שם אבל לקח מכאן ואילך אסו' אפי' חתיכה שאינה ראוי' להתכבד שאין הכל בקיאין בזה ויטעו בין ראוי' בין אינה ראוי' וכן הסכמת האחרוני' ועוד דכאן כל התערובת מקרי דבר שבמנין וראוי להתכבד ולא בטל כמבואר בסי' ק"ב וק"י ע"כ תוכן דעתו בקצרה ולפי שיש הפסד גדול וצורך סעודת מצוה ולא רצייתי לסמוך על דבריו עד שיורה מ"ו כי מפיו אנו חיים:תשובה הנה דעת המורה הלז המה תמוהים ועשה המדה בגודש מה שרוצה לאסור מטעם שאין הכל בקיאין שגג בזה ברואה דדוקא היכא שנתערב טריפות במקולין שיש בה חתיכות ראוי להתכבד מן תערובת האיסור אז אסרו הפוסקים אפי' לקנות חתיכות שאינה ראוי להתכבד לפי שאין הכל בקיאין בזה ואתי לטעות משא"כ בנתערב ליחיד בביתו דמתירין החתיכות שאינן ראוי להתכבד והכי קי"ל כמבואר שם בטור וב"י ובש"ע והוא מדברי הרשב"א וכן אם כשנודע התערובת לא הי' בתערובת כלל זה"ל ודאי דבטל כיון שאין כאן שום גזירה למגזר והוא ברור ופשוט דודאי ליכא למגזר דלמא פעם אחד יהי' בתוך התערובת חתיכה הראויה להתכבד והמחמיר בזה לא ידע בהוראה כלל בין ימין לשמאל דאף אם יש בחתיכות זה"ל גופא הוא חומרא בעלמא וטרחו כל האחרונים למצוא טעם לדבר והבו דלא לוסיף עלה חומרא בלי טעם וראי' כלל ובפרטות לפי הטעם שכתב הט"ז בסי' ק"ז ס"ק ה' לפי שאחד מן החתיכות זו היא חתיכה הר"ל איך נתיר מה שאינו ר"ל לה הרי מגוף א' הן ע"ש דבריו באריכות מוכח מדבריו להדיא דאם אין בחתיכות שום זה"ל דאין שום פקפוק כלל לאסור אע"ג דגוף הטעם של הט"ז בזה לא נ"ל וכמ"ש בספרי סולת למנחה כלל מ"ג דין א' סעי' א' ודין ט' ס"ק מ"ד ושכ"כ הש"כ בנה"כ ופר"ח בק"א אלא עיקר הטעם כמ"ש בספרי הנ"ל סוף כלל מ"ג בטוב טעם ודעת ע"ש באריכות אבל היכא דליכא לפנינו זה"ל ולא נולד הספק בקבוע מעולם לא עלה על הדעת לאסור ועיין בתשובתי חלק ב' סי' ל"ב ובט"ז לא"ח סי' תרע"ג ועיין בב"ח סי' ק"י בי"ד סעי' ו' ועיין במ"א בא"ח סי' תל"ט ס"ק ג' וטע' השני שנתן המורה לפי שכל התערוב' מקרי דבר שבמנין וזה"ל כמבואר בסי' ק"ב וק"י זה הטעם פגום מעיקרא וטעה טעות גמור דכל שלא נפשטו העורות מהם הוי כמו תרנגולת בנוצת' דמחוסר מעשה גדול לא הוי דבר שבמנין ולא זה"ל כמבואר בספרי מנחת יעקב כלל מ' דין ג' וס"ק ו' וכלל מ"ב ס"ק ג' וכן הסכמת כל האחרוני' לכן נ"ל פשוט למעשה דתערובת זו מותרת רק לחומרא יטרוף א' מהן כדין יבש ביבש אף שהרמ"א כתב בש"ע סי' ק"ט ובת"ח סי' ל"ט דהוא חומרא בעלמא מ"מ בעגלים אלו שאחד מהן ודאי טריפה אע"ג דקי"ל יבש ביבש חד בתרי בטל אפי' איסור דרבנן ליכא מ"מ נ"ל דהוי קצת כמו ניכר האיסור כיון שהאחד מהן ודאי טרפה ודרך להתנוולה והולך תלינן דהכחוש והגרו' שבו הוא כנ"ל פשוט וברור וכ"ש למ"ש השואל שיש הפסד גדול ודאי דאין להחמיר יותר דהא בלא"ה דעת פוסקים ראשוני' דכבש שלם לא מיקרי ראוי להתכבד כלל וכן עגל שלם אף שבש"ע סי' ק"א כתב ויש חולקין וכתב רמ"א וכן נוהגין היינו דוקא בלא הפסד מרובה אבל בהפסד מרובה ודאי דראוי לסמוך על דעת הרשב"א וסייעתו דלא הוי כה"ג ראויה להתכבד וכן הכריע בספר מנחת כהן דף צ"ו וכן הסכים בפר"ח סי' ק"א י"א דהכי נקטינן ע"ש וראוי לסמוך עליהם בהפסד מרובה וכל זה בעגל וכבש וכיוצ' בו וכמ"ש הרב בת"ח כלל מ' דין ג' אבל בבהמה גסה

שעדיין מחוסר מעשה גדול ודאי לא הוי דבר שבמנין אפי' הוסר חלק אחורי' ממנו שהוא טורח גדול לחלקו לחלקים להכי לא כתב רמ"א לא בת"ח ולא בש"ע שום חשש איסור שאם נתערבה כה"ג ועוד דבבהמה גסה שנתערבה חד בתרי ודאי איכא הפסד מרובה בדב' אין להטרי' רק א' מהם דהיינו הכחוש שבהם כמ"ש ושאר יש להתיר כן הורתי כמה פעמים הלכה למעשה לפני רבותי וחבירי נ"ל הק' יעקב: שאלה סט עוף א' שבני מעיים יוצאי' מן הדקין כענף מן הבד מה דינו: תשובה לא ידעתי מה קמבעי' לך הלא מבואר בהדי' בש"ע י"ד סי' סעי' ב' דכשר ואין סתיר' בש"ע כמ"ש הט"ז שם שכן דעת רמ"א ודבריו מסתבר' וכן עיקר אף שבש"כ תירץ דברי הש"ע בענין אחר הוא רק לומ' שיש לתר' בע"א אבל לא לסתור דברי רמ"א בש"ע וכן דעת הט"ז במ"ש בלבוש סי' מ"ז סעי' א' שסיים אפי' כמה עופות יוצאין מן הבד כשר משמע אפי' שאין חוזרין ומתערבין כדעת רמ"א ומהרש"ל שהובא בט"ז גם הש"כ עצמו בספרו נקודת הכסף לא השיג על הט"ז כדרכו בכל מקום נראה שחזר והודה לדינו לדעת הט"ז ודלא כלחם הפנים ופרי חדש נראה מדבריהם שלא הבינו כן וכן נתפשט אצלי ההוראה להקל נ"ל הק' יעקב: שאלה ע עוד בבית אחד בשלו וטגנו דגים מלוחים עם שומן אווז כי לא היו יודעים כלל שיש איסור בדבר עד שבא בר אוריין א' ואמר להם שהוא אסור משום סכנה והשליכו הדגים ונשאלתי על הכף שניערו בו הדג' ועוד אינו מקונח ותחבו אותו תוך קדירה של בשר מה דינו: תשובה הנה כבר מבואר בספרי מנחת יעקב כלל נ"ז ונ"ח ס"ק דאין חשש סכנה בפליטת כלים אע"ג דמבואר שם דיש חולקין ע"ז מ"מ נקטינן עיקר כהמקילין אם הוא נקי ואף אם הכלי אינו נקי מ"מ אם יש ס' נגד המלוכלך אין חשש איסור אף שלא נעלם מאתי שהט"ז בסי' קי"ו חוכך להחמיר בדבר שאסור משום סכנה אין לבטלו בס' מכח קושית הד"מ ע"ש מ"מ כבר ישבתי עיקר הקושי' בספרי מ"י כלל ע"ו ס"ק כ"ה וכוונתי בזה לדברי הפר"ח בסי' ק"ו ולכן אף שבספרי הנ"ל לא רציתי להקל למעשה לעות פירוקא לסכנתא כי אף בעוף עם דגים אף שיש להם ברגלים קשקשים כדגים אסור כמ"ש בספרי ש"י ח"ב סי' ק"ד מ"מ אחרי שנתפשט ספר הפר"ח והסכים ע"י גם בתשובת חות יאיר ס"ד פסק כן גם המ"א בא"ח סי' קע"ג סעי' כ"א כתב דאפשר בזמן הזה ליכ' סכנה כל כך אע"ג דאין לסמוך עליו בזה בספק סכנ' בכה"ג דאיכ' סי' ודעת אחרוני' להק' לבט' בס' אין להחמ' בזמן הזה כלל כנ"ל הק' יעקב: שאלה עא מה"ה מהר"ר מנחם מן דיין זצ"ל מורמייזא וז"ל הנה נשאלתי מרופא מומחה ה"ה ר' דוד וויזל נר"ו אי מותר לעשות רפואה דהיינו להמית בהמה טמאה כגון כלב או חתול מפני ספק פקוח נפש לפי שאותה עדיין אינו בדוק ומנוסה ויש לבחון אותה ע"י שמשקה כן לחתול או לכלב לראות אם ימותו מזה ואמרתי אחכמה מדברי רז"ל בחולין דף פ"ה ע"ב דר' חייא נפל ליה יאניבא בכיתנא אתא לקמיה דר' א"ל שקיל עופא ושחט על בוכיתא דמיא דמורח דמה ושביק ליה ומקשה הש"ס והיכי עביד הכי והתנן השוחט וצריך לדם חייב לכסותו כיצד יעשה או נוחרו או עוקרו ומתריך הש"ס הכי נמי או נוחרו או עוקרו קאמר אך י"ל דדוקא התם משום הפסד מרובה התירו ויש לך אדם שממונו חביב מגופו וכ"ש ספק גופו ברם יש להביא ראיה שם מש"ס דף ק"ז השוחט וצריך לדם ללכא פי' לצבוע ומניעת הריוח לא מיקרי היזק כדאיתא בא"ח סימן תקל"ד ובי"ד סימן ש"פ אפ"ה מותר להמית אפילו בהמה טהורה אף שהיא ראוי' לאכילת אדם ק"ו בהמה

טמאה גם יש להביא ראיה מנחירת תישים הובא בט"ז סימן קי"ח כיון שיש לו הנאה ליכא משום כל תשחית וכן משמע בחולין במעשה דר"פ בן יאיר דאמר ליה רבי קטלינא להו וא"ל ר' פנחס דאיכא כל תשחית משמע דר'.

ג"כ ידע מלאו דכל תשחית אלא דסבר משום הנאה מותר ור' פנחס השיב דזה לא מקרי הנאה אלא הוא משום כבוד בעלמא והוי רק גרם הנאה אך א"ל הרופא הנ"ל שיש להקל לו לפי שאינו רוצה להמית הכלב ממש רק שאותו רפואה שרוצה לעשות לו לאדם יש לדאוג אם תשהה אותו משקה בתוך גופו תוך השלחופית ורוצה לבחון תחלה בכלב או בחזיר שמעיו דומין לשל אדם נמצא שאינו ממית אותם ממש רק חשש נקב השלחופית ואפשר דחי יעויין בי"ד שי' מ"ה אבל כל המוסיף גורע בשאלתו דקול זו חומרא היא דמוסיף בצב"ח משא"כ המית' ליכ' צב"ח רק כל תשחית כדאי' שם קטלינא' להו איכ' כל תשחית קאמר משום צער ב"ח עד שמצאתי קצת מתוספות דב"מ דף מ"ב ע"ב זה מדברי שניהם נלמוד צער ב"ח דאורייתא יע"ש ע"כ בקשתי פרוסה לפני הוד מ"ו להאיר עיני בהוראה זו יורו משפטיו ליעקב הק' מנחם מנלי בן ה"ה מהורר אלעזר פייס אונא דיין פה ווירמייזא: תשובה עיקרא דהאי דינא כבר אמורה בתשובת משאת בנימן ובט"ז בי"ד סימן קי"ח בענין נחירת התישים גם בתשובת עבודת גרשוני סימן י"ג והבית יעקב סימן מ"ב והעלו הלכה למעשה דכל שיש בו שום צורך או לרפואת הגוף או שום הנאת ממון דאין בו שום חשש איסור כל תשחית או צער ב"ח ואפילו משנת חסידים אין כאן וכמ"ש בספר חסידים עצמו בסימן תרס"ז כן סתם רמ"א בש"ע לא"ה ס"ס ה' בהג"ה וז"ל כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית בית משום איסור צער ב"ח (או"ה סימן נ"ט) ולכן מותר למרוט נוצת מאוויזים חיות וליכא משום צער ב"ח (מהר"א סימן ק"ס) ומ"מ העולם נמנעין משום אכזריות עכ"ל רמ"א ומקור הדין הוא ממ"ש תוספות בע"ז פ"ק גבי עוקרין על המלכים יע"ש אף דלכאורה יש לפקפק על ראייה זו דכבוד מלכות שאני ומ"מ כיון שאפשר לעשות עיקר שאין בו טריפה אסור לעשות עיקר שיש בו טריפה ברם נ"ל להביא עוד ראיות לדין זה חדא מהא דאיתא בשבת דף ע"ז ע"ב אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא נברא דבר אחד לבטלה ברא שבלול לכתית זבוב לצירעה יתוש לנחש וכו' היכי עביד מיייתי אוכמי וכו' ושם דף ק"ט ע"ב האי מאן דטירקה הוה וכו' האיבר קשה דפומבדיתא וכו' הרי דמותר להמית ב"ח משום רפואה ולא חיישינן לבל תשחית וצער ב"ח אפילו ספק רפואה מותר כל שיש בו צורך בני אדם כל תשחית דגופו עדיף דהא אפילו משום פיקוח נפש מחללינן שבת וכ"ש בזה וגדולה מזו מצינו פ"ק דע"ז דף י"ג ע"ב במתני' להדי' אסור למכור להם תרנגול לבן בזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו וכו' הרי דמותר לקטוע לבעל חי שהוא צער גדול משום ריווח כל שהוא כדי למכור לו תרנגול לבן קצת ביוקר וכן מבואר שם דף למ"ד ע"ב דמותר ליתן לחתול דידיה משקים מגולים אע"פ שמכחישינן אותו וכ"כ התוס' בב"ק דף קט"ו עכ"ל ע"ש הרי דכל כה"ג אין חשש איסור כלל ותמה אני על כל גדולי אחרונים שלא הרגישו כלל בראיות הללו ואל תשיביני דאיך אפשר לומר דהיכא דאיכא שום צורך בני אדם הן לרפואה או להנאת ממון אין בו משום איסור כל תשחית או צער ב"ח הרי להדיא איתא בחולין פ"ק דף ז' ע"ב דר"פ בן יאיר אתרמי דעאל בפתחי דרבי דהוי קיימי ביה כודניית' חוורת' אמר מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו שמעי' נפק לאפי'

א"ל מזיבנא להו א"ל לפני עור לא תתן מכשול מפקרנא להו מפשת היזקא עקרנא להו איכא צער ב"ח קטלינא איכא הרי דאף לצורך מצוה שלא לקיים להשים דמים בביתו אפ"ה קאמ' דאסור משו' בל תשחית וצער ב"ח אי משום הא לא תברא דהא בלא"ה קשה למה לא קאמר אסגור אותם בחדר סגור ומסוגר בענין שא"א להיזקו עוד וכיוצא בזה לקשור אותם בשלשלאות של ברזל דא"צ כלל לעבור אבל תשחית וצער ב"ח אלא צ"ל דר' הבין מדברי ר"פ בן יאיר שלא רצה לסעוד אצלו בשביל שכבר עבר ושם דמים בביתו אע"פ שהי' צריך להם לאיזה צורך דבר מ"מ היה לו למנוע המזיק ממלאך המות שבביתו לכך אמר ואני אסעוד אצלו וע"כ הי' רוצה לעשות על זה תשובת המשקל על מה שכבר עבר אף שהי' לו בהם צורך למכרם ולהעבירם מביתו ור"פ מאס ולא רצה בתשובה כזו כיון שיש בהם חשש איסור ואפשר לקשרם בשלשלאות או לסגרם אך שאין זה תשובה שלמה לכן לא הי' רוצה לסעוד אצלו מפני חסידתו אבל ודאי להלכה למעשה נ"ל ברור כמ"ש דאין חשש איסור דבל תשחית או צער ב"ח כל שיש לו צורך בו ומותר לעשות אפילו לכתחלה אף שסיים רמ"א שם בא"ה ס"ס ה' במריטת נוצת שהעולם נמנעים משום אכזריות היינו דוקא במריטת נוצה שעושה מעשה בידים והעוף מרגיש מאוד הצער בשעת כל מריטה ומריטה משא"כ בנדון שלפנינו של השואל שאינה מרגשת כלל צער בשעת אכילה ושתייה זאת רקשאח"כ גורמות חולי ומכאוב והוא לרפואת אדם נ"ל פשוט דאין כאן חשש איסור אפילו ממדות חסידות נ"ל הק' יעקב: שאלה עב מת"ח א' ירא וחרד על דבר ה' תמה תמה אקרא על מה שראיתי באיזה קהלות ששוחטין אצל עכו"ם בהמה של עכו"ם ע"י חותם כדינו הלא מבואר בש"ס להדיא פ"ר ישמעאל ובי"ד סי' קל"א דאם היין הוא של עכו"ם ולא כתב לו התקבלתי לא מהני אפי' חות' בתוך חות' עד שיה' הישראל יושב ומשמ' ועל אחת כמה וכמה שיש להחמיר בבשר דהוא חשש איסור נבילה דאורייתא עכ"ל השואל: תשובה הנה שמעתי שכן נהגו בכל הקהלות שהטבחים עכו"ם ולא שמעתי פקפוק מעולם וכדי ליישב מנהגן של ישראל נ"ל דלא דמי ליינ נסך מתרי טעמי חדא דהא מבואר בש"ס ופוסקים דלא חיישינן שמא החליף אלא היכא דנהנה בחליפין כמ"ש תוספות פ"ק דע"ז דף י"ב וכן הסכמת כל הפוסקים כמבואר בטי"ד סימן קי"ח ובספרי מנחת יעקב כלל ל"ב ס"ק ג' אכן ביין משום חיבת ניסוך יש לחוש שנגע אע"ג דלית ליה הנאה כלל בדבר וכ"כ הרב בהג"ה בש"ע סימן קי"ח סעיף ב' וע"ש וא"כ בבשר שהוא של טבח עכו"ם מאי איכא למיחש שיחליף בשר נבילה עם בשר שומן ששחט כבר הא היהודי הקונה יראה שאין הבשר שומן כל כך לא יתן לו יותר משויה או לא יקח אותו כלל וא"כ מה ירויח בזיופא זאת ועוד אחרת בו דקי"ל דמותר לקנות מהתגר אפילו דבר שיש חשש איסור דאורייתא כמבואר בי"ד ובספרי מ"י כלל ל"ב ס"ק מ"ו ושכן דעת רוב פוסקים ראשונים ואחרונים ותו נ"ל צד היתר ממה שפסק להדיא בטי"ד סימן קל"א סעיף ב' דהיכא דטרח נכרי והוציא הוצאות לא חיישינן שיטרח לזייף ולאבד גם זו שטרח והניח לשחוט ע"י הוצאות ומשלה העור במקום שחיטה לא חיישינן שיטרח לזייף ולאבד הנ"ל כנ"ל הק' יעקב: שאלה עג יורה של נכרי שעשה בו יין שרף מיין נסך כיצד יכשיר אותו ישראל שמותר להשתמש בו אח"כ ישראל: תשובה הנה לכאורה הי' נראה דאין לו תקנה ע"י הגעלה וכמ"ש הלבוש בא"ח סי' תנ"א סעי' ד"א וז"ל החביות ונודות שמחזיקין בו תמיד יין

שרף שלנו שעושים משעורים ומכניסין אותן בהן לקיום חוש טעמינו מרגיש וגם הריח יגיד דגורע מבית חרוסת ושאר שחמוצו קשה ואין מפיגין טעמן וריחן אפי' במים רותחין כמה פעמים דאין מועיל להם לא עירווי ולא הגעלה נ"ל עכ"ל וכ"פ הט"ז שם ס"ק ק"ז והמ"א שם ס"ק מ"ם וכ"ש ביורה שנבלע בו ע"י רתיחת האור כן ה"ל נראה לכאורה אבל כאשר ירדתי אל העיון ראיתי שאין רא"י משם כלל דדוקא התם משום חומרא דחמץ שהוא במשהו מחמרינן משא"כ לענין יין נסך דמהכי ביה הגעלה גם היין שרף שממנו לא גרע דאין הנאסר יכול לאסור יותר מבאיסור עצמו וגדולה מזו ראיתי שכתב גיסי הגאון בעל אלי' זוטא בא"ח סי' תנ"א ס"ק כ"ד וז"ל מ"ש המ"ב ס"ס דחביות של י"נ צריך שבירה נ"ל דוקא תוך הפסח אבל אחר הפסח מותר ע"י העגלה או עירווי עכ"ל ועוד נ"ל דאחר מע"ל שנ"ט לפגם אינו אוסר דיעבד אחר פסח אפי' בלי עירווי והעגלה וכן בכלי של י"ש מיי"נ דכל השנ' אע"ג דקי"ל דביי"נ לא אמרינן כלל דנ"ט לפגם וכדאי להדי' בי"ד סי' קל"ז סעי' א' בהג"ה מ"מ יין שרף שאני דנעשה לפגם כיון שנשתנה ע"י רתיחת האור והוא רק זיעה הוי כשאר משקה ונעשה לפגם וכן מצאתי ראיתי בתשובת פרח מטה אהרן חלק א' סי' נ"ז שכתב וז"ל דוקא ביין אמרינן דנ"ט לשבח אחר מע"ל משא"כ אר"קי שהוא יין שרף דומה לשאר משקה וג"כ נ"ט לפגם אחר מע"ל ע"ש וכן נ"ל קצת ראייה מהתוס' בפסחים דף מ"ד ע"ב דגרסינן שם ור"ע טעם כעיקר מנ"ל וקאמ' דיליף מגיעולי נכרים גיעולי נכרים לאו טעמא הוא ואסור ה"נ ל"ש ורבנן גיעולי נכרים חידוש הוא דהא כל נ"ט לפגם מותר וכתבו התוס' וז"ל יליף מגיעולי נכרים הקשה הר' יוסף איך יליף ר"ע טעם כעיקר בנזיר מגיעולי נכרים הא נזיר קיל מכל איסורי' שבתור' שאין איסורו איסור עולם ויש היתר לאיסורו ותיירץ במדין נמי היתה בלועת ביין ואסור' לנזיר עכ"ל וכה"ג תירצו תוס' במס' נזיר דף ל"ז ריש ע"ב אלא ששם הקושיא בתוס' בענין אחר ע"ש והוא תמוה ואולי הוא טעות הדפוס וקשה לכאורה על תירוץ התוס' דנלמד כיון דקי"ל דביי'.

אין חילוק בין כלי ב"י או אינו ב"י דלעולם נ"ט לשבח בכלים אא"כ מיושן י"ב חדש וכדאי להדיא בש"ס ומוסכם מהפוסקים כמבואר בי"ד ריש סי' קל"ז ועיין בש"כ סי' קל"ו וא"כ לפי תירוץ התוס' דנלמד מכלי מדין הבלועים מיי"נ וא"כ איך קאמר הש"ס חידוש הוא דהא נ"ט לפגם שרי הא ביי"נ ליכא פגם כלל אלא ודאי צ"ל דגיעולי נכרים שנבלע ע"י רתיחת האור כדכתי' בקרא כל אשר יבא באש וגו' עי"ז שוב נ"ט לפגם כמו שאר כל משקים וכדעת התשובה הנ"ל אף שראיתי במ"א בא"ח סי' תנ"א ס"ק מ"ם סיים בזה"ל ומשמע בת"ה שם שחביות של יין שרף אע"פ שאינו בן יומו אסור הכל דעינינו רואות דנ"ט לשבח הוא וכמ"ש בי"ד סי' קל"ז לגבי יין ע"ש עכ"ל המ"א ובאמת בת"ה לא ראיתי שם שום משמעות בדבריו רק ביין עצמו ולא ביין שרף הבא מזיעתו והמ"א עצמו בסי' תמ"ז ס"ק כ"ה נרא' שמסתפק בדבר זהו הניח בצ"ע ואין ספיקו מוציא מידי ודאי של תשוב' פרח מ"א ואף דיש מקום לחלק ולומר דהמ"א בסי' תמ"ז לא מיירי מיין שרף הנעשה מיי"נ לכן כתב הדבר בלשון ספק משא"כ בסי' תנ"א דמיירו ב"ש שנעשה מיי"נ מ"מ המקור דין מת"ה שכתב שם אין רא"י כלל ועיק' כדעת התשובה ויש להם רא"י מהתוס' והכלל יוצא מדברינו אלה דכלים אלו יש להם תקנה ע"י הגעלה גם הקנים שבו ע"י אבנים מלובנין ומים רותחין כנ"ל הק' יעקב: שאלה עד

עכו"ם אחד שנתן ישראל מתנה דגים מעושנים אם יש חשש איסור משום שידוע שעישן אותם ע"ג כירה שלו שמבשל בו כל מאכליו עוד נשאלתי אחד ששלח ע"י עכו"ם שומן מהותך כמו חצי מדה דרך רחוב היהודים מקום מעבר לרבים אם יש לאסור או לא: תשובה לכאורה נראה פשוט דאין כאן חשש איסור וכן אנו קונים בכל יום מיני דגים מעושנים שקורין בל"א פי"קונג ואוכלין אותם וכן דבר המעושנין אצל הישראל ג"כ יש חשש זה שנתעשן בשר ע"ג בישול חלב וכן מבואר בפסקי מהרא"י סי' ק"ג כיון שאין היד סולדת בזיעה וכן הובא בש"ע סי' צ"ב סעי' ח' בהג"ה אע"ג דיש מקום לחלק די"ל דוקא הישראל בזה נזהר לאפרושי מאיסורא משא"כ ליקח מיד עכו"ם שמבשל תמיד אסורי ע"ג כירה שלו והא דקונים הדגים קטנים שקורין פי"קונג שהם מעושנים י"ל דמסתמא התגר יש לו מקום מיוחד לעשן כל כך הרבה משא"כ בעכו"ם בעה"ב שמעשן ע"ג כירה שלו מ"מ יש קצת ראי' מהא דאיתא בירושלמי ריש פ' הנודר מן המבושל דהמעושן ביד עכו"ם אין בו משום בישול עכו"ם וכן הסכמת הפוסקים כדאיתא ברמב"ם סוף פי"ז מהמ"א ובי"ד סימן קי"ג ולא הזכירו כלל האיסור משום שעולה העישון והזיעה ממאכליהם דאין מחזקין איסור גם עכו"ם אנקייתא קפדי שלא לעשן כ"כ קרוב לתבשיליהן שיעלה הזיעה מהתבשיל ומ"מ כדי להרחיק את האדם מריח אסור נכון להחמיר כי יש לחוש שתלה אותו לעשן עם בשר אחר או דגי' טמאים ונגע באיסור שלהם גופו אע"ג דאין מחזיקין איסור מ"מ למיחש מיהו בעי לכתחלה להדיחם ג' פעמים בשלש מימות מחולפים וכה"ג מבואר בא"ח סימן תמ"ז גבי בשר יבש בפסח ע"ש מ"מ דיעבד אין כאן חשש איסור וע"ד השומן מהותך לכאורה הי' נראה לי להתיר אף אם שהה הנכרי כ"כ שהי' יכול להחליף וכמ"ש הט"י ובש"ע סימן קי"ח סעיף כ"ז והוא מהרשב"א דבמקום מעבר לרבים מותר דיעבד שמתיירא שמא יראנו הישראל או א' מהעוברים ויתפס כגנב וכדקאמר בש"ס בין גיתות שנו שרבים מצוים שם מ"מ יש לדחות דדוקא התם בחביות דהוא דבר מסוים ונתפס עליו כגנב משא"כ בדבר שאינו מסוים ודבר מועט כגון זו ועפ"ז יש ליישב דעת הר"ר יונה באגרת התשובה שאינו חולק עם הרשב"א וס"ל להר"ר יונה דבזה מודה הרשב"א כיון שלא הוי דבר מסוים כמו חביות אך הב"י ורמ"א נ"ל דלא ס"ל כוותיה וס"ל דאף המחבת הוי כדבר מסוים אבל בנדון זה שהוא דבר מועט ודאי לא נתפשה עליו כגנב שיכולה להתנצל ולומר שנמשך לה מעט ממנה וחזרה למלאותה והואיל שעשה בפשיעה לשלוח בלא שמיר' ראוי לאסור נ"ל הק' יעקב: שאלה עה מרופא מומחה על חולה אחד שחלה את חליו שקרוב למות בו וכל הרופאים אומדין שודאי ימות תוך יום או יומים אך שאומדין שיש עוד רפואה אחת שאפשר שיתרפא מחוליו וגם אפשר להיפך שאם יקח רפואה זו אם אינו תצליח ח"ו ימות מיד תוך שעה או שתים אי מותר לעשות רפואה זו או חיישינן לחיי שעה ושב אל תעשה עדיף: תשובה הואיל שדין זה הוא דיני נפשות ממש וצריך להיות מתון מאוד בשאלה כזו מש"ס ופוסקים בשבע חקירות ובדיקו' כי כל המאבד נפש א' מישראל וכו' וכן להיפך המקיים נפש א' כאלו קיים עולם מלא ולכאורה הי' נראה דשב ואל תעש' עדיף כי חיישינן לחיי שעה אפי' מי שכבר הוא גוס' ממש וכדאית' באבל רבתי בפ"ק דמה"ט אין קושרין את לחייו וכו' ואין פוקקין וכו' ואין שומטין את הכר מתחתיו מפני שמקרב את מיתתו וכתב הרמב"ם פ"ה מה' אבל דהמעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך

דמים וכן מוסכם מכל הפוסקים וכמבואר בי"ד ובש"ע סי' של"ט וכה"ג קי"ל דמותר לחלל שבת משום חיי שעה כאשר הארכת על זה בתשובתי ש"י חלק ראשון בסי' י"ג יע"ש איברא כאשר ירדתי אל העיון נראה דשפיר דמי דודאי היכא דיש חשש שמקרב מיתתו ולא עושה כן כדי לרפא אותו לגמרי זה ודאי הוי כשופך דמים וחיישינן לחיי שעה כמבואר בש"ס ופוסקים כנ"ל ברם אם אפשר שע"י רפואה זו שנותן לו יתרפא לגמרי מחליו ודאי לא חיישינן לחיי שעה וראי' ברורה לחילוק זה מסוגי' דש"ס פ' אין מעמידין דף ק"ז ע"ב אמר רב חסדא אמר רב יוחנן ספק חי ספק מת אין מתרפאין פרש"י משום דודאי קטיל ומוטב שיניח אולי יחיה ודאי מת מתרפאין מהן פרש"י דמאי עביד ליה הלא בלא"ה ימות ושמא ירפאנו הנכרי ע"כ ומקשה הש"ס והאיכא חיי שעה לחיי שעה לא חיישינן וכתב התוס' שם וז"ל והא דאמר' ביומא מפקחין עליו את הגל אלמא חיישינן לחיי שעה דאיכא למימר דהכא והתם עבדינן לטובתו דהתם אם לא תחוש ימות והכא אם תחוש ולא יתרפא מהן ודאי ימות וכאן שבקינן הודאי למעבד הספק עכ"ל וכ"כ להדי' בספר תורת אדם להרמב"ן דף י"א ע"ד ע"ש וז"ל לחיי שעה לא חיישינן פ"י לספיקא דחיי שעה מקמי דאפשר דחי טובא לא חיישינן עכ"ל וכל זה הוא הסכמת הפוסקים כדאיתא ברמב"ם פ"ב מה' רוצח ובטי"ד סימן קנ"ה א"כ ג"כ בנדון זה כיון שודאי ימות מניחין הודאי ותופסין הספק אולי יתרפא ומ"מ אין לעשות הרופא כפשוטו כן רק צריך להיות מתון מאוד בדבר לפקח עם רופאין מומחין שבעיר ע"פ רוב דיעות דהיינו רובא דמינכר שהוא כפל לפי שיש לחוש לקלי דעת ע"כ יעשה ע"כ רוב דעות הרופאים והסכמת החכם שבעיר כנ"ל הקטן יעקב שאלה עו מא' מתלמודים וז"ל בהיותו חוזר על לימודי בש"ע י"ד סימן קס"ט סעיף י"ג ראיתי לכאורה דבר תמוה מ"ש בש"ע סעיף הנ"ל וז"ל ואם עשה כן ובשעת פדיה אומר השליח לא אמרתילך אמת תחלה אלא שלי הוי ואמר המלוה אינו מאמינך אבל חושש אני לדבריך ואיני רוצה לקבל ממך המעות וכשיבוא הגוי ויתן לי את המעות אתן לו משכונו אפילו אם ירצה לישיב אינו נאמן ואפילו מעידין שהוא של ישראל לא מהני כיון שהודה תחלה שאינו שלו וכתב רמ"א שם בהג"ה וכ"ש דשבועת לזה לא מהני ב"י בשם תשובת אשכנזית עכ"ל הג"ה ולא ידעתי מה חידש בזה רמ"א בהג"ה יותר ממה שכתב המחבר עצמו דהא להדיא מבואר תוך דבריו דאפילו אם ירצה לישיב אינו נאמן עכ"ל השואל: תשובה על מה שהקשת לשאול בביאור לשון הש"ע בי"ד סימן קס"ט בהג"ה סעיף י"ג הוא לכאורה דבר תמוה והאחרונים לא הרגישו בזה כלל רק בספר בית הלל לי"ד כתב וז"ל ובזה מיושב מ"ש מהר"מ בהג"ה אחר זה וכ"ש דשבועת לזה וכו' אפשר דהרגיש בקושיא זו אך באמת בישבו אינו מיושב על נכון כלל ע"ש גם עיקר ישובו שם מדמקשה שם על עיקר הדין שפסק בתשובת הרא"ש דאפילו עדים מעידים שהיא שלו נאמן נגד העדים כמו האומר לא לויתי הוי כאומר לא פרעתי ונאמן אפילו נגד העדים שאמרו שפרעו ומקש' מ"ש מהא דמבואר בי"ד סימן א' סעיף י"ג בשוחט בהמה לעכו"ם בפני עדים וכשבא ישראל ליקח ממנו אמר אל תקנה כי לא שחטתי אינו נאמן נגד העדים ותוצתי דשאני התם דמלוה ג"כ מכחיש העדים ואמר שלא נתפרעתי להכי אינו נאמן העדים אבל גבי שוחט לפני עדים אין שו' אדם מסייע והוא תירוץ נכון עכ"ל ב"ה ולע"ד אין זה נכון כלל דמה צורך ומה יועיל סיועת המלוה שהוא סיוע שאין בו ממש כל מלוה

יאמר כן לטובתו ובגמרא ופוסקים אינם תולין הדבר בדברי המלוה רק שהודאת הלוה כמאה עדים דמי ומה צורך תו למסייע אבל באמת הקושיא מעיקרא ליתא ולק"מ דדוקא הודאת בעל דין שמחייב עצמו באיזה דבר בהא אמרינן כמאה עדים דמי כגון בזה שאמר לא לויתי דהוי כאומר לא פרעתי ונאמן וכן בזה שאומר שהיא של גוי ורוצה לחייב עצמו ברבית לכן הוא נאמן אפילו נגד עדים משא"כ בשוחט שאמר על בהמת של גוי שלא שחט אותו ולא קמחייב עצמו כלום ודאי דאינו נאמן נגד עדים ודוק שהוא חילוק ברור ואין כאן קושיא כלל ועל עיקר קושייתך בדברי רמ"א נ"ל דלק"מ אחרי שנדקדק בדברי הש"ע ומקור הדינים הוא מטור שם שכתב וז"ל כמו בש"ע וסיים ואם עשה כן ובשעת פדיה אומר וכו' וכתב הב"י דמקור הדין הוא מתשובת הרא"ש וכו' ואח"כ כתב ובתשובת אשכנזית מצאתי ואפי' הוא רוצה לישב' שאינו נאמן וכו' ע"כ ע"ש גם על הב"י קשה כה"ג מה חידש בתשובה זו יותר ממ"ש הטור עצמו להדיא אכן כאשר ירדתי לדקדק בלשון הטור והש"ע שכתב וז"ל ובשעת פדיה אומר השליח לא אמרתי לך אמת וכו' יאמר המלוה אינו מאמינך אלא לדבריך ראשונים אני מאמין אבל חושש אני לדבריך ואינו רוצה וכו' אתן לו משכונו ואפילו אם ירצה לישבע אינו נאמן ואפי' אם עדים מעידים שהוא של ישראל ע"כ קשה דלמא בבבא ראשונה לא כתב אפי' אם ירצה לישבע שהוא של ישראל וגבי אפי' עדים כתב שהוא של ישראל ותו דה"ל למתני הכל בבבא חדא אפי' אם ירצה לישבע או עדים שהוא של ישראל אינו נאמן אלא כוונתו הא דאם ירצה לישבע כלומר שחזר מדברים שניים ורוצה לישבע שהוא של עכו"ם.

אינו נאמן וחושש לדברי שניים ואינו רוצה לקבל ממנו המעות רבית ואח"כ כתב אפי' עדים מעידים שהוא של ישראל לא מהני וא"כ שפיר כתב רמ"א וכו"ש אם נשבע לזה שהוא שלו דלא מהני כל זה דבר פשוט בדברי הש"ע ורמ"א: הק' כאש"ע יעקב: שאלה עז מתלמידי א' ותיק מלא עתיק ראיתי חדשי מקרוב בא מורה הוראה לנשי' האחד אף שאין בעלה בעיר צריכה לילך לטבול לאחר עת ספירתה ומשום חשש סכנה לוקחים אצלם תינוק ומניחים במטה תחת הכרים שלהם סכין אי שפיר עבדי וכה"ג מקילין מצד אחר ליולדת ומפלת להקל כדעת ט"ז בסי' קצ"ד ביולדת זכר לטבול קודם ארבעים ובנקבה קודם שמונים נגד המנהג שנהגו פה ע"פ הוראה מימי' ושני' קדמוניות: תשובה אהו' תלמידי ידידי נפשי הנה ידוע לך מ"ש בספרי חק יעקב סי' תפ"ט סק"א בענין חידושי מנהגי' נגד הקדמוני' כי כל המשנה ידו על התחתונה ובאמת אין זה רבותא כי בכל דין ודין שנתרבה הספרים יש מיימינים ם ויש משמאילים והמורים יודעים לבחור טוב וחלילה לשנות ממנהג שנהגו מקדם במקומך אל תנח וזהו בדבר הנשים שילכו לבית הטבילה אף שאין בעלה בעיר כלל כבר תפסו כל גדולי אחרונים כדברי האומרים בזמן הזה טבילה בזמנה לאו מצוה אלא דוקא כשבעלה בעיר כדי שלא לבטל אפי' לילה אחת מפ"ו וכמבואר בי"ד סי' קצ"ז וכ"פ שם בש"ע וז"ל הב"י שם ואני אומר דלאו סוגין דעלמא אלא כמ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה שהרי אין לך אשה טובלת כשאין בעלה בעיר עכ"ל גם בש"ע סתם המחבר גם רמ"א סתם כמ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה וכ"פ הט"ז ס"ק ב' וגם הש"כ כתב כן ס"ק ג' וז"ל כבר ברור דקי"ל טבילה בזמנה בזמן הזה לאו מצוה היא כמ"ש כל הפוסקים ולכך אין הנשים טובלת כלל בזמן הזה כשאין בעלה בעיר וכן אלמנות ובתולות שהן נדות אינו טובלת כלל בזמן עכ"ל וכן מבואר

בשו"ת מהר"מ מלובלין סימן נ"ג ושו"ת הרדב"ז חלק א' סימן כ"ז ועיין בספרי חק יעקב סימן תפ"ט ס"ק ו' ובספרי מנחת יעקב בה"ב סימן קצ"ז וכיון שכן הסכמת כל גדולי האחרונים כדעת ר"ת וסייעתו שאנו נמשכין אחריהם דטבילה בזמן לאו מצוה ודאי אין לזוז מדבריהם ולתפש מחדש מנהג אשר לא שערום אבותינו ואם יאמר האומר מה בכך הרוצה להחמיר יחמיר זה אינו כיון דהם עצמם אמרו שיש חשש סכנה לטבול אם אין בעלה בעיר משום חשש דיבוק רוח הטומאה ומזיקין שמה"ט מניחין אצלם תינוק וסכין תחת הכרים דקי"ל חמירא סכנתא מאיסורא ופירוקא לסכנתא כאשר שמענו שאירע כן כמה פעמים ועיין בשו"ת מהר"ם מלובלין סימן קט"ז לכן אין לשנות כלל וע"ד טבילת היולדת הנה ודאי דעת רמ"א שפתיו ברור מללו בסימן קצ"ד מקום שאין מנהג להחמיר אבל במקום שנפשט המנהג להחמיר במקום שקבוע מנהג זה גם הט"ז כתב שאין להקל במקום שמנהג קבוע להחמיר וכן ראיתי ממורי ורבותי הגאוני' הקדמונים בק"ק פראג שהנהגו כן מנהג לקבוע להחמיר בזה בלי פקפוק כלל ושמעתי שנותנים טעם חדש לחומרא זו שנהגו כן לפי שראו שהדורות מתמעטין והולכין בכח גבורתם ויש לחוש אם תמהר לילך לבית הטבילה אחר לידתן אולי תחזור ותתעבר וכן אין ללידה עוד ותתעבר ותמות ומה"ט כתבו המפרשי' דמש"ה צותה התורה ימי טומאת נקיבה יותר מימי טומאת יולדת זכר כיון שיולדת נקיבה מכחשת יותר מיולדת זכר לכן החמירו בדורו' האחרונים כל כך ואין לזוז מדבריהם במקום שנהגו להחמיר והמיקל בזה נגד המנהג לא יפה עשה כנ"ל הק' יעקב: שאלה עח אשר נשאלתי מרב א' וזאת אשר השבתי לו וז"ל שאלתו שאלת חכם כשואל מדעת רוח טהרה יש בו ואף גם דטרידנא טובא כעת וכי קאי בהאי מסכתא בסוגיא דב"מ שהוא מקצוע בתורה מ"מ לכבודו פניתי מכל עסקים שלא להשיב פניו ריקם וכאשר תהיתי על קנקן שאלתו ראיתי שהוא קן סתימה ואינו מפורשה כל צורכה וז"ל אשה אחת ילדה בת שנה צעקה במר נפשה על שאירע לה כמה פעמים מקרה בלתי טהור לראות דם מחמת תשמיש ובאשר שהיא רכה בשנים ועדיין לא קבעתה וסת לראות לזמנים שווים רק לאחר שראת' בפעם ראשון ראתה מחמת תשמיש לשלש' חדשים ואח"כ לשני חדשים ואח"כ לחמשה שבועות ואח"כ לחדש ואח"כ נתעברה ובחדש ג' לעיבורה ראתה מחמת תשמיש וכן ראתה ספק בחדש הששי או השביעי וכן ראתה בחדש השמיני ובחדש התשיעי ולא הספיקה לטבול עד שילדה נקיבה ואלו ד' פעמים שראתה מחמת תשמיש לא היו לזמנים שווים והראיה היותר קרוב היתה שמנה ימים אחר טבילתה והשלשה ראיות אחרים היו מרוחקים הרבה מטבילתה ועכ"פ לא הושווה ראייתה ואחר הלידה טבלה ליי"ג שבועות וג' ימים דהיינו הלידה היה ביום א' והטבילה היתה אורת' דיום ג' נגהי דיום ד' אחר י"א שבועות וראתה דם מחמת תשמיש ג"פ רצופים דהיינו כל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילתה ובפעם ראשון ראתה יותר מפעם שני שקנחה הרבה פעם זא"ז ומצאה בכל פעם שפע דם על המפה ובפעם הג' לא ראתה כל כך ואפילו פחות מפעם שני ואחר שנעשה כל המעשים האלה נקטא נפשה לשאול למצוא תרופה למכתה והנה חקרתי ושאלתי אותה אם אינה מרגשת כאב באותו מקום או אם אינה יודעת מאיזה צד הדם בא ושתבדוק את עצמה ולחזור על כל הצדדים לראות מאין יוצא הדמים באשר שאמרה שלא שמה לבה לזה עד עתה וכן עשתה למחרתו שבדקה וחזרה בכל הצדדים וחזורים וסדקים ולא

מצאה שום דבר רק לצד אחוריים סמוך לכרכשא הרגישה כמין יבלת ודחקה באצבעה העד ע"ג ומצאה דם על העד את זה עשתה כמה פעמים זא"ז ובכל פעם מצאה דם באותו מקום ובאותו צד ולא לזולתו וכן נבדקה ע"י נשים אחרים וראו בגופה כעין גיד שמזיע באותו מקום ובאותו צד שאמרה האשה מצאתה עליו דם אבל אינה מרגשת שם כאב אף כשמשמשה שם ומעכה באצבעתה שם עכ"ל תוכן השאלה והנה תחלת דברי פיהו בחדש השלישי וכו' עד ובחדש התשיעי משמע מדבריו שהיו ד' ראיות מחמת תשמיש רצופין בלא הפסקת ביאת טהר' בינתי' דהא אם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת לתשמיש זה שלא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת כמבואר להדיא בש"ע סימן קפ"ז סעיף יו"ד בהג"ה לפ"ז לא ידעתי מ"ש מכ"ת ואלו ד' פעמים שראתה מחמת תשמיש לא היו לזמנים שווים מה בכך שלא היו שווים או הלא הוחזקה ד' פעמים לרואה דם מחמת תשמיש שאסורה לשמש לכל הדיעות ואיך שגג בזה גם מ"ש מכ"ת בלשונו והראי' היותר קרוב לטבילתה וכו' הרי עדיין לא הזכיר כלום מראייתה אחר טבילתה גם מ"ש מכ"ת ושלש ראיות אחרות עד ל"א שבועות וכו' ודאי א"כ הוא מצטרפין שלשה ביאות שאחר לידתה וטבילתה עם ד' ביאות ראשונות והיא הוחזקה ז' פעמים לרואה דם מחמת תשמיש אם לא היה ביאת היתר בינתיים גם מ"ש מכ"ת בתוך שאלתו שבדקה וחזרה על כל הצדדין בחורין ובסדקין ולא מצא' שום דבר רק סמוך לכרכשא הרגישה כמין יבלת ודחקה באצבעה העד ע"ג ומצאה דם על העד וכו' ובכל פעם מצאה דם באותו מקום ולא לזולתו וכן ראו הנשים וכו' אבל אינה מרגשת כאב אף כשדחקה באצבעותיה עכ"ל גם בזה דבריו סתומים דודאי אם היתה מכה שכאב לה ודאי נאמנת האשה לומר מכה יש לי באותו מקום שהדם יוצא אפ"י אם המכה הוא במקור עצמו שמשם נובע דם אפ"ה טהורה היא ותלינן בדם מכתה ובפרט שגם הנשים מעידין כן כמבואר בספרי תורת שלמים סי' קפ"ז ס"ק ט"ו וכן מבואר בתשובת מהר"ם מלובלין ובב"ח ובתשובת צ"צ סימן פ"ו יע"ש אך מכ"ת כתב אינה מרגשת כאב כלל רק שראו כעין גיד שמזיע באותו צד הנה בודאי אם הדם באה מן הצדדים ולא במקום המקור מקום שהשמש דש שם ודאי טהורה בכל ענין ועדיף מבדיקת שפופרת דהרי לכך בודקין בשפופרת ע"י מכחול כדי לראות אם הדם באה מן הצדדים והי' טהורה אך מלשון מ"כ שכתב בכל פעם מצאה דם באותו מקום משמע שהדם בא מן המקור עצמו א"כ נראה שפתחה פתוח ושופעת דם תמיד באותו מקור מהחזר שבאה הדם טמא מזיע דרך הגיד וא"כ ח"ו אין למכת' תרופהכיון שכן נראה עין בעין ע"כ יפרש לי מר תוכן שאלתו גם מ"ש מכ"ת תוך תשובתו והנה אף אלו לא הי' נראה וניכר שהדם מן הצדדים אע"פ היתה האשה הנ"ל עדיין מוחזקת ברואה דם מחמת תשמיש לא מבעי' לבעל הלכות גדולות וכו' אלא אפ"י להרא"ש וסמ"ג וכו' ולפע"ד אף לדעת ה"ג אינו כן דבדף פ"ו ע"ב כתב וז"ל היושבת על דם טהור אסורה לשמש וכמה אמר רבא עונה דהיכי דיתבת שלשים ושלשה לזכר וששים וששה לנקיבה ימי טהרה נינהו כד מטא לילי תלתין וארבע או דשיתין ושבעה אסור לה לשמושי ואע"ג דלא קא חזיא כיון שהשלימו לה ימי טהרה דאורייתא ועיילי לה ימי טומאה הוי לה כתחלת נדה ומבעי' לה למיפרש חזא עונה כנגדה עכ"ל הרי דלא כתב דיהוי כשעת ווסתה רק דהוי כתחלת נדה לפרושי עונה אחת אבל לא כשעת ווסתה ממש ואפשר דג"כ כוונתו רק כטעם הרא"ש כי בודאי לא יחלוק על מה דאמרינן בש"ס

והסכמת רוב הפוסקים סימן קפ"ט דמעובר' ומניקה כל כ"ד חדש הרי הן בחזקת מסולקת דמי' ואינו קובעת בהם וסת ולא כתבו לחלק דביום פ"א קובעת וסת אלא ודאי דאין לחלק וגם אף אם נאמר שדעת בעל הלכות גדולות כן הוא מ"מ כל הפוסקים חולקין עליו מכמה סוגיות הש"ס כמ"ש בספר בעל הנפש להראב"ד בשער הוס' דף נ"ח ע"א וגם כל הפוסקי' הכריעו דלא כוותי' יע"ש בט"ז סי' קפ"ד ס"ק ב' שסיי' לית מאן דחש לה וכן מדברי הש"כ משמ' שהוא חומר' בעלמ' יע"ש וכן מבואר להדיא מדברי הש"כ סי' ס"ק ל"א שכ' דדוקא ראתה לאחר ל"ג לזכר וס"ו לנקיבה משמע דאפי' בליל מ"א ובליל פ"א לא מיקרי רואה דם מחמת תשמיש ולא כמו שעלה על דעת כ"ת גם מעיקר' דדינא פירכא כיון שמצוין אצל כ"ת וסביבותיה רופאים מומחין ע"כ מן הראוי לווכח בדבר כזו עם הרופאים וכה"ג מצינו חכמים ראשונים וכדאי' שאלו לרופאים וכו' וכן עשיתי מעשה כמה פעמים לישא וליתן עם הרופאי' וכמבואר בתשובתי ש"י חלק א' סי' ס"ה וס"ו גם בחלק ב' סי' נ"ח וע"ד הקושי' שהקשה כ"ת על ספרי תורת השלמים על מה שפסקתי שם דבעינן ג' ראיות בלי צירוף ראיה ראשונה שהוא נגד דברי רמ"א סעי' יו"ד בהג"ה שם לא ידעתי למה הביא ממרחק לחמו מסעי' יו"ד הלא באותו סעי' עצמו כתב רמ"א להדיא בהג"ה לכן כל שרואה ג' פעמים סמוך לתשמיש מקרי לדידן מחמת תשמיש ונאסרה על בעלה עכ"ל ולא העתקתי דבריו שם שהרי מבוארים שם במקומו אבל באמת אין מדבריו שום סתירה לדברי דודאי הוא כא' מן הפוסקים דסוברים הכי אבל הטור והמחבר וספר בעל הנפש להראב"ד תופסין עיקר כמשמעות הש"ס וכיון דקי"ל כהראב"ד מדינא דא"צ שום בדיקה אפי' אין לה וסת רק שנהגו להחמיר בקצת מקומות וכן הכריע הש"כ עצמו בסי' קפ"ו ע"ב הכרעתי ג"כ כוותיה להקל בזה שאינה נקראת רואה דם מחמת תשמיש ושאינה נאסרת עד אחר ד' פעמים והוא ברור ואחר שיחקו' מכ"ת אצל הרופאים וכיר שאלתו אזי אשיב תשובה שלימה כאשר יורני מן השמים הק' יעקב: שאלה עט אשה אחת צעקה במר נפשה לעשות שלום בינה ובין אישה כי א"א לה להטהר לבעלה כי כל אימת שבדק' עצמה היא מוצאת כמו נקודת דם כמו טיפת חרדל ובאמת יש לה מין מאכולת באותן שערות זקן התחתון דבוקין מאוד בבשר שקורין בל"א פילץ לייז וכדומה לה שמאותן מאכולת באו לה כתמים אלו אך שהיתה שואלת דבר זה למורה הוראה שבעיר וכמה פעמים טמא אותה ובאתה ודמעתה על לחיה אם יש תרופה למכתה כי אין לה שלום בית עי"ז: תשובה הנה גדול השלום ושערי דמעו' ושאר תשובה לא ננעלו להשיב להמורה ההוא הנה מה שטימא האשה הזאת עשה כתורה וכהלכה ויש לו על מה שיסמוך דהא בש"ס ערוכה היא בנדה דף י"ד וניחוש דלמא דם מאכולת היא פירש"י ולהוי ספק טמא ולא ודאי דלמא דם מאכולת הוא שהי' באותו מקום וכשבועל נדבק בו אמר ר' זירא אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת פרש"י דודאי שם אין שום מאכולת ודאי מגופא אתי וזה הוא מוסכם מכל הפוסקים וכמבואר להדי' ברמב"ם פ"ד מה' א"ב ובי"ד סי' ק"ץ ובש"ע סעי' ל"ב מ"מ מצאתי עזר ותרופה לאשה זו מצד הסברא מאחר שהיא מבררת ע"י נשים בכרי שנמצא לה הרבה מאכול' דבוקים בזקן התחתון ואין לומר אותו מקום בדוק הוא שהרי לפנינו איתרע חזקה זו וכדי שלא להכחיש דברי חז"ל נ"ל פשוט דדוקא קאמר הש"ס אותו מקום דהיינו בפנים תוך המקור הוא בדוק אצל מאכולת אבל מבחוץ תוך השערות הדבר גלוי מפורסם לכל

שמצויין בהרבה נשים ותלינן הכתמים בהם כמו בכל דבר שאפשר לתלות ואם יאמר האומר לא יהא אלא ספק אם הוא ממאכולת או מגופא מ"מ כיון שבאו הכתמים ע"י בדיקה ראוי להחמיר דדוק' בכתמים שומע'י להקל אבל לא ע"י הבדיק' וכן מבואר שם בהדי' בתוס' דף י"ד ע"א ד"ה וליחוש דלמא ע"ש גם לזה יש תקנה לבדוק בקל ולידע מאין באו כתמים אלו דהיינו שיקחו בגד פשתן לבן ויחתוך בו חתך באמצע וישים החתך של פשתן תוך סדק אותו מקום וכסה מצדדי הפשתן השערות מבחוץ ואח"כ יקח עד בדוק וישים תוך חתך הפשתן באותו מקום ויקנח בו בענין שלא יגע בשערות ואם ימצא דם על העד ודאי מגופו אתיא שהרי א"א ליגע בשערות מקום שמצוי המאכולת אבל טיפת דם שנמצא על פשתן החתוך ודאי תלינן במאכולת כיון שיש לפנינו מאכולת מצוי שם רק מה שבפנים במקור אמרינן אותו מקום בדוק הוא אבל מה שבחוץ בשערות תלינן במה שהוא לפנינו כמו דתלינן במכה ויכולה אשה שתאמר מכה יש לי באותו מקום שממנו יצא דם וכ"ש במאכולת שלפנינו וזה הוא דבר המצוי בנשים והוא בדוק ומנוסה וכן הורתי למעשה כמה פעמים בהיותי בק"ק פראג ודנתי בזה לפני רבותי וחבירי והסכימו לדברי לומר יפה דנתי יפה הורתי ע"כ ידקדק מכ"ת עוד הפעם על הוראה זו לחקור אצל הנשים אם ודאי כן הוא שיש לה באותו מקום מין מאכולת כזו אז יניח לבדוק אותה בדיקה זו כמ"ש ואזי יוכל לעשות שלום בין איש לאשתו ושלום על דייני ישראל כנ"ל הקטן יעקב: שאלה פ מהרב המופלא מהור"ר יודא מילר אב"ד במדינת דייטץ והגלילות וז"ל אשה שמצאה דם אחר תשמיש כשקנחה בעד שלה שלא בשעת וסתה אם יוכל לתלות בבעלה שיצא דם ממנו בשעת הטלת מים נמצא בכלי שהמי רגלים נוטים לאדמימות כמו הכתם שמנאה האשה בעד שלה אחר התשמיש עכ"ל השואל ודבריו סתומים ביותר וכתבתי לו שיפרש שיחתו מ"מ לכאורה אין להתלות בנדון דידן בבעלה וכמפורש בב"י בסימן ק"ץ בשם הרשב"א בתשובותיו שממנו נובע מקור דין זה וזה לשון הרשב"א דאם יצא דם מהאיש מפי האמה דתולה בבעלה ושם כתב בתשובותיו כיון דודאי איכא מכה בבעל שהוא מוצא דם אפילו שלא בשעת הטלת מים ומצאה בשעת תשמיש דודאי תלינן בו וכ"ש במסולקת דמים וכו' עכ"ל משמע להדיא דדוקא רואה מפי האמה ששם הזרע יוצא ממקום שהשתן יוצא כדאמרינן ביבמות פ' הערל איזה פצוע דכה האי עובדא דהוי בפומבדיתא אסתתם גופתא דש"ז ואפיק במקום קטנים וכן בנידה שני נקבי' יש באיש א' מוציא ש"ז ואחד מוציא מי רגלים ואם היכא דלא מצינו דם רק בהטלת מים דודאי יצא ממקום שמי רגלים יוצאים ולא ממקום ש"ז וא"כ אין לתלות בבעל שיצא עם הזרע אבל אם בלא הטלת מי רגלי' לאחר תשמיש בשמקנח מוציא טיפת דם דרך פי האמה אז ודאי יש לתלות בבעלה ומוציא דם לאחר תשמיש כשמקנח וחוזר ומקנח אבל בנדון דידן שלא מצא רק בכלי שמשתיך שם נראה כמראה דם בתוך המים נראה דאין לתלות בבעלה כנ"ל לכאורה ותמהני על זאת כל האחרונים שהביאו דין זה בסתם יוצא דם מפי האמה תולין בו ולא דקדקו במקור הדין תשובת הרשב"א הגם דזה אינו קושיא כ"כ די"ל דלמא דוקא בנדון הרשב"א שם שהיתה מסולקת דמים לכך תולין בו אי משום הא לא תברא דודאי טבע לשון הרשב"א מחייבת אף בלא מסולקת רק שלא בשעת וסתה יש להתיר דהמעייין שם בצדק יראה דעיקר דין בנה בהיתר זה הואיל ומצאה דם שלא בשעת הטלת מים תיכף לאחר תשמיש כשמקנח

וחוזר ומקנח מוציא דם מפי האמה אבל צד היתר שמסולקת דמים אינו מעיקר יסוד ההיתר ואין אנו צריכין לכל צדדי ההיתר כדרכן של הפוסקים וכמ"ש בתשובת גינת וורדים ח' ט' בא"ה כלל ג' ס' צ"ד סוף דף מ"ם ע"ב דלפעמים מצטרפין הפוסקים טעמים רבים לצדדי היתר אף שאין צורך לכולם לרווחא דמילתא משא"כ בנדון דידן דלא נמצא דם רק בהטלת מים ודאי יש לאסור ותמה אני מה מאוד קצרו האחרונים בנדון זה ותמיה בטר תמיהא קיימת על תשובת מהרי"ט בחלק י"ד דביקש להתיר אף במוצא דם אחר שלשה ימים כשפולטת ש"ז הגם שדבריו עצמן תמוהין דמתחלת דבריו משמע מצדד לאסור ולבסוף מסיק ומסיים להיתר והמעייין בתשובת לשון הרשב"א שהביא הבית יוסף בסי' ק"ץ משמע דזה עיקר יסוד ההיתר הואיל שמצאה תיכף לאחר תשמיש והוא מוצא דם כשמקנח וחוזר ומקנח ודברי מהרי"ט לדעתי הם מוטעים ואין לעמוד על דעתו דעת קדושים מי ימצא בכך יוריני מ"ו דעתו דעת קדושים להיכן נוטה כ"ד ת"ת הק' יודא מילר מדיטץ עכ"ל: תשובה שאלתו שאלת חכם כמותו ירבה בישראל קבלתי ואשיב על ראשון ראשון על אודות האשה שבדקה עצמה אחר תשמיש שלא בשעת וסתה ומצאה מראה אדום אם יש לתלות בבעלה שיוצא ממנו דם כזו בשעת הטלת מים ומסתפק מכ"ת בדברי תשובה הרשב"א שהביא הב"י אי דוקא תולין בבעלה אם יוצא דם מפי האמה שממנו יוצא ש"ז או אפי' במי רגלים הנה צריך אני להעתיק לשון הרשב"א שם כל לשונו ממש ומשם נרד למקור הדין זה וז"ל שם שאלה מי שיוצא דם דרך פי האמה בהרגל פעם או פעמי' בחדש בין ער בין ישן בלא הרגשה ובשעת תשמיש נמצא בעידי איש ואשה טיפות דמים גם לאחר תשמיש כשאיש מקנח וחוזר ומקנח ומוציא טיפות דם דרך פי האמה אם יש לחוש לספק נדה אם תולה בבעלה כמו ששינוי תולת בבנה ובבעלה וכו' ועוד שהאשה חדל ממנה זה זמן להיות לה אורח כנשים תשובה ודאי מסתברא דתולה היא זאת כיון דודאי איכא מכה בבעל שהוא מוצא דם אפי' שלא בשעת הטלת מי רגלים ומצאה בשעת תשמיש ודאי תלינן וכ"ש מסולקת דמים ואפי' דמים טהורים בכי הא לכ"ע וכ"ש האשה וכדתני' בריש התינוק' הרואה מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה וכן נשאת לאחר וכו' ואם יש לה מכה תולין במכתה וכיון שכן אף בנדון שלפנינו תולין בזה שאין לך מכה גדולה מזו לתלות בה עכ"ל תשובת הרשב"א שהביא הב"י והנה יש לדקדק בדברי השואל מתחלה דמייתי ראי' מהא דתולה בבנה ובבעלה ובאמת אין זה ראי' של כלום דהא כל זה לא אתמר רק בכתמי' ששומעין להקל כיון שכתמים דרבנן משא"כ בבדיקה דאוריית' תולין להחמיר ואין לומר דבלא"ה באמת אין ראי' מדברי השואל כי לפעמי' הוא כשואל שלא מדעת תורה והרשב"א באמת מביא ראי' אחרת מהא דתולין במכתה דלא מיירי מכתמים הקלים מ"מ גם משם אין ראי' מוכרחת חדא די"ל דדוק' לענין זה מקילין דלא תהוי מוחזק' ברואת דם מחמת תשמיש כדי לאסור על בעל' אסור' דלעולם משום עגונה הקילו גם אין הדבר מצוי לראות דם מחמת תשמיש כמ"ש הב"י בסי' קפ"ז אבל מ"מ צריכה ז' נקיים וכה"ג כתבו האחרונים אף דלא נעלם מאתי הכא דידעינן שמכתה מוציאה דם והיא שלא בשעת וסתה דלכ"ע תלינן במכתה ומותר' לבעלה כהסכמת האחרונים מ"מ י"ל דהיינו דוקא מכה שבגוף האשה אבל לתלות בבעלה מנ"ל אלא צ"ל דסמך ג"כ אראי' של של השואל דתולין בבנה ובבעל' אע"ג דכתבתי דאין משם ראי' מוכרח' כלל דכתמי' דרבנן מ"מ צריכין אנו לומר

דדעת השואל והרשב"א כמו דהולכין בכתמי' להקל משום דאין האשה טמאה דבר תורה עד שיצא דם מגופה מ"מ גם בנדון זה היכ' דלא הרגישה שנפתח מקורה אע"פ שבדקה עצמה ומצאה דם אינה טמא' דאוריית' רק מספק וכדאי' להדיא במיימוני פ"ה מה' נדה דין ה' וז"ל נמצא דם בפרוזדור חוץ לנקב הרי טומאתו בספק עכ"ל א"כ אף בנדון של הרשב"א דלא הרגישה שנפתח מקורה רק על העד מצאה י"ל דמן הפרוזדור הוא וליכא רק טומאת ספק א"כ היכא דאיכא מכה הוי כס"ס ואזלינן להקל ולא מקרי כה"ג רק ספק אחד אם הוא מן המקור או לא כמו שהארכתי בקונטרס הספיקות שלי ס"ק כ' יע"ש ובספרי מ"י להל' נדה ריש סי' ק"ץ וכה"ג פסק רמ"א להדי' בש"ע סי' קפ"ז סעי' ה' בהג"ה אף שהש"כ שם מפקפק עליו כבר דחיתי כל דבריו בס"ק ז' יע"ש ודברי רמ"א עיקר להלכה וא"כ שפיר פסק הרשב"א בתשובה בזה והעתיקו הב"י לפסק הלכה ומה שמכ"ת מסופק בנדון שלפניו דדלמ' עד כאן לא התיר הרשב"א אלא בזה שדם יוצא מפי האמה מקום שש"ז יוצא משא"כ אם יוצא ממקום קטנים וכו' עד שני נקבי' יש באדם א' מוציא שתן וא' מוציא זרע ע"כ תוכן דברי מ"כ והנה מתחל' צריכין אנו לדון על עיקרו ושרשו של דבר זו דודאי אנו רואין בחוש הראות דבראש הגיד שהוא פי האמה הוא רק נקב אחד לפנינו שמשם יוצאין שניהן הש"ז והקטנים כנראה להדיא לעין כל אף שבתוך הגוף יש לכל אחד דרך וצנור בפני עצמו לצאת וכן הו' להדי' במתני' דמקואות משנה ד' בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטול מים טמא וכת' שם הרמב"ם בפירושו וז"ל וכל בעל קרי אם לא השתין קודם הטהר' הנה בעת שהשתין יטמא כי אז תצא השארת הזרע הנשארת בחלל האמה עכ"ל הרי להדי' שהזרע יוצא עם הקטנים בפעם אחת מפי האמה וכן דרשתי וחקרתי דבר אצל חכמי הרופאים שאמרו שכן הוא ואל תשיבני מהאי מעש' דאי' בש"ס דיבמות דאיסתתם גובת' דש"ז וכו' וא"כ איך נודע הדבר כיון שלפנינו לחוש הראות הכל יוצא מפה אחד מפי האמה אי משום הא לא תברא דיוכל להכיר הדבר אם תמיד עם מי רגלים יוצאין טפות עבות כמו ש"ז בזה נדע שגובת' דש"ז נסתתם וכן הוא דאמרינן שם ברכות המטיל מים משני מקומות והובא ג"כ ברמב"ם פרק א' מה' א"ב י"ל דרואין שיוצאין שני קלחים כל אחד פונה לצד אחר זה פונה לצד זה וזה פונה לצד אחר ומ"מ תרווייהו יוצאין מפי האמה ממקום א' וא"כ זכיננו נמי לדין אף שהדם יוצא מפי האמה עם מי רגלים מ"מ חיישינן שנשארו הדם מפי האמ' ויצא עם הש"ז כגוונא דאמרינן לעיל לענין קרי במתני' דמקואות והוא ברור גם סתימות לשון הרשב"א שכתב שיצא דם עם הטלת מי רגלים דכל שיצא דם מפי האמה דתלינן להקל יעיין מכ"ת בתשובת עבודת הגרשוני סי' כ"ב ובשו"ת ש"י ח"א סי' ס"ו וח"ב סי' ע"ד וע"ז ע"ש ומה שהניח מכ"ת בצ"ע על דברי תשובת מהר"י מטראני בחלק י"ד סי' ל' באמת לשונו שם מגומגם מאוד ויש ט"ס בדבריו כדרכו של הספר זה אבל מ"מ אין סתירה בדבריו דודאי אין תולין רק במכה דלאלתר לא לאחזר זמן וזה דוקא באינה רגילה לפלוט ש"ז בזמן מוגבל אחר שמושה אבל אם רגילה לפלוט תוך שני ושלושה ימים לשמושה אמרינן דם שנבלע הוא דם שנפלט כיון שיצא בזמן שרגילה לפלוט וכן מבואר שם מתוך לשונו והוא פשוט וברור נ"ל: הק' יעקב: שאלה פא מהרב המופלא מחותני מהורר שמואל זנוויל אב"ד דמדינת עלזוס וז"ל אשה שנפלה לה מקורה לבית החיצון זה כמו ה' וי"ו שנים והיתה רואה דם בכל יום ובכל עת ובאה לה להאשה הנ"ל שכל הדמים שיצאו

ממנה באו באותו חתיכה ואינה מרגשת דם ממקום אחר ומאותה שעה ואילך לא היתה לה וסת כדרך הנשים רק לפעמים ראשה ואברי' כבידי' עליה ומרגשת כאב כדרך הנשי' בעת הווסת אבל הדמים היוצאין ממנה תמיד מאותה חתיכה שנפל לה בבית החיצון ואינה מרגשת דם ממקום אחר ורוב דמים שהיתה רואה רובן ביום ומיעוטן בלילה וגם מוצאת כתמים לפעמים והאשה הנ"ל תיכף שקר' לה מקרה זו בלתי טהור שאלה לנשים זקנות והמה הגידו לה שתדך לטהרתה בלי ז' נקיים והיא מותרת לבעלה וכן עשתה ע"פ נשים הנ"ל ונתעברה וילדה ואחר ימי הלידה היתה יורדת לטהרתה ונזקקה לבעלה כמקדם אף שראתה דם ובעת עיבורה לא ראתה דם הנ"ל רק לעיתי' רחוקי' אבל כשהיא מינקת רואה בכל עת וכך הי' מנהגה עד שילדה ג' ילדי' ועתה עבר עליה רוח טהר' לשאול פי זקנים וחכמים אם כדין עשתה במה שסמכה על הוראת נשים הנ"ל ואינה רוצה לטהרה עד שיודע לה הדבר ע"פ התורה אשר יגידו לה ואשר יורה לה מה דינה לפי דין ודת תורתנו הקדושה עכ"ל השואל: תשובה הנה כאשר קבלתי תשובתו עם שאלתו כהוגן וראוין למי שאמרן וראיתי כל דבריו באריכות ואף שאין אני מופנה מכל צד כי טרידנא טובא בטרדת התלמידי' ודיני דיני' בין איש לרעהו מ"מ מפני כבודו הרמה כבוד הרב פניתי מכל צדדים להשיבו בקצרה כי האריכות בזה אך למותר שכבר מבואר הכל לפנינו בב"י סי' קפ"ז מוצא ומקור הדין ולפי משמעות הש"ס וגדולי פוסקי' ראשונים דהא דאמרי' נאמנת אשה לומר מכה יש לי בתוך מעי שממנה יוצא דם ע"כ מיירי דוקא באשה שיש לה וסת קבוע ואזי יכולה לתלות שלא בשעת וסתה במכתה אבל בשעת וסתה או מל' לשלשים יום אינה תולה במכתה דאל"כ לא תטמא לעולם והרמב"ם שכתב בפ"ח מה' א"ב אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה באותו מקום אע"פ שראתה דם בשעת וסתה טהורה שוסתה מדבריהם יש לפרש ג"כ דוקא במרגשת שהדם בא מן המכה וכמ"ש הש"כ שם בסי' קפ"ז ס"ק ק"ו ודברי הרשב"א החולק הוא דעת יחיד ומה לנו להכניס ראשינו בדברי ראשונים אשר כבר קבעו האחרונים בש"ע אשר אנו נמשכין אחריהן דאין לתלות בשום מכה אלא שלא בשעת וסתה או אפי' בשעת וסתה אם מרגשת ויודעת בודאי שדם זה בא ממכתה כאשר סתם רמ"א בהג"ה בש"ע סעי' ה' וכן הוא בפסקי תוס' דפ' כל היד ונראה דזה ג"כ דעת הב"י בש"ע ולהכי לא כתב רמ"א הלשון ויש חולקין על לשון הב"י חדא מדלא כתב הב"י בש"ע בלשון הרמב"ם שם משמע שדעתו שאין להקל בשע' וסתה בזמן וסת וכן יש לדקדק מלשונו בש"ע דמתחיל' בסעי' ה' כתב דאם יש מכה באותו מקו' תולין בדם מכתה משמע דמיירי שלא בשעת וסתה דאי בשעת וסתה בלא"ה תלינן בוסתה ולא הויא רואה דם מחמת תשמיש וכן מ"ש עוד בסעיף וי"ו נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום מיירי ג"כ כדלעיל שלא בשעת וסתה וא"כ יפה עשה רמ"א שלא כתב דעתו בלשון פלוגתא אב"י רק דאתי לפרש דעת הב"י ואחר דברי רמ"א נמשכו שאר גדולי האחרוני' בדין זה כמ"ש הש"כ שם ס"ק ק"ו והסכמת הב"ח וכ"כ בתשובת צ"צ סי' פ"ו להדיא ובתשובת פני יהושע בי"ד סי' א' וכן ביצא דם מחתיכה כתב רמ"א בסי' קפ"ח סעי' ג' בהג"ה דטהורה מיירי ג"כ שלא בשעת וסתה וכן כתב הב"ח אף שהט"ז השיג עליו בס"ק ה' וכתב דמיירי אף בשעת וסתה איברא בספרי מ"י להל' גדה השגתי עליו באורך סי' קפ"ח ס"ק ז' ועכ"פ דעת רוב פוסקי' ראשוני' ואחרוני' דבשעת וסתה אין להקל אם לא שיודעת ודאי ומרגשת שדם

זה באה מן המכה עצמו וא"כ בנדון שלפנינו שהיא בודאי בחזקת רואה דם נדה שהרי ילדה ב' וג' פעמי' וכל אשה שדמי' מרובין וגם יש לה סימני וסת בגופה ע"י מקרה שאירע בגופה שראשה ואיברי' כבידין עליה כאורח שאר נשים שאז ודאי צריכה לה לחוש לדם הוסת אם לא שמרגשת ודאי שדם זה באה מן המכה ומ"ש מכ"ת תוך תשובתו בלשונו ומה שהדם אינו שותת ויורד כמדת הנשים הוא מחק הנמנע מחמת חתיכה שנפל ומפסיק הדם הזה ובזה שפתיו ברור מללו וכן הוא להדי' בש"ס דנדה דף מ"ם ע"ב אמר אביי משל דר' אלעזר למה הדבר דומה לנותן אצבעו בעין ע"ש גם זה ברור שאלו הית' האשת מבחנת ונזהרת בבדיקה להבחינה במראית הדם היתה יכולה לראות שינוי מראה בין דם וסתה לדם מכתה וכבר הארכתי קרוב לנדון זה בתשובתי ח"א סי' ס"ה מה שהשבתי לבני הרב זצ"ל שתראה האשה הדם תחלה לחכם ב' וג' פעמים ואם יאמר החכם דאינה דומה לדם וסתה יכולה היא שוב לסמוך על עצמה ודלא כתשובת צ"צ דחייש לבדדמי ע"ש ובח"ב סי' ע"ד וע"ה וע"ו כי שם הארכתי בדינים אלו יע"ש ותמצא נחת וא"כ בשעת וסתה ודאי אין לטהרה כפי הסכמת הפוסקי' ואשתומם על המראה ותמה תמה אקרא האיך עושין דבר זה במקום זה זמן זמנים הרבה שסמכו על הוראת רעות נשים שדעתן קלות ומקילו יגיד להם ואם עדיין אותן נשים בחיים ראוי היה לגלות ולפרסם קלוני' ברבים כדי שלא יקלקלו ויזידין עוד לעשות כן להורות במקום שיש להם רב ומורה ואפי' במקום שאין איש לא ישתדלו לדבר בענין הוראת אלו ואצ"ל שהשוואלים פשעו והזידו וסמכו עצמן על משענת קנה הרצוץ הרעות נשים כאלה שאל אביך ויגדך זקניך ויאמר לך ולא שאל אמך וזקנות רחמנא לצלן מהאי ופוק חזי מ"ש בעל צ"צ בתשובתו סי' מ"ם וז"ל ומצד המעשה שעשו ע"פ הוראה נמי לא מקרי שוגג דחכם מורה הוראה בעינן כרב נחמן ורב שילא בדורם שכדאי המה לסמוך על הוראתם וכו' אבל זה לא שאל אלא ללמדן היודע ספר אבל לא נהירן ליה שבילי דהוראה אע"פ שהוא מוסמך מה זו סמיכה הכל יודעין שאין דינים כאלו מסורין לכל כשאר דיני איסור והיתר בשר בחלב ונט"ל עכ"ל ושם לא קאי רק אדין אשת חמיו דרבים הם המקילין אפ"ה חשוב אותו למזיד אע"פ שנשא ע"פ הוראת איזה חכם בעיניו מכ"ש בנדון שלפנינו שלא שאל לרב וידען רק שסמכה על רעות נשים באיסור נדה שהוא בכר' אין לך מזיד גדול וצריכה היא והוא לעשות תשובה גמורה כמבואר ברוקח הל' תשובה ובשאר פוסקים והכל לפי הענין כח איש והאשה ומהותם אך ורק שראיתי שמכ"ת רוצה להפך בזכותם ובהא נחית וסליק באשר שילדה תוך הזמן זה ג' ילדים ולמיחש מיהו בעי שלא להוציא לעז על בית ישראל לעשות ח"ו פסולין וכמ"ש בתשובת צ"צ לענין גירושין באשת חמיו ובאמת אני תמה למה הבי' ממרחק לחמו בנדון דאשת חמיו שאין לו דמיון לנדון זה מכמה טעמים דהתם לסדר גט ברבים ולכופהו על הגט הוא פרסום גדול ויש חשש לעז ממזרות שיאמר שיש פסול בנשואין כיון שכופין לגרש בזה חששו חכמי' ביותר וכדאי' ביבמות פ' כיצד גבי אם עבר ונשא היה נטען כמבואר בא"ע סי' צ"א אבל כאן שהיא נשואה יושבת תחת בעלה וליכא שום חשש ממזרות כלל כי הולד מנדה הוא רק פגום בעלמא והוא ולד כשר אף גם יכולין לעשות תשובה בהצנע לכת ועוד יש לחלק דהתם באשת חמיו אין אסור רק משום מראית עין לדעת הרבה פוסקים מותרת לגמרי רק שאנו מחמירין מש"ה מקילין משום חשש ממזרות על בניה משא"כ

בנדון שלפנינו הוא להיפך דלדעת רוב פוסקים היא נדה גמורה ולית כאן חשש ממזרות למה יעכבו תשובתו והדבר מוכרע ממקומו בהל' נדה גופא בסי' קצ"ח בענין חציצה אם האשה שכחה ליטול צפרניה אם שמשה עם בעלה כתב בתשובת מהר"מ מלובלין כיון שהיא חומרא בעלמא אין לטבול שני' כדי שלא יוציא לעזעל בניה וכ"כ שם הט"ז ס"ק כ' והש"כ ס"ק כ"א הרי להדי' מבואר מכלל דבריהם היכא דמדינא אסור משום נדה גמורה אין להקל בתשובת' כלל וכל הפוסקים ראשוני' ואחרונים לא הזכירו כלל שיש להקל בתשובתם מפני פגם הבנים ויכולין לעשות בצינעא ואף גם הנשים המורת רוח ראוי להכריז עליה' ויכולין לעשות בדרך נסתר להודיע שיש איזה נשים המורים הוראת בדיני נדה גורמים כמה רעות חוטאים ומחטיאים וגורמים עי"ז כמה אסורים שלא יזדין עוד לעשו' כן בעונש גדול וב"ד וכל ישראל נקיים הק' יעקב: שאלה פב מהרב המופלא מוהרר ברוך אב"ד ור"מ דק"ק פיורדא נשאלתי להורות וז"ל אם מותר להטיל מים חמין למקוה או להמשיך דרך סילון מיורה אמה והנה גוף הדין כבר נתברר ונתלבן ע"פ ב"י ורמ"א וז"ל בסוף סי' ר"א ושניהם מסכימים להחמיר אם לא במקום שנהגו להקל והנה פה קהילתינו לא נודע שום מנהג הן להקל או להחמיר וחדשים לבקרים באו אשר כמה נשים מתיראו' מפני צינה בימות החורף בזמן הקור לרוב חולשת טבעם למעונגים והרכות ואפשר שמנעם מלטבול בשביל כך ומה גם יש לחוש שהיא בהולה במים מרוב הצינה ואינ' יכולה לדקדק ולקיים כמה דיני טבילה אשר כמעט איסו' דאורי' כגון שלא תעצים עיני' ביותר וכדומה והאריך בתשובתו באורך וברוחב ומסיק להלכה דלכך נקט הלשון בב"י והרמ"א דאסור להטיל מים חמין כדי לחממה אבל להפיק צינתן ולמעט חוזק הקור נלע"ד להתיר ומסיק לבסוף אמנם הואיל שהוא דבר חדש בפי המון עם נראה בדבר תמוה לרבי' אמרתי להציע דברי אלה לפניו דמר כדי דלמטו שיבא מכשורה והצד היותר טוב להמשיך החמין ע"י סילון בדרך המשכה עדיף יותר כמבואר בפוסקים ועל תשובתו אצפה עכ"ל השואל: תשובה הנה הגיע אלי שאלתו ותשובתו הרמה ואין זה אלא גודל ענוותנותו כי מה אדע אשר לא ידע מר ואין כל דבר נסתר ונעלם מנגד עיניו הפקידין והכל פשוט וערוך לפניו מ"מ כדי שלא להשיב פניו כפני אלקים ריקם אענה חלקי להשתעשע אתו עמו הנה בודאי לשון הב"י ורמ"א שדקדקו בלשונם כדי לחממו משמע כדבריו כל שאינו לחממו ממש רק להפיג צינה אין להחמיר אף במקום דליכא מנהג להקל כמו שהעלה מכ"ת גם בתשובת הרדב"ז ח"א סימן צ"ה ובתשובת בנימין זאב סי' קנ"ח צדדו בכל צדד היתר זה ובפרטות שמכ"ת כתב בתחלת שאלתו וז"ל והנה פה קהילתינו לא נודע משום מנהג הן להקל הן להחמיר עכ"ל ומידי ספיקא לא נפקו וספק מנהג שהוא רק גזירות אחרונים משום גזירות מרחצאות ודאי יש להקל מספיקא ואין מקו' דבמנהג אם לא ראינו שמנהג להקל הוי ראייה וכ"כ הש"כ בי"ד ריש סימן א' ובח"מ ס"ס ל"ז בשם מהרי"ק ע"ש ס"ק ל"ח היינו בדבר השכיח כמ"ש הש"ך שם בח"מ מילתא בטעמו אבל מילתא דלא שכיח וזה.

ג"כ לא שכיח. כי רוב נשים.

אינן מקפידות על כך רק הרכה והענוגה לפעמים מקפדת וכ"כ בתשובת רדב"ז שם להדיא ע"ש א"כ אף אם לא ראינו שנהגו כן הוי ספיקא ויש להקל ועוד לכאורה יש ללמוד מתוך דברי מר שעיקר היתרו מהא דאיתא בא"ח סימן רע"ו סעיף ה' דאפילו

בשביל הגדולים מותר לעשות מדורה ע"י עכו"ם אם הקור גדול וזה הוא כלל בדברי חז"ל דבכ"מ אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושם מפורש בש"ע ולא כאותן שנוהגין היתר אע"פ שאין הקור גדול מ"מ אין זה דומה לזה דדוקא כשהולכין בלבושיהן ודרך ללבוש לבוש יתיר בזמן הקור אז אין קרירות מזיק כלל אם לא בקור הגדול משא"כ כאן הרכה והעגונה אשר לא נסתה כף רגלה להציג על הארץ ערום ועריה בלי כסות תוך מים צוננים אף אם אין הקור גדול איכא צער טובא אפי' בימות החמה לאו כל גופא סובל דא ומה"ט מטילין עשת של ברזל חם תוך המים צוננים לכ"ג מה"ט אף ביומי תשרי שאין הקור גדול כדאיתא ביומא וכתב ג"כ בתשובת בנימין זאב שם דהמחמיר בזה הוא חומרא דאתי לידי קולא לבטל מפ"ו וכיוצא בו כמ"ש ג"כ בתשובתו דמר ע"כ אין להחמיר וכן שמעתי בשם בנתי דמוריין ה"ה הצנועה בת הגאון מהור"ר גרשון זצ"ל אב"ד מפה אף שאין רוב הנשים מקפידות פה לשפוך חמין תוך המקוה להפיג צינתן מ"מ התיר לבתו לעשות כך ע"י עשת ברזל להפיג צינתן וכן נהגו פה לעשות ברכות וענוגות וכן נהגו בק"ק פראג וכן בשאר קהלות קדושות שבישראל כי בודאי איכא חשש חומרא דאתי לידי קולא להעביר טבילתן בזמן מפני יראה דצינה וגדולה מזו מעשה רב בא לידי במדינות וירמייזא באחת מבנות הכפרים וכן שמעתי שנעשה כמה פעמים במדינות אחרות באיזה נשים מפני יראת צינה כחשה לבעלה לאמר שטבלה כדינה ואח"כ נודע שלא הלכה כלל לבית הטבילה ושמשותו נדה לכן נ"ל פשוט שאין להחמיר כלל בדינים אלו וכל דבריו המה נכונים אכן מה שסיים מכ"ת תוך תשובתו וז"ל ועל צד היותר טוב להמשיך החמין ע"י סילון בדרך המשכה עדיף יותר כמבואר בפוסקים וברדב"ז מן צ"ה שגג קצת ברואה דאדרבה הרדב"ז מחמיר יותר בסילונות כמו שסיים שם וז"ל אם אפשר ליתברנו לסילנייהו ע"ש בגוף התשובה דף ל"ג סוף ע"ג מילתא בטעמו כנ"ל הק' יעקב: שאלה פג על אודות הבאר ביאור לשון המסופק בתקנה וז"ל בהתאספו יחד פ"ו הקציבי עם כשרי קהל ונמנו ורכו שלא לקבל רב אב"ד בקהילתנו שיש לו קרובי' אם בכלל התקנה אף הקרובים שכשרים לדון ולהעיד או לא רק הפסולים להעיד מחמת קורבה ואינך כרחוקים יחשב והשיב להם רב אחד בזה"ל אחרי מביא דרך דרישת שלום שלומכ' כמשפט באתי להודיע הפירוש על התקנה הכמוסה בזה ושם נאמר קרובים סתם אם פירושו דוקא הפסולין לעדות או אפילו סתם קרוב אף שהן כשרים בכך בינותי בספרים בהתבוננות רב בעיון הדק היטב הדק מאחר שזה כלל גדול בהסכמת ותקנות אזלינן בתר כוונת התקנה בכך אינן יכולין לקבל אב"ד שיש בו צד קורבה ולעת הצורך ראיות ברורות מים התלמוד והפוסקים אתן להצדיק דברים המצודקים וכעת נקטה נפשי בקצרה עכ"ל המשיב הראשון ובא המשיב השני ושלה לו תשובה והוא רב א' שהשיג על הראשון שגדש המדה לפסול לכל הקרובים וכתב שהוא נגד המשנה דאלו הן הקרובים בסנהדרין דלא מקרי קרוב אלא הפסולין להעיד לא יחשב קרובים רק משפחה ולא נחשד הרב בכך לצדד בזכות קרוב הכשר לו ומייתי ראיה מתשובת דברי הריב"ת סימן שי"א שכ' כן להדיא מייתי ראיה מנמוקי יוסף דב"ב גני נכסי לברא יע"ש וביקש הרב השני שי' לחוות דעתי והכרעתי בזה עכ"ל תשובה אף שאין דעתי דעת הפועטת מכרעת ואני איני כדאי ששלחת אלי ונתרוקן בורו של יעקב אף גם שניכר מכותל כתבו של השואל השני שלכבוד עצמו הוא

דורש וחוקר ושואל שסובר שאליו יגיע כתר הרבנות וכבר הזהירו חז"ל פוסקים ראשונים ואחרונים שלא להשיב לבדו כי אית ביה משום שמוע בין אחיכם ע"כ משכתי ידי שלא להשיב הלכה ברורה בזה רק לכבוד הרב השואל המופלא שי' לא אשיב פניו ריקם לגמרי רק דרך מו"מ ואתן פנים לכאן ולכאן הנה השואל הראשון סותם דבריו בלי ראייה וטעם כלל לפי שהשיב להקציני' פ"ו שי' רק כתב הלכה פסוקה לדעתו ותחלה אני אומר שיש לכאורה להמשיב הראשון ראיות ברורות אב"א קרא אב"א גמרא קרא בפ' בהר פסוק כ"ה וכ"ח ובא גואלו הקרוב אליו וגו' ואם אין לאיש גואל ובפ' נשא ואם אין לאיש גואל וגו' ואמרין בפ"ק דקידושין דף כ"א וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים פי' רש"י עד יעקב בעוד א' מישראל הוא קיים הוא קרוב לו וכן הוא בב"ק ד' כ"ט ובסנהדרין ד' ס"ח ע"ב יע"ש וכן הוא בשמואל סימן י"ט פסוק מ"ג כי קרוב המלך אלי ושם קאי אכל שבט יהודא הרי להדיא דבכלל קורבה אפי' הכשר להעיד ולדון אך משום הא לא תברא די"ל דאי כוונת המתקנים הי' משום שלא יוכל האב"ד לדון לקרוביהם ודאי אין כוונתם רק על קורבה הפסולין להעיד ולדון וכמ"ש השואל השני דסתם קרובים הנזכרים אצל דיינים וכן אין הקרוב רואה את הנגעים דאתקיש לריבים היינו דוקא קרובים הפסולין להעיד ולדון וכן משמעות לשון בני אדם וכ"כ בתשובת דברי ריבות שי"א והביא ראייה לדבריו מהנ"י דב"ב בשם הריטב"א בסוגיא האי דאמר נכסי לברא אך שגודש המדה שם לומר אף אם כתב הלשון שום קורבה ג"כ לא קאי רק אקרובים הפסולין זה לא נ"ל כאשר אבאר אי"ה גם נכדי היניק ה"ה כה' נחמיה הביא ראייה לדברי השני מהא דאיתא בש"ע בח"מ סי' כ"ח בהג"ה סעי' ב' דאם נותנין חרם על עדות אף קרובים בכלל היינו דוקא קרובים פסולי עדות ובתשובת שער אפרים שאלה ס"ז נראה כמסתפק בדבר יע"ש כי אין דבריו מוכרחים ועי"ל דכוונת המתקני' הי' אפי' על קורבה רחוקה כדי שלא יתאמצו הקרובים לקבל רב אחד בשביל קורבה עמהם אף על פי שאינו הגון כאשר באמת כבר נעשה דברים כאלה וכדומה באיזו קהלות וא"כ לכאורה הדבר תלוי בהקהל לפרש דבריהם מאיזה טעם תקנו כך ויכולין לפרש דבריהם וכוונתם כי המה נאמנים ע"ז הם אמרו והם אמרו דהרי הרשות בידם לבטל התקנה אפי' בחרם כמבואר בהל' נדרים סי' רכ"ח סעי' כ"ה מכ"ש שיכולין לפרש דבריהם ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא והדבר תלוי בלשון בני אדם כל זה השבתי לשואל השני אבל אחר שיגעת ומצאתי ברורי דברי' ברמב"ם פ"ז מה' אישות דין וי"ו זי"ן ומקור הדין הוא בירושלמי וז"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שאין עליך נדרים ונמצא עליה א' מג' נדרים אלו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונים אינה מקודשת נמצא עליה שאר נדרים אע"פ שאמר מקפד אני מקודשת ואם אמר ע"מ שאין עליה כל נדר אפי' נמצא בה אח"כ שנדרה שלא תאכל חרובן אינה מקודשת הרי את מקודשת בזה ע"מ שאין בך מומין ונמצא בה אחד מהמומין הפסולין בנשים אינה מקודשת נמצא בה מום אחר אע"פ שאמר מקפיד אני עכ"ל ונראה פשוט דגם במומין הדין כן אם התנה ואמר כל מום אפילו מומין שאינם פוסלין בנשים מעכבין ואטו הירושלמי והרמב"ם כי רוכלא ליחשב וליזל וכ"כ הב"ש בא"ח סי' ל"ט ס"ק ח' וכתב כן בדרך אפשר ולע"ד הוא פשוט וכן בטור א"ה ש"ס סי' ל"ט כתב כן דה"ה אם אמר ע"מ שאין עליה שום נדר או שום מום דהכל בכלל ע"כ א"כ דון מינה

דגם בתקנה זו אם כתב סתם קורבה כוונתם דוקא קורבה הפסולת משא"כ אם כתב כל קורבה או שום קורבה הכל בכלל מ"מ אין למידין מן הכללות לאמור דהכל בכלל היינו קורבה עד יעקב רק כל קורבה הפסולין לעניין גיטין שהרי כתבו הראשונים בסדר גיטין הובא בש"ע ריש סדר גיטין שלא יהי' ביניהם שום קורבה אע"פ שאינו פסול מן הדין והוא מסדר מהר"י מרגליות ומהרי"ל אפ"ה כתבו בסדר גיטין סעי' ו' העד' לא יהיו קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה אפי' רביעי' ברביעי' או ראשון ברביעי' או שני ברביעי' או שלישי ברביעי' אפי' תרי בעל כאשתו אפי' אם נתרחק אבל במופלגים יותר לא וכו' ע"ש הרי להדיא היכא דמופלגי' יותר לא מקרי שום קורבה ה"ה בזה כנ"ל הק' יעקב: שאלה פד בראובן שיש לו בה"מ שמחזיק בו עשרה לומדים ומספיק אותם ומינו שמעון בן אחיו להיות גבאי בבה"מ הנ"ל לאחר מותו להיות לו רשות לקבל לומדים ולדחות אותם רק זאת התנה עם שמעון בן אחיו אשר הלומדים ממשפחתו הן מצד אביו או מצד אמו יהי' להם הקדמה ללומדים אחרים רחוקי' אשר לא ממשפחתו המה הקרוב קרוב קודם ובאם שאינן ראויין לכך הן לר"מ אולאחד מן המנויים תשעה לומדים אז אין להם קדימה ללומדים אחרים עכ"ל והנה נשאלתי משמעון הגבאי הלז אם א' מבני המשפחה הנ"ל נותן בתו לת"ח אם אותו הלמדן בעל בתו בכלל משפחתו הוא אשר לו הקדימה הנ"ל מפני קרובת אשתו כמו א' מבני משפחתו נגד אחרים אשר לא ממשפחה המה: תשובה הנה ודאי לא נעלם מאתי מה שעלתה בהסכמת ראשוני' ואחרונים שאין להשיב בדיני ממונות לשואל לבדו וכן קבלתי מאבותי ומבית חמי הגאונים שלא להשיב במקום שיש רב ומורה מרא דאתרי כי יש לחוש לריב ומצה ח"ו מ"מ שלא להשיב פניכם ריקם אשיב שני' ושלשה דברים מה שעלה במזלג דעתי בתחלת רעיוני להלכה ולא למעשה כלל רק לישא וליתן עמכם לפום רהיטא עפ"י הסברה ומושכל הראשון הנה מעיקרא דדינא לא ידעינן מה קמבעי' להו במ"נ אם רצון הגבאי לדחות הלומדי' ישנים בבה"מ הלא רשות בידו כאשר התנה המקדש בצוואתו אף גם שאין זו משנת חסידי' לדחות א' מן הלומדים אשר נשא לבו אותו בחכמה להיות מתושבי בה"מ ולפנות מכל עסקיו להיות עובד ה' ושונה פרקו אדרבא שהיו מן הראוי להיות נוצר תאנו יאכל פרו וכו"ש אותן שהוקמו ע"י המקדש עצמו בלי אמתלא ראוי מ"מ כל תנאי שבממון קיים ה"ה בכה"ג היכן שקיבלם לזמן והתנה שיכול הגבאי לדחותם ודאי סמך עצמו על הנאמנות של הגבאי שודאי לא ידיחם על חנם רק עשה כן כדי לזכום במצוה שלא יתשללו בעבודת ה' ולהתמיד ולומר מי אדון לנו לכך עשה וצוה כן ובאם רצון הגבאי להניח' רק עלה על דעת הקרוב ממשפחתו שהוא מוקדם אף לדחות הישיני' דכבר היו לעולמים בלי אמתלא ראוי זה ודאי לא יעלה על דעת אדם להשיג גבול רעהו אשר בכח עמל בו ולא גרע במ"ש בח"מ סי' רל"ז והוא מתוס' דקידושין שיש שאסו' למלמד להשכיר עצמו בבית בעל הבית שיש לו מלמד אחר אם לא שהבעל הבית אומר שאינו רוצה המלמד שלו וא"כ אם אמר כן במלמד שאף שלא כל אדם זוכה ללמוד מכ"ש בנדון כזה ששייכה קבועה קבעה והמקדש ללומדים אלו ללמוד בבית מדרשו וגם לשון הצוואה לא משמע כן דשם נאמר לשון להקדים ולהקדים לא שייך אלא בקיימו שניהם כדמוכח בש"ס בדוכת' טובא אבל לא לדחות נפש מפני נפש ומי דחינן גברא מפני גברא רק אם יהיה מקום פנוי אזי יקדימו הקרוב קרוב קודם וזה פשוט ואינו צריך לפני' אכן

מה שעלה על דעת השואל בתשובתו שאין בכלל משפחה נושיא אשה ממשפחתו לא כן מחשבותי ודאי אם יש מקום א' פנוי וקיימו שניהם דהיינו קרוב מצד התולדה תולדה דשאר וקרוב דע"י התחתנות קדושין קרוב דשאר עדיף אבל אם אין כאן רק רחוק וקרוב אפי' ע"י התחתנות ודאי יש להקדים לקרוב ולכל דבר מקרי קרוב אפי' ע"י אשתו ופוק חזי מה עמ' דבר דגם לענין שמחה כל השייכים לאותו משפחה לובשי' בבגדי שבת בשעת שמחתם וכן הוא לענין אבילות כמבואר בי"ד סי' שע"ד דכל המתאבלין עליו מתאבלין עמו אפי' ע"י קורבה אשתו בהרבה מקומות וכן הוא בא"ע בסדר גיטין וחליצה וכן אמרינן בעל כאשתו ואשתו כבעלה ואשתו כגופו והיינו רק סוף הדמיון מ"מ קרובי' דשאר מצד התולדה ודאי עדיפי' מקרובי' אלו אבל גם אלו נכללים בכלל משפחה ולא כדעת המישב ראשון וכן הוא בשרשוי בערך שפחה ובערך סיפוח דלכך נקרא משפחה ע"ש דבוקי' והתחברו' והתחתנות יחד זה לזה ע"ש כדכתיב ספחני נא אל אחת וגו' וכן מבואר בפ"י רש"י בפ' נח למשפחותם יוצאי' מן התיבה פירש"י איש ואשתו מכל זה יש ללמוד דכוונת הנודר אף על משפחה ע"י התחתנות רק הקרובים דשאר מצד התולדה עדיפים וקודמים וזה נדחה ג"כ הרא"י שמביא המשיב הראשון מהא דלא משני בש"ס דב"ב דפריך ומשפחת אם אינו קרויה משפחה והא כתב ויהי נער מבית לחם יהוד' ממשפחת יהודא והוא לוי אלמא מלוי אתא ממשפחת יהודא אלמא מיהודא אתא אלא לאו אבוה מלוי אמו מיהוד' ש"מ משפחת אם וכו' עכ"ל ולענ"ד לק"מ משום דאפשר לתרץ עדיף מיני' שניה' בקרובה דגופו חדא מצד אב וחדא מצד אם גם בלא"ה דליכא אח' רק רחוק וחדשי' מקרוב באו דעת הנודר דגם הגבאי יקדימו להקרוב ע"י התחתנות כיון שהגבאי בן אחיו א"כ הם קרובי' עמו ג"כ ובודאי מבשרו אל תתעלם להקדימו לנכרי הבא מחדש ובנ"ד דאינו ג"כ דהנודר עצמו הושיב להב"ה קרובי' ע"י התחתנות ש"מ דבהכי ניחא לי' להקדימו לנכרי כנ"ל הק' יעקב: שאלה פה אנשי ק"ק חברון שלחו לכאן שליח אחד והביא רשימ' שלפני איז' שנים נדרו ונדבו איזה יחידי סגולה ליתן להם לשנה איזה סך מסוים כאשר באמת פרעו קצתם על איזה שנים וקצתם מתו וביקש המשולח שיפרעו היתומי' עד מות אביה' גם אשר עודנו בחיים פרעו בכל שנה ושנה לעבר ולהבא והנתבעים טוענין שאין להם ידיעה שנדרו כן מכאן ולהבא רק על אותן שנים שנדרו שלמו והפנקס שכתבו נדבותם בכתיבת ידם אינו פה אתו ועוד נשאלתי פושעי ישראל שנדר קודם שנעשה פושעי אי רשאי לקבל ממנו הצדקה אחר שנעשה פושעי ישראל: תשובה מה דסיים אפתח לא ידעתי מה קמסתפק לך הלא הדין מבואר לפנינו בי"ד סי' רנ"ה בהגהות רמ"א ובד"מ שם הוציא דין זה מתוס' דב"ב דף ח' ע"א ד"ה יתיב רב יוסף וכו' דמדמה נדר דבר לבה"כ לקרבן דאין מקבלין ממושעי ישראל ע"ש ואולי לכך נסתפק לך לפי שהש"כ שם ס"ק ה' כתב בשם תשובת מבי"ט ח"ב סי' רי"ד דף ק' ע"ד וז"ל נראה שמקבלין מהן אע"ג דכתב אדם כי יקריב מכם בכמ חלקתי היינו דוקא בקרבן ודדמי ליה אבל בהקדש לעניים או לבה"כ מקבלין ממושעי ישראל ע"ש עכ"ל הש"כ אבל ראיתי בגוף תשובת מבי"ט עצמי וראיתי שתשובתו בזה הוא כהלכת' דלא מטעם וראי' כלל ואין דבריו כדאי לדחות דברי רמ"א שהם בנויים על יסוד דברי התוס' דשווים הם בזה וכן מסתבר דהא אפי' נדרים ונדבות שמקבילם מהם כדאי פ"ק דחולין מכם בכמ חלקתי אפ"ה אין מקבלין ממושעי ישראל קרבנות וכ"פ הרמב"ם

פ"ג מה' מעשה קרבנות וא"כ דון מינה ק"ו לצדקה דאין מקבלין מהן אלא במקום שלום מלכות התירו כדאי' בי"ד סי' רנ"ד פשיטא שאין מקבלין ממושעי ישראל ותמה אני על הש"כ שהעתק כלל דברי המבי"ט בזה שהוא נגד הלכה גם אין מקום לבעל דין לחלק ולומר דהיכי שנדר קודם שנעשה פושעי ישראל מקבלין ממנו אף אחר שנעשה פושעי ישראל זה אינו חדא דלשון הש"ס וכל הפוסקי' דנקטו הלשון אין מקבלין מהן משמע דהכל תלוי בשעת הקבלה וכן מוכח להדי' בש"ס דחולין דף ה' ע"א דמקשה הא גופא קשי' אמרת אין מקבלין והדר תני מקבלין ממושעי ישראל ומדחיק הש"ס לחלק בכמה גווני ואם אית' דיש לחלק בין היכא שנדר מקודם או נדר אח"כ הוי לחלק כן ול"ק כלל קושי' הגמ' אלא ודאי דאין לחלק כי הכל תלוי בשעת הקבלה אף שנדר מקודם וכן משמע מש"ס דסנהדרין דף מ"ז ע"א גבי אכל חלב ואח"כ נעשה פושעי אע"פ שהפריש הקרבן מקודם אין מקבלין ממנו אח"כ וכן מבוא' ברמב"ם פ"ג מה' שגגות דנדרים ונדבות שווים בזה לענין חטאת ע"ש וע"ד אנשי ק"ק חברון הנה ודאי מיורשים פשוט שאין להוציא מידיהם כי טוענין ליורש אלו ה' אביהן חי ה' טוען ברי שלא התנדב רק אלו שנים שכבר שילח וכמבואר בי"ד סי' רנ"ט ובט"ז שם ס"ק ח' ע"ש ובש"כ שם ס"ק י"ד והאריך שם דבכל ענין אמרינן שאין מוציאין מיד מוחזק וכ"כ בתשובת פרח מטה אהרן ח"א סי' קכ"א אכן אם הנודר עצמו מסופק איך נדר מבואר במנחות פ"ג משנה ד' פרשתי ואינו יודע מה פרשתי הוא צריך להביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי וכ"פ בש"ע י"ד סי' ת"ח סעי' ג' אבל באמת יש לדחות כי אין ראי' משם דהתם נדר בעל פה והוי לי' למידע כמה נדר וכיון שלא ידע ראוי להחמיר על עצמו משא"כ כאן שנדר וכתב בפנקס שלהם עליה' מוטל להביא הפנקס שלהם כדי לברר מתוך כתביהם איך כוונת דבריהם וכל זמן שלא הבי' הפנקס הוי כאינו יודע אם חייב לך מ"מ לצאת ידי שמים ראוי לפשר הדבר כנ"ל הק' יעקב: שאלה פו אשר נשלח מווינא לגיסי הגאון המפורסם מהרר"ד אופנהיים נר"ו ע"ד ס"ת שהי' כתובה על קלף צבי ויש לו גליונות למעלה ולמטה יותר מכשיעור עד שמרוב כובדו א"א להגבי' אותה אי מותר לחתוך העודף על השיעור או לא ונשאל נשאלתי גם אני לחוות דעתי בזה: תשובה אף דשאלה זו נפתח בגדולים ומה אדע אשר לא ידע המה ולכאור' אין שאלה זו צריך לפנים ואשיב בקצרה הרי מבואר שאלה כזו בתשובת משאת בנימן שאלה ק' שפסק להדי' דגליון העודף ודף על השיעור הצריך לס"ת לא די שאין מצילין אותו מפני הדליקה אלא שאין בו שום קדושה אך כאשר ירדתי אל עומק העיון וראיתי מקור הדין של המ"ב וראיותיו ראיתי שאין דבריו מוכרחים כלל ואינם ברורים לע"ד ובמה דסיי' אפתח שכתב וז"ל אבל הגליון העודף על השיעור אפי' בס"ת לא קדוש וכו' והכי אי' נמי במתני' פ"ג דידים ר' יהודא אומר שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד ופי' הרמב"ם וז"ל ור"י כי אשר ישאר בסוף כל זמן שלא יעשה עמוד שיגלול עליו הספר ותכלל אותו קדושת הספר עדיין הוא חול לפי שאפשר שיחתוך מה שישאר בלא כתיבה עכ"ל הרי לך להדי' שאפי' בס"ת לא קדוש כל הגליון שבסופו כל זמן שלא יעשה עמוד ויגלל עליו עכ"ל תשוב' מ"ב ותמה תמה אקרא על ראי' זו חדא דהרמב"ם פי' כן לדעת רבי יהודא ולי' הלכת' כר"י רק הלכה כחכמים וכמו שפסק הרמב"ם גופא להדיא פ"ט מה' אבות הטומאה זאת ועוד אחרת אפי' לר"י עצמו ג"כ יש לחלק כי עד כאן לא קאמר ר"י שמותר לחתוך

הגליון כל זמן שלא נגלל הס"ת היינו כל זמן שלא תיקן כתיקונו כהלכתו וקרא בו דיוכל לומר דאדעת' דהכי הניח גליון מדובק בו להגלל על העמוד והנותר יחתוך והוי כהתנה עליה מתחלה כן משא"כ אם הס"ת כבר תיקנו על העמודים וקרא בו כמה שני' ודעתו הי' להניח כך וכל המחובר לטהור וטהור ולקדש קודש ובקדושת' היא עומדת גם ראי' ראשונה שהבי' שם וז"ל והכי משמע בפ' כל כתבי דאמרינן התם אבעי' להו הגליונים של ס"ת מצילין אותו מפני הדליקה או אין מצילין ובעי למיפשט ליה מהא דתני' ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט פ"ה אותיות כגון ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין ואמאי תיפק לי' משום גליון דידיה ומשני מקום הכתב לא קמבעי לי' דאזלא הכתב אזלא קדושתיה כי קמבעי לי' שלמעלה ושלמטה שבין פרשה לפרשה ובין דף לד' שבתחל' הספר ולבסוף הספר ומדלא קאמ' כי בגליונים של ס"ת סתמא וקאמ' שלמעלה ושלמטה וכו' ש"מ דלא קמבעי' אלא בגליון שלמעלה ושלמט' שצריך לס"ת אבל הגליון העודף על השיעור הצריך לס"ת פשוט לי' דאין מצילין וכו' משמע נמי דוקא הגליון שלמעלה ושלמטה הוא מטמא את הידים.

מפני שהוא שימוש לס"ת ולא הגליון שא"צ לס"ת דאל"כ ה"ל למתני סתמא הגליונים של ס"ת מטמא את הידי' וכן פי' רבינו שמשון ז"ל דבהכי גליונים הצריכין לס"ת מיירי מתני' וכפי השיעור דאמרינן בפ' הקומץ רבה הרי מוכח שפיר שאפי' הגליון של ס"ת לא קדוש רק שיעור הגליון שצריך לס"ת אבל מגליון העודף אפילו בס"ת לא קדוש עכ"ל ובאמת מכל זה אין כאן ראייה מוכרחת כלל דהא דמדייק מדקאמר הש"ס בפ' כל כתבי ובפ"ג דידיים הגליונות שלמעלה ושלמטה ולא קתני סתמ' הגליונים אינו מדויק כלל דהא דנקט מלמעלה הולמטה היינו לומר שהם מחוברים עדיין לס"ת משא"כ כשאינו מחוברים במ' ונחתכו משם וכ"כ התי"ט להדי' בפ"ג דידיים משנה ד' אלא נ"ל דה"ק שעדיין הם מלמעלה ולמטה ולאפוקי כשאינו מחוברים כדמשמע התם בשבת גם מדברי רבינו שמשון אין ראייה רק פשיטא דמילתא נקט אגב אורחא כמה שיעור הגליון וא"כ כיון שראיות של המ"ב אינם מוכרחים כלל א"כ מה שבקש לדחות שם דברי הסמ"ג לאווי' סימן ג' שפסק להדיא שאם כתב שם על היריעה בס"ת או בתפילין אפילו בטעות שכל היריעה קדושה ודקדק כן מלשון הלכות גדולות וכתב המ"ב שם בתשובה וז"ל מ"מ נראה דלא שבקינן כל הסוגיא דפ' כל כתבי והמשניות דמס' ידים מקמי דברי הסמ"ג דיחידאי הוא עכ"ל ולפמ"ש איפכא מסתברא דאין לדחות דברי הסמ"ג וה"ג בהני מילי דכדי כי דברי הסמ"ג הם מוסכמים מכל הפוסקים ואין סתירה כלל לדבריו מסוגית אלו ואדרבא מדנקט הש"ס סתמא הגליונים בלי שיעור משמע דאפי' יותר מכשיעור יש בו משום קדושה וגדול' מצאתי ראיתי שדברי הסמ"ג שהוציא כן מדברי בעל ה"ג הוא מבואר להדיא בש"ס דעירכין דף ו' ע"א דגרסינן שם מיתיבי נכרי שהתנדב קורה ושם כתב עליו בודקין אותו ואתו אם אמר בדעת ישראל הפרשתי יגוד וישתמש במותר ואם לאו טעונה גניזה והטעם דחיישינן שמא לבו לשמים טעמא דשם כתב עליו הוא דבעי גניזה הא אין שם כתב לא בעי גניזה ומתרץ הש"ס ה"ה אע"ג דאין שם כתב עליו נמי בעי גניזה והא קי"ל אע"ג דשם כתב עליו יגוד וישתמש במותר דשם שלא במקומו לא קדוש פירש"י שם וז"ל שם שלא במקומו אינו קדוש כלומר אינו קדוש אלא מקום השם לישנא אחרינא שם שלא במקומו כגון ע"ג קורת וכלים לא קדוש דלא הוי מקומו אלא

על הנייר וקלף עכ"ל הש"ס ופירש"י הרי זהן הן דברי הסמ"ג וה"ג וכ"כ שם באגודה פ"ג דעירכין ע"ש וכל זה נעלם מבעל מ"ב גם יש קצת עוד ראייה לזה מדמקשה הש"ס פ' כל כתבי דף קי"ו ע"א ת"ש הגליונים וספרי צדוקים וכו' מאי לאו גליונים דס"ת ומשני הש"ס לא גליונים דספרי צדוקים עד דמשני דה"ק וספרי צדוקים הרי הם כגליונים פירש"י קלפים חלקים שלא נכתב בהם מעולם ואם איתא דאיכא לחלק בגליונים גופא הצריכין לס"ת או לא אמאי נייד התרצן מדברי המקשן הל"ל ספרי צדוקי' ה"ל בגליונים שהם יותר מכשיעור בס"ת אלא ודאי דאין לחלק כלל והכל נכלל בכלל גליונים כי כל המחובר לקדושה הוא קדוש כמוהו גם מצאתי ראיתי בתשובת מהר"ם מפ"דו סימן פ"ד שפסוק כה"ג לאסור אף שכתב שם רא"י מפ"ק דב"ב ובאמת אין ראייתם מוכרחת מ"מ הדין נ"ל ברור וגם הרב בש"ע סימן ר"ץ מביא דברי מהר"ם מפ"דו לפסק הלכה וגדולה מזו מצאתי ראיתי בתשובת מהרי"ט חלק ב' חלק י"ד סימן ד' שרוצה לפסוק אפי' גן הפתוח לבה"כ יש בו קדושה אם לא שיש איזה הפסק ביניהם כיון שהוא פתוח לקדש כקדש דמי מכ"ש בנדון דידן שהגליון מחובר לקדש גם בתשובת מהר"ם מרוטנבורג בסוף הספר כתב חרם שלא לקצץ הגליון הספר ביניהם אפילו כדי לכתוב עליו עכ"ל כלל יוצא מדברינו אלא דגליון הספרים אע"פ שא"צ לס"ת יש בו קדושה גמורה אסורה לחתוך אותה דלא כמו שעלה על דעת המ"ב כי דבריו מופרכין שם שנכתב במקומו כל המחובר לאותו יריעה מקרי גליון וטעון גניזה כדעת הסמ"ג וה"ג ואגודה אך היכי שנכתב השם בטעות ביריעה שלדע' הסמ"ג כל היריעה טעון גניזה שמעתי שלא נהגו הסופרים אלא כדעת המ"ב ואפשר דסבירא להו דהוי כנכתב שלא במקומו כיון שנכתב בטעותו כיון שכבר נהגו כן הסופרים הוי כהיתנו מתחלה משא"כ בנכתב הס"ת כהוגן אף שהגליון שאין בו צורך הוא בכלל קדושה ואין לחתוך אותו כלל ואי משום כבידו שאין יוכל להגביה מה בכך משום זה אין לבטל קדושת ס"ת משא שקשה לא' נח לשנים או לשלשה וחלילה להקל בשביל זה בקדושת ס"ת כנ"ל הק' יעקב: שאלה פז בס"ת פ' האזינו בפסוק יזבחו לשדים לא אלה שנכתב אלוה מלא ו' וצריך להיות חסר כיצד יתקנו: תשובה הנה בספרי ש"י חלק ב' סימן צ"א עלה על דעתי לפום ריהט' שזה השם הוא חול וא"כ בקל יוכל לתקנו אבל באמ' טעיתי בזה חקרתי אצל הבקיאין סופרין מומחין שהוא שם של קודש וכבר מבואר דומה לזה בשו"ת מ"ב ס"ס נ"ז שכתב וז"ל נשאלתי מבני הרב מהר"י שנמצא בפסוק ויטוש אלוה שצריך להיות מלא ונמצא חסר והשבתי לו בזה"ל דעתי שא"צ שום תיקון כי פעמים נכתב מלא פעמים נכתב חסר אפילו במקום שנכתב מלא אינו מוכרח להיות כך וכמה פעמי' בא לידי ועשיתי כן לכן א"צ שום תיקון עכ"ל והט"ז סי' רע"ו ס"ק ז' השיג עליו וכתב וז"ל ותמוה דמה בכך שפעמים מלא הוא כיון דכך הוא בספרים שלנו מלא בוי"ו קפידא יש בדבר ואין כאן תיקון לתלות הוי"ו כיון דמגוף השם הוא במקום הזה ויש ג"כ לקדש השם הזה.

ולכתוב אחר נ"ל עכ"ל הט"ז ובאמת נ"ל עיקר כמ"ב והשגת הט"ז אינו השגה כלל דאף שלפי קבלתינו וספרי אחרונים יודעים אנו חסירות ויתרות מ"מ מקרי שאין אנו יודעין ובקיאין שפיר עפ"י הלכה למשה מסיני איזה יהיה חסר או יתיר שהרי אפילו חכמי התלמוד אמרו שאין אנו בקיאין בחסירות ויתירות כדאיתא בקידושין דף ל' ע"א דאנו לא בקיאין בחסירות ויתירות אפילו בימי יוסף ומה"ט קי"ל בש"ע סימ' קמ"ג דאין

להוציא אחרת משום חסירות ויתירות יהי איזה שיהי' אע"ג דתיקונה סופרים לפנינו ומפרשים איזה חסיר או יתיר אפ"ה אין אנו סומכין הסופרים בזה ומה"ט פסקתי ג"כ בס"ת שמצאו טעות בפ' ויקרא סוף הפ' וחמישיתיו יוסף עליו חסר יו"ד דחמישיתיו בין תי"ו לוי"ו דאין להוציא אחרת כפי הכלל שבידינו שא"א בקיאים בחסר ויתיר ודלא כשער אפרים סימן פ"ב ומביא ראיה לדבריו מדאמרינן במרובה דף ס"ה והתורה אמרה חמישת הרבה עכ"ל ובאמת אין זה ראיה דגם בימי אמוראים לא הי' בקיאים שפיר בחסירות ויתירות וגם דלמא הקרא קדריש בש"ס שם ולא הכתיב לכן נ"ל עיקר כפסק בעל תשובת מ"ב שכל כה"ג אין צריך שום תיקון והמתקנו הוא מקלקל וכן בתיבת אלהינו חסד יו"ד ג"כ א"צ תיקון כי הוא בכלל חסירות ויתירות ודלא כתשובת מ"ב ומהר"מ מלובלין בזה כי לתלות היו"ד הוי כתולה מקצת השם ולקדור השם אין אנו נוהגין כמ"ש בספרי ש"י ח"א סי' פ"א וח"ב סימן פ"ח ובזה שב ואל תעשה עדיף כי אין לזוז מפסק רמ"א דא"א בקיאים בחסירות ויתירות וגדולה מזו מצינו שפסק בתשובת חכם צבי סי' נ"ד דחסירות ויתירות שאינו ניכר במבטא אע"פ שהם שרשיות אין להוציא אחרות אבל טעות אחר כגון הי"א במקו' א' תוך אמצע תיבה אע"פ שאינו ניכר במבטא כיון שהוא טעות גמור ובקיאן אנו בזה רק בחסירות ויתירות אין אנו בקיאים כלל כנ"ל: הק' יעקב: שאלה פח ס"ת שנמצא בה בפ' וישלח וירא אלהים אל יעקב שהוא פ' פתוח' ועשה אותה סתומה דהיינו שכתב תיבת וירא סוף השיטה ותיבה אלהים תחלת השיטה מה תקנתו תו שאל על ספר אפטרות' שכתב השם בטעות אי מותר לקדר אותו עוד שאל בשעת החיפוש מצאו יריעה שנקרע מקום התפר ברובו ונשאר בו קצת תפירות אי מותר לקרות בו וארבע לא ידעתי שך' של אלהיך הגג של מעלה נמשך לרחבו ונראה כמו ד' כיצד יתקן אותו: תשובה אשיב על ראשון ראשון ע"ד תיקון ס"ת בפ' פתוחה זו שנעשה סתומה כבר נהגו הסופרים לתקנו כמבואר בלשון הש"ע סימן ער"ה אך בנדון זה הדבר קשה לתקנו שאם ימחק תיבת וירא ויתלו אותו בינו שימשי על תיבת אלהים יבא לידי נגיעה בלמ"ד של אלהים וגם נראה כשיטה בפני עצמו והוי כשני פתוחות וגם לכתוב כל התיבה בין ריווח שבין דף לדף זה ודאי אין לעשות כמבואר בי"ד סימן רע"ו ונ"ל שאין לו תקנה אלא באופן זה שיכתוב שני אותיות דהיינו וי"ו ויו"ד דוירא חוץ לשיטה בין ריווח שבין דף לדף והרי"ש והאלף יתלה למעלה ותו לא הוי תיקון גמור וקצת דומה לנדון זה מבואר בתשובת שער אפרים סימן פ' ע"ש בהגהות בנו וע"ד טעות שבשם של ספר אפטרות' נ"ל דמותר לקדר דהרי אפילו בס"ת עצמו יש מקילין לעשות כן לכתחילה אלא שלא נהגו כן כמ"ש בתשובה דלעיל היינו דוקא בס"ת משום גנאי וקדושת ס"ת שאין לעשות נקבי' ביריעה משא"כ ספר אפטרות' אין בה קדושה כ"כ שלא ניתן לכתוב וכדאיתא בגיטין והוי כנכתב השם על הכלי שקוצצו וגונזו וכבר הארכתי בזה בתשובתי חלק א' סימן פ"א בדין קודר אזכרת יע"ש ושאני ספר אפטרות' שאינו ניכר שקדורו השם דדוקא בס"ת מדקדקים שלא ליקח יריעות נקובי' משא"כ באפטרות' אולי היה היריעה נקוב' תחלה ואינו ניכר שקדורו השם לכך אין קפידא בזה וע"ד הס"ת שגללו ונמצא שנקרע רוב התפירות מבואר הוא בסי' רעה סעי' ג' בש"ע דמכשיר נקרע רובו אם הוא מחובר בחמש ושש תפירות של קיימא ע"ש ומקור הדין הוא מת"ה סי' נו"ן ובאמת המעיין שם יראה שהוא עצמו אינו מחליט הדבר למעשה רק שכתב קצת ראי' ע"ש

והט"ז שם סי' רע"ח ס"ק ב' השיג עליו ועל ראיותיו ועיין בנה"כ שמפקפק קצת על הט"ז וגם בתשובתי ח"א סי' ל"ה כתבתי דדבר המחובר במקצת הוא חבור ומקרי שלם מ"מ אפשר דבס"ת דבעינן ספר אחד כל שנקרע היריעה רובו הוא ככולו ואין זה אלי ואנוהו והרי אפי' במגלה אמרו בפ' ב' דף י"ט ע"א אם אינו נתפר כדינו בשלש תפירות משולשין דפסולה וכ"ש בס"ת אם נקרע רובו ממילא נקרעת יותר ע"י שגוללין אותו ומהדקין על העמוד ומהא דחסרה יריעה אין ראי' כלל דהתם אינו ניכר לעין כל החסרון כמו כאן גם הוא דבר שאפשר לתקן בקל לכן נ"ל פשוט כל שיש ס"ת אחרת שלימה אין לקרות בו עד שיתקן אותה כנ"ל וע"ד הכ' של אלהיך עיין בתשובת ר"י לבית לוי סי' פ"א שמאריך בזה ומסיק להלכה דימחוק הגג ויחזור לכתוב אותו כדינו אע"ג דנטפל לשם מ"מ כיון שאין שלה צורת כ' פשוטה אינו מקדש את שאינו ראוי לו וכה"ג פסק רמ"ה בהג"ה בס"ד סי' רע"ו סעי' י"א וע"ש אבל עיקר נ"ל מה"ט למחוק גם הרגל דאם לא כן הוי כחך תוכת כמו שמסיק הט"ז בס"ס רע"ג ע"ש המ"א כתב בא"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ו ונ"ל שאם יוכל למשוך הרגל שיהי' כפליים כמו הגג שפיר דמי עכ"ל וכן נ"ל הק' יעקב: שאלה פט אחד מבני כפרים שדר בבית עם עכו"ם בשותפו' ואין בו חשש סכנה אם חייב במזוזה כיצד ינהג עצמו תשובה הנה לפום ריהטא הי' נראה לכאורה דכל חשש סכנה דחייב במזוזה אף דלא נעלם מאתי מה שסתם ופסק רמ"א בש"ע סי' רפ"ו סעי' א' בהג"ה וז"ל דוק' כשבית השותפות ישראל אבל בית ישראל ועכו"ם פטורין מן המזוזה וכן חצירות ועיירות שמקצת עכו"ם דרים פטורין מן המזוזה והוא מחידושי אגדה פ"ק דיומא ומרדכי ספ"ק דע"ז ובהגהות פרק ראשית הגז אך הב"י בספר בדק הבית כתב וז"ל הא דקאמר בפ' ראשית הגז אלא ביתך ל"ל כתב הרשב"א וא"ת אמאי לא אמרינן ביתך למעוטי שותפות בעכו"ם כמו דאמרינן בכל הני דלעיל נ"ל משום דמזוזה חובת הדר הוא לשמירה עשויה ואפי' בשותפות דעכו"ם ישראל הדר בו צריך שמירה עכ"ל ב"ה בשם הרשב"א ומ"מ סתם רמ"א כהמרדכי משום דחושש לחשש סכנה כמו דאמרינן בהני אבילי דמחוזא שפטורין משום סכנה שיאמר העכו"ם כשפים הוא עושה לי וחמירי סכנת' מאיסורי כ"כ הש"כ בסי' רפ"ו ס"ק ו' שטעם זה הוא עיקר ולא כלבוש ע"ש וא"כ לכאוי"ל היכא דליכא חשש סכנה חייב במזוזה גם התוס' בחולין ריש דף קל"ז ע"א הניח קושית של הרשב"א בצ"ע נראה ג"כ דחייב במזוזה שותפת עכו"ם ול"נ דמעיקר' אין כאן אפי' קצת תימא כלל דמש"ה ממעטין שותפת עכו"ם דהא כתב שני פעמי' מזוזות ביתך אלו כתב חד קרא היינו ממעטין המסתבר דהיינו שותפת עכו"ם דפטו' ועכשיו דכתב שני פעמים היינו ממעטין אף שותפת ישראל רק למען ירבו ימיכ' מתרבה שותפ' ישראל' וביתך בא לילמו' ביאתך וביתך אחרנא אתי למעט שותפת עכו"ם דפטו' נמצא זכינו לדין דשותפ' עכו"ם מדינא פטו' ולא יחמיר לעשות מזוזה משום חשש סכנה ואפשר דלא פליג חכמים אפילו דליכ' חשש סכנה מ"מ דוק' אם דר עם העכו"ם בשותפו' אבל אם יש לישראל חדר מיוחד כגון שנותן לעכו"ם איזה שכירות בשביל חדר מיוחד זה או שנותן ג"כ חדר מיוחד לעכו"ם אחר דהוי כשכרו ודאי מחייב במזוזה כי שכירות ליומא מכר הוא ואין כאן חשש סכנה כיון שהוא בחדרו המיוחד לו ועוד דפטור אמרינן מ"מ אם מחמיר על עצמו ואין כאן חשש סכנה יכול להחמיר בחדרו המיוחד לו רק שלא יברך כשקבעו אם לא ע"י שכירות ולא אמרינן בכה"ג דפטור מן

הדבר ועשהו נקרא הדיוט כיון שעושה משום שמירה גם נקבעת תוך הבית ואינו ניכר שהוא עשהו כנ"ל הק' יעקב: שאלה צ פושעי ישראל שחוזר בתשובה לנהוג דת ישראל והמנהג לגלח כל שערו ממנו אם מותר לגלחו בתער או לא: תשובה לא ידעתי איך עלה על דעתך לעבור במזיד על לאו דהשחתה ובל תקיף ולכאורה דין גלוח זה נלמד מדין גר כמבואר בטור י"ד סימן רס"ח שטעון טבילה הוגנת בלא חציצה וגיזי למזיה ושקל טופריה דידו ודרגליה וכדסליק מברך והוא מלשון הרי"ף פר"א דמילה ולא הוזכר כלל שיעבור בתער ואף אם רצונו לומר דבגוי מותר להעביר בתער כיון שעושה קודם טבילה כדי שלא יהא בו דבר חוצץ וקודם טבילה הוא בגיותו עדיין שאינו מצוה על לאו זה כמבואר בטור וב"י דאינו גר עד שיטבול ולכך אמרינן טבל ועלה מברך כי קודם טבילה אכתי גברא לא חזי כמבואר שם אבל זה שהוא בכלל ישראל אע"פ שחטא ישראל ובא לחזור בתשובה מהיכי תיתי להעביר על לאו דהשחתה והקפה דהוי מצוה הבאה בעבירה ואולי משום זה עלה כן על דעת מכ"ת לפי שראה בת"ה סימן פ"ו הא דבעי גילוח נלמד מלויים קודם שנכנסו בקדושה היו מגלחין אותם ובלויים צריכין גלוח דוקא בתער ממש כדאיתא בנזיר דף מ"ם ונגעים פ' בתרא אפי' כעין תער לא מהני אכן באמת אין ראייה משם דהתם גזירות הכתוב הוא וגם בלויים עצמן הוא רק מצוה לפי שעה ולא לדורות כמ"ש הרמב"ם והרע"ב ובדיעבד אם לא גילח אינו מעכב בלויים כמ"ש הש"כ בי"ד סימן רס"ח ס"ק ז' וגילוח שערו וצפרנו הוא רק להראות שינוי מעשיו ודאי אין לעשות כן בתער וכן משמע בט"ז בא"ח סימן תקל"א ס"ק ז' דהוא רק על צד המנהג כנ"ל הק' יעקב: שאלה צא מה שבקשת מאתי לפרש לך לשון הש"כ בהל' חלה סי' שכ"ד ס"ק ב' שכתב וז"ל מ"ג ביצים וחומש ביצה כמנין חלה ולרמז חומש יש ה' בסוף תיבת חלה שהרי א"א לכתוב ה' במנין מ"ג אלא בתיבת חלה שהרי מיד כשתקח בידך מנין ה' ישאר בידך ל"ח והרי חלה עכ"ל ודבריו אין לי שחר: תשובה בדבר זה כבר תמהו רבים וכן שלימים לפרש דברי הש"כ בזה והעלה חרס בידם ובודאי יש איזה חסרון הניכר בדבריו ולהוציאך חלק א"א ונלע"ד דכך צריך להיות כוונת הש"כ כי מצאתי בש"כ על התורה סוף פ' שלח לך וכן הוא בבעל הטורים וז"ל חלה ה' מתוייגת לרמוז לחומש ביצה עכ"ל וא"כ י"ל דגם הש"כ על י"ד אף שהוא מחבר אחר להא מילתא בר מזליה ויש חסרון קצת בדבריו וכצ"ל יש תגין על ה' בסוף תיבת חלה לרמוז על חומש ביצה אך ע"ז קשה דלמה צריכין לתייג על הי"א תיפוק ליה שהיא עצמו מרמז על חומש ע"ז מתרץ שתיבת ה' צריך לרמוז על שיעור מ"ג שבלא הי"א רק ל"ח וק"ל אף שזו קצת דוחק להגיה דבריו מ"מ איהו דחיק ומוקי נפשה נ"ל הק' יעקב: שאלה צב כהן אחד שמת לו בנו ושבק חיים לכל חי ועדיין המת בבית ואשתו המליטה מקודם בן זכר והמילה הוא בו ביום אי שרי להחזיר התינוק מבה"כ שמל בתוכו לבית היולדת בעוד שמת בבית או לא: תשובה הנה לכאורה נראה דאסור דהוי מטמא התינוק בידים וכדאי' ביבמות דף קי"ד ע"א דמקשה הש"ס על הא דאמרינן קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווה להפרישו מהא דאמור ואמרת להזהיר הגדולים על הקטנים ומתרץ הש"ס לטמא בידים קאמר הרי דלמסקנא אסור לטמא בידים וכן פסק הרמב"ם פ"ג מהל' אבל דין י"ב ס"ל כהן קטן הגדולים מוזהרים שלא לטמאותו ואם בא לטמא מעצמו אין ב"ד מצווין עליו להפרישו אבל אביו צריך לחנכו בקדושה עכ"ל ממשמעות לשונו מבואר דמיירי אפי' בקטן שהגיע

לחינוך ולפ"ז אפשר לומר בלא הגיע לחינוך אפילו לטמא בידים שרי איברא דהוא נגד משמעות דיבמות שם דאם איתא דיש לחלק כה"ג אמאי לא מתרץ הש"ס כן על האי קושיא שמקשה מאמור ואמרת ה"ל לתרץ דיש חילוק בין הגיע לחינוך או לא אלא ודאי דאין חילוק כלל בזה ואפי' בלא הגיע לחינוך אין לטמא ביד אבל להפרישו אין מצווין אפי' הגיע לחינוך אבל דעת התוס' בפ' כל כתבי דף קכ"א אינו כן דכתבו דהא דאמרינן קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצוין להפרישו מיירי דוקא בלא הגיע לחינוך ועיין בב"י בא"ח סימן שמ"ג מ"ש הרשב"א לחלק בזה ע"ש והטי"ד שע"ג הביא דעת הרמב"ם הנ"ל והשיג עליו וכתב וז"ל ונ"ל שצריכין להפרישו וכן משמע הלשון שדרשו אמור ואמרת שצריכין להזהירם לטמאותו עכ"ל הטור והביא שם בא"ח סימן שמ"ג מתמיה על הטור שהרי דברי הרמב"ם הם לקוחים מסוגיא דש"ס דיבמות ע"ש שמדחיק לתרץ דעת הטור גם הט"ז שם מדחיק לחלק ול"נ עיקר כמ"ש הב"ח בסימן שמ"ג שם וכ"כ בלחם משנה שם פ"ג אבל דדעת הטור לפי מה דמסיק בש"ס שם דקאמר וצריכא וכו' דאי אשמעינן גבי כהני' משום דרבי בו מצות יתירות א"כ למסקנא אין אנו צריכין להוציא הקרא ממשמעותו ואמרינן דבטמאו' כהני' שאני כיון דרבי בהן מצות יתירות מצווין להפרישו וא"כ לדעת הטור והתוספ' דמיירי אפילו בלא הגיע לחינוך וכ"כ רמ"א בא"ח סימן שמ"ג לפ"ז אף בילד קטן מצווין להפרישו וכמשמעות לשון סתימת הש"ס דיבמות דאין לחלק בין הגיע לחינוך או לא מ"מ לדינא נ"ל דאם לא הגיע לחינוך לפי הסכמת אחרונים ה"ה המ"א בא"ח סי' שמ"ג ובספר בית הלל בי"ד סי' שע"א בהג"ה לבן המחבר אם אינו מפרישו לא הפסיד וכדעת הרמב"ם אבל ודאי לטמא בידים ודאי אסור אפילו תינוק קטן שלא הגיע לחינוך כלל וא"כ זכינו לדין שאין להוציא הילד כדי למול אותו בבה"כ רק ימול אותו בבית היולדת ואם עבר והוציא הילד לבה"כ כדי למול שוב אסור להכניס הילד בבית עד שיוציא המת תחלה ושאלה כזו מצאתי בשו"ת אמונת שמואל סי' מ"ם שתמה השואל על אחד שהורה להחזיר הילד לבה"כ ולטמאותו ע"ש אך שתשובתו שם נשאר מעל ואפשר דשתיק' כהודאה דלא טב הורה שאין לטמא הילד בידים דאפילו בטומאה דרבנן אין להקל לכתחלה כיון דאפשר לפנות המת מקודם או למול בבית היולדת מ"מ בנדון שלפנינו שהמת הוא אחיו של הילד והוא אחד מז' קרובים שמותר לכהן לטמא לו ואף דמבואר בי"ד סימן שע"ג סעיף י"א די"א כל אלו שמטמא להם היינו דוקא לצורך קבורה וכתב רמ"א שם בהג"ה ונכון להחמיר כסברא אחרונה וכן נוהגין להורות שלא לטמא רק לצורך קבורה ומה"ט בשבת אין מטמאין הכהנים לקרוביהם כיון שאין צורך קבורה וה"ה בילד קטן כזה שאין בו צורך קבורה כלל מ"מ כיון שהילד לא הגיע לחינוך אין להחמיר כולי האי כיון שהוא צורך לכבוד מצות מילה בפרסום בבה"כ אם אי אפשר לפנות המת קודם שיכניס הילד ובלע מות לנצח כנ"ל הקטן יעקב: שאלה צג מי שהוא אבל תוך שלשים יום והוא בעל ברית אי מותר לספר את עצמו לכבוד המילה או לא.

תשובה הנה לכאורה נראה פשוט להתיר וראיה מ"ש בש"ע ס"ס תקנ"ט בעל ברית שמותר להתפלל מנחה בט"ב שחל להיות בשבת ונדחה לאחר שבת ורוחץ ואינו משלים תעניתו לפי שי"ט שלו עכ"ל הרי אף דט"ב שנדחה יש לו כל חומר ט"ב בה' ענויים מדינא אפ"ה התירו משום כבוד המילה די"ט שלו וכיון דקי"ל אין אבילות ברגל וה"ה

במילה דחשוב כ"ט שלו (ואגב רציתי להעתיק מה שהקשתי בישיבה על ענין זה בסוגיא דש"ס דמ"ק דף י"ד דגרסינן שם צרעת מה שיהא נוהג ברגל אמר רבא ת"ש והצרוע לרבות כ"ג והא דכ"ג דכל השנה כולו כרגל לכ"ע דמי דתנן כ"ג מקריב אונן וקתני דנוהג בו צרעת תפשוט דכל מצורע נוהג צרעתו ברגל עכ"ל פרש"י וקשה דהא ע"כ גרע כ"ג מרגל דהא לעיל מיניה פשוט דאין אבילות ברגל והרמב"ם פ"ז מה' אבל פסק להדיא כל דיני אבילות נוהג בכ"ג ונלמד מסוגיא דש"ס פ' כ"ג ומהוריות ע"ש ש"מ דאין שוה ממש לרגל ואולי י"ל בדוחק דדוקא בחג עצמו אינו נוהג אבילות דגזירות הכתוב הוא דכתיב ושמתח בחגיך וצ"ע) והוא ג"כ בשמחה כמו חג דכתיב שש אנכי על אמרתך וכן הדין בימי הספירה כמבואר בא"ח סי' תצ"ג וה"ה בשבוע שחל ט"ב בתוכו ברם ראיתי שגיסוי הגאון המפורסם בעל אלי' זוטא בסימן תקנ"א ס"ק ט"ז פסק לאסור הגילוח באבל ובשבוע שחל בו ט"ב אף שהוא בעל ברית תוך ל' של אביו ורחץ בלילה שלפני מילה ונתן טעם לדבריו דהוי כרגל לגבי ידיה וחומרא בעלמא נהגו אבותינו ברחיצה עכ"ל ודייק מזה מה דאסור מדינא יש לאסור עכ"ל גם מזו אין ראיה כלל די"ל דלרווחא דמילתא כתב ותו דהתם קאי ארחיצת כל הגוף שהוא רק תענוג בעלמא ואינו ניכר כלל בזה כבוד ושמחת המילה מש"ה לא התירו משא"כ ברחיצת פניו בט"ב שנדחה וכן אבילות שניכר כבוד ושמחת המילה התירו למוהל וב"ב ובסנדק אף דאסור מדינא ה"ה באבל תוך ל' שמותר לגלח גם מ"ש דאסור גלוח כל ל' אסור מדינא דש"ס זה ג"כ אינו דהא מבואר בטי"ד ר"ס שצ"ג שהרי"ץ גאו"ת ובעל ה"ג מתירין הגילוח כל ל' אלא שהרמב"ם אוסר וכן הראב"ד אוסר כל ל' והכריע ב"י כדבריהם להחמיר והרמב"ם עצמו ריש פ"ו מה' אבל כתב מדברי סופרים שיהא נוהג מקצת אבילות כל ל' יום עכ"ל הרי להדיא דהוא רק מצד המנהג ולא מדינא דש"ס וכיון דאבל מותר ה"ה בשבוע שחל בו ט"ב וכ"כ הטא"ח בא"ח סי' תקנ"א בשם תורת אדם להרמב"ן דזוים הם ואדרבה בפ' החולץ מבואר דאבילות ישנה קילא מ"מ היכא דנהוג איסור נהוג כי יש להם על מה שיסמכו אבל היכא דליכא מנהג אין להחמיר כנ"ל הק' יעקב.

שאלה צד מי שיש לו חולה קדחת ורוצים ליתן לרפואה עפר מקבורת מתים אם יש להתיר ליהנות מעפר הקבר לרפואה זו כיון שעפר הקבר אסור בהנאה כדאיתא בי"ד סימן שס"ד עוד שאל השואל ששמעתי שאדמ"ו הורה שהקל בפשיטות לכהנים לצאת בשער העיר ולא חשש כלל לדין כיון שסוף טומאה לצאת ובאמת בש"ע י"ד סימן שע"א מביא שני דיעות ומשמע שם שדעה ראשונה עיקר להחמיר ע"כ יחזה לי ויברר אדמ"ו טעמו ונימוקו כי ודאי יש לו ע"מ שיסמכו כיון שמקור הדין הוא מרש"י דביצה דף יו"ד ועירובין דף ס"ח תורה היא וללמוד אני צריך: תשובה אשיב על ראשון ראשון אשר שאלת אם יש להתיר ליהנות מעפר קבורת מתים לרפואה לחולי קדחת הנה לכאורה הי' לאסור מש"ס ערוכה דסנהדרין דף מ"ז ע"ב דגרסינן שם קברה דרב הוי שקלי עפרה מינה לאישתא בת יומא אתי א"ל לשמואל א"ל יאות הן עבדין קרקע עולם הוא וקרקע עולם אינו נאסרת דכתיב וישלך את עפרו לקבר בני עם משמ' דקרק' עול' אינו נאסר' הא אלו הי' נאסר' אסור ליקח משם אפ"ל לרפוא' כגון קבר בנין דנאסרת אפ"ל לרפואה נאסרת אך אי משום הא לא תברא די"ל דוקא בחולי קדחת דאישתא בת יומא לא הוי חולה שיש בה סכנה וכמ"ש הב"י בי"ד סימן קל"ד ועיין במ"א בא"ח סימן שכ"ח ס"ק

א' ועי"ל מדקאמר יאות הן עבדין משמע דלית ביה פקפוק איסור ואם אית' דקרקע עולם נאסרת אלא משום רפואה התיירו לצורך חולה לא שייך אמר יאות הן עבדין הל"ל משום חולה התיירו אלא ודאי משום דקרקע עולם אינו נאסר לכך קאמר שפיר הלשון יאות הן עבדין אבל ליקח מעפר הקבר מבנין של מעלה שזורקין עפר הוי תלוש ולבסוף חברו דנאסר בהנאה נראה דאסור ליקח אפילו לרפואה כמבואר בי"ד סימן קנ"ה ה"ה מקבר דאיתקוש לו אבל מקרקע עולם דאינה נאסרת מותר ליקח לרפואה אפילו מקבר אביו אע"ג דדעת הרמב"ן אפילו מקרקע עולם אסור ליקח מקבר אביו משום כבוד אביו וכ"כ הטי"ד סימן שס"ד בשם תורת אדם ודלא כדעת התוס' שם בסנהדרין ד"ה איתיבי ע"ש ובאמת לכאורה הי' נראה תמיהא קיימת על הרמב"ן תמיהות תוה' שם שמקשו אמאי לא משני הש"ס כדמקשה על הא דשמואל שאמר יאות הן עבדין מהא דחוצב קבר לאביו הרי זה לא יקבר בו עולמות ה"ל לתרץ שאני התם משום כבוד אביו והוא תמוה לכאורה אח"כ עייניתי בתורת אדם להרמב"ן ראיתי שהוא עצמו מרגיש בקושיא זו ומדחיק מאוד לתרץ ומש"ה נראה מתוך דבריו שם שמסיק להלכה כדעת התוס' שהם חכמי צרפת ע"ש ואחר העיון נ"ל שמעיקרא תמיהת התוס' לאו הקושי' היא כלל דהתרצן א"א לתרץ כן משום כבוד אביו אסור א"כ מכ"ש דאסור משום כבוד דרב גוברי' דחמיר מכבוד אביו ואיך התיר ליקח מקברי' דרב שהי' גדול בדורו ומדקאמר יאות הן עבדין משמע דלית ביה פקפוק איסור וכמ"ש לעיל אבל לפי מה דמסיק לאביי דאסור משום כבוד אביו א"כ גם לרבו אסור ודלא כשמואל ומ"מ כיון דאינו נאסר רק משום כבוד אביו או רבו ולא משום ליתא דאיתקוש לאיסור הנאה אפשר דלרפואה מותר ליטול מקרקע דוקא ועל השניות מדברי סופרים שהורתי להקל לצאת הכהנים בשער העיר ולא חששתי כלל לדין סוף טומאת לצאת הנה באמת מעולם תמהתי על דין זה שאין לו שורש בש"ס מה בכך שאף טומאה לצאת אין דנין ע"ש סופו עד שמצאתי שאהבה נפשי בתשובת מהר"י מטראני חלק א' צ' ובתשובת חכם צבי סימן ק"ג שכתבו על המנהג הזה שהחמירו הכהנים הוי כטעו בדבר משנה ריש פי"א דאהלות ואין אומרינן סוף טומאה לצאת אלא כשיש שני אהלים יחד אחד פתוחה לחבירו ומת באחד מהם והדלת סגור ביניהם וא"א להוציא המת אלא דרך אוהל השני וכיון שסופו לפתוח הפתח להוציא המת הוי כפתוח מהשתא דהוי כאוהל אחד כיון שאין הפסק וסדק בין אוהלים אלו אבל שערי חצרות והעיר כיון שיש הפסק אויר וסדק ביניהם אין כאן חשש איסור וצ"ל שנהגו כך לזריזות בעלמא שלא יבא עליהם מוליכי מת עודם תחת פתח האוהל כמ"ש בתשובתיהם ומש"ה פסק שם מהרי"ט דבשבת כלל אין להחמיר דודאי לא יוליכו המת בשבת ע"ש וצ"ל דבריהם נכונים להמעין היטב וא"כ אף אנו נאמר כיון שעכשיו נתפשט המנהג במדינותינו שעושין הכנה גדולה להלווית המת ומכריזין ברחובות ושווקים להודיע שיבא ללויה א"כ אין לכהנים חשש שיוליכו המת עודם תחת האוהל רק משעה שמתחילין להכינו להוציא ולהכריז שאז יש לחוש שיבואו עליהם מוליכי מת זו הוא טעם הוראתי וה' יצילנו משגיאות ויראני מתורתו, נפלאות הקטן יעקב: שאלה צה אחד שמת לו תינוק שעדיין לא עברו ל' ונגמר שערו וצפרניו מה דיני לענין אנינות של אותו יום: תשובה הנה ודאי נפל גמור אין שום אנינות נוהג בו וכן מבואר להדיא פ"ק דמסכת' שמחות וז"ל מחותך ומסורס נפלים ובן שמנה ובן תשע מת אין מתעסקין עמו בכל דבר

ע"כ ומדקתני בכל דבר גם אנינות בכלל וכ"כ הרמב"ם פ"ק מה' אבל דין ח' וע"ש בסוף משנה וכן משמעות הטור והש"ע ריש סימן שמ"א שכתב וז"ל מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו קודם קבורה וכו' משמע דכל שאינו חייב להתאבל עליו ג"כ אין אנינות נוהג בו כלל וזה ברור ופשט ברם בתינוק זה שנגמר שערו וצפרניו דהוי רק ספק נפל כיון שלא חי ל' יום וכמבואר בשבת פר"א דמילה דף קל"ה דאמר רשב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי ופסק הש"ס שם הלכתא כרשב"ג באבילות דרבנן להקל וכ"פ הרמב"ם ריש פ"ק מהל' אבל ובטור וש"ע ל"ד סי' שע"ד ע"ש בכ"מ ובב"י וכיון דקי"ל אנינות יום ראשון דאורייתא א"כ ה' נראה להחמיר בספיקא וכה"ג משמע באבל רבתי פ"ד משנה י"ח ספק שהוא אחיו ספק שאינו אחיו ספק שהוא בנו מתאבל ואונן ואינו מטמא איזה אנינות מיום המיתה עד יום הקבורה דברי ר"מ וחכ"א אין לך איסור באנינות אלא יום אחד בלבד עכ"ל משמע דהלכה כחכמים ויש להחמיר בספיקא לענין אנינות כן ה' נראה לכאורה אכן ראיתי בתורת אדם להרמב"ן דף ס"ח ע"ד שדוחה ראיה זו ופסק להקל בספק זה אף באנינות גם בתוספתא והמרדכי ושאר גדולי פוסקי' מחלקי' בספיקתיהו כמבואר סימן שע"ד וכ"פ בש"ע ועיינן בט"ז סעיף ג' ומה"ט כל האחרונים והראשונים סתמו דבריהם דהיכי דהוא פחות מבן ל' דאין מתאבלין עליו כלל ולא הזכיר אחד מהן להחמיר עכ"פ ביום ראשון משום אנינות אלא ודאי דאין לחלק להחמיר בשום אבילות ועוד דהא מבואר בסימן שצ"ח בטור ובש"ע דקי"ל הא דאנינות דאורייתא היינו לענין אבילות קדשים ומעשר שני דוקא אבל בשאר כל מילי הוי חומרא דרבנן ואין להחמיר כלל בספק נפל ועיינן בש"כ על י"ד סימן שצ"ח ס"ק ב' כנ"ל הק' יעקב: שאלה צו בעל הבית אחד בא לו כתב מעכו"ם על הבי דואר מעכו"ם שאינו מכירו כלל מעולם ומשמעות לשונו איך שאחיו כ' פלוני מפרנקפורט צוה לו לכתוב ביום השבת שהוא עצמו לא יוכל לכתוב ולהודיע לו שאמו מתה כהיום ושינהוג שבעה ולומר קדיש ועת' נסתפק השואל אם העכו"ם נאמן ויתאבל או לא.

תשובה הנם לפום רהיטא ה' נראה דאין לסמוך על העכו"ם אא"כ במסל"ת וכמ"ש הרמב"ן בתורת אדם והובא בטור וש"ע סימן שצ"ז זה הכלל כל עדות שמשיאין אשה על פי קרובים מתאבלין אע"ג דאיכא למימר להיפוך אפשר דמתאבלין אף שאין מתירין האשה ע"פ אכן ראיתי בתשובת עבודת הגרשוני סימן י"ח שכתב וז"ל כללא דמילתא כל זמן שאין משיאין האשה אין מתאבלין מצד הדין משום שיש לחוש לתקלה וכו' וכ"כ ג"כ בספרי שו"ת שבות יעקב חלק א' ע"ש סימן ק"ב דברי באריכות גם בתשובתי ח"ב סימן קי"ד ע"ש מ"מ בנדון דידן נ"ל כיון שעכו"ם אינו מכירו לישראל ולמה ישקר לכתוב כן לאיש שאינו מכירו ולהוציא הוצאת ליתן לבי דואר וגם הוא מילתא דעבידא לגלויי ע"י הבי דואר שהוא במקום קרוב אע"ג דאין להתאבל אלא במקו' שיש עדות מספיק להיתר עגונה היינו דוקא הנאבד במש"אל"ס וכיוצא בו אין להתיר לנהוג אבילות אלא במקום שיש עדות מספיק להיתר עגונה אבל במת על מטתו ועביד לגלויי בקרוב אין כאן חשש כלל וכמו שהוכחתי הדבר בשבות יעקב חלק ב' סי' קי"ד מכמה סוגיות הש"ס יע"ש גם בלא"ה דעת גדולי פוסקים דעכו"ם נאמן לענין אבילות כמ"ש הרא"ש פ' אלו מגלחין וכ"כ המרדכי פ' אלו מגלחין וז"ל זכורני כשהייתי תינוק בוורצבורג

והצקתי מים ע"י הר"י מוויין באה גוי' אחת אמרה להר"ר יוסף אחיו של הר"ר יונתן שנפטרה אחותו ושאלו לראב"יה כדת מה לעשות והשיב לו שהי' לו להתאבל והביא לו ראייה וכו' ור"ת חולק ואמר אם נאמן לנכרי השמחים אלי גיל נתמלא כל הבגד קרעים וזה לא שייך כלל בנדון זה דנתמלא כל הבגד קרעים במי שאינו מכירו בעולם ניכרים דברי אמת במילתא דעבידא לגלוי ואין כאן חשש תקלה כלל כנ"ל להלכה למעשה והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין הק' יעקב.

שאלה צז אחד שעשה אפקרותא נגד הקהל ונגד דת תורתנו שנעשה ממש מסור וחייב נידוי ושמטא ויש לו בת שהית' נשואה ומת בעלה בלא בנים והיא זקוקה לחליצה אם יש רשות ביד הקהל וב"ד לעכב החליצה עד שקבל אביה להיות ציית לדברי הקהל והב"ד לקבל עליו דינו: תשובה הנה לכאורה הי' נראה פשוט דיכולין לעכב כל כיוצא בזה דהרי כתב הר"ן פרק הגוזל בתרא בשם תשובת הרי"ף בשם רב פלטוי הגאון ז"ל פתיחא היכי דמי אדם שנתחייב לחבירו בב"ד וסרב ועבר על גזירות ב"ד כותבין לקהלות ישראל פלוני גזרנו עליו דין וסרב ולא השגיח והחרמנו אותו שלא יתפלל בעשרה ולא יזמין בשלשה ואל ימולו לו בן ואל תקברו לו מת ותוציא בניו מבית הספר ואשתו מבית הכנסת עכ"ל וכן מצאתי ראיתי בתשובת הגאונים סי' מ"א שכתב וז"ל ונידה אותו ל' יום ולא תבעו נידוי החרמנו אותו על פתח ב"ד ואף אתם כשתגיע לידכם פתיחא ואחרמתא דא החרימו ונידוי אותו יום פתו פת כותי ויינו יי"נ ופירותיו טבל וספרי' ספרי קוסמין וחתכו ציצית שלו ועקרו מזונתיו ואל תתפללו עמו ואל תמולו בניו ואל ילמדו בניו לבית המדרש ואל תקברו לו מת וכו' עכ"ל וכ"כ בתשובת הריב"ש סי' קס"ג בשם א"ח בשמו ובתשובת בנימן זאב ובתשובת מהרי"ל לוי סי' מ"ט ובש"ג סוף פ' שבועת העדות ובתשובת להרמב"ן סי' רמ"ד כתב הטעם דכל למיגדר מילתא ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה שלא מן הדין לעשות סיג לתורה וכ"פ הב"י בש"ע ורמ"א בהג"ה שם סי' של"ד כן ראיתי למהרש"ל בפ' הגוזל בתרא סי' י"ג שהשיג מאוד על הא דרב פלטוי לפי ששום פוסק לא הביאו ונתעלם ממנו דברי הפוסקים שהבאתי ולבסוף סיים בזה"ל ומ"ש שמוציאין תינוק מבית הספר חלילה במה שכל העולם אינו מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות נבטל בשלמא מילה שעיקר מצוה תלויה באב והיא כבודו וכן לקבור את מתו שמוטל עליו שלא ללין והיא כבודו כופין אותו באלו עד שיקבל עליו תשובה ואח"כ מלין וקוברין אבל בת"ת תינוקות של בית רבן שאין לו תשלומין אם תעזוב יום יומים יעזבון פשיטא דלית ביה טעמא להאי מילתא גם מ"ש להוציא האשה מבה"כ לא נהירא אם הוא חוטא היא מה חטאה עכ"ד ע"ש דבריו יותר באריכות ואף דנ"ל דאין לנו לזוז אפילו זיז כל שהוא מפסק הב"י בש"ע ורמ"א ואחריהם אנו נמשכין ודלא כמהרש"ל מ"מ הבו דלא לוסף עלה לעכב בתו מן החליצה והיא כבר נסתלקה מרשו' אביה ביום חתנותה ולעגן אותה בחנם אשר כבר חששו חכמי הש"ס וכל ראשונים ואחרונים לתקנות עגונות ובפרט לעכב מצוה של החלוץ שאין לו שום שייכות עם המוחרים ובפרטות לפי מ"ש המקובלים ומפרשי תורה עיין בצרור המור ובבחי' ובש"כ על התורה שאין לנפש המת מנוחה עד שיחלוץ חליצה כשרה אף דקי"ל לדינא אין חוששין לדברי המקובלים כי אין לנו עסק בנסתרות מ"מ אין לחדש דבר מה שלא נז' בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים אבל אם החלוצה עצמה ג"כ היתה במרד ובמעל

הזאת ודאי יכולי לקנסה כנ"ל הק' יעקב:שאלה צח באחד שמת לו מת אחד מקרוביו ופסולי עדות שמראין קצת אבילות כפסק הש"כ בי"ד סי' שע"ד סעי' ו' בהג"ה ויש חלוקי דעות בין המורים יש מי שרוצה לאסור ג"כ להסתפר בע"ש לכבוד שבת אף שהכביד עליו שעררו ויש מקיל בדברי ע"כ לא ידענו על מי לסמוך עד אשר יוריני מ"ו כדת מה לעשות לנהוג כי מפיו אנו חיים:.

תשובה הנה לא ידעתי מה מקום לשאלה זו הלא להדי' מבואר לפניך שם בש"ע סי' שע"ד דמדינא אין להתאבל כלל עם הקרובי' המתאבלים עליהם וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים רק מצד המנהג כתב רמ"א דמראין קצת אבילות שבוע א' דהיינו שאין רוחצין בחמין רק בפושרין ואין משנין בגדיהם שבת ראשון ואין בכלל אלא מה שבפרט והבו דלא לוסיף עלה אכן ראיתי בספר לחם הפנים בסי' שע"ד מעתיק ג"כ להחמיר עוד יותר שלא להסתפר וכיוצא בו ודע שאין דעתו נוחה באלו ספרי לקוטים של אחרונים כמו לחם הפנים וגן נטע ובאר היטב כי לא הטיבו אשר דיברו שהם רק כמעתיקים מספר אל ספר לבדוק בחורים וסדקים כל מקום שימצאו איזה חומרא מציאה הוא בידם להעתיקם ואל תסמוך עליהם כלל כי די לנו החומרות שהחמיר רמ"א ושאר גדולי האחרוני' אשר בידם להכריע אבל בעלי ליקוטים אלו לאו דסמכא אינן כי אין בידם הכרע להכריע מדעת עצמן או מדעת הפוסקים הלכה כמאן וכ"ש להקל אין שומעין להם ולא נאה להם חיבורים כאלה אם לא שהם מפורסמים למומחין שהומחו רבים עליהם כמו בעל פנים חדשות וכנסת הגדולה ולקט הקמח וכה"ג ובפרטות באבל קי"ל כדברי המיקל גם באתי להודיע חידוש בדין דאם אותן המתאבלין עמהם מנחמין את אבילים יאמרו בזה"ל המקום ינחם אתכ' ואותנו עם שארי אבילי ציון וירושלים כנ"ל הק' יעקב: שאלה צט ע"ד המעשה הרע שנעש' בעיר קטנה ואנשי' בה מעוטי' ולהם מורה אחד ת"ח מגדולי כהונה במדינת פולין כאש' נאספו אנשי ק"ק חברון יחד התחיל אחד במריבה עם ת"ח וקראו אותו חצוף עזות פנים ומי שקראו כך ה' איזה שנים תלמידו של ת"ח הנ"ל יוריני מוריני ורבינו מה דינו.

תשובה אף שאין דרכי דרכים דרבנן להשיב לא' מן הצדדים בדברי ריבות כאשר מזקנים אתבונן ותשובת גדולי ראשוני' ואחרוני' אם לא שיהא נשאל מרב ומורה או משני צדדים יחד כמבואר ג"כ בש"ע ח"מ סי' י"ז ועיין שם בכה"ג בהגהות סי' ל"ט סעי' י"ט ומשמע מדברי תשובותיהם אפי' אינו מכיר שום אחד מבעל הדינים ג"כ אין להשיב כלל אמנם חזרתי ואמרתי כבר הזהירו חכמים ז"ל דאסור לשמוע בזלותא דצורבא מרבנן ולהיות שותק ובודאי ראוי להפוך בזכות' דצורבא מרבנן גם מתשוב' מהרש"ל סי' כ"ד מתיר כה"ג להפוך בזכות על אלמנה אחת אם השאלה רחיק ממנו ולא יהי' דיין בדבר ובתשו' מהר"שדם בי"ד סי' קנ"ג כתוב דבאפרוש' וס' מאיסורי אפי' מדות חסידות ליכא עכ"ל ואין לך אפרושי גדול מזה דהרי הוא כאפיקורס המבזה חבירו בפני ת"ח מכ"ש המבזה ת"ח עצמו וכן נראה לראי' מסוגי' דש"ס דגיטין דף ז' שלח מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם העומדים עלי וכו' הדבר יצא מפי ר' אליעזר וכו' ולכאורה קשה איך שלח מר עוקבא לר"א הלא בודאי לא ישוב לו ר"א כלום כיון שלא נשאל משני צדדים וגם על ר' אליעזר גופא איך השיב לו ודבורו עושה רושם כדאמר יצא מפי ר"א והלא לא נשאל משני צדדים אלא ודאי צ"ל כבוד תורה ות"ח כזה עדיף להשיב להשואל לבדו אע"ג

דמצינו בשבת דף קי"ט ע"א אמר מר בר רב אשי אי אתי צורבא מרבנן לקמי לדינא פסילנא ליה דחביב עלי כגופו ומ"מ הא אמרי' במ"ק צורבא מרבנן עביד דינא לנפשי ומכ"ש לענין הביזה דהא מותר לנדות לכבוד עצמו ועיין בתשובתי ח' א' סי' קס"ז ומ"מ לענין גוף הדין כיון שאני משיב לשואל לבדו וגם אין אני יודע מהות הדבר אשיב בקיצור אם המבייש הוא עשיר ראוי לקנסו כפי עושרו בממון כי גדול עונו מנשוא בפרט בכבוד הכהונה המבייש ראוי לקנסו יותר כמ"ש הריב"ש בתשובה ויש לנדותו ולהחרימו עד שיתפייס לת"ח ויבקש ממנו מחילה כמבוא' בי"ד סי' של"ד סעי' מ"ז וכן תושבו שם ב"ד וטובי העיר לדון כפי מהות ענין הנראה לפני' כי אין לב"ד אלא מה שענינו רואות ואתם בפני' תדעו כדת מה לעשות כנ"ל הק' יעקב: ביום ט' אדר ראשון תצ"א לפ"ק נתבשר לי בשורה רעה שנפלה עטרת ראשי שמת אמ"ו הרב מו"ה יוסף רישר דיין מק"ק פראג זצ"ל הכ"מ ביום וי"ו ך"ו שבט ונעשתי אבל והי' פלפול בין בעלי תריסין אי צריכין להתאבל עליו בי"ד שבאדר ראשון בחליצת סנדל וישיבת ע"ג קרקע והשבתי אע"ג דמבואר בש"ע סי' תרצ"ז דפורים קטן אסור בהספד ותענית מ"מ דוקא הספד ותענית אסור אבל אבילות ודאי דנהיג ומה"ט פסק בש"ע שם דאין נוהגין להרבות בשמחה ומשתה גם בסימן תרצ"ו בא"ח סעי' ד' פסק רמ"א שאין נוהג אבילות בפורים גדול וכן מבואר בי"ד ס"ס ת"א וכתבו האחרונים הש"כ בי"ד והמ"א שם בסי' תרצ"ו בשם גדולי אחרונים דיש לנהוג אבילות אפי' בפורי' אך דעלמא גרירי בת' דברי רמ"א אבל בפורי' קטן לא מצינו שהקילו באבילות כלל וכן עשיתי הלכה למעשה עוד הורתי לפי מה שמסיק שם בי"ד סי' ש"צ דאסור ליטול צפרנים בכלי אבל בידיו או בשיניו מותר וזה דבר קשה ליטול צפרנים עבים ביד או בשיניו דוקא ליטול כולו בכלי אסור אבל חותך קצת בסכין ואח"כ יטול צפרניו ביד או בשיניו מותר וק"ל והוא נכון: הק' יעקב קא בפ"ק דמגילה על המתני' דאין בין זב הרואה שתי ראיות וכו' ראיתי תמיה' גדולה בדברי הרמב"ם דין ז' והמ"מ שם שפסק וז"ל אשה שראתה שני ימים נקרא' זבה קטנה ואם ראתה שלשה ימים היא נקרא זבה גדולה ושם בדין ח' כתב אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא ספירת שבעה והבאת קרבן שזבה גדולה צריכה ספירת שבעה נקיים וכו' וכתב שם המ"מ אין בין זבה גדילת לזבה קטנה משנה פ"ק דמגילה עכ"ל ובמיימוני חדשי' הנדפסים באמשטרדם כתב בעל הג"ה ז"ל צ"ע דמתני' דהתם לא מיירי בזבה אלא אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש קתני ואי סבירא לרב דילפינן זבה מזב הי' לו לפרש עכ"ל הג"ה ולי קשה יותר תמיהא קיימת לפי דעת המ"א שהרמב"ם למד זבה מזב א"כ תבעי בזבה בעל שתי ראיות ספירות ז כמו בזב כדאי' שם במגילה להדי' הא לענין ספירות שבעה זה וזה שווין וכן פסק הרמב"ם עצמו פ"ב מהל' מחוסר כפרה דין ו' ופ"א הל' משכב ומושב ותו קשה לדעת הרמב"ם והתוספו' בפ"ק דמגילה וגרסינן שם אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן אין בין זב לזבה אלא שזב טעון ביאת מים חיים וזבה אין טעון ביאת מים חיים עכ"ל ולדעת הרמב"ם ה"ל למיתני עוד חילוק שזב טעון ספירות ז' לשתי ראיות משא"כ בזבה גם בדברי רש"י במגילה שם ע"ב ד"ה שומרת יום כנגד יום תוכיח הרואת יום א' או שנים מונין יום א' וטובלת בו ביום הרי להדיא בפרש"י זבה דרואת שתי ימים אינו צריכה ספירות שבעה כדעת הרמב"ם וצ"ע מנא להו וליכ' למימר מדכתיב זב מזובו מקצת זובו וסופר לימד על זב

בעל שתי ראיות טעון ספירת ז' מכלל דזבה דליכא לימוד לא בעי ספירה קשה דאם כן האיך קאמר בש"ס שומרת יום כנגד יום תוכיח הא כיון אכתי לא ידע מלימוד דמזובו א"כ איכא למימר באמת גם בזבה אחר שתי ראיו' בעו ספירו' ז וכן בזב וראיה אחת שאני כיון דזבז אינו מטמא משכב ומושב הוי רק כבעל קרי בעלמא משא"כ בשתי ראיות אלא צ"ל דאיכא כא לימוד בפירוש דשני ראיות בזבה לא בעי ספירות ז' וקשה מנ"ל ולפ"ז קשה דלמא מזובו בזב בעי למעוטי דלא בעי ספירות ז' דל"ת דדוקא בזבה מיעטה התורה בשתי ראיות מספירות ז' משא"כ בזב דטעון ביאת מים חיים להכי איצטרך מזובו ובאמת אי לאו דברי המ"מ הייתי אומר דמקור ומוצא הדין של הרמב"ם הוא מתוספתא דזבין פ"ג וז"ל חומר בזב וכו' שנזקק לספירות ז' בשתי ראיות משא"כ בזבה עכ"ל אולי גם המ"מ לא קאמר רב אקרבן וספירות ז' סמך על האי דתוספתא וצ"ע הק' יעקב: קב מעשה בא לפני בע"ש אחר חצות היום כ"ד מנחם תפ"ח בעגל אחד שנמצא בבני מעיים ספק טריפו' והטרפתם העגל והרבה לקחו מעגל הזה ומלחו עם שאר בשר והי' הפסד מרובה בדבר וגם לכבוד שבת שלא יהי' בלא בשר כי אי אפשר להבי' אחר ולא הי' בנמצא וקצת דומה לשאלה זו כבר נשאלתי והובא בספרי שבות יעקב ח' ב' סי' ק"ט ע"ש ותמכתי יתידותי על מ"ש רמ"א בי"ד סי' ק"ה די"א דכל מליחה אפי' דבר שמן סגי בקליפה והוא דעת גדולי פוסקים הראבי"ה וסייעתו גם בס' צ"א סעי' בהג"ה פסק הרב מקום שהבש' צריך קליפה אם לא קלפו ובשלו כך מותר בדיעבד והיא מאו"ה וכבר הארכתי בתשובה זו השייכה לא"ה ע"ס ק"ב מגדולי פוסקי' ראשוני' ואחרוני' דכל שעת הדחק כדיעבד דמי וכיון דכדיעבד דמי יש להתיר לכבוד שבת והפס' מרובה אפי' לכתחלה בכך התרתי כל הנמלח עם בשר עגל זה רק מה שכבר נתבשל עם בשר עגל זה ולא הי' נגדו ס' אסרתי והנמלח עמו הכל שרי כיון שהוא רק ספק טריפה כנ"ל הק' יעקב: קג מעשה באו לפני משני בודקים ושוחטי' מומחין שבריאה באונה עליונה מצד שמאלית כמו שני בליטת מקמא זה בצד זה רחבו למטה ולמעלה לא הי' עבים ולא חדים כלל רק הי' כמו דדים של בתולה קטנה וכשנפחין אותה מתאימות השתי בליטות יחד לא חדים ונראה הכל כאונה אחת ואין כאן יתירת כלל רק כמו סדק ניכר ביניהם בכך הורתי להיתר כיון שניכר שאין כאן פיצול כלל וגם יתרת אפי' לקצת פוסקים דאוסרין יתרת מקמא מצד שמאלית מ"מ כיון שאין כאן יתרת כלל כי סדק מועיל להכשיר ולא להטריף והריא' דיינן לה כמו שהוא נפוח' ומבואר בי"ד סי' נ"ה סעי' ח' בש"ע גבי רגל אם היתרת אין לה תואר רגל הוי רק דלדול וכשר וכ"כ הש"כ ס"ס מ"א גבי כבד דהוי רק תלתלי כבד וכשר וכן נ"ל בזה להקל מה"ט וכן הראה לי בחלום שיפה כוונתי הלכה למעשה כי אין להוסיף על הטריפות והי' יראה לי מתורתו נפלאו' ותצילני משגיאות ויעש עמנו לטובה אות הק' יעקב: קד נשאלתי זה איזה שנים זה אחר זה שנתגלה ריעות' גדולה במיני קטניות שהם יפות מבחוץ ולבינות בלי ריעות' ונקב כלל וכשנוטלין הקליפה העליונה יש בו תולעים וזבובים חיים ויש מי שקורין אותם בלע"ז ויקין וכן בעדשים נמצא בו כה"ג הרבה מיני תולעים וכן אותן מיני קטניות שקורין אותן חזיר בונין אחר שנתייבשו בחמה כשפותחין אותם נמצא בו זבובים חיים ובאיזה מדינות נצטוו אפי' מהשררה שלא לאכול מיני קטניות אלו לפי שרופאי' אומרים שיש בהם נחש וארס שהיא מסכנות האוכלי' אותם ונשאלתי מה דינם כי במדינו' יש

הרבה בני אדם שעיקר אכילתם במינים אלו והוי כדבר שאין רוב הצבו' יכולין לעמוד בה מה דינו: תשובה גרסינן בש"ס פא"ט דף ס"ז ע"ב א' שמואל קישות שהתליע' באביה אסורה משום שרץ השורץ על הארץ פרש"י ואסורה התולעת לעת לאכול דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת לקרקע הויכמהלכת ע"ג קרקע אבל התליעה לאחר מכאן מותרת עד שתוצא לאויר עכ"ל רש"י וקאמר שם לימא מסייע לי' דתני חדא על הארץ להוצי' זידין שבעדשים ואת היתושין שבכליסיס פרש"י מין קטניות ותולעת שבתמרים ותני' כל השרץ לרבות מאי לאו אידי ואידי בפירא הא באביה הא שלא באביה לא אידי ואידי באביה ולא קשי' הא בפירא הא באילנא גופה פרש"י דכל כמה דלא נפקא לאויר לאו שרץ הוא עכ"ל רש"י דיקא נמי דקתני תולע' שבעיקרי זתי' מכאן מדקד' ר"ת ור' נתנאל וריב"א דאין הלכ' כשמוא' דאוס' קישות שהתליע באביה אסורה וכהלכות גדולת ובשאלתו' דר' אחא פוסק כשמוא' יע"ש בתו' באורך וע"ש ברמב"ם פ"ב מה' מ"א דפסק כשמואל והרא"ש שם כ' וז"ל דקדק מכאן דלית הל' כשמואל ובה"ג ושאלתות פסק כשמואל וכו' ומיהו גם לשמואל אין לאסור תולעים הנמצאים בפולין ובחימצי תחת הקליפה והקליפה משחרת עליהם מבחוץ וכשמסירין הקליפה מונחין היבחושין תחתיהן לפי שהם מונחת תחתיהן ובמקום צר ולא קרינן ביה שרץ השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחש וכן פרש"י עכ"ל וכל זה לדעת הרא"ש אבל דעת הרשב"א וסייעתו דאין צריכן לרחוש אפ"ה אסורין ועיין בספרי מנחת יעקב כלל וסימן מ"ו ס"ק ה' וס"ק י"ט שהוכחתי דהא דמתיר הרא"ש וסייעתו התולעים הנמצאים בפולין ואפונים בין הקליפה והקטניות כשמסירן הקליפה אותן הם מונחים במקום צר אבל הנמצאים באמצע פרי שיוכל לעמוד שם בריווח הרי כמו השורץ על הארץ ואסור וכ"כ רבינו ירוחם נתיב ט"ו אות ד"ז וסיים וכן עיקר ע"ש דברי באורך ועיין בט"ז בסי' פ"ד ס"ק ט' מחמיר בכל ענין כהרשב"א ולזה נוטה ג"כ דעת הש"ך ור"ש לפמ"ש שם בספרי מ"י שהעתקתי בסמוך אין היתר לקטניות ועדשים וכל כה"ג ובפרטות אם חורים נקוב לחוץ דיש לאסור וקשה הדבר לבדוק אותם שלא יהי' בהם שום נקב קטן אך לפי שאלות השואל שהוי כדבר שאין רוב הציבור יכולין לעמוד מצאתי קצת תקנה להם בענין זה אחר שנבדקו הטיב מה דאפשר ונתבשלו אח"כ ימעכם בכף דרך כלי מנוקב נקבים דקים שקורין בל"א זיי"א כדי שימעכו כל התולעים ולא מקרי תו בריה שלימה ובטילה ומותרים בכה"ג ולא מקרי איסור לכתחלה כמ"ש מהרא"י בת"ה קע"א הובא בת"ח סוף כלל מ"ו ועיין בתשובת מהר"מ מלולבלין שאלה ד"ז בכישות שעושין מהם שכר ובתשובת צ"צ סימן נ"א וסימן נ"ב מפירות שעושין ועיין בספרי מ"י כלל מ"ו ס"ק ד"א וס"ק ד"ח ע"ש בעושין מהן יין שרף או פובידי"ל ע"ש כל כה"ג וכל זה אינו מאיס לאדם האוכל דבלא"ה יש איסור משום בל תשקצו כמבואר בש"ע י"ד סימן קי"ו ע"ש ובאותן מקומות שרופאים אומרים שיש להם ארס ויש סכנה לאוכלם בודאי חמירא סכנתא מאיסורא ואין פירוקא לסכנתא והם אסורים וה' יצילנו וישמרנו ויסיר כל נגע ומחלה מקרבנו עע"א הק' כאש"ע יעקב: שאלה קה מהרב המופלא מהור"ר העשיל אב"ד מק"ק טריר וז"ל עד עתה שבא שוחט שלנו וצעק אלי לאמור איך שהבודקים ממעכים שלשה וארבע שעות בסרכות חזקות כעבותות העגלה ובהיות שלא כל האצבעות שוות מתחברים ב' או ג' בודקים יחד והשני מתחיל במתן בהונית במקום

שפסק הראשון שכבר עיף ויגע מרוב המישוש ואחריו בא מי שידי יפות בכח לפרק סלעים ורמס ודרס עד שמחלק הסרכא כסלע המחלוקת ולפעמים מניח כשלשה אצבעות רוחב ויותר מן הסרכא דבוק בריאה ונופחת ואם אינה מבצבץ מכשיר והאריך למעניתו וזאת תשובתי מה שהושבתי לו.

תשובה וע"ד השאלה ששאל ממני בכתבו בענין משמוש הסרכא סרכא זו תלוי ועומדת מכמה שנים כשהייתי בק"ק פראג הי' פלפולי גדולים בין החכמים כי יש מחמירין דאין להקל אלא כשנתמעך הסרכא ע"י משמוש בין אצבעותיו בנחת כמו שכתבו הרא"ש ושאר פוסקים דאז הבדיקה הוא רק חומרא בעלמא ואז יש להכשיר אם לא יוכל לנפוח ע"י אונס שנקרעת או שנאבדה וצריך שלא יהי' שום דלדול נשאר בריאה קודם הנפיחה אכן ביש מקומות שמקילין וממעכין בחוזק קצת בין אצבעותיו וגם בק"ק פראג שהבודקים ממעכים בסרכא ובריאה ע"י חוזק קצת עד שהסרכא נקלף מהריאה לגמרי ואמרו שכן קיבלו מרבם שוחטים מומחים ולפי שהוזכר בשחיטות אחרונים שיש להסיר הסרכא בלי שום דלדול מהריאה לגמרי וא"א בענין אחר כי אם ימעך וימשמש סמוך לריאה ממש על ידי משמוש ומיעוץ זה הנקב הריאה וא"א בענין אחר ואמרו שאם לא יעשו כן לקלוף הסרכא מהריאה בנחת יהי' דבר שאין יכול לעמוד בה באותן הגליון שיהא רובא דרובא טרפה וא"א לאכול בשר והעלימו חכמי הדור את עיניה' והניחו להם מנהגם וסמכו עיקר על הנפיחה זהו תוכן דעתי בתשובתי ש"י ח"ב סימן סמ"ך וכן מצאתי בשחיטות ובדיקות וזאת ליהודא שכתב בדף י"ד וז"ל כשממעך בסרכא או הדלדול מעל גבי הריאה ואח"כ יבדוק בנפיחה וכל אב"ד ומ"ץ יגזור על הש"ו על זה שיסירו לגמרי סרכא או הדלדול מע"ג הריאה קודם שיבדוק בנפיחה עכ"ל נראה שכוונתו ג"כ כמו שכתבתי שאחר שנתמעך הסרכא ע"י משמוש כנ"ל ונראה שהיא ריר בעלמא דיש להסיר ולקלוף בנחת הסרכא מע"ג הריאה בנחת באופן שלא יקלקל עוד הריאה ובשחיטת מנחת אליה מהדורא קמא דף כ"ו ע"ב ובמהדורא בתרא ד' כ"ב ע"א כ' ויזהיר שלא יגלגל הסרכ' בין אצבעותיו כדרך שמגלגלי' הפתילו' דאז אדרבא מחמת הגלגול אינו נפסק הסרכ' אלא יתפשט הסרכ' עד שתהא כעור דק וימשמש בו בנחת גם יזהיר שלא ישאר שום דלדול בריאה אלא ימעך סמוך לריאה כי שמא ישב בריאה ויסתום הסרכא ודלא כמהר"ל שוחט מאוסטרא שכתב שמשמשין בחצי הסרכא עכ"ל כלל הדבר אם השוחט הוא מומחה וירא שמים אשר ראוי למנות ע"ד כמ"ש הב"י הכל תלוי בכוונת הלב ואין למנות ע"ז כ"א ירא שמים עכ"ל אפשר שזהו בכלל מ"ש חז"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ומוחזקים שיעשו כאשר קבלו מרבם גם בזה א"א להעמיד הדת על תילם ולא לדקדק אחריהם יותר מדאי וכן שמעתי מפי הש"ו מומחה המנוח מהור"ר זעקלי ווירמש ז"ל ומחבירו הר"ר משה לוי ז"ל מפה וכן הנהיגו אחריהם פה שוחטים דמתא לעשות כן להתפשט הסרכא עד שיהיה כעור דק וממעכין אותה באמצע בין אצבעותיו כנ"ל עד שיהיה מעוכה ומובדל ואח"כ מסירין בנחת הסרכא והדלדול לצדדים מן הריאה שלא יסתום הנקב שיהיה בריאה ואז בודקין בנפיחה אבל זה ודאי אסור גמור לעשות כמו שכתב מכת"ר ששנים או שלשה שוחטין מיגע' זא"ז בכל כחם עד שמוחק הסרכא ומניחין כשלשה אצבעות רוחב ויותר מן הסרכא דבוק בריאה ונופחין אותה אם אינה מבצבץ מכשירין אוי להם ונשמתם שעושין כן כי מאכילין

טריפות לישראל וזהו איסור גמור לדיעות כל הפוסקים רק יש לעשות ולנהוג כמו שעושין ונוהגין השוחטין דמתא מפה קהלתינו יע"ש כנ"ל ברור הקטן יעקב.

שאלה קו ממורה אחד במדינות עלזוס ובתוכה ראיתי שאלת חכם עם תשובתו מה שחידש בפלפולו על אודות האשה ממדינת עלזוס שרואת טיפין דקין מאוד כמו חול ועפר וזה ימי' רבים של צער שהיא גלמודה ופרושה מבעלה הנה לא הי' ביכולתי להשיב תיכף למכ"ת כי הייתי מוטל על ערש דוי ואין כחי עמי לטייל בפרדס של הפוסקי' הראשונים והאחרונים וגם לא אפנויי מופנה מכל צד מטרדות הציבור דמוטל עלי אך באשר שכעת האשה האומללה הנ"ל באתה בעצמה לשאול ממני במעמדה ממש נצבת עמי וזה תוכן שאלתה מפ"י דברה אלי שהיא נשואה כמו ששה שנים ולעולם לא הי' לה וסת קבוע רק מימי פסח העבר עד עתה קובעת ווסתה ג' פעמים כל פעם לששה שבועו' ולערך יו"ד או י"א חדשים שא"א לה להיטה' לבעלה כי כל פעם אפילו קודם הטלת מי רגלים נמצאת על עד הבדיקה שלם טיפין שחורי' דק כטיפין של זבוב ואינן נבלעים בבגד רק נקלטים במחט מהבגד וקודם הטלת מי רגלים היא מרגשת קצת כאב מהצדדים ממקום הכליו' ולמטה אבל בשעת הבדיקה אינה מרגשת שום כאב וכמה פעמים סיננה מי רגלים ונמצא הרבה טיפין כנ"ל במי רגלים ובמדינה שדרה שם האשה הנ"ל לא מצוי רופא ישראל ויש בידה כתב מרופא אחד שאינו נימול שהטיפין הנ"ל הן באין מהכליו' ובקיץ העבר היתה עוסקת ברפוא' ומרחצת במי חמין בעיר זולץ ולא עלתה לה רפואה רק נמצאים לה הרבה טיפין כנ"ל מבראשונה ובדקה עצמה במוך ולפעמי' נמצאין טיפין במוך ולפעמי' אינם נמצאי' וצווחת ככרוכי' למצא לה עזר ותרופה למכתה ולהורות לה הדרך שתלך בה לפי דין ודת תורתנו הקדושה עכ"ל השאלה מהאשה הנ"ל ממש.

תשובה הנה שאלתי שני רופאים יהודי' מכאן וכיוונו לדע' א' שהטיפין הנ"ל באין מהכליות אך מעיקרא דדינא פירכא למה לי שאלה וחקירו' הרופאים בזה כלל הלא סתמא דמתני' היא בריש פ' המפלת וז"ל המפלת כמין קליפי' כמין שערור' עפר כמין יבחושין אדומי' תטיל למים אם נימוחים טמאה ואם לאו טהורה ומבואר בש"ס שם דף ק"ב ע"ב תני' נמי הכי תטיל למים בפושרין רשב"ג אומר ממעכתו ברוק ע"ג הציפורן ומבואר בפוסקים ובש"ע סי' קפ"ח סוף סעי' ד' בהג"ה שאם בצפרניו לא נימוחו טהורה ואינו צריך לבדוק ע"י שרייה ועמדתי על בחינה זו ובדקתי בדוק בציפורן הטיפין דקים כמו חול ואפר מה שמצאה האשה הנ"ל ולא נתן ממנו שום צבע לא בציפורן ולא בנייר לבן ולא בבגד לבן רק עמד במראיתו ובתבניתו ואף אם ירצה המתעקש לומר שממרוב דקותו א"א לעמוד על הבחינה היטב לראות אם יש בו לחלוחית ע"י מיעוך או לא זה אינו חזא דהא במתני' הכי סתם עפר והוא עפר נפרד דק מאוד כמבואר בב"י שם בשם הרז"ה ובשאר פוסקים אפ"ה קאמר שיש לבדוק אם נימוח אם לא וגם לא ימלט ששום פוסק ראשון או אחרון הוי לי' להזכיר חומרא זו שאם היא דק מאוד אינו יכול לעמוד על הבחינה ועוד אף אם נחוש לדבר זה שאינו יכול לעמוד על הבחינה יש לסמוך בודאי על הרופאים דאף קצת האחרונים שרוצין להחמיר שאין לסמוך על הרופאי' היינו משו' דאפש' לעמוד על הבחינה אבל אם א"א לעמוד על הבחינה בודאי יש לסמוך ארופאים וכמו שהארכתי בתשובתי שבות יעקב חלק א' סימן ס"ה כמה ראיו' והוכח' דסמכינן על הרופאים בזה בפרט שרופאי' ישראלי' ואינם נימולים כולם מסכימים לדעת אחד בזה

שבאין מן הכליו' וכן משמעות לשון רהיטא דש"ס בניה דף כ"ב ע"ב בהנהו מעשים שהעלה אבא מטבעין ליבנה וכו' ושאלו לרופאים וכו' ויש לסמוך ארופאים דאל"כ למה שאלו אותן דאף דיש מי שמפקפק לומר דאם יש לסמוך ארופאי' ל"ל הבחינה הרי יש לסמוך ארופאים אלא ודאי דאין לסמוך ארופאי' זה אינו דלישנא דש"ס משמע דהרופאי' עצמם אמרו שיש להבחין כן ועי"ל דאע"ג דלא רצו חכמים לסמוך עליהם עד שיעמדו על הבחינה היינו משום דמתני' קתני בהדיא דאם נימוחו טמאה סתמא משמע בכל ענין אפילו מרגשת כאב כמו מכה דהרי כל שמשנה ראייתה משאר נשים הוא מחמת כאב אפ"ה קתני אם נימוחו טמאה מש"ה לא רצו לסמוך אדברי רופאים כיון שהוא מתנגד לסתמא דמתני' כל זמן שלא בחנו אבל בשאר דברים סומכין על הרופאים והא דמייתי בגמרא הני מעשים כיון שכבר סתם כן במתניתן משום דמעשה רב ולהראות דגם החכמים כיוונו לדברי הרופאים המומחים ובקיאין בזה כי סוד ה' ליראיו.

ומה שכתב מעלות כבודו לחלק בין מרגשת כאב או לא מאחר דהאשה הנ"ל אומרת בעצמה שמרגשת כאב היא נאמנת ובפרטות שהרופאי' מסכימין כן ועוד הלא במתני' ובהנהו שני מעשים לא הוזכר משום כאב משמע אפילו אינה מרגשת כאב יש לסמוך על הרופאים ואיך רוצה מכ"ת לחלוק למרגשת כאב לאינה מרגשת בפרט בנידון דידן היא אומרת שמרגשת כאב ומה שמכ"ת רוצה לחלוק בין נמצאים אחר הטלת מי רגלים ובין נמצאי' אף קודם הטלת מי רגלים לא ידעתי מנא לי מאין יצא לו חלוק זה דהלא בהאי סתמא דמתניתן דריש המפלת והנהו תרי מעשים דר"א בר צדוק לא הוזכר שום דבר מהטלת מי רגלים בספרי תורת השלמים סוף סי' קצ"א כתבתי בנמצא כמו חול וחיציץ אדם בזה במי רגלים טהורה דאין זה דם וכתבתי שם אפילו אם נימוח במים ג"כ טהורה ולא דמי דלעיל סי' קפ"ח סעיף קטן ד' ע"ש דאם נימוחו טמאה דשאני הכא כיון שרואה דם עם מי רגלים וכן פסק הט"ז שם בשם הב"ח ודלא כמשמעות הבדק הבית הנדפס בטורים הנדפסים בק"ק ברלין ומדקתני במתניתן ובהנהו תרי מעשים אם נימוחו טמאה מכלל דלא מיירי דרואה כך עם מי רגלים דוקא ובר מן כל דין גם בתשובת עבודת הגרשוני סימן כ"ב שמחמיר קצת בנדון כזה לפי שאלתו שם ומ"מ מסיק שם וז"ל אם יש לה ווסת קבוע מהני דאין אורח בא אלא בזמנו ויש לסמוך אדברי הרופא וכן פסק בפשיטות בתשובת מהר"ם מלובלין סימן קפ"ז בשם הרמ"א דמסיק שם וז"ל הרי מבואר בדבריו שיש כאן צד אחר להתיר דהיינו שיש לה ווסת אעפ"י שידוע שהדם מן המקור תולה במכה שבמקור ואע"פ שאין ידוע אם המכה מוציא דם וכן כתבתי בתשובתי ש"י חלק ראשון סימן ס"ה היכא דיש לה ווסת ויש לה כאב יש להקל טפי ע"ש וכן הארכת בתשובתי ש"י ח' שני סי' ע"ז יע"ש ותראה שכל דברי כנים ואמתים וגם יש עוד צד להקל כמו שכתבתי בתשובתי ש"י חלק שני סימן ע"ד דהיכא דאיכא שעת הדחק שהאשה אינה יכולה לטהר עצמה כלל לבעלה מכח ראיות כאלו ועסקה זמן מה ברפואות ולא הועילו לה כדאי הוא אפילו הפוסק היחיד לסמוך עליו בשעת הדחק וזו ג"כ עשתה ע"י מרחץ זולץ ומכ"ש לענ"ד בנדון דידן אין שום פקפוק צד לאסור כלל כמו שבררנו לעיל הרבה צדדי היתר רק היא טהורה לבעלה מחמת ראיות כאילו כנ"ל ומ"מ מאחר שאומרת שווסתה הקבוע מששה שבועות לששה שבועו' לפעמי' הוא יום א' מוקדם או יום אחד מאוחר כשתמצא טיפין כאילו יום אחד קודם ווסתה או יום אחד לאחר ווסתה

היא בחזקת טמאה עד שתעקור ווסתה לגמרי ותשנה ווסתה וכשתמצא בפעמים אחרים טיפין כנ"ל שלא בשעת ווסתה היא בחזקת טהורה כנ"ל והוא פשוט כנ"ל הק' יעק' סליק חלק יורה דעה חלק שלישי אבן העזר שאלה קז מעשה שהי' כך הי' אחד שבילדותו הי' משחק עם ילדים אחרים וקשרו לו חוט פשתן על גידו ונתנפה הגיד ועי"ז נפל נקב בתוך הגיד למעלה מהעטרה לצד הארץ עד גובתא דש"ז ואח"כ נתגדל הנער ונשא והוליד עמה בנים וחשיב ירחי ויומי ואינו לו גם האשה היא בחזקת צנועה ולא מצא בה מעל או ערות דבר ועכשיו שלמד הבעל הפוסקים וראה באבן עזר סימן ה' ובמקור הש"ס דיבמות ומכח זה מחזיק עצמו כסריס שאסור לבא בקהל וחושש על בניו חשש ממזרות ורוצה לעגן אשתו מכאן ולהלן ושאל אותי שאלה בבעלים לדון בו אם הוא כשר או פסול בפסול הגוף ואי שפיר עבד לעגן אשתו או לא עכ"ל השואל.

תשובה הנה מקור דין זה מבואר בש"ס דיבמות פ' הערל ד' ע"ה ע"ב נקב למטה מהעטרה שכנגדו למעלה מהעטרה סבר ר' חייא בר אבא לאכשורי א"ל ר' אשי הכי אמר ר' יהושיע בן לוי עטר' כל שהוא מעכבת ע"כ ויע"ש ברש"י ותוספ' מבואר מדבריהם שם שכל שאין הנקב מפולש מעבר לעבר יש להכשיר אותו כמשמעות לשון הש"ס וכ"כ באגודה וכן משמעות הטור בא"ה סימן ה' ע"ש ואף שלא נעלם מאתי דדעת המרדכי אינו כן וכ"כ רבינו ירוחם נכ"ג חלק ד' וכן הסכימו גדולי האחרונים להחמיר ופירשו כן דעת התוספ' וכמו שהאריך בזה הב"ח בא"ה סימן ה' והדרישה שם וכן הסכמת כל האחרונים בש"ע מ"מ נ"ל דהיינו דוקא להחמיר לכתחלה שלא לישא בת ישראל אבל אם כבר נשא ודאי דאין להוציא מספיקא ובאמת פשיטות לשון הט"ס ופרש"י ותוספות יותר משמע דדוקא בנקב מפולש משני צדדים יש לפסול משא"כ בניקב מצד א' אפי' עד גובתא דש"ז יש להכשיר והא דאמרינן שם ונסתם אם חוזר וכו' י"ל ג"כ דמיירי בניקב מב' צדדים אי י"ל דמיירו דוקא בניקב שורה העטרה עצמו וכמו שהאריך הדרישה שם לחלק כן ע"ש דבריו באורך ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא ואין לאסרו מספיקא היכי שכבר נשא ומכ"ש שלא להוציא לעז על בניו ובפרטות דבנדון שלפנינו יש כאן עוד ספק דאף את"ל דניקב מצד א' ג"כ פסול כדעת המרדכי מ"מ לפי דעת הרמב"ם שפסק דניקב ע"י חולי מקרי סריס בידי שמי' וכן הכריעו האחרונים וע"ש בחלקת מחוקק וכן ראיתי במלבושי י"ט כתיבת יד על לבוש א"ה שהכריע כדברי הרמב"ם דע"י חולה כשר והביא ראיה מתוס' דיבמות דף ק' ע"ב וסיים על זה ובפרט שדין זה הוא מהל' רופאי' והרמב"ם היה רופא מומחה עכ"ל וא"כ בנדון שלפנינו לפי משמעות השואל לא נעשה הדבר על ידי אדם בידיים רק ע"י קשירות החוט נולד החולה ונתנפה הגיד ועי"כ נפל הנקב הנה תוך הגיד וכן כל חולה ע"פ רוב באה ע"י מקרה רעה והוי כבידי שמי' ואינו נפסל כל שלא בידיים ממש ע"י אדם גם מצינו במהרש"ל פא"ט סי' פ' שכתב במקום דאיכא פלוגתא בין הפוסקים אי חזינן דחי י"ב חדש כשרה וכ"כ הש"כ בי"ד סימן נ"ז ס"ק מ"ח וסיים ודבריו נכונים הם ע"ש וא"כ בנדון שלפנינו נמי נאמר כיון שהאשה היא בחזקת כשרות וצנועות גם בעלה חשיב ירחי ויומי דחזינן מחזקינן כדאייתא בסוף מסכת מכות גבי יהודא שאמר צדקה ממני וכיון דחזינן דילדה מכשרינן ולא אמרינן לא יבדק על בניה מאין הם כיון דאיכא ס"ס להכשיר מהיכי תיתי לפסלם ובר מן כל דין אע"ג דאב נאמן לפסול את בנו מ"מ הא מבואר בש"ס ופוסקים דהיכי דיש לולד חזקת

כשרות אינו נאמן ואם יאמר האומר הלא הוא דבר הנראה לעינים ויוכל להבחין על ידי בדיקת הרופאים ומומחין מ"מ י"ל השתא הוא דאיתרע אחר לידת הבנים ודלמא נעשה בידי שמים כלל הדבר בהא נחיתנא ובהא סלקינא דבנדון זה אין להוציא האשה מתחת בעלה ואין לעגנה כלל וכ"ש שלא להוציא לעז על בניו ח"ו שוב ראיתי בתשובת אבן לב חלק ג' סימן צ"א שפסק ג"כ כה"ג בספק כזה דאם נשאת לא תצא גם בתשובת תומת ישרים סימן נ"א ונ"ב ונ"ג וסימן קכ"ה ורי"ב מסיק בשת רוב המורים דכל כה"ג אין לנדותו לגרש אשתו אף שיש חולקין שם מ"מ בנדון שלפנינו דהוי כס"ס אליבא דכ"ע אין להוציא האשה ממנו כנ"ל הק' יעקב: שאלה קח במקומות שיש תקנה קבוע משררה יר"ה שכל זונה פנויה שהיא מעוברת אם אין כאן איש שמודה שהולד ממנו היא ואינו מקדש אותה מיד כדת משה וישראל בחופה וקידושן אז לוקחין הילד לשררה ומגדלין אותו לחקותיהם ע"כ מהדרין אחר פנוי אחד שלוקח אותה ואומר שממנו היא מעוברת ומכניסה מיד לחופה כדת משה וישראל ושמעתי שהרבנים הקודמין התירו בדבר בלי פקפוק משום הצלת העובר אם הוא היתר ברור או לא.

תשובה הנה איסורא לישא מעוברת חבירו הוא איסור בלול וכלול מש"ס וכל הפוסקים וכדאי' בש"ס דיבמות דף מ"ב תניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית גזירה שמא תעשה עוברת סנדל וכו' ומסיק הש"ס אלא משום דחסה אי הכי דידיה נמי אלא סתם מעוברת למניקה קיימא והרמב"ם וסייעתו תפסו להלכה עיקר הטעם משום דחסה וכבר תמהו הראשונים והאחרונים על הרמב"ם שתפס הטעם דאדחי בש"ס וכבר הארכתי בביאור וישוב דברי הרמב"ם בזה בטוב טעם ודעת בספרי שבות יעקב חלק א' סימן צ"ה וצ"ו יע"ש דלא כדברי החולקים ומוציאין דברי הרמב"ם מפשטן ע"ש ותמצא מרגוע ונחת לנפשך והנה אף דיש פוסקים המקילין במזנה לישא מעוברת ומניקת חבירו מ"מ הסכמת רוב הפוסקים להחמיר אף במזנה ובפרטות במעוברת חבירו דאף המקילין לענין מניקת מ"מ במעוברת יש לאסור מטעמא דדחסה וכ"כ בתשובת בית יעקב סימן קמ"ז אף לפמ"ש שם בתשובתי לפרש לדעת הרמב"ם עיקר טעם דדחסה הוא משום דלמניקה ותצטרך לפרוש ממנו לכך חיישינן לדחסה ע"ש א"כ למאן דס"ל דמניקה מזנה מותרת לישא איברא מ"מ העלתי שם בתשובתי סוף סי' צ"ה דאין לסמוך על שינויא זו למעשה יע"ש וא"כ גם כאן ה"ל ראוי להחמיר למעשה באיסור כולל אף גם בלא"ה יש איסור מוסיף כמ"ש בתשובת מהרי"ו סימן ע"ג דאם אין אתה מפרישה ממנו יאמרו קמו רבנן במילתא שהוא בנו ודאי ויתירה לעלמא בלא חליצה וכ"כ בתשובת עבודת הגרשוני סי' א' אף שלא נהירא דברי מהרי"ו בעיניו ומפקפק עליו שם בתשובה מ"מ בנדון דידן לישא מעוברת חבירו דיש חשש איסור דדחסה ודאי יאמרו דקמו רבנן במילתא שממנו היא מעוברת ואין סתירה מהא דקאמר בש"ס שם היכא דקי"ל דמעוברת היא תנשא משמע דמעוברת לא חיישינן לטעות יע"ש אי משום הא לא תברא דכל זה היינו קודם דמסיק דיש איסור משום דחסה או דלמניקה קיימא אבל לפי המסקנא דיש איסור מטעמים אלו א"כ אם יתירה לישא אותה בשהיא מעוברת יאמרו קמו רבנן במילתא שהולד ממנו ותבא לידי איסור ערוה אבל כאשר ירדתי אל העיון ראיתי שאין להרהר אחר הקודמין שהתירו הדבר בודאי ידעו מאיזה טעם התירו דהרי גדולה מזו מצינו בתשובה ר"י מינץ סימן ה' שכתב וז"ל

ומעתה אתחיל ואומר דהכי איתא בפ' השולח האי איתתא דהוי בפומבדיתא דהוי קמעבדי בה אינשי אסורא אמרא אביי אי לא דאמר ר"י אמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוי כפינן למרי' לכתוב לה גיטי דחירותא רבינ' אמר כי הא מודה רב יהודא משום מלתא דאסורא אלמא דכופין את הרב לשחרר במילתא דאסורא לרבינ' דהלכתא כוותיה כמו שפסק הרא"ש ואיכא למימר דכה"ג אפי' אביי מודה דעד כאן לא קאמר התם אלא במקום דצריך לעבור אעשה דאורייתא כדמשמע מדבריו דאמר אי לאו דאמר ר"י אמר שמואל שמשחרר עבדו עובר בעשה משמע דאלו הי' רק איסור דרבנן כנדון דידן במניקת חבירו דהוי איסור דרבנן מודה אביי דכופין עכ"ל מהר"י מינץ ופסק כן בש"ע וכן הסכמות כל האחרונים ומה"ט פסקתי הלכה למעשה בפנוייה שזינתה שני פעמים דנקראת מופקרת לזנות ומשיאין אותה תוך ימי מניקת וכה"ג פסקתי בתשובתי שבות יעקב ח' א' דמשום מצוה לקיים דברי המת מתירין לישא תוך ימים אלו יע"ש דון מינה מהאי דמהר"י מינץ דהוא רק חששא בעלמ' אולי הפקירה עצמה עוד הפעם ואם היא חשודה כ"ע מה חשידי לזנות עמה אפ"ה מתירין איסור דרבנן מכ"ש בנדון כזה שהגזירות המלכיות והשרר' ודאי מתקיימות שמתירין לישא תוך זמן ימי עיבורה ומניקתה כדי להציל הולד דהא אפי' איסור חמור כגון חילול שבת מתירין כה"ג כי אומרינן לאדם חטא כדי שיזכה חבירו כמבואר בא"ח ס"ס ש"ו סעי' י"ד ובסימן רנ"ד וסי' שכ"ח וכ"ש באיסור דרבנן ואין מקום לבע"ד לחלוק דגם במעובר' חבירו יש איסור חמור להשיב נפש הולד זה אינו דהא בני ישראל אינם מצוין על העוברין כלל ואם נפשך לומר דמ"מ יכניס ויקדש אותה כדי לקיים הולד ואח"כ תפרישו זה מזה זו ג"כ אינו דא"כ יהא לבו נוקף ופורש מתחלה שלא לקדש אותה כלל כיון דצריך לפרוש ממנה אח"כ ועוד דאם יפריש אותה ממנו כ"ש שיש יותר חשש לדחסה כדי שימות הולד ולא יצטרך לפרוש ממנה וכמ"ש בתשובתי ש"י סי' צ"ה טעם הרמב"ם בזה שכ' לטעם דדחסה יע"ש לכן כיון שיצא הדבר בהיתר ע"פ רבנים הקודמין שוב אין להרהר אחר דבריהם בודאי אין בהם נפתל ועקש כנ"ל הק' יעקב: שאלה קט מפאריש וז"ל משרת ומשרתת שבאו לכאן וכל הדרך שנסעו זה אם זה החזיקו עצמן יותר מל' יום בחזקת אח ואחות וכן החזיקו עצמן בהיותם בק"ק מיץ ועכשיו היא הרה ומודים הוא והיא שאין זה אחיה רק שנסעו יחד וזינתה עמה ונתיחד עמה כל הדרך ממקום למקום וכדי שלא ירגיש אדם בהם ובזו ותיהם הוציאו קול שהם אח ואחות כדי שלא יראו וידקדקו אחריהם זו היא אמתלא שלהם ועכשיו רוצה לישא אותה כיון שממנו נתעברה מה דינם: תשובה הנה בנדון כזה לישא מעוברת ומניקת חבירו אי אמרי' כשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר בזה אין מן הצורך להאריך כי כבר הסכימו האחרוני' בא"ה סי' י"ג ובתשובת עבודת הגרשוני סי' א' דמותר ובפרטות בזו שדינה כמופקרת וכמ"ש בתשובה הקודמת דמותרת לינשא אך מצד אחר נראה דאסור לעשות הנישואין אלו כיון שכבר החזיקו את עצמן לאח ולאחות א"כ הם בחזקת איסור ערוה אף דמבואר בפ"ב דכתיב' גבי אשה שאמר' אשת איש אני וחזרה ואמרה פנוי' אני נאמנת אפי' לאחר כדי דיבור אם נתנה אמתלא לדברי' נאמנת וכמבוא' ג"כ בטור א"ה ובש"ע שם סי' מ"ז וכ"כ גם בתשובת חות יאיר שאלה קל"ח נשאל על שאלה דומה לזו ע"ש באשה שהחזיקה עצמה לאשת איש ופסק שם דאמתלא מהני אכן מבואר בב"ש סי' י"ט דהיכי שהחזיק עצמו שלשים

יום בחזקת אח ואחות לא מהני אמתלא וסוקלין אותם אפ' ע"פ חזקה ובודאי לא מהני אמתלא נגד חזקה זו וכ"כ בתשובת חוט השני סי' י"ג יע"ש אף שאמתלא כזו הוא מבוררת בקרא גבי אברהם שאמ' אמרי נא לי אחותי את למען ייטב לי בעבורך מ"מ יש לחלק דשם עשה כן לשם מצוה להצלת נפש משא"כ אלו שעשו כן במזיד למלאות תאותם בעבירה אפשר שאינם נאמנים כלל וכמ"ש שם בתשובת חות יאיר וכ"ש לסתור החזקה שהיא אלימתא כ"כ שהרי סוקלין עליה צריכן דוקא ב' עדים ברורים כדי לסתור החזקה והנה חקרתי פה בעד אחד בחור שהעיד בפני בתורת עדות אחר החקירה ודרישה בזה"ל בבואם פה ביחד ואמרו שהם אח ואחות הכרתי אותם בט"ע ובסימנם ששקר דברו כי הייתי מכיר להנער ששמו ליב והוא אין לו אחות כלל גדולה כזו אך שהנער התנכר לפניו ושינה את שמו לקרוא לו בשם ליזר עכ"ל העד ובודאי אצולי לא אמר שהכירו בסימנים לא היינו יכולין לסמוך עליו על טביעת עינו דאף דמבואר בי"ד סי' ס"ג דלענין איסור כל אדם נאמן בט"ע וכן משמעות פרש"י שם דדוקא לענין אבידה דה משום חימוד ממון לא מהימן בט"ע אלא לצורבא מרבנן דוקא משא"כ לענין איסור כולם שווים לטובה דמהימן אך צריך לי עיון בש"ס דב"מ דף י"ט ע"א מבואר דאף לענין גיטין לא מהדרין בט"ע אלא דוקא לצורבא מרבנן ודוחק לומר דהתם ג"כ יש חשש חימוד ממון שכר שליחתו ועיין בי"ד בט"ז ריש סי' ס"ג שכתב בשם הרמב"ן לחלק בין איסור דרבנן לאיסור דאורייתא ע"ש ועיין בה"מ ס"ס רס"ב בסמ"ע שם שמסתפק אם יש דין ת"ח בזמן הזה לענין זה ע"ש וכל זה אינו מן הצורך בנדון שלפנינו שהרי העד אמר שיש לו סימנים בהם ומ"מ לבטל החזקה בעיני שני עדים כאשר ביררתי וכיון שהדבר עומד להתברר ע"י צירף עוד עד א' מאותו מקום שנתגדלו שם הגידולים רעים אלו אין להתיר אותם לישא זה את זה עד שיתברר היטב וכל זמן שלא נתברר הם בחזקת איסור אסורא דלעולם ומצוה לבער הרע מקרבכם כדי שהנשואים ישמעו ויראו כנ"ל כאש"ע יעקב: שאלה קו מאשה אסתר אשת כ' זעליג מטשעכווף שבעלה נטבע במים שאל"ס ונשלח השאלה לגיסי הגאון המפורסם מהו"ר דוד אופנהיים והאריך מאוד בשריותא על כמה ניירות ושלח אלי לחות דעתי גם אני וזאת התשובה: תשובה וז"ל הנה יום ד' העבר כ"ב חשון תפ"ח לפ"ק קבלתי כתבו כתב נבחר לשון זהב לשון מדברת גדולת בתשובתו הרמה מגילה עפה וארוכה מארץ מדה כתובה פנים ואחור ונתמלא ביתי אורה ונהנתי מאור תורתו קריתי ושניתי ושלשתי דבריו הנחמדים ומתוך גדול ענוותנותו דודד שהתחיל מן הצד כדכתיב ויחגור גם דוד את חרבו ומה"ט כל מניינא דבי רבי מן הצד הוי מתחלי ולוחם מלחמה של תורה ומראה פנים לכל צד כמראה אופן בתוך האופן לאיסורא ולהיתרא ומהדורא קמא ומהדורא בתרא מהדרין מן המהדרין ולא הניח מקום ד' אמות של הלכה אפי' כמלא נימא בהמילתא זוטרא או רבתא רבתי בדיעו' מכל הש"ס והפוסקים הראשונים והאחרונים השייכים לנדון זה ומה אדע אשר לא ידע מר ומה לי לחפש חיפוש אחר חיפוש ונר מנר ומציא' מציא' אשר כבר מצא והמציא דוד להתיר עגונה הנ"ל ומה לכפול הדברי' ולטחון קמח' טחינא אשר כבר יצאו מפיו בצדק ואמת נאמרין ואינו צרי' לא לגמר' דידי ולא לסברא ומי כמוהו מורה קולע אל השערה אך באשר שאין מסרבין לגדול כמוהו אשר זרוני להיות מן הזריזין המקדימים להקדים לכתוב דעתי ותשובתי ולא רציתי להאריך בגוף הנדון וספיקתייהו כי כבר מבואר באר

היטב כל כלל ופרט בדבריו דבר גדול וקטן שם הוא אף גם שעכשיו הוא עתו זמן צאת הישיבות שאני עוסק כעת במס' ב"מ שהוא מקציע גדולו אינו מופנה מכל צד מ"מ לא רציתי למרות את פיו ופניתי מכל עסקי לכתו' לו מה שעל' על קט שכלי ודעתי לפום ריהטא דעיונא וכמה דמסיק תעלה מבי כרבי לכאורה הי' נ"ל מקו' להתי' האי אתתא בלי שום עדות כלל המסיחין לפ"ת שהעלהו מן המים והכירהו כיון שנתברר בבירור גמור שנטב' במים שאין להם סוף ומסקינן בש"ס דיבמות פ' האש' בתר' דף קכ"א ע"ב מים שאל"ס אשתו אסורה ל"ש איניש דעלמ' ול"ש צורבא מרבנן דיעבד אין לכתחל' לא וכן שם ע"ב אמר ר' אשי ש"מ הא דאמרי רבנן מי' שאל"ס אשתו אסור' ה"מ לכתחלה אבל אי נסיב לא מפקינן מינה וכן הסכמת כל הפוסקים אחד מהם לא נעדר כמבואר בדיני עגונה וכיון דזכינו לדין בדיעבד מותר וכבר מבואר בפוסקים ראשונים ואחרונים כמה פעמים וכ"כ התוס' להדיא פ"ב דכתוב' דף כ"א ד"ה הא אמר רב פפא ובפסקי מהרא"י סימן ק"ץ ובתשובת פרח מטא אהרן ח' ב' ס"ס ק"א ובתורת חטאת סוף כלל י"ז דין ד' וז"ל ובשעת הדחק כגון שנתאכסן בבית הנכרי כדעב' דמי עכ"ל וא"כ כל מה שמותר בדיעבד מתירין בשעת הדחק אפילו לכתחלה ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומ' הלא כל עגונה דאתתא מקרי שעת הדחק ואפ"ה אסרו חכמים משאל"ס לכתחלה אי משום הא לא תברא כלל דודאי חילוק ידענו כמבואר להדיא בספר חלקת מחוקק סימן י"ז ס"ק ל"א ובתשובת מ"ב סימן מ"ד שכתבו וז"ל כי גם בעיגון אין כל העגונות שוות כי אשה זקנה שאין רדופה לינשא אין צריך להקל לסמוך על דברי היחיד ובפרט היכי שמצפין על עדות אחרים שיבואו עוד בזמן קרוב אשר תוכל להנשא על פיהם ולפעמים היכי שעגונה ילדה ורדופה להנשא יש לחוש פן תצא לתרבות רע ואם לא ניקל כדברי היחיד אין תרופה לעגון שלה ע"י עדות אחרים זה מקרי שעת הדחק עכ"ל א"כ בנדון שלפנינו שהיא עגונה רכה בשנים ואין תקוה לעדות אחרים יש לסמוך להתירה לכתחלה ואין לפקפק על התירא דא מסוגית הש"ס שם דקאמר האי גברא דטבע באגמי דסמקי אנסיב רב שילא לדביתהו א"ל רב שמואל תא ונשמתיא א"ל נשלח לה ברישא שלחו לי' משאל"ס אשתו אסורא או מתרת שלח להו אשתו אסורה ואגמי דסמקי משאל"ס הוא שלח להו משאל"ס היא ומר מאי טעמ' עב' הכי מטע' טעינ' אנא סברי כיון דקוי וקיימי כמי' שיש להם סוף דמי ולא היא כיון דאיכא גלי אימור גלי אשפלי ע"כ ואם איתא דבשעת הדחק יש להתיר אפילו לכתחלה למה רצו לשמתו ולא שאלו לו אם היתה עגונה רכה בשנים ושעת הדחק הוא ושפיר התירו וכה"ג יש להקשות עוד שם בש"ס עכ"ל האי דקאמר ואזיל מה איכא בא חסא טבע וחסא אמר רב נחמן האלהים אכלו כוורי לחסא מדיבורא דרב נחמן אזלא דביתהו' דחסא ואנסיבא ולא אמר ר' נחמן ולא מידי אמר ר' אשי ש"מ הא דאמרי רבנן משאל"ס אשתו אסורה היינו לכתחלה אבל אי נסיב לא מפקינן מיניה איכא דאמרי אנסיב רב נחמן לדביתהו אמר חסא גברא רבא אם איתא דסליק קלא אית ליה ולא קאמר הטעם שהיתה רך בשנים מכלל דאין נפקותא בזה ואין לדחות לומר דודאי היה יכול לומר כן אלא דבלא"ה נותן טעם לשבח שהי' גברא רבא וכן ע"כ צ"ל דהא קשה עוד דהי' יכול לומר דהא דאמרינן משאל"ס אשתו אסורה היינו היכא דליכא כוורי במים דאכלי אינשי אבל היכי דאיכא כוורא במיא דאכלי אינשי כמו שאמר רב נחמן אכלי כוורי לחסא יש להתיר זה ודאי אינו דהא קי"ל נפל

לגוב אריות אין מעידין עליו כדמסיק שם בש"ס לפי שהוא רחב ואינו עומד עליהם ופעמים שאינם רעבים ואין אוכלין אותם וכן הסכמת הפוסקים מכ"ש במשאל"ס דלא אמרינן דאכלי לי' כוורי ברם תירץ זה שהיתה רכה בשנים ודאי הי' יכול לומר ויהי אליבא דהלכתא משא"כ תירץ זה דגברא רבא שמשני הש"ס באמת הוא שלא אליבא דהלכתא כדמסיק הש"ס שם דקאמר ולא היא דאין חילוק אלא פשוט דגם חילוק זה אינו כלל דל"ש רכה בשנים או לא אי משום הא לא ארי' דאולי י"ל דשמא ידעו המה באותו דור שהאי עובדא דאשת חסא דאנסיב רב שילא לא היתה רכה בשנים ולא היתה רדופה לינשא ואין כאן שעת הדחק כלל ואם אכתי יאמר האומר דהא דכתבו הפוסקים שעת הדחק כדיעבד דמי הוא רק כף הדמיון וכי משום שאנו מדמין נעשו מעשה להתיר א"א החמורה וכבר כתבו הפוסקים דאין להתיר א"א בדדמי דמי לדמי ואין להשוותם לגמרי אבל אחר העיון אין זו דחיה של כלום ונשתקע ולא נאמר דהרי התירו בש"ס ופוסקים בשעת הדחק לסמוך אפילו על יחיד במקום רבים כמבואר בח"מ סי' ק"ה ובי"ד סימן רמ"ב דפסקים דרכו הוראה של הש"כ וכ"כ שם בחלקת מחוקק סימן י"ז בשם תשובת הרא"ם ומ"ב ולא מצינו בפוסקין דבדעבד סמכינן על דברי היחיד נגד רבים וכן משמע ממתני' דעדיות דקאמר למה נזכרין דברי היחיד וכו' ולא קאמר משום דסמכינן על דבר' היחיד כדיעבד ש"מ דשעת הדחק עדיף מדיעבד ולא שיהא דמיון הרחוק בכף הדמיון כל זה הי' נ"ל לפום ריהטא ואפשר שזה ג"כ נכלל במה דאיתא בש"ס דיבמות דף קכ"ב ע"ש בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין יע"ש בפרש"י כנ"ל להלכה ולא למעשה בהיתר זה לבד כיון שלא נזכר חילוק זה בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים להדיא אם לא שיסכימו עוד איזה גדולים להיתר זה גם יש מקום לומר מי מפיס שנדון זה מקרי שעת הדחק גמור כי אולי זה לא נאמר אלא בפרוצה ביותר שם חיישינן שתצא לתרבות רעה וקלקלתה תקנתה אבל אי ידעינן שהיא צנועה ובנות ישראל לא חשודה על כך אפשר דלא מקרי שעת הדחק ולמה לנו להחזיק בכך ולהכניס עצמינו בספק שמתת חז"ל ויצא מפיהם דהמתיר עגונה במאשל"ס לכתחלה יהא בשמתא איבראבצירוף עוד איזה צד היתר ומכ"ש בנדון שלפנינו כאשר בירר וליבן מר בתשובתו הרמה מכח עדות מסל"ת ויצא מבית דינו להתיר ואי דלית דור דלינא ובפרט שזה הנטבע כבר נשתכח ואבד זכרו זה שנה שנתיים וכבר צדדנו היתרא דא כמה פעמים בתשובתינו כיון שנשכח כמת מלב גם בנדון זה יש לסמוך ולהתיר כעל משענת ברזל הואיל וכבר יצא מבית דינו להתיר ועליו אין לגרוע או להוסיף גרעון כתב כנ"ל כאש"ע הקטן יעקב: שאלה קיא עגונה אחת שבעלה החליף ויש עדות שמת ונשאל קודם להגאון המפורסם מוהר"ר יחזקאל נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק המבורג ושלב קהילות והאריך בשריותא דהאי איתתא ושלח אלי לחוות דעתי אף אני וזאת תשובתי: תשובה הגיעני תשובתו הרמה מכח דהיתרה ומגודל ענוותנותו ורוחו הנשברה תרשני לומר כי היכי דלימטי שיבא מכשורה ואין מסרבין לגדולי תורה ובפרטות לשואל כהוגן ומשיב כשורה ותפלתי לאל עוטה אורה לבל אכשיל להתיר ח"ו ערוה החמורה או לאסור המותרת כי בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירה וכפרש"י בסוגיא דיבמות דף קכ"ב ע"א שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה והנה שקלתי כל דבריו בפלס ובמאזני צדק והנה כבר מילתי אמורה בספרי ש"י ח"א סי' צ"ט בדין אי בעינן קדימת דברים במל"ת

אם לא גם אי חיישינן לשאלה ולצרף סימני כלים עם סימני הגוף וכבר נדפס בשמי וזכרי ג"כ בספר חינוך בית יהודא מסימן קכ"ט עד סימן קל"ב גם בתשובתי ח' ב' סימן קט"ו וסי' קפ"ה ואין דרכי להאריך בדבר שכבר קדמו ראשונים ואחרונים כדבר שנאמרה ונישנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה וכמבואר שם בתשובתי אף גם שאין אני מופנה מכל צד אך ורק לכבודו הרמה לא אחשה ואשר ישים אלהים אותו אדבר להשתעשע אותו עמו בהלכה ואלהים ינחנו בדרך אמת ואבא אל מסקנת דבריו למעשה שכתב מר וז"ל גם מזה אל תנח ידך להתיר עגונה זו שזה דעת הטור שאין חשש עד אחד בקטטה כי אם באמרה האשה תחלה מת בעלי כמ"ש הרא"ם בתשובה העתיק בכ"מ פי"ג מ"ה גירושין וע"ז האריך מכ"ת לסמוך ולהתיר עגונה זאת ותמה תמה אקרא שמכ"ת בנה יסוד קבוע על בנין רעוע כי דין חדש כזה שאין לו יסוד בגמרא כלל ולא בירושלמי גם הרי"ף והרמב"ם והטור ושאר גדולי פוסקי ראשונים ואחרונים לא הזכירו חילוק זה כלל וכן הרא"ם שהביא בכ"מ הוא יחידאה בדבר גם הב"י בספרו על הטור והש"ע והד"מ לא הזכירו חילוק זה והשמיטו לגמרי ואין מלשון הטור שכתב לשון אפי' שום דקדוק כלל ולרבותא כתב כן הטור ואשינויא ניקו ונסמוך להקל הלא שערי תרוצים לא ננעלו ועיין ביבמות פ' האשה שלום דף צ"ג ע"ב ותוס' ד"ה עד אחד ביבמה ודף צ"ד ע"א ד"ה כי תבעי לך מתרצין בזה כמה קושיות שדקדק הרא"ם שם ועכ"פ משום איזה קושיא ודקדוק אין להמציא דין חדש להקל מה שלא הזכיר בש"ס ופוסקים ראשונים בפירוש ואדרבה מלשון סתימת דבריהם משמע להיפוך והטור עצמו שחיבר קיצר פסקי הרא"ם ש אביו ז"ל מבואר מתוך דבריו פ' האשה דבכל ענין אין עד אחד בקטטה נאמן וכן משמע באגודה והסברא נותנת לומר כן דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם כל אשה שיש להם קטטה עם בעלה תעשה שלא תאמרה כלל תחלה שמת בעלה ותשכור עדים אע"ג דלאו כ"ע דיני גמירי מכ"ש נשים מ"מ היכי ראינו שמתכוונת לרמאות כדי להשמיט נפשה מבעלה הרשע ודאי תחקור תחלה אצל חכם במה האשה יוצאת ובמה האשה אינה יוצאת כדי שלא יהי' יגיעתה ויציאתה לריק כי לא שדי איניש זוז בכדי אלא ודאי נשתקע הדבר ולא נאמר בסתימות לשון הפוסקים דבכל ענין בקטטה לא מהימן עד א' אפי' היא אינה אומרת כלום תחלה ומעתה כיון דבקטטה לא מהימן עד א' גם זה שהחליף הוי כקטטה כדסתם רמ"א בש"ע סי' י"ז סעי' מ"ח בהג"ה בלי חולק ומ"ש מר שבש"ג חולק עליו האמת כן הוא וז"ל הש"ג שם ול"נ שלא אמרו אינה נאמנת בקטטה אלא כשהרגילה היא קטטה ע"י גירושין כמו שבארנו שגילה דעתה שאינה חפצה בו משא"כ כשהחליף ומרד בה או שהיה בעלה ליסטים הרי זו נאמנת עכ"ל ש"ג הרי דעיקר דעת החולק משום דס"ל דוק' בארגיל היא קטטה אינה נאמנות משא"כ בארגיל הוא קטטה ובאמת דעת רוב הפוסקים דאין לחלק בין ארגיל היא להוא וכ"כ הטור להדיא והרא"ם שם בכ"מ פי"ג מה"ג דלהרמב"ם אין חילוק בין ארגיל היא להוא בקטטה דהיא עד א' לא מהימן לכן סתם רמ"א דהחליף הוי כקטטה ועוד נ"ל דאפי' אי נימא כדעת הש"ג דהחלופ לא הוי כקטטה ומהימן עד א' מ"מ בזה שהכניס רשעה זונה תוך ביתו ואין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה וגם יצא בעלה לליסטים בעושה כל אלה רעות ודאי כ"ע מודה דהוי כקטטה וכן מבואר בתשובת הרא"ם סימן מ"ז שאלה ז' יע"ש גם בהגהות מרדכי דכתובת הובא בד"מ סי' א' כ' דטעם חרם ר"ג מ"ה שלא לישא אשה על

אשה משום קטטה דיש לפרש כל קטטות אלו הפי' שהנשים עצמן יתקוטטו זה עם זה ולא עם בעלה מ"מ המקרא צוח והמסכה צרה כהתכנס גם בתשובת חכם צבי תשובה צ"ה כתב ג"כ היכא שהכניס צרה לתוך ביתו דהוי כקטטה אף דמסקנת דבריו דדוקא היכא דמוחזקת שקרנית מש"ה לא מהימנא או דחזינן לדעתה שרוצה להשמיט ממנו לאסור עצמה עליו כדי שירגשנה אז דוקא הוי כקטטה ולא בעינן אחר ע"ש דבריו באורך מ"מ בהחליף נראה דמודה דהוי כקטטה דודאי היא רוצה להשמיט מבעל כזה וזה ברור לדעתו דאל"כ ודאי לא הי' מונע את עצמו מלהשיג על רמ"א כדרכו שאינו נושא ענים לראשון או לאחרון בהשגותינו ועוד נ"ל ראיה ברורה לדין זה מהא דאיתא בא"ה סימן קנ"ז ביבם שהחליף דאמרינן דאדעתיה דהכי לא קדשה להיות זקוקה לכנוס עם מי שהחליף יע"ש ק"ו בן בנו של ק"ו מי שיש בו כל הרעות האלה שודאי היא רוצה להשמיט ממנו בכל טעדיקי דאפשר למעבד ומ"ש מר להסתייע מדברי הר"ן בתשובה ממה שמקשה בחלקת מחוקק שם וז"ל דלמה כתב הר"ן שם גבי מי שהחליף דהוי עד א' בדבר ולא כתב דהוי עד א' בקטטה והאריך מכ"ת בזה ולע"ד מעיקרא לק"מ דהר"ן נקט דינא דמפורש בהדיא בש"ס במכת דבר דהוי כמלחמה משא"כ דין מי שהחליף לא הוזכר בש"ס להדיא ומ"מ כיון דלמסקנת הפוסקים מכת דבר ועד א' בקטטה והחליף חד דינא להו ובת בקתא הוא ואטו כי רוכלא ליחשיב וליזיל מכל הלין טעמים אני חוכך קצת להחמיר גם בק"ע להר"ח שבתי בסופו כתב בדין דקטטה יש להחמיר ואין ולא ורפיא בידי מ"מ אין אני אומר קבלו דעתי כי בודאי שאלה ששאל קדמי פתח בקטן כמוני וסיים בגדולי חקרי לב ואם מעלתו הרמה וסייעתו הם בפנים ולכם שלם בדבר לפי מהות הענין בשריותא דהאי איתתא אני מבטל דעתי באלפי אלופים נגד דעתו הרמה ובפרטות כיון דקי"ל בעד א' בקטטה אם נשאת לא תצא אין להחמיר לכתחלה כולי האי ואולי כמ"ש בתשובת הקודמת כל זה ולו ידיו רב לרחק או לקרב הק' כאש"ע יעקב: קיב תשובה מהגאון הגדול מוהר"ר יחזקאל אב"ד ור"מ דק"ק המבורג יו' אתמול הגיעני אמרות טהורת טהור יומא רבא במערבא סהדי רבא פר"ת פרש מאהבה וראיתי כי לא נחת ביעקב להיות הסופר מאריך גלל כן להפיק רצונו אלך לי אל הר הקוצרים דמר לא ניחא ליה לסמוך על הרא"ם ובעיניו יחיד הוא וקרן אחד במצחו של הרא"ם ואין בו זכרות זכרון אחד בשאר ספרים לא כן אבי אבי רכב ישראל ולא שם פניו פני יעקב אפי רברבי לעיין בספרים אדרבא איפכא מסתברא כן הסכמת כל הפוסקים דעד אחד בקטטה אם לא אמרה מת בעלי תחלה נאמן וקצת מהן מציין ה"ה המפורסים הפוסק הגדול הריק"ש שחיבר על ארבע טורים הנדפס מחדש בקונשטנטינא רבתי סימן י"ז סעיף מ"ח שכתב ראיות ברורות דעד אחד מהני אם לא אמרה האשה תחלת מת בעלי ומכ"ש במי שהחליף וכתב שם שכן הסכימו כל הרבנים ע"ש עוד בתשובת דרכי נועם כתב ממש כדברים האלה ועושה מעשה ע"פ עד א' והסכימו עמו כל הרבנים ממצרי' וכל בני ירושלים ועוד שם סימן ל"ג מאריך ומפלפל מאוד והעלה כן להלכה ולמעשה ובתשובת שער אפרים סימן ק"נ מסיק ג"כ לפשט כפי' הרא"ם לפסק הלכה ובספר בית הלל כתב הקושיא על הרמב"ם וכתב עיין בכ"מ בשם הרא"ם שמתרץ וכו' משמע שמסכים עמו והפרישה פי' קטטה ובאתה עם עד אחד ואמרו שמת בעלה אמרו דייק שגם היא אמרה דבר יש דבריו רוצים לדחוק על שאמר הטור אינה נאמנת ולא קאמר אינו נאמן דעל

העד קאי ולבסוף מסיק והיותר נכון ע"ש והנה אף דבדברי אחרונים עדיין יש לדחוק דלרבנותא קאמר אף שעד א' עמה וה"ה עד א' לבד אינו נאמן אמנם כי דייקת שפיר קשה אף דקא גם עליה טפי ה' לו לומר דאינו נאמן פ'י' העד דיותר שעד אחד אינו נאמן מן האשה כמ"ש הרא"ש פ' האשה באומרת שלא בפניו דלא שייך אינה מעיזה לכך צ"ל כפ'י' הרא"ש וה"פ אינה נאמנת וכיון שהיא אינה נאמנת גם עד אחד שאמר כמותה מטעם הרמב"ם אבל מבלעדה ה' העד א' נאמן ולע"ד דקדוק נכון הוא שכן כוונת הטור גם בבית שמואל מהדורא קמא דף קכ"ג ומהדורא בתרא דף קמ"ז בסופו מסיק ג"כ דיש להקל כהרא"ם אף שמר בסוף דבריו מדקדק וכתב וזאת שנית היכא דחזינן שרוצה להשמט נפשה וכו' לקמן נדבר מזה שגם שם איפכא מסתברא והרבה בתשובת כלם מסכימין לפסוק כהרא"ם ואין פוצה פה ומצפצף זולת הב"ח דרך אחרת לפניו ואפיק דעת הב"ח כי יחידאי הוא וגם הוא רק דרך פלפול בעלמא ובתשובתו סימן ע' וע"א לא משמע כן דהשאלה ה' במי שהחליף פלגש וגנב ופלפל בחכמה יע"ש אי הוי מסל"ת וכתב בסימן ע"א אחר שבא לידי גביות עדות מהרב מלא דמר כ' וז"ל אף לפי פירושונו שצריך שיהא מראים הדברים שהיא מסל"ת א"כ נסתרו כל העדות הלא פה בעד כ' אברהם אחי העגונה מראין הדברי' שהיא לפ"ת ע"ש וקשה עליו אם עדות ראשונים פסוליא א"כ נשאר רק עד אחד בפרט שהוא אחי העגונה איך סמך בקטטה על עד אחד וע"כ צ"ל או שסובר כהרא"ם או דלית ליה דהחליף הוי כקטטה וע"ש סי' פ"ט מביא בשם חכם אחד תשובה שהעלה כל דברי הב"ח בסימן ע' וע"א סתורים ונדחים שהעידו שנצלב ולא שהו כדי שתצא נפשו וכתב עד אחיה אברהם יש לסמוך רק שמפקפק פן הנכרי' הכירו שהוא אחי האשה משמע דלא חששו לעד אחד בקטטה ולא ראיתי שום פוסק ראשון ואחרון שיאמר נואש לדברי הרא"ם מלבד הב"ח בספרו בפלפולא כמ"ש לפרש דברי הטור ומכ"ת הוא השני ומצאתי חבר לדעת מר הרב מהר"ם סימן נ"ד לחלק א"ה דף קנ"ד ע"ד ומ"מ מסיק שם להתיר ומכ"ש שהרשב"א והריטב"א והה"מ מתירין אף עד א' בקטטה ובהחליף יש ג"כ שני דיעות ולע"ד נראה במי שהחליף יותר קיל מן עד אחד בקטטה ממש וידקדק מר בלשון חכם צבי שכתב זאת שנית דחזינן לדעתה שהיא רוצה להשמט ממנו לאסור עצמו עליו כדי שיגרשנה ולשון מועתק עוד בכמה ספרים שו"ת וזה שייך דוק' בבעלה ישראל דאמרינן דרוצה לאסור עצמה עליו משום שנאה שיגרשנה בהכרח משא"כ במי שהחליף מה תועלת יש לה אף שתאסור עליו עדיין לא יגרשנה וזה ברור כשמש בצהרים ומכ"ת כתב להיפך שאשת המחליף ודאי דעתה להשמט ממנו ואני תמה פה קדוש יאמר זה ומה"ט נ"ל דמפרש הרמב"ם טעה ע"א בקטטה שמה שכרה דקשה לי' דמקשה הש"ס ה"ד קטטהעד שמתרץ בדוחק ולא קאמר שהחליף בעלה אלא ודאי כיון דעיקר טעמא שמא שכרה וזה לא שייך במי שהחליף ונאמן עד א' עוד כתב מר מדעתו שהכניס צרה ורשעה בתוך ביתו ואין אשה מתקנא אלא בירך חברתה והמקרא צוח והמסכה צרה כהתכנס שותא דמר לא ידענא כיון שהוא החליף בודאי הישראלית לא יהי' אצלו והישראלית מצפה שיחזור בתשוב' יחזור אצלו לית דין צרי' בשש ובפרטות שלקח רק זונה בדרך מנאפ' ועיין בתשובת מהרי"ק שורש קס"ד וקכ"ה ובב"ש סי' נ"ט וס"ק ל' במהדורא בתרא וכ"כ במג"א ס' קנ"ח על המרדכי ככהן שהחליף בתו ודאי זונה היא ע"ש והואיל ואתא לידן נימא בה מלתא המג"א הניח

שם בצ"ע בס"ק ס"ב מהא דאי' בסנהדרין ולק"מ די"ל בעד א' זכר קאמר דלא שייך חילול או שנסקל מיד ולא שהתה ג"כ לזנות בית אביה נחזור לעניינינו הלא דבר גדול דברנו בנדון דידן מאחר שכמר ישי העיד חצי דבר ולא דבר ולא ידע שיועיל עדותו להצטרך להתיר עם שאר עדות אלו הי' רוצה לשקר ששכרתו הי' שוכרתו להגיד דבר שלם שיודע ממיתתו ועיין בשו"ת שערי אפרים סי' ק"ג סברא כזו ודידן עדיף מדידיה כלל כן אהו' כנפשי לע"ד אל יחוש למניינא להיות מניינא דידיה בראש ובמטותא מיניה מגיד משנה ורעיוני אה עוד רפיא בידו ואני על תשובתו אצפה כי מאוד יקרו דבריו בעיני ועונה יתירה דאית ביה מקטין את עצמו דמיא לסבא יעקב בנה הקטן אמנם בעיני הוא מקרא לפרוש גדול שבגדולם ראש פרק פרקו נאה עטרת הרבני' כ"ד אשר לאהבתו סיקר בנשף ובוקר ויזכה לאמור שומר אתא בקר כ"ד אנכי עפר ואפר נדמה לבן כפר יחזקאל קצניאלבוגין חפק"ק אלטונא המבורג וונזיבעק: תשובה להגאון הנ"ל תשובתו הרמה שוב ושנית בכח הר"אם קרניו להיות תניא דמסייע ליה בסיועא שיש בה ממש גדולי האחרונים והאמת אגיד כי אין דרכי לפשפש אחר דברי האחרונים במקום שרבו דעת הראשונים בפרט שאין אני מופנה מכל צד אף גם מעלתו הרמה ושותא דמר שקול בעיני כאחד מכל גדולי האחרונים וכדאי המה דברי מר לסמוך עליו אפי' שלא בשעת הדחק שהייתי חוכך להחמיר לפי שסמיכתו בכל כחו סמיכת חכמים בכל כחו גבורת הרא"ם והיא יחידאה נגד שאר גדולי ראשונים שסתמו דבריהם שעד א' בקטטה לא מהני וגם דיוקו של הטור אינם מוכרחים כלל גם מתוך קיצור פסקי הרא"ש שחיב' הטור וגם בש"ס אינו מבואר חילוק זה אף שהרא"ם הוא כאחד מגדולי ראשונים מ"מ יחידאה היא נגד כל גדולי ראשונים בדבר זה ואשינויא ניקו ונסמוך ומה"ט פשוט שהכסף משנה אף שהביא דברי הרא"ם שם מ"מ בש"ע סותם דבריו ולא פסיק לחלוק חילוק זה גם רמ"א השמיט דעתו וכיון שסתם רמ"א לפסוק דמי שהחליף הוי כקטטה ויש לו על מה שיסמוך גדולי פוסקי' וכן מסתבר כמ"ש בתשובתי הראשונה וראי' ברורה מהא דיבמה שנפלה לפניו לכן לא רציתי להכריע נגד דעתו בפשיטות ועתה אשי' על דבריו ומטיבותא דמר אמינא מ"ש מר בתשובתו וז"ל הלא מפורסם פוסק גדול הריק"ש שהוא ר"י קשטרי שחיבר על ד' טורים שנדפס בקונשטנטינא רבתא סי' י"ז על סעי' מ"ח כתב ראיות ברורות דעד א' מהני אם לא אמרה תחלה מת בעלי וכ"ש במי שהמיר וכתב שכן הסמיכו כל הרבני' ע"ש ובאמת גם לי יש ספר של הרי"קש ולא מצאתי בו כלל מכל זה שום דבר ואולי תקפה עליו משנתו וראה בספר אחר שכתב כן ומ"ש מר בשם תשובת שער אפרים סי' ק"ג ראיתי שם בתשובה דף ע"א ע"ב סי' ק"ג וסיים שם וז"ל וא"כ מ"ש רמ"א בהג"ה בשם הגהות הרי"ף דהחליף הוי כקטטה ואינה נאמנת דבריו נכונים וראוים למי שאמרם הרי דהוא מסכים בפירוש לדעת רמ"א ומה שהעלה שם במסקנת דבריו להתיר אותה עגונה שם היינו מטעם צדדים אחרים וחקירות שהביא שם איברא מ"ש בשם תשובת דרכי נועם אמת שכן דעתו וכן מצאתי ראיתי בתשובת אליהו אלפנדרי סי' ה' יע"ש אכן באמת אין ראי' מחכמי הספרדים והלועזים שהם אינם חוששין כלל לדעת רבינו הרמ"א בהגהות בש"ע אבל אנו חכמי אשכנזי ופולניא שקבלנו עלינו דעת רמ"א ונמשכין אחר דעת רמ"א אין לנו להקל כפשוטו נגד דבריו גם מ"ש מר בתשובתו שנית וז"ל ומ"ש הפוסקים היכי דחזינן לדעתה שהיא רוצה להשמט מתחת בעלה לאסור עצמ'

עליו כדי שיגרשנה וכו' משא"כ בהחליף דתו לא שייך האי טעמא כי אעפ"כ לא יגרשנה וזה ברור כשמש בצהרים עכ"ל ולע"ד אין ברור כלל דהרי מכ"ת עצמו כתב תיכף אחר זה דחוששת שיחזור בתשובה ותרצה לחזור אליה והיא בודאי מאסה בו כיון שהחליף פעם אחת כאשר קרה לפנינו כמה פעמים שאחת מן האלף שתחזור אליו אם לא שמצא את מינ' בזיווג שני לפי מעשיו לכך רוצה היא לאסור עליו להשמט ממנו מכל הלין טעמים הי' נ"ל מתחלת רעיוני להחמיר בדבר אכן אחר שראיתי שכתב מר עוד צידי צדדים להתיר וכבר בטלתי דברי נגד דבריו אם לבו שלם עדיין בדבר גם עלה על לבי צד אחר להתיר משום דאפשר דנדון זה הוי כשעת הדחק וכמו שפרש"י ביבמות דף קכ"ב ע"א שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה וכבר הארכתי בתשובתי לעיל לגיסי הגאון דכל מקום דאמרינן בדיעבד אם נשאת לא תצא ה"ה עד אחד בקטטה אם נשאת לא תצא יש להתיר אפי' לכתחלה בשעת הדחק ע"כ אי דלית דורא דלינא ואי לא לא דלינא ומ"ש מר עוד בתשובתו מה שמג"א בסי' קכ"ח הניח בצ"ע לתרץ דבריו הא דשריפה חמור' יעיין מכ"ת בתשובתי ח' ב' סי' ב' כי מעיקרא הקושי' ליתא יע"ש ותמצא נחת ואל אלהי רוחות יקבץ גליותינו אחת אל אחת כ"ד א"ה לנצח הק' כאשר"ע יעקב: שאלה קי"ג מק"ק ניסא עיר קטנה בעברי שם דרך גבולם בהעבר' בעלמא הגישו והקריבו אלי במנחת אומר ברוב הפצרות לחוות דעתי הקלושה וחלושה להורת להם במעשה שאירע בקהלת' וכך הי' המעשה שבא אחד ממרחקים ממדינת מערב בקוראי שמו אברהם ברזיליאי וקדש נערה אחת שמה באכה בת חיים מולאי מרצון ומדעת אביה ומרצונה הטוב בשאלת פיה וקבעה זמן החופה על זמן מה ובין כך ובין כך קבע החתן דירתו פה הק"ק בעה"ב אחד ושמו פלוני ושם נתברר שהחתן אין לו דרך אנשים שהוא סריס גמור עוד זה מדבר וזה בא רופא מומחה ממרסיליא שרבים צריכין לו היכר בו שהוא סריס ומשם נתפשט הקול קלא דלא פסיק עד שאותו הקול מגיע לאבי הכלה ולכלה עצמה וכשמעו לקול הזה סירב אבי הכלה לעשות החופה וביקש ממנו שיגרש גרש לאשתו הארוסה והחתן סירב מלעשות כן והי' מתיירא אולי יכפו אותו על הגירושין דין גרמא שנסע משם והרחיק נדוד ולא ידעו איפה הוא ומה היה לו ונשארה הארוסה הנ"ל עגונה כמו חמשה שנים אחר כן בא אחד כותי ממדינת אשפניא ודבר עם סוחר יהודי איש איש נכבד ומפורסם בעסקי מו"מ ובתוך הסיפור הסיח לפי תומו ואמר יודע אתה שזה היהודי אברם ברזיליאי מניסא שהי' אתך עמך במחיצתך במדינה שלנו בעירי ובביתי באותו יום פלוני ובחדש פלוני ובשנה פלוני בא פעם שנית בעירי ונתאכסן בביתי כמה ימים ונפל לחולי ומת שם ואני התעסק עמו בקבורתו כראוי וכהגון כל זה אותו כותי במס"לת בסיפור דברים הגיד אותו יהודי כל זה בפני ב"ד במותב תלתא בתורת עדות ועוד הגיד בת"ע שהכותי הסל"ת שהוא זה היהודי שנסע מניסא עבור המחלוקת עם חמיו והניח ארוסתו עגונה עכ"ל ושלחו לי אם יש היתר לעגונה זאת באשר שהיא ילדה ורכה בשנים וע"ד אדונינו מ"ו אנו סומכין סמיכה בכל כחינו ויורנו הדרך אשר נלך בה עכ"ל השואל: תשובה הנה לכאורה הי' נראה דתחילת ניסא נפילה שנפל היתר עגונה זאת בבירה דהא אפי' עד א' בקטטה לא מהני מטעם כיון שיש עמו קטט' לא דייק' ומנסב' א"כ כ"ש דמל"ת לא דהא מה"ט סמכי' אמל"ת לפי שדייק' ומנסבא וכאן לא דייק' אף דבש"ס קאמר ה"ד קטטה אי דאמרה גרשוני כולי נשי אמרה הכי מ"מ י"ל

היינו דוקא אם אין בו מום גדול כזה כי כן דרך הנשים אף שמת קוטטין עם בעליהן הן נוחים לרצות כי נשים דעתן קלות משא"כ בבעל שהוא סריס ודאי חיישינן אע"ג דאתתא בכל דהוא ניחא לה דאפשר דבנדון זה אפי' כל דהוא ליכא כיון שהוא סריס ממש וכ"כ להדי' הרשב"א בתשובת הובא בב"י בא"ה סי' קנ"ד ובתשובת מהר"ם דפוס קרימונא ומה"ט כופין אותו להוציא אבל מ"מ אינו יוצאת בלא גט כמו שהארכתי בתשובתי חלק א' מש"י סי' ק"א ובודאי סניא ליה ואין לך קטטה גדולה מזו שהרי מה"ט לא רצתה לכנוס עמו אך נראה לצדד היתר מטעם אחר כי בודאי זה שמל"ת ולא היכר את האשה מעולם ואלו לא הסיח לפ"ת לא הי' נאמן כלל ובמל"ת נאמן שחזקתו אינו משקר גם בקטטה לא חיישינן ואל תתמה ע"ז דאיך יהי' מל"ת עדיף מעד אחד דהא מבואר להדיא בש"ע סי' י"ז סעי' נו"ן בהג"ה מסיק דיש מקילין במל"ת יותר מע"א לענין מלחמה ע"ש אף דגדולי אחרוני' חולקים בזה אפשר לענין קטטה מודו דמל"ת נאמן ובפרט לפמ"ש הרמב"ם הטעם דגבי קטטה חיישינן שישכור עדים להעיד אבל בסוחר זה שאינו מכירה והסיח לפ"ת לא חיישינן לכך דאלו שכרתו הי' ניכר ונראה מדבריו שלא יאמר לפ"ת רק לכווין להתירה וגם אם היתה רוצה לשכור הי' לשכור יהודי אף דאמרינן בש"ס דמכות אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזק היינו על רבים אמרינן כן אבל ודאי שכיחי פריצי ורשעי בני עמינו קלה דעת שמעידין שקר בשביל הנאת ממון משא"כ סוחר גדול כזה לא מרע נפשיה כפשוטה מאשה אשר לא מכירה מעולם ובפרט לדעת הרא"ם שהובא בכ"מ פי"ג מה' גירושין דהיכא דאשה לא אמרה תחלה מת בעלי מהימ' עד א' בקטטה וכן האריך הגאון מהור"ר יחזקאל בתשובתו אלי כמ"ש לעיל בשמו ואף שאני חוכך שם להחמיר מ"מ כתבתי שם שהוא סניף להתיר לשאר טעמים ובר מן כל דין כיון שכתב שהיא נערה ורכה בשני' דהוי כשעת הדחק וכיון דע"א בקטטה קי"ל דאם נשאת לא תצא ושעת הדחק כדעבד דמי כמו שהארכנו לעיל בתשובתינו יע"ש לכן נ"ל להתיר עגונה זאת נ"ל הק' כאש"ע יעקב: שאלה קיד מעשה שהי' כך הי' בחדש תמוז תפ"ז ל' נסע מכאן ק"ק מיץ בעל בית א' מתושבי קהלתינו בשמו כ' לעמלי ווימפא הלוי על הבי דואר שקורין בל"א פאשט לעיר פאריז בשביל עסקי' שלו והי' בדעתו לחזור ולבא לכאן על י"ט של ר"ה תפ"ח ל' וכן הבטיח את אשתו ובני ביתו וכ"כ בכתבים שונים בפרט בכתבו האחרון בחדש אלול העבר חזר והבטיח כן שיבא על י"ט ר"ה כאשר שעסקים שלו נגמרו בכי טוב רק שהי' מסופק עם מי שיבא אם על הפאשט או עם עגלן אחר עם שאר ב"י שהי' ג"כ בפאריז הנ"ל ביום א' יום ראשון של סליחות הי' נגמר בדעת של כ' לעמלי הנ"ל כפי הנשמע ליסע עם הקצין כ' פייביש שפייאר תוך עגלה שלו ולעת ערב פגע בו ערל א' בעל עגלה מפה שהי' מכירו לשעבר שנסע עמו כמה פעמים והוליך לפאריז שני תקיפי' תוך עגלה שלו עם ג' סוסים ושמו של בעל העגלה הי' גראן שאזעף ואמר העגלן לכ"ל הנ"ל שרוצה לחזור למיץ למחר בהשכמה אם ירצה יוכל ליסע עמו וכן עשה כ' לעמלי הנ"ל ועש' מקח עם העגלן כמה שכירו' יתן לו להביאו לכאן על י"ט והלך העגלן ונטל רשות מהשררה לחזור לביתו עם היהודי כ' לעמלי הנ"ל גם הבחור כ' ראובן אלטארף שמע ג"כ מהעגלן הנ"ל והלך ג"כ אליו ושאלמנו אם רוצה ליקח אותו ג"כ עם עגלה שלו ולא רצה ליקח אותו עמו ועד שיתן לו כ"ד ליטראות צרפת ולא רצה ראובן ליתן לו כל כך והלך כ' ראובן לביתו וביום ב' שלאחריו בהשכמה הלך כ'

ראובן הנ"ל לבית האושפיז ורצה ליתן לו מה שביקש מאתו אבל העגלן כבר הלך לו עם היהודי כמו שאמר לו האושפיז כל זה העיד כ' ראובן לפני ב"ד במותב תלתא בת"ע באליו"ע ובעל העגלה עם היהודי לעמלי באו באותו יום עד כפר אחד בשמו סישאין ושם מצא בחור מכאן בשמו אהרן בן יאקב המבורג משרת של הקצין ר' אברלי ווירמייש ובחור הנ"ל נסע באותו יום ג"כ מפאריז עד אותו כפר ושם המתין על בעה"ב שלו הקצין ר' אברלי שהי' ג"כ בעיר פאריז לחזור אתו עד כאן וכאשר ראה הבחור אהרן הבעל העגלה עם כ' לעמלי שאל אותו אם לא ידע מתי יבא בע"הב שלו ר"א הנ"ל והשיב לו שבעה"ב כבר נסע מזה רחוק מזה הכפר כמו ג' או ד' שעות יותר סמוך לק"ק מיץ וילן שם הבחור בלילה ההוא במלון עם כ' לעמלי הנ"ל ואכל עמו ושאל הבחור לעגלן אם רוצה להוליך אותו ג"כ על עגלה שלו והשיב לו שאין יוכל ליקח כיון שאין לו רשות כי אם על אחד על כן הי' מוכרח הבחור הנ"ל לילך ברגליו למחרתו יום ג' בהשכמה כל זה העיד הבחור כ' אהרן בת"ע באליו"ע וכן נסע באותו יום ג' עד כפר שגליא וישכבו שם בלילה ההוא כמו שהעידו כפרים מכפר הנ"ל לפני המשפט בערכותיהם אחרי שאירע הסיבה רעה שנעשה לנ"ל ולבעל העגלן כדי לחקור ולדרוש מי ומי הם הרוצחים בכך העידו הכפרים בערכותיהן ע"פ השמועה כנימוסי והנה באותו שבוע באו כל הבר ישראלים מפאריז לכאן ובתוכם הק' ר"א ווירמייש עם משרת אהרן והגידו לאשת כ"ל הנ"ל שבעלה יבא ג"כ על י"ט תוך העגלה של גראן שאזעף הנ"ל גם הבחור כ' ראובן הגיד לה כנ"ל ויהי כי בושש מלבא עד יו' ב' ערב ר"ה תפ"ח ל' בא כתב אחד על הפאשט מן ערל אחד הדר בשאלין לקרובו תקיף א' מכאן וכתב תוך הלשון ולהודיע מסיבה רעה שנעשה ביום ד' העבר בין ח' וט' בהשכמה סמוך לכפר עטאש ח' שעות מכאן שהוא ארבע שעות מכפר שענוויליע הנ"ל נמצאו ביער קונשי סמוך לעטאש בעל עגלה אחד בשמו גראן שאזעף עם יהודי א' ממיץ בשמו לאמבער לעווי שהוא של לעמלי לוי נהרגו וביום שני של ראש השנה באו כתבים מן תקיף א' מבעלי המשפטים בשאלון לה"ה פ"ו כהר"ר איצק שפייאר וכן כתב א' לתקיף מכאן ובתוכו כתב המעשה שהי' כך הי' יום ד' העבר לערך חית או ט' שעות על היום נמצא ביער סמוך לקינשי עגלה אחד עם ג' סוסים וסמוך לו על הארץ נמצא מושכב יהודי הנהרג בשמו לאמבער לעווי עם כל מלבושיו וכלי פשתן וכתביו ובאמצע הדרך המיוחד לעוברים ושבים נמצא ההורג מושכב על הארץ והוא העגלן בשמו גראן שאזעף והניחו הרוגים אלו כדומן על פני השדה עד יום ה' שלאחריו אחר חצות היום באו בעלי המשפטים משאלון לראות אותם כנימוסיהן וביום ה' לאחר חצות היום קברו להעגלן בקבריהם וליהודי קברו תוך בקעה אחת וכל מלבושיו של היהודי וכתבים גם כתיבת ידו שאחרים חייבם לו שנכתבים ע"ש לעמלי הנ"ל גם ספרי הקדשים הנמצאים אצלו וכל מטלטלין שלו הניחו לתוך המשפט כדי שלא יעשה עולה לאשתו ויורשיו ואותו תקיף הפציר תוך הכתב להגיד לאשתו וקרוביו וכל מה שנמצא אצל לעמלי הנ"ל יחזיר לה בכל עת וזמן שתרצה כל זה טופס הכתב הנ"ל שבא לכאן ביום ב' דר"ה ובמוצאי י"ט של ר"ה שלחה אשת לעמלי הנ"ל שני בעלי בתים מכאן שהי' מכירין את בעלה לעמלי הנ"ל היטב כי רגילים היו ליסע עמו כמה פעמים ויתנו עיניהם על הסימנים שהיו בו בחייו הידועים לכל אדם דהיינו שהיה קרח על קדקדו ואצבע קטן שבידו השמאלי' הי' תמיד כפוף ושאר כל אצבעותיו

הי' זקופי' ובבאו שם האנשים האלה לקינשי מקום שנקבר שם ההורג הנ"ל ביום ו' ד' תשרי תפ"ח ל' אותן אנשים חטטו אותו מקברו ובאשר שהי' בלתי אפשר להביאו לכאן קברו אותו בגינה של תקיף אחד ובחזירתם דרך מקום שאלין הלכו לחדר המשפט אשר שם מונחין המלבושים ושאר דברי' הנמצאי' אצל לעמלי גם הטלית עם ציצית וכל מלבושיו גם הכלי פשתן אפילו הכתונת שנמצא על גופו ועל כולם נרשמים שמו ושם אשתו בראשי תיבות גם תוך ספרים חתם שמו בחתימת ידו ממש גם כתיבת ידות מאחרים שנכתבים על שמו שחייב' לו ובבוא' השני בעלי בתים ביום ב' ז' תשרי תפ"ח ל' נתקבל עדותן לפני ב"ד באלי"וע העידו כל זה לפני הב"ד גם העידו בפירוש בפרצוף פנים הי' בלתי אפשר להכיר שהוא לעמלי הנ"ל כי נשתנה צורתו מאוד אך את זה ראו שהיה קרח על קדקדו כמו שהיו בחייו גם האצבע קטן שבידו השמאלית הי' כפוף ואי אפשר הי' לזוז אותו משא"כ שאר אצבעותיו עכ"ד אח"כ קבלה אשת לעמלי כתבים מבעלי המשפטים משאלין שתבואה שמה היא עצמה או שלוחה וליתן לה כל מה שמצאו אצל בעלה וכן החזירו לאשתו של העגלן וג' כפרים הנזכרים לעיל העידו לפני המשפט זה תוכן דבריהם שהם ג"כ שכבו ולנו גם באותו לילה באושפיז עם היהודי לעמלי והעגלן וביום ד' בהשכמה הי' הולכים למלאכתם אל השדה או אל היער ופגעו בהם סמוך לכפר שלשה ערלים מזויינים רוכבים על סוסים ושמעו הכפרים מערילים אלו שאמרו זה לזה הנבילה הזו שהבטיח לנו שיסע בהשכמה מבית האושפיז בהשכמה גדולה ועדיין לא באו וצריכן אנו להמתין אבל הכפרים לא השגיחו על דברים הללו והלכו לדרכם אל היער ולערך פונו שעה אחת אחר זאת שמעו קול צעקה וקול חיצים שקורין ביקסין ש"ס ומחמת פחד ומורא החביאו עצמן ביער כל זאת העידו הכפריים לפני המשפט בערכותיהן וכן כתב במשפט שקורין פראטקאל ע"כ לשון השאלה ועמד השואל ושאל דין עגונה זו מה משפטה תשובה הנה קול המון כקול שדי כולם כאחד נימולים ואינם נימולים עונין ואימרים בפשיטות שאין צריך חקירה יותר שודאי שזו הנהרג ה"א יהודי לעמלי הנ"ל ואין לספק באחר ע"פ אומדנת גדולת אלו הללו דהוי כאומדנא דמוכח אבל לבבי לא כן ידמה בכח המדומה וגזרתי על הבנים שלא יאמרו קדיש ולא יתאבלו כלל עד שיתברר הדבר להתיר עגונה זאת מב"ד וגדולי המורים אשר בארץ המה והנה לכאורה יש כאן הרבה צדדי היתר אך כולם אינם שווים לטובה ראשון שבראשון האומד הגדול שכל אנשים שהי' בפאריז כולם שבו לביתם על ימים נוראים אין אחד שנשאר שם ואף גם כמ"ל הנ"ל נסע משם עם העגלן סאנאף כאשר העידו על זה היהודים מנסיעתם ועברו בדרך זה עכשיו שמצאו לערל עם היהודי שנהרג וידוע לכל שלא הי' יהודי אחר עם העגלן הנ"ל כי אם כמ"ל הנ"ל שנסע עמו בדרך זה ודאי שזה הוא ולא אחר מ"מ דבר זה אין לו שחר כלל דודאי על אומדנא כזו אי אפשר להתיר כלל אשת איש לעלמא גם מה שהעידו הכפרים אין כאן עדות כלל שהרי לא ראו המעשה רק ששמעו הקול מרחוק ואין מתירין ע"פ קול כזה וכבר מבואר בש"ס ר"פ האשה שלום כמה וכמה מעשים שיש שם יותר ויותר אומדנת ואין מתירין אותם ע"פ ה האומד דחיישינן לבדדמי וכיוצא בו וא"צ ראייה לזו כמבואר בש"ס וכל הפוסקים ראשונים האריכות בזה אך למותר להיות בונה וסותר: שניות מדברי סופרים שכאו כתבים משאלון מערכאות שלהם שכתבו לתקופם: מכאן איך מצאו להרוגים אלו וכמו שכתבו

וז"ל שמצאו לעגלן שנקרא גראן שאזעף ממיץ וגם היהודי לעמלי לעוי ממיץ ושקברם ושמצאו אצל היהודי מלבושיו וכתביו גם הספרים שחתם עליו היהודי כאשר ראו היהודים שהלכו לשם וא"כ שוב אין לספק בדבר כלל ודאי שזו הוא הנהרג גם זו מצדו תברא חדא כיון שערכאות הללו לא הי' יודעים ומכירים כלל היהודי אף שכתבו תוך הכתבים שם היהודי ושם עירו והוא לעוי זה לא ידעי במופת כלל כלל רק מה שראו תוך כתביו ופסין שלו חתימתו מזה כתבו הכל ע"פ האומד שהוא זה הנהרג ותדע שהרי לא הי' שם שום גברא אצל ההריגה רק הרצחנים והכפרים ברחו והחביאו עצמן ביער מקול ענות ששמעו ואין כאן עדות כלל ובר מן דין אפשר שיש לחוש להתפארות כה"ג כדאמרינן שמע מקונטרמיסן אע"ג דיש מקום לחלק ולומר דשאני התם שהתפארו את עצמן שדנין דין צדק משא"כ כאן הוא רק חקירה בעלמא על עוברי דרכים מ"מ מצינו כה"ג בתשובת אחרונים דגם כה"ג יש התפארות שמשגיחים על הדרכים להסיר הגזלנים ורוצחים כדי שלא ימנעו עובר ושב ומידי ספיקא לא נפקא ותו דהא קי"ל אין עכו"ם נאמן אלא במל"ת וכתב המ"מ דע"פ כתב לא מקרי מל"ת וכ"כ בב"ש סי' י"ז ס"ק ל' וכ"כ בתשובת בן לב חלק א' ס"ס ב' אמת שלא נעלם מאתי שהב"י בבדק הבית השיג על המ"מ וכתב דלא מסתבר לחלק גם בתשובת עבודת הגרשוני סימן פ"ו מצדד ע"פ כתב במל"ת (ועכו"ם לעכו"ם הוי כמל"ת) מ"מ מסיק שם להחמיר ושלל להקל נגד דעת הרב המ"מ ע"ש גם מחמת המלבושים וספרים חיישינן לשאלה או יש לומר שהוא נמלט והניח הכל אחריו וזה הנהרג הוא אחר ולעמלי אזיל לעלמא וחוט המשולש שראו אותו היהודים אחר קבורתו ולא הכירו בפרצוף פנים אך שהכירהו בסימנים מובהק שאצבע קטנה של שמאל היה עקום וכפוף לתוך ידו ולא היה יכול לנוד ולזוז ממקומו ולא שאר אצבעותיו בזה צ"ע אי הוי סימן מובהק דהרי מהרד"ך כתב בתשובתו והובא בב"י דעקמימות באצבעו ורושם בצדו או עליו הוי סימן מובהק גם בתשובת משאת בנימן סי' ס"ג וס"ה מבואר דאין לסמוך על סימני כי הני שעושינן להשתנות אלא בסי' מובהק ביותר שאפי' באלף אנשים לא שכיח כזה ואז שפיר סמכינן עליה ע"ש וכ"כ רבינו ירוחם ושאר גדולי פוסקים וכן נ"ל ראי' ברורה על זה מסוגיא דש"ס דיבמות פ' האשה בתרא דקתני במתני' אין מעידין עליו אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו משמע לכאורה מסתימת לשון הש"ס דלא מהני שום סימן בגופו זולת פרצוף פנים אף שדעת ר"ת הובא בתוס' וז"ל דוקא שאין שם אלא פרצוף פנים לבד אבל אם כל גופו שלם ניכר ע"י סימני הגוף וכתב הר"ן שם וז"ל ואין זה נכון בעיני הרשב"א והרא"ה והריטב"א דהא מתני' סתמא קתני משמע אפי' כל הגוף שלם לא סמכינן אסימנים מיהו ודאי אם יש להם סימן מובהק בגופו מעידין עכ"ל הר"ן ולכאורה דבריו תמוהין כיון שדוחה דברי ר"ת מכח לישנא דסתם מתני' משמע דשום סימן לא מהני אלא צ"ל דס"ל להר"ן דלא מקרי סימן מובהק אלא שיש בו סימן דלא שכיח כלל ולא נמצא כן רק באחד מאלף בני אדם כדעת בעל משאת בנימן והמתני' לא דבר אלא בהווה ורגיל להיות משא"כ מילתא דלא שכיח כלל לא קתני המתני' כמבואר בכמה סוגיו' הש"ס ובהא מיושב ג"כ הא דאי' בירושלמי ריש פ' האשה בתר' ויכ' בהם אביה מכה רבה גדולה מאוד אמר ר' אבא שקלקל צורתם וכו' ע"ש ולכאורה קשה מה פעולה עבד בהא הלא מ"מ הי' אפשר להכיר אותם כי הי' חמש מאות כמו שכתב בד"ה ד' י"ג

והי' בודאי א' מהם שיכולין להכיר ע"י סימן גופו ע"י סימן מובהק בגופן שהי' שלם אלא ודאי דלא חיישינן לזה כיון שאין להתיר אלא ע"י סימן מובהק והוא מילתא דלא שכיח כלל רק באחד מאלף ועפ"ז מתורצין ג"כ דברי חידושי הרשב"א הנדפסין מחדש שכתב ביבמות דף קכ"א וז"ל ומיהו ודאי אם מעידין על סימני' מובהקים שבגוף מעידין ע"ש ואח"כ כתב על מתני' דהאי מעשה בעסיא באחד ששלשלה לים ולא העלה אלא רגלו וכתב שם הרשב"א ושמה שלאנתעלם מן העין עד שעלה רגלו בידם קאמר וכ"כ הרע"ב בפ"י המשניות וקש' לכאורה למה לא מתרץ כפשוטו שיש לו סימן מובהק ברגלו וכאשר באמת פ"י כן הנ"י וכ"כ התי"ט אלא ודאי דס"ל דלא הוי סימן מובהק אלא סי' דלא שכיח כלל רק באחד מאלף ולא מיירי מתני' אלא בהווה וכמ"ש כנ"ל ברור לכן היה נ"ל דאין למכתה תרופה כן הי' נ"ל לפום ריהטא אכן מזקנים אתבונן ראשונים ואחרונים שצדדו בכל האפשר להקל בעגונא דאתתא ואף דאמרינן בפ' יש בכור דבתחלת עדות אין להקל יע"ש מ"מ חתרו כל חתירות להקל ע"כ אמרתי גם אנכי לא אמנע מלילך בדרכיהם ולהיות דוק לאידך גיסא ולצדד להקל כי כל החומרת שהחמירו קצת ראשונים ואחרונים היינו משום חומר אשת איש שהוא איסור דאוריית' ע"כ הולכין בספיקותיה ופלוגת' דרבנן להחמיר ובפרטות בתחלת עדות כדאי' בש"ס אכן ראיתי בתשובת מבי"ט חלק א' סי' קל"ה והובא ג"כ בקונטרס עגונת בבית שמואל סי' רכ"א וז"ל אם יהודי בדרך שהלך ממקום פלוני למקום א' ואח"כ באותו הדרך נמצא ההורג מדאוריית' תלינן שזו הוא הנאבד דאם איתא שנאבד ניצול היה נודע מקומו וע"כ אם נשאת לא תצא והוא טוב עדיף יותר מנטבע במים שאל"ס דהתם איכא למימר שהים פלטוהו למרחוק וא"כ מאחר שיצא מחזקת איסור דאוריית' אזלינן בתר רובא מן התורה וא"כ אפשר לצדד להיתר אף מדרבנן מאחר שלא נתעלמו רק אלו השלשה מסתמא אותן שמצאו הרוגים הם אלו עכ"ל המבי"ט א"כ ה"ה בנדון שלפנינו שנאבד יהודי זה עם העגלן בדרך זה שהלך מפריז למיץ עם עגלה וג' סוסים ונמצא באותו דרך העגלן עם היהודי הרוגים אצל העגלה וג' סוסי' ודאי יצאו מאיסור דאוריית' והן המה אותו שיצאו מפריז לכאן ויש להתיר אשתו מכבלי העיגון כדעת המבי"ט ובר מן דין שמצאו כל מלבושיו וטלית שלו עם הציצית ולדעת גדולי פוסקים אחרונים דלא חיישינן לשאלה דכל מלבושיו גם בציצית יש פוסקים דלא חיישינן לשאלה מלבד דיש גדולים דלא חיישינן כלל לשאלה כמבואר בתשובתי ש"י ח"א סי' צ"ו ובחלק ב' סי' קט"ו יע"ש וכה"ג בטלית עם ציצית י"א דלא מושלי אינשי כלל גם דעת גדולי פוסקים דלא חיישינן ונפילה דיחיד כמבואר ג"כ בתשוב' פני משה סי' צ' וכה"ג לענין הסימנים כתב בתשובת מהר"מ לובלין סימן קכ"ח דכל שינוי באבר מיוחד הוי סי' מובהק דלא כמהר"דך ע"ש שמביא ראי' מגדולי ראשונים וסומך עליהם למעשה ע"ש גם בתשובתי ש"י ח"ב סי' קט"ו גם בתשובת פני משה סי' צ"ו שאר גדולי אחרונים נלאתי להעתיק כולם עכ"ז לא אתיר עגונה זאת שאין עדות ברור כ"כ עד כלות שנה תמימה שנאבד כמבואר בתשובתי ש"י סי' קט"ו הרבה ראיות לדבר מ"מ לא מלאני לבי להקל על דעתי הקלושה עד שיסכימו עמי עוד רבנים מובהקים אשר בית ישראל לשען עליהם ואי דלית דורא ואי לא לא דלינ' הק' כאש"ע חותם היום יום ד' יו"ד שבט תפ"ח ל' יעקב: שאלה קטו ושלחתי שאלה ותשובה זאת לשלשה גאונים מפורסמים הראשון שבראשון גיסי הגאון הגדול

המפורסים מהור"ר דוד אופנהיים אב"ד ור"מ דק"ק פראג נר"ו ולהגאון הגדול מוהר"ר יעקב אב"ד נר"ו דק"ק פ"פ ולהגאון הגדול מוהר"ר יחזקאל נר"ו אב"ד דק"ק המבורג והאריכו בתשובותיהם בכמה ניירות ונלאתי לכותבם ולהעתיקם כולם ואעתיק רק מסקנת דבריהם בקצרה וז"ל סיום דברי גיסי הגאון נר"ו אמנם שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל העגונות אמרתי להסכים עם כבוד גיסי הגאון שאשה זו מותרת להתנסבא לכל גבר דיתצביין אחר כלות שנה שנת פת"ח תקוה מלבד שיסכים אתנו עוד מורה אחד אשר ראוי לסמוך על הוראתו ומזקנים אתבונן וכדמצינו במדרש ילקט שמואל ב' כ"ג וז"ל ויקבעו שלשה הגיבורים למה שלשה אין הלכה מתבררת אלא בשלשה לכן אמרתי ועניתי ע"פ שלשה יקום דבר וקימ' שיש בה הידור מהידורא מילי דמיטב והטיה לטובה שאשת כ' לעמלי לוי היא מותרת לעלמא בלי שום פתחון פה כ"ד הקטן דוד אופנהיים פה ק"ק פראג: והשני שבראשון דברי הגאון דק"ק פ"פ סיים וז"ל דעתי הקלה מסכי' עם דעת הגדולה של כת"ר להיות האשה אשת כמר לעמלי מותרת להתנסבא לכל גבר די תיצביין עכ"פ טוב להיות עמנו עוד מורה אחד מן הגדולים אשר בארץ אשכנז או פולין כדי להיות ב"ד של שלשה לכל הדבר הקשה והאל למושעות יצילנו מכל מכשול וטעות ומשעו' הרעות ויצמיח ישועות ויקוים בנו ומלאה הארץ דעות כ"ד אהו' נאמני לנצח יעקב הכהן מפראג חונה פה ק"ק פ"פ יע"א: והשלישי שבראשון הגאון דק"ק המבורג כתב ג"כ בסיום דבריו להסכים ולימטי עליו שיבא מכשורא ומה שגזר מר עליה עיגון יב"ח לע"ד גם אני בעניי אף שמבוא' בש"ע שאין מניחין בניו ואשתו להתאבל אני נוהג מאחר שכבר מפורסים ששולחין שו"ת לרבנים אני מתיר לבנים להגיד קדיש בביתם לעשות מנין שבזה איכא פירסום ולא חיישינן שיבא אחד ויעיד שפלוני מת סתם וגם לאשתו ובניו איננו מוחה לילך אף בשבת בבגדי חול אבל לא ילבוש בגדי אבל כלל כ"ד אנכי עפר ואפר נמשל לכן כפר יחזקאל בן אמ"ו מוהר"ר אברהם ז"ל מבית קצאנאלבוגין חונה פה שלש קהילות ועל שלשה גיבורים אלו תמכתי יתידותי ונעשיתי סניף להתיר עגונ' זאת אחר כלות שנה וגם התרתי לבניו לומר קדיש בביתם כהסכמת הגאון מהר"י יחזקאל אב"ד דק"ק המבורג ואקו' לחסדו ב"ש הגדול שתתן אמ' ליעקב: שאלה קטז ממחותני הרב המופלא מהר"ר ליב אב"ד דק"ק פערשי ומדינת שוואבין וזה תוכן שאלתו אשה אחת בת גדולים מיחוס ארץ שמת בעלה והיתה מנקת כמעט חצי שנה ואחר כלות ששה חדשים ממיתת בעלה נתארסה עם נער א' והרחיבה זמן החתנה עד שיעברו ימי מניקתה שני שנים תמימות ואח"כ גמלתה הילד באשר היה הילד בן י"ג חדש הרתה לזנונים ואמר' מן הארוס נתעברה ואף הארוס הודה ולא בוש ואמר צדק' ממני והשררה קנס אות' כפי הנימוס גם אני ופ"ו קנסו אותם בשביל שעבר על ת"כ שלא ילך לבית משודכת כדאי' בא"ה סי' י"ג והנה בדבר זה יש ג' חלוקי דעות י"א כאשר גמלתו בדיעבד וגם יש להקל במזנה שמותר לינשא מיד אפי' קודם כלות שתי שני' מולד מבעלה הראשון וי"א שאסורה עד אחר ימי מניקתה מולד הראשון דהוי כעברה ונשאת ודעת שלישיית דיש לחוש כשם שזינתה וכו' ובעינן ב' שנים שלימים אחר לידה שניה ע"כ יורינו מר חיש קל מהרה בתשובה שלימה איך יש לנהוג למעשה ומפיו אנו חיים הק' יהודא ליב: תשובה הנה מכ"ת שאל דברי שצ"ע בש"ס ופוסקי' ראשוני' ואחרוני' אך שמכ"ת בקש מאתי להשיב לו בנחיצ' בכן הואיל והדבר נחוץ

אשיב לו בקצר' הנה הרוצי' לומ' שתמתין עד לידה שניה שתי שני' דעה זו נשתקע ולא נאמר כיון שהוא והיא מודים שממנו נתעברה פסקו כל האחרונים דמותר לנשא לו מיד כיון ששניהם מודים זו מעוברת שלו ולא של חברו כלל כמבואר להדיא בתשובת צ"צ סי' ק"ד ובתשובת עבודת הגרשוני סי' א' דבריהם באורך וכ"כ בספר ב"ש סי' ד' וסי' י"ג ס"ק כ"ג ע"פ הסכמת הש"ס ופוסקים ראשונים ע"ש ומה שתפס מכ"ת בתחלת לשון תשובתו לשון ארוסה נראה שמדמה זה לארוס וארוסה שנאמר בזה בש"ס ופוסקים וזה אינו דעכשיו שאין מקדשין אלא בשעת החופה לא יקרא ארוס כלל רק משודך ואולי ס"ל למכ"ת דודאי אין אדם עושה בעילת זנות ובעל לשם קידושין לכן קראו בשם ארוס אבל מ"מ הדין דין אמת כמסקנות האחרונים דאין חוששין משום איסור מעוברת חבירו היכא ששניהם מודים גם אין לחשש לדעת מהרי"ו לדמות להא דאמרינן בגמרא פ"ד אחין דף ל"א דאם אומר חולצת מתיבמת וכו' כמ"ש בתשובת עבודת הגרשוני שם בתשובה יע"ש הנה מלבד דחיותיו שדחה שם עוד יש לחלק דשאני התם שהכל נעשה בפעם אחת ובשעה אחת איכא למטעי לומר אם אתה אומר חולצת תתיבמות משא"כ כאן לחוש חששא רחוקא כי האי אם נתירה לו לישא תוך ד"ד חדש כעת תבא אח"כ בזמן רב לומר שהוא בנו ודאי להתיר בלא חליצה גם בלא"ה יש כמה צידי צדדים להתיר לישא תוך ימי מניקתו אף שאין הבן שלו כגון מופקרת וחלב שלה ארסיי וכיוצא בו כמבואר בפוסקים ראשונים ואחרונים לא חיישינן שיבא להתיר בלא חליצה כל זה נ"ל פשוט ומי שרוצה להתיר מיד לא ידעתי טעמו כלל דהא בש"ע נראה דסתם רמ"א דאין להקל במזנה אלא במופקרת דוקא וכן הסכמת כל האחרונים ועיינן בתשובתי חלק א' סימן צ"ה וצ"ו אך מצד אחר היה נראה לכאורה לחתור חתירה להתיר בפשיטות דהא מבואר בתשובת חכם צבי סי' ס"ד וס"ה וס"ו להתיר באשה שחלבה ארסיי דמותרת להנשא כמבואר בש"ס ופוסקי' ראשוני'.

בצמקו דדיה וכן הארכתי בתשובתי שם ח"א סימן צ"ז שכן הסכמת כמה גדולים דלא כהחולקים ע"ש וא"כ כיון שבנדון שלפנינו שהיא נעשה מעוברת ע"י כן נעכר חלבה ואין לך ארסיי גדול מזה שהוא סכנה לולד ראשון גם לשני כידוע ומפורסים לכל א"כ מטעם זה מותרת לינשא מיד אך וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה דשאני התם בצמק ודדיה וחלב ארסיי הוא נעשה בידי שמים משא"כ מידי שהיא גרמה לעצמה שזינתה ויש חשש איסור בזו דא"כ תבטל תקנת חכמים דכל אלמנה שתמות בעלה תוך ימי מניקתה תוך שני שנים תזנה עם אחד כדי שתתעבר הימנו ותשא אותו כדי שתנשא תוך ימי מניקתה אע"ג דיש מקום לומר דהוא מילתא דלא שכיח ולא גזרו רבנן כולי האי שאשה תזנה מטעם זה כדי שתתעבר אדרבא קי"ל אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר ועוד דאף אם היא חשודה בכך כל ישראל מי נחשדו שאחד יזנה עם משודכת לו וישתה בעציצו ויודה שממנו הוא ובפרט שנתן ת"כ שלא יבא לבית משודכת כלל מ"מ אין אפטרופס לעריות וכיון שהוא דבר חדש שלא נמצא היתרא דא בפירוש ומשא שקשה לאחד נח לשנים ושלושה ע"כ נ"ל שאם יסכימו עוד שנים מב"ד הסמוכין הגאונים המפורסמי בהוראה כגון גיסי הגאון אב"ד המפורסם דק"ק פראג ואב"ד דק"ק פירדא או אב"ד דק"ק פ"פ או אב"ד דק"ק ווירמייזא אזי דלינא להיות צירף וסניף עמהם לכבוד בני

משפחתה הגדולים אשר בארץ המה ובאם לאו מעשיהו ירחקהו שאין לה לעשות נישואין עד כלות שני שני' אחר ימי מניקתה מולד מבעלה הראשון כנ"ל הק' יעקב.

שאלה קיז ממורה צדק אחד בעסקי שידוכים וקנסות ראיתי בתשובת אחרונים הרבה חלוקי דעות והובא ג"כ בבית שמואל סימן נו"ן ובנחלת שבעה סימן ח' מהדורא קמא ובתרא ואני נבוך בהן ואין אני יודע להכריע להורות למעשה איך אנהוג. תשובה הנה אף שאין דעתי מכרעת בין ההרים הרמים אבל מ"מ אכתוב לך בקיצור נמרץ מה שפסקתי כמה פעמים הלכה למעשה והסכים עמי בי דינא הנה בודאי אם הכלה טוענת מאיס עלי בטענ' מוכרחת שהחתן הולך בדרך לא טובים אם יש לה ראייה פטורה היא ואביה מהקנס ומשבועה וכמבואר להדיא בתשובת הרשב"א הובא בב"י סימן נו"ן ופסק כן בש"ע סעיף ה' ומבואר ברשב"א שם אע"ג שבתחלה הי' ג"כ מעשיו מקולקלי' והיא ידעה מזה אלא שאח"כ החזיק' בדבר יותר ג"כ פטור' נראה דה"ה אם אינה יכולה לבררת טענתה ע"פ עדים ברורים, מ"מ אם יצא עליו קלא דלא פסיק וליכא אויבים דאפקי לקלא הוי ג"כ טענה מבוררת כיון שיצא עליו קלא בישא מקרי ג"כ טענה מבוררת ויכולה לטעון מאיס עלי מפני קלא בישא שיצא עליו ופטורה מהקנס אבל מ"מ כיון שחזרה היא צריך לחזור לו מה שאכלה עמו ומה ששלח לה סבלונות שהולכין להבתולות בניכוי שלישי ואם מנהג המדינ' שיעשה כל אדם סעודה ויאכיל לרעיו או יחלק מעות לשמשים ולחזנים וכיוצ' בזה ועשה כדרך שעושין כל העם משלמת הכל והוא שיהי' לו עדים כמה הוציא וכ"כ הרמב"ם מפ"ו מהל' זכיה ומתנה ופסק כן בש"ע סי' נו"ן סעי' ג' וצ"ל דאע"ג דזה הוציא ברשות ובמוציא ברשות קי"ל דישיבע כמה הוציא ויטול היינו דוקא במוציא מתחלה ע"מ שיחזרו לו משא"כ בזה כשהוציא לא הוציא שיחזרו לו רק היה סבור שנשא לו באמת ע"כ א"צ לשלם רק מה שתברר או ידוע כמה דרכו להוציא על השידוכין כאלו כפי הנהוג אבל מן הקנס פטור כיון שהוא עצמו הגורם כטענה מבוררת שלה ואם טוענת מאיס בלי טענה מבוררת ואביו כתב שבא בכח הרשאה מספקת מבתו והיא מודה לדבריו אך ורק שטוענת אח"כ מאיס עלי ג"כ אביה פטור מקנס כמ"ש בנ"ש מהדורא בתרא בשם תשובת מהר"ם מפאנו סי' פ"א ע"ש אם נשבעה הבת על כך שלא אלפיה לה גם לא עשתה בשביל שנתנה עיניה באחר אז אביה פטור מהקנס בכה"ג ישבע החתן כמה הוציא בשביל קישור תנאים אלה בכלל אם הדברים שדרכו להוציא כך א"צ לנכות כלום מהוצאתיו כיון שכתוב בקישור התנאים קנס אע"ג דפטורה מהקנס מ"מ עכ"פ לא תפסיד הצד שכנגדה שום דבר מכיסו וזה קנסות שלא יביישו בני ישראל או בנות ישראל בקלות ויהא הדיין מתון בדבר להרחיב הזמן עידן ועדנין הרבה אולי יתפשרו הצדדים ולא יבא לידי בושא וכן עשינו למעשה כמה פעמים ופעם אחת דנו הדיינים לחומרא לשלם הקנס וכל הוצאת שעי"ז הוכרחה לקיים התנאים בעל כרחה ולבסוף הוכיח סופו על תחלתו ונעשה פירוד בין הדביקים ואם הכלה לא תרצה לישבע אזי צריכה לשלם הקנס כפי התנאים עם הוצאת דהיינו רק כמו שמבואר בש"ע סי' נו"ן כיון שמשלם גם הקנס וק"ל כנ"ל הק' יעקב: שאלה קיח במשתה היין כטוב לכם קבל אחד מחבירו קדושין לבתו כשתלד אשתו נקיבה שהיתה אשתו מעוברת ואח"כ שדכה עצמו עם בתו הגדולה ורוצה לעשות נישואין קודם לידת האשה אי נימא דאולי תלד

האשה נקיבה ונמצא דאין קידושין תופסין באחותה בחיי הולד זהו עליו באיסור דאורייתא אחות ארוסתו.

תשובה הנה דין זה פשוט וערוך לפנינו בטור וב"י ובש"ע בא"ה סוף סי' מ' פלוגתא בין גדולי פוסקים ראשונים דהרי"ף וסייעתם סוברין דהמקדש לעובר אינו מקודשת והרמב"ם וסייעתו סוברין דכשהוכר העובר קידושיו קידושין וע"ש בב"י ובכ"מ פ"ז מה' אישות במה פליגו וקצת מן האחרוני' מתמהין על הרמב"ם והניחו בצ"ע מהא דקי"ל המוכר לעובר או המזכה לעובר לא קנה ולא יוכל להקנות וע"ש בלחם משנה ובחלקת מחוקק בא"ה ס"ש מ' ולע"ד נראה דלק"מ דאע"ג דדבר שלא בא לעולם לא קנה ולא יכול להקנו' יכול להקדיש דבר שלא בא לעול' וכדאי' להדי' במתני' דתמורה פ' כיצד מערימין על הבכור וכ"פ הרמב"ם להדי' פ' ט"ו מה' מעשה קרבנות דהמקדיש עובר במעי אמו הוי הקדש וכיון דלענין הקדש יוכל להקדיש העובר גם לענין קדושין מועיל לקדש עובר וכדאי' פ"ק דקידושין דף ב' ע"ב מאי לשון נן קידושין דאסור לכ"ע כהקדש ועפ"ז ישבתי ג"כ קושי' גדולה שמקשה הש"כ והסמ"ע על הרמב"ם וסייעתו הובא בח"מ סי' ת"ה שפסק בהקדש דהוי דינו דאפי' תוך כדי דיבור אין יוכל לחזור בו ובאמת קי"ל בכל התורה כולה תוך כדי דבור כדבור דמי בר מע"א ומגדף וקדושין וגירושין ע"ש דבריהם באריכות ולפמ"ש לק"מ דגם הקדש בכלל מקדש אך צ"ע לפ"ז ביבמות דף צ"ג ובקידושין דף ס"ג וצ"ע) ומכל מקום בעינן שהוכר העובר וכדאי' בקידושין דף ס"ב יע"ש ומ"מ מידי ספיקא דפלוגתא דרבנותא לא נפקא והוי ספק קידושין ואע"ג דהוי ס"ס חדא שמא יהי' הולד זכר ואת"ל נקיבה אכתי איכא ספיקא קא דפלוגתא אי אית קידושין לעובר מ"מ למה לנו להכניס בשום ספק לכתחלה דאולי יהי' הולד נקיבה ונמצא שקידושין שניה בטילים למפרע לדעת הרמב"ם ואף אם יהי' הולד נפל ג"כ לא יצא מידי ספק קידושין וכמבואר בש"ע סי' ל"ז וכ"פ שם בחלקת מחוקק בסי' ל"ז ס"ק ב' ואף שראיתי בב"ש סי' ל"ז ס"ק ב' השיג עליו אין דבריו מוכרחים כלל ובפרט מ"ש שם בשם התוס' לא דק כלל דהתוס' שם כתבו כן במס' נדה דף כ"ג אלא לפי הס"ד אבל לפי המסקנא לרב לא קא חי כלל אבל אם חי הנפל תפסו הקידושין ודוק כי נכון הוא ובעל בית שמואל שגג בזה כנ"ל הק' יעקב: שאלה קיט ממורה אחד ממדינת עלזוס למי כל חמדת ישראל חמדה גנוזה עטרת תפארת הרבני' אב שבחכמה אביר הרועים אבי חוזה צפנת פענח ומפשר תעלומות ה"ה אדוני מחו' הוא ניהו ראש לכל המורים והורים הר המוריה מרא דארעא ומרא דשמעת' הרב הגאון המפורסם כש"ת מוהר"ר יעקב נר"ו יאיר ולהעלות תמיד: אחר הקידה והשתחוי' נגד רום הדרת כת"ר הנה באתי במגלת ספר אליו ונא אל יהי' לו טורח כי תורה היא וללמוד אני צריך כי זה איזה ימים אשר בא לפני המעשה במדינתנו דבר זר.

ודבר גדול למעשה להבין ולהורות באחד שמו הירשל והי' חזן בישוב אינגווילר איזה שנים והיה מתגורר בבית בה"ב שמו רפאל והנער הירשל הנ"ל הוציא קול קידושין על הבתולה בת רפאל הנ"ל ואמר שקדשה כי נתן לה מטבע של כסף לפני שני עדים והיא מכחשת את העדים ואמרה שמעולם לא קבלה מן הירשל הנ"ל שום דבר והנה אציגה לפני רום הדרת כת"ר דברי עדות מה שהעידו לפנינו ב"ד ועתה יורינו המורה לצדקה מה יהא משפט הנערה הזאת אם יש חשש קידושין להצריכה גט או לא כיון שיש הכחשת

רבות בין העדים: וזה יצא ראשונה העד ליב העיד שהי' ביום ב' דר"ח ועד השני העיד שהי' ביום א' דר"ח והכחשה זו בחקירות הוא ועדותן בטילה כמבואר בח"מ דבסתם דנין אותן כאלו אמרו לא כי ואף דאיכא למימר דתרווייהו אחד מסהדי וטעה בעבורא דירחי וימי השבוע לא הזכירו בעדותן וגם הנבל לא הזכיר בטענות שלו באיזה יום הי' הקידושין רק אמר סתם בר"ח תמוז תפ"ט לפ"ק הי' הקידושין וא"כ לא הוי כאן הכחשה כלל ואף שמבואר בדברי הרמב"ם פ"ב מהל' עדות וז"ל אחד אומר ברביעי בשבת בשני לחודש והשני אוער ברביעי בשבת בשלשה לחדש עכ"ל ומשמע דדוקא אם שיילינן לעדים באיזה יום ומכוונין ליום אחד ש"מ זה ידע בעבורו של חדש וזה לא ידע משא"כ בנ"ד שלא הזכירו יום השבוע דהוי עדות מוכחשת ולא אמרינן דטעו בעבורא דירחא: אמנם משום הא לא תברא די"ל מ"ש הרמב"ם דשניהם מכוונין ליום אחד משום דקשיא ליה קושיות התוס' בסנהדרין ובפסחים ד"ה שזה יודע בעבורא דירחא קשה מה אלו דייקינן וכו' עד ונקטליה מספיקא ותירצו כיון דשיילינן באיזה יום ומכוונת ש"מ דזה ידע עכ"ל התוס' ומטעם זה כתב הרמב"ם ז"ל שכיוונו ליום דאל"כ לא קטלינן להו מספיקא משא"כ בנ"ד אפשר לומר דחיישינן לקידושין אף שלא הזכירו העדים באיזה יום הי' ותלינן טעותם בעבורא דירחי ועדותן קיימת וכן משמע מדברי ב"י בח"מ וז"ל חזינן אי איכא למימר דטעו חד מינייהו בזימנא דהלוואה כגון שאמר האחד וכו' עד דתרווייהו אחד יומא מסהדי וטעו בעיבורא דירחא עכ"ל הרי אף שלא הזכירו עדותן באיזה יום בשבוע ואפ"ה תלינן טעותא בעבורא דירחא משא"כ בדיני נפשות לא תלינן בעבורא דירחא אלא דוקא היכא דכוונו שניהם ליום א' וכן משמע בד"מ ובסמ"ע אכן י"ל ולהקל בנ"ד ולומר דהוי עדותן מוכחשת ובה"ג דאחד אומר ביום ראשון דר"ח הוי המעשה והשני אומר ביום שני דר"ח הוי המעשה לא שייך כלל לומר דטעו בעבורא דירחא ועד כאן לא קאמר התנא אלא אחד אומר בשנים בחודש והשני אומר בשלשה בחדש דשם י"ל דטעי בעיבורא דירחא ותלינן לומר שזה שאמר בשלשה בחדש הי' המעשה לא ידע שחדש שעבר נתעבר והתחיל למנות ימי חדש הזה מיום ראשון דר"ח נמצא דהלוואה נעשה בשלשה בחדש וכן העד השני משא"כ בנ"ד דשניה' הי' יודעין דר"ח תמוז הי' שני ימים וזה אמר יום א' דר"ח הוי וזה אמר ביום ב' דר"ח הוי ודאי הכחשה גמורה ולא שייך בכה"ג דטעו בעבורא דירחא וספק ב' עומד לפני כאשר שהעד השני העיד מתחילה בסתם לפנינו ב"ד שהנער הירשל קידש את הבתולה קינל הנ"ל בר"ח תמוז ואח"כ הולכין לבה"כ והתפללנו תפלת מנחה וערבית חזרנו וחקרנו העד שמעון באיזה יום של הי' הקדושין ביום ראשון או ביום שני של ראש חודש תמוז והשיב שביום ראשון של הי' הקידושין ונולד לנו בזה תרי ספיקות ספק ראשון מאחר שהעיד בתחלה בסתם בר"ח ויש ליישב עדותם שזה שהעיד שמעון שמעשה קידושין הי' בר"ח כוונתו הי' על יום ב' דר"ח אף שמבואר בתשוב' הרשב"א הובא בח"מ סימן ע"ג ובי"ד בהל' נדרים שר"ח סתם יש לפרש ג"כ על יום ראשון דר"ח דקרי לי' אינשי ריש ירחי מ"מ יש לפרש ג"כ על יום ב' דר"ח דשניהם יומא אריכת' וכן מבואר בס"ק ומה שמפרש העד שמעון אח"כ בעדותן שהי' קידושין ביום ראשון דר"ח הוי אחר כדי דיבור וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

איברא כד מעיינין שפיר הא לאו מילתא היא ולא שייך בנ"ד כיון שהגיד וכו' לפי שבנ"ד הוא דין מרומה כי הלך במחשכים לקדש בת ישראל וכן מבואר בתשובת מהרא"ם שזה נקרא דין מרומה וכן היכי דהיא מכחשת כמו בנ"ד ובזה אפילו בעדי נשים בעינן דרישה וחקירה וכן כתב בתשובת מהר"ם אלשקר וסיים שם בשם ריב"ש וז"ל וכל שאין צריכין דריש' וחקיר' ועדיין לא דרשו יכולין לחזו' בהם עכ"ל וא"כ בנ"ד שלא דרשנו וחקרנו מתחל' העד שמעון אשר העיד מתחלה סתם ר"ח ואחר כדי דיבור דרשנו אותו ופלי' ביום א' דר"ח הי' הקידושין לא שייך בזה כיון שהגיד וכו' דלא הוהגדה כלל ואף שהרא"ה הלוי וסיעתו סוברים שדעת הרמב"ם בהל' עדות נוחה אפילו בדין מרומה שצריך דרישה וחקירה מ"מ אין העדות בטל בשביל שלא נעשה דרישה וחקירה אלא לומר דבדין מרומה מוטל על הדיין לדרוש ולחקור לכתחלה וכן דעת רוב הפוסקים וכן מבואר בש"ע ח"מ סי' ט"ז וא"כ בנ"ד שייך שפיר כיון שהגיד וכו': איברא ראיתי שהרב הגדול ר' חיים שבתי בתשובה הקיל בדבר זה ודעתו נוטה אף לשיטת הרא"ה הלה וסייעתו בדין מרומה אם לא דרשו וחקרו יכולין לחזור בהם ואי לאו דמסתפינא להכניס ראשי בין ההרים הגדולים הייתי אומר דמפשטיות הסוגיא בסנהדרין משמע דבדין מרומה כמו בנ"ד הוא כדיני נפשות ממש ואם לא נעשה דרישה וחקירה העדות בטל לגמרי ומה שהעיד שמעון באחרונה הוא עיקר והוי הכחשה גמורה בינו לבין העד הראשון ליב וראיות הרא"ה הלוי וסייעתו מש"ס כתובות מן אבא ובר בריה דקים ליה בגווייה מלתא הוא וכו' ע"ש אינה מוכרחת די"ל דסוגיא דכתובת אזלא אליבא דר' יוחנן בפ' איזה גשך דאמר גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והואמפרש המתני' דשטרי חוב המוקדמין פסולין היינו דעדי' עצמן החתומין אומר' שהקדימו הזמן מחמת אונס נפשות אליבא דר"י לא מקשי הש"ס בסנהדרין מידי מהאי מתני' אמתני' דסנהדרין ואין אנו צריכין כלל לתירוץ רב פפא דיש חילוק בין דין מרומה וכו' כמבואר בחדושי מהר"ם מלובלין יע"ש ואף שעדיין קשה רומי' מברייטא דשמיטה אמתניתין דסנהדרין מ"מ פשוט לישנא דש"ס סנהדרין מתניתין לא קשיא אהדדי משמע דעיקר קושי' דוקא על רומי' דמשניות וכן מדייק רש"י שם מ"מ קשי' מתני' קשיות אהדדי ובאמת הברייטא אפשר לומר דאתיא כר"מ דפליג אמתני' דידן כמבואר בש"ס דסנהדרין דף ל"ד ע"ב קסבר דיני ממונות גומרין דוקא ביום וא"כ אפשר לומר בהא נמי פליג דלא בעי דרישה וחקירה בדיני ממונות אבל קושי' הש"ס הוא דוקא על סתמא דמתני' דקשי' אהדדי ועם זה אפשר ליישב קושי' תוס' על רש"י שם ובר מן כל דין אין זה מקרי כיון שהגיד וכו' כיון שלא העיד באחרונה היפך מה שאמר בראשונה כמבואר בח"מ סי' ד"ט וא"כ מה שהעיד שמעון באחרונה הוא עיקר והוי הכחשה גמורה: ספק השני מה שהעיד שמעון באחרונה שהי' בב"ד ביום ראשון דר"ח כבר היה לילה ואין מקבלין עדות בלילה וא"כ מה שהעיד באחרונה הוי כמו שהעיד חוץ לב"ד לפי שדין אין כאן הגדה אין כאן לפי שאין דנין בלילה ואין כאן אלא מה שהעיד בב"ד בתחלה שהי' בר"ח סתם ולא הוי הכחשה בינו לבין עד ליב ואף שבנ"ד קבלו עליהם בעלי דיני' בפירוש לקבל עדות בלילה ובה"ג מקבלין אפלי' לכתחלה כמבואר בח"מ סי' כ"ט ע"ש: מ"מ יש לפקפק וי"ל דוקא בדיני ממונות הדין כן משא"כ גבי קידושין לדעת הר"ן שדיני קדושין דומה לדיני נפשות ובדיני נפשות אם דנו בלילה הדין בטל אף אם קבלו בעלי דיני' עליהם שידונו בלילה

וכסתם מתני' דיני נפשות דנו ביום וגומרין ביום ואף בתשובת מהר"מ סי' כ"ח מבואר בדיני ממונות אם נתרצו בעלי דינים לדון בלילה מותר לדונם אפ"ל תחלת דין בפירוש אתמר במשנה דיני ממונות דנין ביום ש"מ דמהני קבלת בעלי דינים וא"כ יש לומר ה"ה בדדיני נפשות מהני קבלת בעלי דינים: אמנם הא לאו מילתא היא דמה שמהני בדיני ממונות קבלת בעלי דינים בלילה אפילו בתחלת דין היינו טעמא דלא גרע מקבלו עליהם קרוב או פסול משא"כ בדיני נפשות לא מהני כלל הקבלה מה שפסול מצד הדין וראיה לדבר בדיני ממונות אף למ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן ובעינן ג' דיינים ומ"מ אם קיבל עליו דיינן א' דינו דין כמבואר בתוספת סנהדרין ד"ה דן אפילו יחידי ובדיני נפשות בעינן דוקא כ"ג כסתם משנה ובפחות מכ"ג אין דיניהם דין אף אם קבלו עליו דבעינן עדה שופטת ועדה מצלת וה"ה לכל מה שנ' בדיני נפשות עיכובא הוא: איברא ראיתי הרבה רבוותא שחולקין על הר"ן וס"ל כהרשב"א דקידושין גרע טפי דאף לר"ע דחשיב בעידי מיתה בדיני נפשות הכא בקידושין לא חשיב דיני נפשות דהשתא מיהו לאו אדיני נפשות קא מסהדי וא"כ מהני קבלת בעלי דינים עליהם לקבל עדות בלילה ובנ"ד קבלו עליה' לקבל העדו' בלילה וא"כ הוי הכחש' ביניהם הכחשה שני' שבין העד לייב ועד שמעון היא בבדיקת העד לייב העיד שקידש אותה במטבע מזוהב ושמעון העיד שמטבע היתה לבן והנבל אמר שלא קדשה אלא פעם אחת במטבע איבר גולט בר"ח תמוז תפ"ט לאחר חצות היום לפני שני עדים המלמד לייב והמלמד שמעון בבית רפאל הנ"ל הרי שהעד שמעון הוכחש מפי הנבל עצמו ועדותו בטילה ואף שהעד לייב הגיד ג"כ שמטבע היתה מזוהב כמו שאמר הנבל הרי הבתולה קינל מכחשת העד כמו שבא בשאלה ועד אחד בהכחשה לאו כלום הוא זה מוסכ' מכל הפוסקים כמבואר בא"ע סי' מ"ב: איברא ראיתי בקצת פוסקים באם אחד אמר מנה שחור ה' וא' אמר מנה לבן ה' ותובע תובע רק אחד מהם עדותן קיימת דטעו אינשא בהכי ומנ"ל לחלק בין לבן לשחור ללבן ומוזוהב.

ואף שענינינו רואות כי דברי' אלו הם שקר וכזב מכמה אומדנו' שהם סהדי שקרא כפי מה שאמר הנבל והעדים שקידשה בר"ח תמוז תפ"ט לפ"ק למה לא הוציא הקול תיכף והמתין שעברו ד' או ה' חדשים שיצא הקול ששידכו את הנערה לאיש אחר בא הנבל וחזר אחר עדי שקר ובלא"ה העדים בעצמם המה פוחזים אבל מי ומי יערב יחרף לבבו באומדנו' לעשות מעשה חול וה' הוא יודע ועד כמה הייתי חפץ שלא לטפל בענייני' כאלה מצד חומר ערוה החמורה וכשאני כותב בדברים האלה לבי ירא ורועד אך חזרתי לאחורי ואמרתי שאין ספק שרצון אלהים לבטל עצות פריצות הנועדים להתעולל עלילות ברשע לעשות בנות ישראל כשכיות חרב ומה גם בנושא כזה כי דברים ניכרים כזו ב"י מ"מ אין לנו אלא מה שענינו רואות וכל מה שכתבתי בזה ח"ו לא להלכה ולא למעשה רק כתלמוד הנושא והנותן ומוסר דבריו לפני רבותיו ואדוני יביט וירא להיכן הדין נוטה ויאמר משפט הנערה כי ידעתי שאין אני כדאי להורות אפילו ביעותא בכותחא מכ"ש בענין גיטין וקידושין ואדוני הוא מאור הגולה ורוח אלהים קדישין אשתכחי' בי' ודברים אלו מוטל על שכמו ועל תשובתו הרמה אצפה ע"י מוקדם האפשרי ע"כ לשון השואל: תשובה על מה ששאל מכ"ת הנ"ה אף שלבי בל עמי כי הייתי מוטל על ערס דוי איזה ימים ה' ישלח לי רפואה ואף גם אמרו חכמנו ז"ל כי קאי בהאי מסכת' לא תשאלו במס' אחריתי מ"מ שלא להשיב פניו ריקם ובאהבתו אדלג שור ע"כ לא מנעתי להשיב

לו תשובה בקצרה מה שעלה מתחלה בדעתו דזה הוא כטעה בעיבורא דירחא זה ודאי אינו לענ"ד דהוי כמו טעה בימי שבוע זה אומר שלישי בשבת וזה אומר ברביעת בשבת וזה דכ"ע מודו דהוי הכחשה גמורה כמבואר באחרונים, וכן מבואר להדיא בכ"מ בהל' עדות ועוד כיון שהגביות עדות נעשה אחר חצי חדש א"כ ליכא למטעי בטעות כי כב' ידוע שנתעברה החדש ולא טעה בהכי כמו שמבואר להדי' בסמ"ע סימן למ"ד ס"ק כ"ד ובש"כ ס"ק ט"ו אף שראיתי בסמ"ע בסימן מ"ג ס"ק ה' בש"ע כיון שכתב ברביעו בשבת כ"ב לתשרי ונמצא שאינו מכוון שרביעי בשבת של תשרי של אותה שנה הי' בארבע ועשרים אפ"ה כשר ופי' שם הסמ"ע ס"ק ח' די"ל שסופר טעה לפי שלא הי' בקי בעיבורא דירחי הלא אף בתר רוב החדש נמי אמרינן דטעו בעיבורא דירחא אי משום הא לא תברא אף שראיתי שגם הש"כ בסימן מ"ג ס"ק וי"ו מפקפק ע"ז דבתר רובא דירחי לא אמרינן דטעי ובאמ' כיון דמרדכי שם כ' דאינו נפסל בכך דתני' שט' שזמנו כ' בשבת שטר מאוחר הוא וכשר לפי שאחרוהו וכתבוהו א"כ י"ל שכתבו קודם רובא דירחא ואחרוהו לכך טעי בעיבור' דירחא אבל בתר רובא דירחא לא אמרינן דטעי: ובר מן כל דין כהאי גוונא ודאי לא אמרינן דטעו כי תמוז לעולם חסר ולעולם ר"ח שני ימים זה אינו דהא במרדכי כתב כן בחדש תשרי דהוא לעולם מלא אפ"ה אמרינן דטעי דהיינו בחדש הקודם דהכא נמי די"ל דטעי בחדש הקודם כמבואר בהדיא שם בסמ"ע סי' מ"ג ובר מן כל דין כתב בתשובת הריב"ש סי' רס"ו על עידי קידושין אפי' מדמינן להו כדיני ממונות בעינן דרישה וחקיר' דהוי ליה כדין מרומה ובודאי אין לך דין מרומה גדול מזה שאמ' אדם שקידש אשה חשובה בלא שידוכים בלא קרוביה ובלא ברכת ארוסין ובלא עשרה ובה נמצא עדים בדרך ערמה וכן כתב בתשובת מהר"ח סי' י"ח וי"ט אע"ג שאשה גדולה וחשובה תתקדש כך אבל שארי נשים אין קפידה זם אינו הלא כתב בתשובת מהרי"ט ז"ל דבאידיך טעמא דאמר שלא בפני קרוביה טפי שייך נדון דידן מהתם אי איירי באשה גדולה או גרוש' או אלמנה דהתם לאו מלתא אם קדשה שלא בפני קרוביה דהא גדולה היא ולדעת עצמה עבדה אמנם בנדון דידן הוי יותר מרומה בהך מילתא דבהיות נערה שיש לה קרובים מכוער הדבר ומרומה לקדשה ולפתותה שלא בדעת קרובים ומכ"ש בנדון שלפנינן דאביה קיים ולקדשה שלא בפני אביה דודאי הוי דין מרומה וכתב עוד שם באותו תשובה די"ל כיון שהדין מרומה מעיקרו אפי' הך הכחשה פורתא הוי הכחשה ע"ש: אף שמצאתי ראיתי מ"ש בספר בית שמואל בא"ה סי' י"ז ס"ק כ"ה בשני המכחישינן זה את זה הוי כעד אחד כיון דע"א מעיד שאינו חי אפי' מכחישינן זא"ז בחקירות אפ"ה עדותן עדות כיון שא"צ שני עדים כמו כדיני ממונות ע"ש דבריו באורך וא"כ הכא נמי נימא כיון דיש מחמירין ואוסרין אם מקדש לפני עד אחד א"כ היא אסורה כיון שמכחישינן זא"ז אכן המעיין בש"ע סי' מ"ב כתב הרמ"א בהדי' סעי' ב' דהא דיש מחמירין אם מקד' לפני עד אחד היינו היכא דשניהם מודים שנתקדש' לפני' אבל אם מכחישינן זא"ז אין לחוש וכן פסק בתשובת אחרונים ובתשובת עבודת הגרשוני להדיא כל כהאי גוונא לא הוי חשש קידושין ואין לזוז מדבריו שהוא גדול באחרונים מה שאמרינן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד הוא פשוט בכל הפוסקים כל כהאי גוונא לא הוי חוזר ומגיד כיון שהוא רק פי' על דברים ראשונים כלל הדבר לדעתי הקלושה אין כאן חשש קדושין כלל ובפרטות אם אין עדים בחזקת הכשרות כולי

האי ואולי ראוי לייסרו ולקנסו המקדש ולעדים על שעשה דין מרומה כזה לפסול את בנות ישראל ח"ו ואצא בשים שלום: כל זה כתבתי לפום ריהטא לפי לשון ודעת השואל ואח"כ בא אלי הצד השני דהיינו המקדש ועדיו עמו וצעקו ככרוכיא שהרב העבי' עליה' את הדרך ולא קיבל העדים כראוי וגם לא חקר הבתולה לבדה וגם לא חקר עליהם בחקירו' כראוי כי לא שאל אותו על ימי השבוע וראיתי דברי' ניכרי' קצת באשר שאבי המקודשת וקרובי' המה בעצמם הודו שנתנו להמורה הנ"ל הסך פ' ר"ט נוסף על שכר טרחתו כדי להתירה ע"כ אמרתי שהדבר צרי' חקירה היטב הדק ולהיות מתון בדין א"א החמורה וירא' פן ישיאו המקדש' הנ"ל לאחר וכתבתי להאלופים הקציני' פ"ו דמדינת עלזוס ובראש' הרב המופלא מוהר"ר זנוויל ווייל אב"ד דק"ק ראפשוויר והגלילות דמדינת עלזוס הנ"ל לעשות עיכוב ועיקול על המקודשת שלא ישיאו אותה לאחר עד שיבורר הדבר כשמלה וכשהרגישו קרובי הכלה בדבר הזה מיהרו ושדכו הנערה לאחד מבני המדינה והוא ג"כ כהן וכן עשה הרב הנ"ל והקדים נעשה לנשמע וצוה לקרא בחיל הכרוז בכל בתי כנסיו' שבקהילות שהמ' בממשלת הרבנות שלו שהמוקדשת היא אסורה לעלמא כי ת"ל כל הרבני' שהמה שוכנים סביב מדינת מיץ סרים למשמעתי ושואבים מממי תורת כי נתברר להן שהאמת ליעקב ואין אני נוטה ולהוט אחר הבצע כמו איזה מורים שלא כהלכה הנ"ל הק' יעקב: תשובה מה שהשבתי להרב מוהר"ר זנוויל אב"ד במדינת עלזוס אחר חקירה והדרישה היטב וז"ל שמואל בקוראי שמו הטוב נודף מקיסון לטרקלון מברר ומלבן שמעתתי כיריעו' ווילין שלומו ישגא תילי תילין ה"ה אהו' מחו' הרב הגדול אשר שבילין דנהרדע' לי' נהירין ה"ה כש"ת מוהר"ר זנוויל נר"ו יאיר אב"ד ור"מ דק"ק ראפשוויר והגלילו' דמדינות עלזוס יע"א: הנה מאחר דטרידנא טובא בעיתים הללו במלי דשמיא ודצבורא אשר הקיפוני כתרוצי ככסלי לאוגי' אין האיש מספיק להאריך בתוארי'ושבחי' כראוי לרב גוברי' דכוותי' אך ורק אימא לי' ישר כחו וחילי' על מה שעשה במקומו' ממשלתו לעכב השדוכים ונישואין של בת כ' רפאל מאנגוויילר ואשרי לגדולי' וכו' ובדעתי הי' לסלק אותי מדין זה לגמרי ולשווי' נפשי הדרנא אך ורק מחמת זעק קרובי הבתולה שזועקין ומבקשין ממני לכתוב להם פסק גמור ומוחלט מעסק זה אמרתי לכתוב למכ"ת דעתי הקלושה ושוויתי נפשי הדרנא להיות חוזר על הראשוני' מאחר שדברי השואל הראשון אינם צלולים וברורים אצלי אחר החקירה והדרישה היטב כמו שכתבתי טעמי' ונימוקי למעלתו הרמה ולאביו ודודיו קצינים פ"ו יצו באריכו' ואע"ג דלקבולי לא קבעו למיחש מיהא בעי בפרט חומר א"א מ"מ הואיל ויצא מפי הגאון הרב כמהור"ר יעקב אב"ד דק"ק פפ"ד להתיר רק במקום דחק וחשש עיגון וכן כתב ומסיק השואל הראשון בעצמו שיש להתיר מחמת דחק וחשש עיגון גם אנכי מסכים עמהם ואינו זו מהם אפי' זיז כל שהוא אכן כפי הנשמע מעדות ברורה שהנער הירשל המקדש השכיר עצמו במדינת עלזוס לחזן בישוב בלברא ורוצה ליתן גט להמקודשת כדת משה וישראל רק שיפתח רק אותו ויבטחו ע"ז בהבטחה גמורה שקרובי הבתולה יסירו ויפתחו כל העיקולי' וכל הפור"ס' ויש שעשו על כל הקפותיו וחובותיו שעש' ע"י ערכאו' בכך אין כאן עיגון כלל ומה שיקנוס להמקדש על שקידש בתולת ישראל אם הוא בלי ידיעת אביה ואמה יעשה מעלתו הרמה להא כתורה וכמשפט שפט ולהתפשר בטוב כפי תקנת מדינתו כי הוא חכם ויודע לעשות פשר דבריו כנ"ל

הק' יעקב: תשובה שנית להרב הנ"ל הנה באתי לגלות את אוזן שמואל שגיי"ה קבלתי מן אור ליל ג' י' למ"בי העבר והיא תשובה על הכת' שכתבתי למכ"ת ע"ד העסק ביש מהבת כ' רפאל מאינגווילר שכתבתי שאין להתי' בלי גט אם לא שיהי' דחק וחשש עיגון שבאו אליו קרובי הבתולה הנ"ל ח"ה של פסח העבר ובקשו ממע"ת ליתן להם היתר על נשואי הבתול' עם החתן השני המשודך עמה ואמרו לו בפה מלא שהבטחתי אותם לכתו' לו ההיתר הנה נלאתי נשוא להכיל השקרים והכזבים מפי קרובי המקודשת הנ"ל כי נתתי העתק מהכתב הנ"ל שבו שוויתי נפשי הדרנא שאין להתיר אם לא שיהי' עיגון כנ"ל ומעולם לא הבטחתי לכתוב למר היתר גמור בלי גט וקרובי הבתולה הנ"ל רוצים בעוולתם להפך הקערה על פי' וזה עצור בלבי כאש אשר האנשים ההם יאלצו גדולי ישראל להכשיל ולהתיר א"א החמורה אם אמנם שע"פ עדים אנו דני' והקולר תלוי בצוואר עדים מ"מ כאשר שאנכי הרואה בעיני עין יעקב שקרובי הבתולה הנ"ל המה אסטטית ולא העדי' ובדיקו' וחקירו' העדים נעשה בתחלה שלא כהוגן כי הי' להב"ד לחקור ולדרוש להבתולה הנ"ל לבדה בגיזומי' ואיומי' כנהוג וכאשר ראיתי מרבתי כדי לבוא על אמיתות הדבר כי העדי' הכחישו זא"ז בימי החדש א' אומר שקידשה ביו' א' דר"ח וא' אומר ביום ב' דר"ח ומסיק השואל הראשון דזהו הוי הכחשה וע"ז כתב הרב דק"ק פפ"ד דדבריו אינ' מוכרחין מאחר שלא חקרו העדי' באיז' יום א' בשבו' הי' המעשה כמו שהאריך בתשובתו ע"ד ומה שהכחישו זא"ז זה אמר במטבע לכן וזה א' במטבע מזוהב זהו לא הוי הכחשה כמבואר בכל הפוסקים וכמו שכתב השואל הראשון בעצמו גם צירוף השואל הראשון להיתרו שהעדים אינם בחזקת כשרים הנה א' מן העדים הי' פה אתי עמי ונשבע לפני שנתקדשה לפניו ולפני העד השני כדמ"ו בלי פקפוק גם חקרתי על מהותו של אותו העד הנ"ל שנתגדל פה קהלתינו ולא נמצא בו מאומה מעול' ואמרתי לו ששמעתי שאומרים עליו שגם הוא עשה מעשה רע כזה וקידש פעם אחת בת ישראל בלי שידוכין ותירץ ואמר להד"מ לא עשה מעשה רק דכך סיפור דברים בעלמא כשהי' שיכור הי' מדבר בלי דעת על ב"י שקידשה וכבר יש לו חרטה על אותו דיבור מכל הלין קריין וכתבין הנ"ל ובתוס' הכתב שכתבתי כבר להפ"ו אביו ודודיו יצו גם מתוך שאר תמוהו' שהן בשאלה והתשובה של השואל הראשון ובפרטות שבהעתיק של הגביו' עדות לא העתיק מחתימת של הב"ד מקבלי עדות כנהוג יראה מכ"ת טעמי ונימוקי ששויתי נפשי הדרנ' שאין לה היתר רק בגט אם לא במקום דחק וחשש עיגון כמו שהסכים ג"כ הרב דק"ק פ"פ וגם שמעתי מפי מגידי אמת שזה איזה שנים שנתקרר המקדש אצל קרובי הבתולה ואצל אביה ואמה והבטיחו אותו ליתן לו הבתולה הנ"ל וגם קרובי הבתול' ידם פשוט' ליתן שוחד מוקדם ומאוחר והגילוי מילת' ע"ז שקודם פסח העבר בא' לכאן אחי וגיס' של הבתול' הנ"ל וגילוי לי טפח שהמציאו ההיתר משואל הראשון עם בית דינו ברבות מוהר ומתן אשר לא כדת של תורה ולא לחנם וכו' להרבות לו ברצי כסף וקרוב בעיני שבגלל הדבר הזה לא הטו אוזן לשמוע פרטי דברים מהעדים ומהבתולה כראוי וגם הי' רוצה הבליעל גיסו של הבתולה הנ"ל ליתן פה שוחד מוקדם ומאוחר ע"כ אמרתי אף שקשה עלי כתורמוס להתירה אף במקום עיגון שלא יהי' חומר א"א לחוכ' ואיטלולא פן ירבו ח"ו ממזרים בישראל בכך אחזיק במעוזה ועל משמרתי אעמודה והנני אומר בפה מלא להחזיק דברי הנ"ל שהבתולה הנ"ל אסורה לאחר בלי

גט פטורי' כמ"ו מן המקדש הירשל אם אמנם שאינני כמצוה על מכת"ר מ"מ באשר ידעתי שנאמן שמואל לה' ואנשים ושלא יפנה דרך כרמים קרן בן שמן ליתן עיניו בממון ובאם יותן לו כל הון בוז יבוז לי ובפרט חומר א"א שהוא ח"ו מעות שלא יוכל לתקן ע"כ הודעתי למכ"ת את כל לבי שהבתולה הנ"ל היא אגידה במקדש הנ"ל בחומר א"א גמורה ואסורה לעלמא בכל החומרות ששנו חכמים עד שיפטרנ' בגט כדמ"ו כי מאחר שהמקדש הירשל הנ"ל היא עכשיו שם בהמדינה ויוכל ליתן לה גט אין כאן חשש עיגון כלל ואם אינו ברצון הלא יש אלקים שופטי' בארץ לכופו עד שיאמר רוצה אני ואוסיף עוד באשר שקרובי הבתולה השמיעו פה אצל אנשים נאמנים שישחדו את המקדש למינקט ניגרא ברייתא ועסקתא מסתייע' זה איזה ימים כדי לפוטרה בלא גט הלא אין לך רמאות גדול מזה ועל דבר כזה נאמר ויראת מאלקיך וכי פירוקא לאסורא רבה כזו וא"כ אין לנו חוכא ואיטלולא גדולה מזו וחוששין ללעז פן יתעללו בנו כל השומעים ויהי' ד"ת וחומר א"א נחשב לדבר קל בעיני ההמון ומתחלל ש"ש ח"ו ותורתינו הקדושה בעיני העולם לאמור דשרו עורבא ע"כ מאחר שהמקדש הנ"ל הוא עתה במדינה ויכול לכופו לכנוס או לפטור בגט אין כאן חשש עיגון ואף שהמקדש ילך למדינה אחרת לא תצא מאיסורא ובאשר שכתב מכ"ת שהבתולה הנ"ל אינו רוצה לקבל גט ורוצה להיות עגונה מאחר שתהי' אסורה להמשודך שהוא כהן משום זה לית חשש דחק ועיגון מאחר שהיא רוצה לחבל בעצמה שלא לקבל גיטה וכי לזה יחשב עיגון לעולם תעשה כן וכי נעשה תקנה לפריצות ויהי החוטא נשכר האי דישנא להאי פרדישנא תשב עד שתלבין ראשה כי זילא ליה פריצא ליה כאשר שמעתי מפי מגידי אמת מאותה מדינה ואשר ביקש מכ"ת ממני העתק מהתשובה של הנדון הנ"ל ה"ה תחת יד כ' רפאל אב הבתולה הנ"ל ויכול להראותם למכ"ת ובשם עיניו תחזינה שורש כל דבר והפוכי מטרתא ל"ל בכתובי' שוני' וגם זה הוא רמאותם של קרובי הבתולה הנ"ל להרבות בכתבי' כדי שיוכלו למצוא איזה אחיזה באיזה כתב לשלוח בעונתה כפי דעתם לסבב הדבר להתיר א"א החמורה בלי גט ח"ו ומה שכתב מכ"ת שאמרו לו שהבטחתים ואמרתי לכתוב היתר גמור וכי חשידנא בעיניו לשנות את דבורי ובפרט בחומר כזה רק האנשים האלה אשר בדו עלי דברים כזבים כאלו ראוי לנדותם ולרדותם ולגעור בהם בניזיפה בכך בהא נחתינא ובהא סלקינא דהבתולה הנ"ל אסירא להתנסבא לשום גבר רק להמקדש אם לא שיגרשנה בגט כריתות כדמ"ו ובפרט במקום שיש להרהר אחר כמה דברים.

ומה לי לכפול הדברים מאחר שכבר שוויתי נפשי הדרנא כנ"ל וכמוזכר בהכתב שקיבל מעכ"ת ממני קודם פסח העבר ועכשיו שמעתי שהמורה הנ"ל וקרובי הבתולה הנ"ל כתבו כתבים שונים משונים למדינת אחרים לצידי צדדים להמציא צד היתר להבתולה הנ"ל ע"י שודא דדייני או ע"י לי"ג שיחזא דדיינא בכך הרבה עלי אנשים לומר שאכתוב לשארי רבנים שלא יתן צד היתר אבל אני אמרתי כי אין אחריות מדינ' עלזוס עלי ואנכי עשיתי את שלי ונפשי הצלתי וקולר תלוי בצוואר המתירי' ותו לא מידי הק' יעקב: שאלה קב פנויה שזנתה בעיר שיש לישראל שכונה בפני עצמן ותבעה ליהודי אחד בפני ב"ד וע"פ בירור הדברי' פסקו הב"ד שישא אותה או יתן לה קנס וכעת רצתה לישא לכהן אם יש לחוש לדעת הפוסקים דאמרינן כשם שזינתה עם זה כך זנתה עם אחר הפסול לה ואינה נאמנת לומר לכשר נבעלתי עד דאיכא תרי רובא כדעת הרמב"ם או

לא: תשובה דבר זה כבר נפתח בגדולים ראשונים ואחרונים ע"פ סוגי' דש"ס דכתובות
כמבואר הכל באורך בטא"ה וב"י ובסימן וי"ו דהרמב"ם וסייעתו מחמירין הצריך תרי
רובא אפי' לכתחלה למנשא לכהן ומתיירא אני להכניס ראשי ורובי להכריע בין גדולי
פוסקים אלו ולטחון קמח' טחינא אשר כב' ביררו וליבנו ליבון הלכתא ע"פ דברי
האחרונים אשר אנו נמשכין אחריהן והובא לפנינו בש"ע א"ה סימן ו' סעיף ז' שהביא
מר"ן הב"י דעה ראשונה כהרמב"ם כסתם דבעינן תרי רובא אבל בחד רובא לא תנשא
לכהן לכתחלה וי"א דבאומרת לכשר נבעלתי בחד רובא מכשיר לכתחלה עכ"ל הש"ע
ולפי קבלתינו בדרכי ההוראה באיסור דרבנן בספיקא דדינא יש להקל וכן נראה מדברי
הד"מ הנדפס אצל הטור שם וכן הכריע מהרש"ל בתשובתו סימן י"ז ובפרטות הני כהני
דידן נ"ל דאין להחמיר גבייהו כולי האי כיון דריעי חזקיהו וגדולה מזו מצאתי בתשובת
מהרשד"ם בא"ה סימן רל"ה דכל כהני זמנינו ה"ל כהנים מספק ומותרין בשבויה דרבנן
כיון דאין להם כתב יחוס לכהונה וכן בתשובת מהרי"ט סי' קמ"ח ח"א כתב דחכמי
לועזים מסכימים עמו אף דלא נעלם מאתי ששם בתשובת מהרי"ט סימן קמ"ט גם
בתשובת חוט השני סימן י"ז השיגו על דעת מהרשד"ם בזה ומחא עליו מאה עוכלא
בעוכלא יע"ש מ"מ בספרי שו"ת שבות יעקב ח"א סימן צ"ג דחיתי כל דבריהם באורך
ע"פ סוגי' הש"ס והפוסקים ע"ש ואע"ג דכתבתי שם דלמעשה לא רציתי להחליט דעתי
היינו דוקא בשבויה דעשו חכמים מעלה ביוחסין כיון שהיא חבושה אצלם והם פרוצים
בעריות ומה"ט אפילו כבר נשואה לכהן תצא כמבואר שם בטא"ה סימן ז' לכן אפשר
דאין להקל לענין זה ואף דבשאר דברים מצינו בשבויה הקילו משא"כ בפנויה שזינתה
ואומרת לכשר נבעלתי אפילו בחד רובא משום מעלה דיוחסין א"כ ודאי בכהני זמן הזה
אין להחמיר האי ומצאתי ג"כ ראי' ואון לדברי מספ' בית שמואל ריש סי' ז' שכתב וז"ל
ואם היא נשואה לכהן תצא ממנו אע"ג דבזנתה ואומרת לכשר נבעלתי ונשאת לכהן
קי"ל דלא תצא אפי' ברוב פסולין וכאן אפי' אומרת טהורה אני אינ' נאמנת שאני זנות
דאמרינן אשה בודקת ומזנה עכ"ל הרי שלך לפניך דחילוק גדול יש בין זונה לשבויה
אך באמת דברי ב"ש בזה אינם מוכרחים לי ודבריו לכאורה תמוהי' בזה דהרי להדיא
אית' בש"ס דכתובות דף י"ד להיפך דמשני התם הכי השתא בשלמא התם אשה נשאת
בודק' ונשאת.

(וכדאמרינן בעלמא אשה דייקא ומנסבא) הכא אשה מזנה דייקא ומזנה בתמי' משמע
בכל ענין אינה בודק' ומזנה רק בנשאת אמרי' דבודקת ונשאת ואולי נמשך הב"ש אחר
דברי התוס' שם דף יג' ע"ב ד"ה השבתני על המדברת דכתבו התוס' ג"כ אשה מזנה
בודקה ומזנה אבל באמת אין מזו ראייה דזה כתבו התוס' רק בפלפולא דש"ס אבל לפי
המסקנא דרבא משמע אליבא דהלכתא דלא אמרינן אשה בודקת ומזנה ועוד דהתוס'
כתבו כן אליבא דר"ג אבל ר' יהושיע ס"ל דלא אמרינן כן ואולי יש לתרץ בזה דברי
ב"ש כיון דהלכתא כר"ג ועי"ל בדוחק אע"ג דכנגד נשואה אשה זונה לא חשובה בודקת
מ"מ נגד שבויה חשובה בודקת מ"מ קשה מנ"ל לומר כן כי בלא"ה אין לדמות שבויה
לזונה דשאני שבויה דרוב פסולין אצלה והם פרוצים וחבושה אצלם הוי כנבעלה לפסול
לה ובודאי חילוק זה מבואר להדיא בש"ס דכתובות דף י"ג ע"ב בתשובת ר' יהושיע
לר"ג יע"ש (ולמה תפס הב"ש חילוק אחר שהוא נגד הסוגי') ומה"ט אפי' בדיעבד

בשבויה תצא מן הכהן אע"ג דלענין עדו' שבויה הקילו חכמים אין לך אלא מה שאמרו חז"ל משא"כ בפנויה כיון דקי"ל כר"ג בזה רק שאת' לא תעבד עובדא עד דאיכא תרי רובא ובדיעבד אם נשאת לא תצא כהסכמת כל הפוסקים פשיטא שאין לפוסלה לכהונה בחד רובא אם אומרת לכשר נבעלתי ושומעין להקל בספיקא דרבנן בפלוגת' דרבנותא בפרט בהני כהני בזמנינו כנ"ל הק' יעקב: שאלה קכא ממחותני הרב המופלא מהר"ר שמשון אב"ד במדינות דיסל דארץ וז"ל מדינה שקבלו עליהם אותו לאב"ד והוא אצלם יותר מעשרים שנה וגם הסביבות בני כפרים הסמוכים אף שאינם שייכים למדינה זו קיימו וקיבלו עליהם לרב הנ"ל בהתרת קידושין וכל מילי השייכים להרב לדון ולשפוט עליהם ואירע מקרה שאחד ממדינה הסמוכה למדינה זאת שהיא יושבת תחת אב"ד אחר והי' שם אלמן אחד עשיר ואצלו משרתת אחד מבני הכפרים היושבים תחת רבנות שלי ולפי דבריה פתה אותה הבע"ה ובא עליה לשם קדושין ויהי כשנתעברה הימנו אמר לה שתלך לבית אביה וקבע זמן לבא שמה לכתוב התנאים ויהי כאשר הלכה היא אל בית אביה והיתה באמנה הוא פנה עורף והלך למדינה זו ושדך עצמו עם בתולה אחרת ובגד במפותתו וכאשר שמע כן אבי המשרתת הלך אל אב"ד מקום שהאלמן דר ותבע אותו לדין והאלמן כפר הכל שלא בא אליה וכן יצא הפסק מאב"ד שהאלמן ישבע שכדבריו כן הוא ובקש אבי המשרתת זמן ב"ד אולי יברר הדבר ועם הפסק הנ"ל בא אבי המשרתת לפני וספר לי המאורע והרא' לי פסק דינו ובקש מאתי כשיבא אבי המשודכת אלי בשביל התרת קדושין לבתו שתנשא לאלמן הנ"ל לא אתן שום התרה עד שיקיים הפסק שיש לו עליו אולי קודם שבועה יודה או יברר או ינשא את מפותתו והרכנתי לו את ראשי לדבריו כי נכון הוא ויום או יומים אחר זה בא לוי אלי עבור התרת קידושין לבתו המשודכת עם האלמן הנ"ל והי' באותו פעם ג"כ פרנסי ומנהיגי מדינה ויצא מאתנו לא די שלא יתנו לו התרת קדושין אלא שגזרנו עליו בחרם שלא יניח לקדש בתו ולהכניסה לחופה עד שיקיים הפס' של אבי המשרתת ויהי כאשר ראה שכלתה אליו הרעה זו לא השגיח בכל זה והלך לביתו והכין עצמו לנשואין בתו ולקח עצמו עשרה אנשים וגם ראובן האלמן ומלמד אחד לסדר לו קידושין ויהי כאשר נשמע הדבר לנו שלחנו אצלם ציר מיוחד התראה בחרם ובקנס שלא יעשה נישואין והוא עבר על כולם ועשה הנשואין כרצונו בכך החרים הרב בחרם הגדול עם הסכמה פ"ו מדינה והחרמו עליהם בעונשם הקשה מאוד למגדר מילתא עד שיבאו ויקבלו דינם ונשאלתי אי שפיר עבדו ע"פ שורת הדין.

תשובה גרסינן בגמרא דקידושין דף ו' ע"א אמר ר' יהודא אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהי' לו עסק עמהן ופרש"י שם שלא יהיה דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה יע"ש ונראה פשוט דלאו דוקא קאמר אם יהי' בדבר דיין לדון על הגיטין או הקדושין אם הם כהוגן או לא רק הכוונה היה שלא יסדר קידושין וגיטין לכתחלה אם לא שהוא מומחה לרבים שיודע בטיב גיטין וקדושין וזה נכלל ג"כ בכלל דיין על גיטין וקדושין ולהכי נקט הש"ס מלשון לא יהי' לו עסק לשון עסק משמע כל התעסקות בענין קדושין וגיטין יהי' הדיין או המסדר וכן משמע בתשובת מהרי"ו סימן פ"ה על סדור גיטין וחליצות שלא יסדר מי שאינו יודע בטיב של אלו ומעתיק ל' הש"ס דקידושין אלא שלא נשאל שם על קידושין כמו שאכתוב (והארכתני קצת בזה לפי שכנגדי הגאון

מהר"ר יחזקאל חלוק עלי בתשובתו הרמה שאעתיק בסמוך ומפקפק ע"ז לכן הארכתני) וכן משמע בתוס' שם בקידושין דף ו' ע"א ד"ה אפילו לא שמיע ליה פ"א אדם שנתמנה אגיטין וקדושין עכ"ל וכן הוא בש"ס דגיטין דף ה' ע"ב בר הדיא בעי לאתוי גיטא אתי' לקמי' דרב אחא דהוי ממונה אגיטא פרש"י ממונה אגיטין דקי"ל כל שאינו יודע בטיב גיטין לא יהי' לו עסק עמהן והוי ממנו גברא רבה לאורויי היכי נעבדו עכ"ל וכן מבואר בש"ע בי"ד סימן רמ"ב סעי' י"ד בהג"ה דאין ליתן גיטין וחליצות אלא שהוא מומחה לרבים ומה"ט נתפשט המנהג בכל גלילות ישראל לקבל עליהם רב ומורה ושאין ליתן קידושין וגיטי וחליצות בלתי ידיעת הרב שהומחו עליהם עכ"ל אע"פ ששם בש"ע לא הוזכר גיטין וחליצות צ"ל דה"ה לקידושין ושאר דברים גדולים (אף שמוסר גט או קדושין לפני עדים צריך שידעו המה בטיבן) רק שבהגהו' ש"ע הם לקוחים מלשון תשובת מהרי"ו סימן פ"ה ושם לא נשאל רק על א' שסידר גיטין וחליצות בלתי הרמנות הרב יע"ש לכן לא כתב רק המעשה שנשאל עליו והי"ה לשא' דבר' גדולים אין לך אלא שופט שבימיך כדכתי' כל דבר הגדול יביאון וגו' אע"ג דמשמ' שם בש"ע דאם הוא מוסמך למורינו מות' לסדר גיטין וחליצות וה"ה לקדושין בלי התרה זו לא נאמר אלא בזמנים הקודמין שלא היו מסמיכין אלא הראוי לכך משא"כ בדורות הללו שסומכין אע"פ שאינו הגונים לפעמים מחמת יראה ונשיאות פנים של אלמי ותקיפי ארץ ושוחז ממון מסמיכין אע"פ שאינם הגונים ואינו ת"ח כלל ולא כל אדם מקדש השם בזה ולהציל עצמו מחבר רע (כמו שקרה לי ברוך השם) כי אין כח בדינו להעמיד הדת על תלה בזה וכיוצא בו וכ"כ בספר ערך לחם של מהר"י קשטרו בי"ד סימן רמ"ב וז"ל ואני ראיתי מהסמוכין דלא הוי ידעו צורתא דשמעתתא והרבה נתווכחתי עם חכמי אשכנזים על מה זה עכ"ל לכן תקנ' קבוע תקנו שלא ליתן קידושין בלתי התרת הרב שהומחו עליהם אע"פ דגם לפעמי' נמצא איזה רבנים שנתמנה בשביל ממון או קורבה וכל רוח אין בקרבם מ"מ הוא דבר דלא שכיח ולא ד"ת במתים ונפלים שלא נפתחו עיניהם כלל הקב"ה יפרע ממעמידיהם גם בתשובת צ"צ בסי' מ' כתב וז"ל ולא מקרי הוראת חכם אלא כרב נחמן ורב שילא בדורו שכראוי המה לסמוך עליהם ועל הוראתם אבל זה לא שאל אלא ללמדן היודע ספר אבל לא נהירין ליה שבילי דהורא' אע"פ שהוא מוסמך מה זו סמיכ' הכל יודעין שאין דינם אלו מסורין לכל כשאר דיני אסו' והיתר בשר וחלב עכ"ל ובודאי לא בחנם הורגלו בדורות הללו שאין מסדרין קידושין בלתי התרת הרב כי יש לחוש להרבה מכשולים שיבא לקדש ח"ו איסור ערוה ואיסור שניה כאשר קרה בזמנינו כמו זה שלשים שנה במדינת אלו שסידר מורה רעה אחד קידושין לאיסור שניה אשת אחי אם וכה"ג יש לחוש שיתנו קדושין למעוברת ומניקת חבירו ובלתי הבחנת ג' חדשים וכהן לגרושה וחלוצה ולא לחנם אמרי' בש"ס דקדושין דף י"ג וקשין לעולם מדור המבול לכן יפה עשה האב"ד עם פ"ו מדינה על זה כיון שהתרו בו בחרם שלא יעשה הנשואין לבתו בלי כתב התרה ועבר בשאט נפש על התראתם ולא השגיח בכל דבריהם אין לך סרבן ואפקרותא גדול מזה לעבור על החרם ודברי חכמים בנחש נשמעין ואיתא בח"מ סי' י"א סעי' א' בהג"ה מי שאומר שאינו חש לדברי הב"ד או חכם מנדין אותו הואיל ואמר שלא בא מחמת גזירתו יע"ש ושם בסי' י"ט כתב ואם אינו לקבל עליו את הדין מנדין אותו מיד ובסי' כ"ז סעי' ב' ואם רצו הדיינים להכותו מכות מרדות מכין

ועונשין וכו' כגון שהיו העם מבעטין בכבוד התורה והדיינים הואיל ופקרו העם בדבר צריכן לחזוק ולענש כפי מה שיראה להם וכ"ש זה שעבר על גזירת הרב וחרמו בצירוף טובי העיר והמדינה ראוי לנדותו ולהחרימו ויש רשות בידם להחמיר עליו וכדאי' בי"ד סי' של"ד סעי' ו' בהג"ה וסעי' י' בש"ע לגזור עליו שלא יתפלל ולא ימול בניו ולהוציאם מבית הספר בפרט בדורות הללו שנתמעט כבוד התורה ונתגבר החוצפא ומורדם ברבם ואיש הישר בעיניו יעשה ובר מן כל דין הגוף הדבר הוא למגדר מילתא שלא יהא בנות ישראל מופקרי' לזנות ובמקום מצוה להיו' שותה בעציצו ומצוה לכנוס את מפותתו כדאי' בא"ע ס"ס קע"ו בודאי שכרם הרבה מאוד לעשות גדר ומשמרת למשמר' הכזונה יעשה את אחותינו ויש רשות ביד ב"ד לעכב הנשואין כדאי' בח"מ ס"ס ט"ו שיוכל לגזור אם הוא אשה שלא תנשא לאיש ולא יעסקו בשידוכין עד שתוציא מידה מה שאינה שלה ובסי' שנ"ח סעי' ה' בהג"ה מעשה באשה שהחזיקה בשל יתומי' גזרו שלא ישא שום אדם כדי שלא להחזיק ידי עוברי עבירה עכ"ל הרי דבשביל תביעת ממון אמרו כן מכ"ש בשביל עבירה ממש לבייש בת ישראל בזנות גם תביעת ממון יש בזה כמבואר בא"ה ס"ס קע"ו וז"ל זונה שתבעה לאחד שנדר לה ליתן דבר באתננה צריך לשבע כמו שארי תביע' ממון עכ"ל וכתב הריב"ש בתשוב' דהוי כשכר פעולה והנאתו וכ"ש זה שנדר לישא אותה לפי דברי' ויש רגלים לדבר ועיין בתשובתי שיי חלק ב' סי' קל"ו וכבר מבואר בח"מ סי' ב' דלמגד' מילתא ב"ד מכין ועונשין בין עונש מיתה או ממון שלא מן הדין אפי' וכ"ש דבר שהוא ע"פ שורת הדין ואף אם היה לו התרה מרב אחר מ"מ כיון שקבלו עליהם הרב הזה והומחו עליהם להיות רב שלו זה עשרים שנה והוא ג"כ ע"פ הדין שהוא ב"ד הסמוך ובפרטות שבא אצלו ליתן לו התרה זו ויש לחוש לזילותא דבי דינא בכך שוב אין להמר' פיו וכל מי שיראת אלהי' נוגע בלבבו ראוי לקנאו' קנאת ה' צבאות ולקנס את העוברים ולהחריפם בכל חומרת החרם וכל המוסיף להחמיר הרי זה משובח כדי לנעול דלת בפני עושי עולה המורדים על דברי חכמי' וכל בעלי עבירות כדי שכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד כנ"ל פשוט הק' כאש"ע יעקב: העתיק מתשובת ידידי הגאון הגדול מהור"ר יחזקאל אב"ד דק"ק המבורג אספרה אל חוק מגילה עפה שלחו לי מרחוק בענין המעשה שאירע באיזה מדינה שבתולה אחת תבעה לאלמן לאמר לאיש הלזה אנכי הרה וטענה שהבטיח לה הקשורים ופתוים דברים דברי נרגן וגו' שישא' ויקדשה והרב אב"ד פסק לו כד"ת כמ"ש הריב"ש לישבע נגד' והאלמן עשה שידוך אחר וגזר הרב שלא יקדש ארוסתו עד אשר ישבע כפי הפס' ב"ד והוא לא עשה כן עוד גזר הרב על אבי המשודכת שלא יעשה לבתו נשואין עד אשר יקיים החתן הפסק והוא עבר על גזירת הב"ד וחד מן למודי למד לא הלך אחר ציוות וסידר קידושין וראיתי העתיק מן התראות וחרמות ושממות שגזר הרב עם פ"ו אשר תסמר שערות ראשי ואחזתני פלצות וארכובתי דא לדא נקשן מי הוא זה ואיזה הוא שמלאו לבו לעשות כן ולא שם אזניו לשמוע לגזירת חכמים ופ"ו יצ"ו אין זה כי אם רוע לב ההולכים בשרירות לבם: לאמר מי אדון לנו לזאת הצקתני רוחי ובטני קנאה בראותי עטרת התורה חוללה והגבה השפלה ותפארת חכמים בעפר סלולה פקה פלילה וכאשר עם לבבי אשיחה שאיננו יודע באיזה מקום ולא זה העיר ומי הוא הרב כי העלימו ממני מי הוא האיש הלז וראיתי העתק מן הסכמה וגזירה אשר גזר ואמר הגאון המפורסים מהור"ר יעקב אב"ד

דק"ק מיץ וכל דבריו כראו ומוצק ודברי יושר אמנם שלא יאמרו מחנפי רבנים וכו' אמרתי עם הספר להשתשעבדבריו קצת ריש דבריו כתב מש"ס דקדושין דף ו' אר"י אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין וכו' פרש"י שלא להיות דיין בדבר וכתב מר יעקב גאון הנ"ל דה"ה לסדר קדושין וגיטין ולעד"נ דברי רש"י דוקא קתני והנה שמעתי בילדותו הלצה דמקדים ר"י בדברי גיטין לקדושין פ"י שגירש ואח"כ קדשה אחר אבל קידושין ראשונים אין נ"מ אם יודע בטיב וקצת משמע כן בתוס' ד"ה לא יהי ע"ש אמנם גם זה הבל דרבינו הקדוש סידר גיטין קודם לקדושין מטעם דאקדמה קרא ויצאה והיתה אמנם אין הכוונה לסדר גיטין וקידושין (ע"ל בתשובתי תקנתי דבר זה) כי מימי חכמי תלמוד ה"ל מקדש בפני עדים וכן גט כתבו וחתמו העדים בלי שום מסדר לכך כתב רש"י להיות דיין ומה שכתב ראי' מגיטין גבי בר הדיא בעי לאתויי גיטא אתא לקמי' דר"א דהוי ממונה אגיטא פרש"י דקי"ל מי שאינו יודע בטיב וכו' והוי ממונה גברא רבה לאורי הנה גם שם י"ל תרתי חדא דבר הדיא לא אתי קמי' דר"א דלא סגי בלא"ה רק מעשה שהיתה מאחר דר"א ה"ל ממונה אגיטא להיות דיין על גיטין וידע בר הדיא דר"א בקי בדינו ושאל אותו איך יעשה וזה כוונת רש"י שנית דגט ע"י שליח ודאי יש הרבה דינים וצריך סמוכה אף דמסיק רוב בקיאיין הן ורש"י פ"י רוב ישראל בקיאיין הן כו' אפי' לר"מ דחייש למיעוטא דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי ועיין ברי"ף דהלכתא כרבא לפי שאין בקיאיין לשמה ועיין בתשובת הריב"ש סי' רע"א אמנם האידנא דישראל הרבה דקדוקים בגיטין ושינוי השמות ומקומות ומטבע שטבעו חכמים בגיטין ודאי מי שמסדר ואינו יודע בטיב מרבה ממזרים בישראל וקשים לעולם יותר מדור המבול (וכן בסדר קדושין יש כמה חששות לאיסור כמ"ש לעיל סוף תשובתי) גם מסדר' חליצה צריך דוקא לפני ב"ד ובכוונה כתב בתשובת מהרי"ו סי' פ"ה גיטין וחליצות וכן בש"ע סי' רמ"ב ועתידין אנחנו לקבל את הדין בעו"ה ועל זה דאבה נפשי מה זו סמיכה שאנו סומכין האידנא למורינו ולא ראה שום דין בעינינו ומי שיש בו ריח תורה אומר אפרסמון וריחו נודף וסרח העודף ולא כן בסידור קדושין אמנם כל זה אם לחוש לקדושין או לא אך שיעלה על לב שום אדם מאן דהוא לסדר קדושין בלתי רשות והרמנא מן הרב המקובל מפי טובי העיר חס שלא להזכיר וכבר קמו רבנן על הא מילתא ולבשו בגדי נקם להוסיף ולהריק חרב מנדנה החרים יחרמו וירדנה וכל הגאונים בכל ארצות פולין ותוגרמא ואשכנזי וקבלה בידינו שהם קיבלו מרבני צרפת שהיו בימי ר"ת שגזרו ואמרו שלא יסדר שום אדם קידושין כי אם הוא שנבחר לרב או מ"צ בקהלתו בקהלה או מדינה או גליל ומי משלחי עקלתון נחש בריחי ריע אף יצריח ויעבור על אלה מוחרם הוא מפיהם ומפי כתבם ופוק חזי מה עמא דבר בכל תפוצת ישראל ומימיו לא שינה בה אדם ואשר איננו יודע בטיב קדושין לא יעשה מאמר קדושין וכ"ש חליצ' ופרישין ומעולם לא שמעתי שעבר בה אדם וזה יצא ראשונה גלל כן אחוה דעה גם אני האי גברא המקדש אינו בחיבת הקודש והמסד' פרץ גדר ותצמיח לו קוץ דרדר ואבי הכלה ראוי להשקות יין התרעלה לא יבא בחילה והקרואים לסעודת מריעות בחרופו' וגדופי' ונזיפה אמנם על שלשה אני בא המסדר והמקדש ואבי הכל' ראוי למתוח על העמוד ולמחי להו במאה עוכלי בעוכל' דבי רב גוברי יהודאין להאכיל' גחלי רתמי' ובנידי וחרמי' בקול רמי' בחוצו' וקרמי' כרם עין גדי בכל תפוצ' למען ידעו כי יש אלהי' שופטי' בארץ ויישר

חילם של הרב ופ"ו יצו' ואם יאמר האומר כי עוד חזון למועד לקיים הפסק הבל יפצה פיהו דאף אם יודה עתה שכן הבטיח א"א לישא אותה שכבר נשא לאחרת ואם יאמר ליתן לה כמוהר הבתולת וחמשים כסף ודמי בושטה פן תאמרה לא באלה חפצתי כי אם על תנאין דנשוואין שהתקשר נגדה לפי דבריה וכל הון בוז יבוזו לו ובעיני המקדש חייב שתים ודטבא ליה עבדא ליה ונעתרתי את חיצי לדבר בשפת יתר שלא יפרץ ח"ו גדר של ישראל וריקי מוח ילכו בלא רשות וכ"ח לסדר קידושין מפי סדורי תפלות והם לא ידעו ולא יבינו כי הרבה דינים ומכשולים ישנן בזה ובודאי כבר קדמני רבותי גאוני ארץ בחווי דרבנן על אנשים האלה כאשר מכתלי כתבם ניכר שהמעשה הלז בארץ מרחק ואנחנו לא נדע ובאזנינו לא שמענו באיזה מקומן נעשה בודאי כבר הריקו חרבם הרבנים נגד אנשים האלה בשלופי חרב ואנכי עפר ואתר נמשל לכן הכפר נקטי' בשלופי דגלימי להסכים עמהן לכל אשר גזרו ואמרו ופרסו מצודת וחרמים שהמה מוחרמים עד שיקבל עליהם את הדין מפי הרב ופ"ו יצו כ"ד הכותב לכבוד הקב"ה ולכבוד התורה יום ד' לסדר ואם לא תשמעו לי י"ג אלול תפ"ה לפ"ק הק' יחזקאל לבית קצנעלבוגין ח"פ ש"ק יע"א והמקדש עמד במרדו ולא הוציא שנתיו ומת מיתת חטופה כן יאבדו וגו' ולא יהי פרץ וצוחה ברחובותינו.

שאלה קכא נפל לי כמה ספיקות בענין תקנת שום בחזרה שנה ראשונה ושניה וזה יצא ראשונה ע"ד סילוק אלמנה בשנה ראשונה או שניה שנוטלת בראש מה שהכניסה לו אם בשעת החופה חלקו המעשר כמנהגם במדינה אם מנכין בשעת החזרה מנדוניית' המעשר שלקחו הימנו או לא וכן להיפך כשמת האשה תוך שני חזרה שצריכין לחזור לאבי האשה הנדוני' אי מנכין מעות מעשר או לא ומי שיש לו שטר נדוני' על חמיו וכתב בה לכל המביא מה דינו ועוד מסופק לי אחד שנתן לחתנו במתנת נדוני' מקום בבה"כ של נשים על תנאי שלא ישתמש כלל באותו מקום כל ימי חיי אשתו שהיא חמותו וגוף המקום יהי' שלו מהיום למכור ולהשכיר ולנחול וליתן במתנה אבל הפירות לא ישתמש בו כל ימי חיי אשתו ומתה בתו בחיי אשתו ואח"כ מתה חמותו ובקש להחזיק ולהשתמש והיורשי' טוענין שלא זכה במקו' כיון שבא במתנ' נדוני' ולא נהנ' בו אשתו הוי כנדוני' דמטלטלין שלא גבה עדיין שאין לה בה זכיה אפי' היה לו בנים ממנה כמבואר בא"ה סימן נ"ב בכך יורינו מ"ו מה דינו.

תשובה הנה ראיתי שאלתך ואשיב על ראשון ע"ד סילוק אלמנה נ"ל פשוט דאין מנכין לה כלום ממה שחלקו המעשר מנדוניית' שהכניסה לו כי המעשר מדינא הוא מוטל על החתן וכל החזקת טובה הוא שלו וכמ"ש בנ"ש סימן ח' ריש סעיף ז' יע"ש וכיון שכל הקרן שלו מה שנותן לו אביו וחמיו אע"ג אח"כ כשמת הוא צריך להחזיר הנדוני' מ"מ אין לנו אלא שעתו דמיד שמקבל הנדן החיוב מוטל עליו ליתן ולחלק המעשר אף כשמת צרי' להחזיר הנדוני' בשלימות הלא גם במעשר של מו"מ ג"כ דינא הכי אם הרויח מאה מנה ונתן מעשר ממנו ואח"כ מפסיד דבר מה שאין משלימן על מה שכבר נתן והפריש וכמ"ש בתשובתי ש"י ח"ב סימן פ"ו אכן אם עדיין יש כאן מעות מעשר מה שהניח בעלה אחריו ממעות נדוני' זו אין יורשיו מחוייבם לחלוק עוד כיון שצריכין להחזיר כל הנדן והוא פשוט ומה"ט שהחיוב מוטל על החתן נ"ל נתפשט המנהג בענין הוספות שליש על כתובתה מוסיפין גם לה ג"כ על חלק המעשר וכן משמעות לשון רוב התנאים

אחרונים ואף שמצאתי ראיתי בספר בית שמואל סוף סימן נ"ב כתב וז"ל ומעשר שסילק מן הסך נדן נראה דמנכה ג"כ עכ"ל זה קאי שם אהיכא שמת אשתו שזה נכלל מה שכותבין בתנאים אחרונים שאם תעדר ח"ו האשה בשנה ראשונה אחר החופה בלי ז"ק מבעלה אז יחזור כ' פלוני ליורשיה כל מה שהכניסה בניכוי הוצאת כסדרן עכ"ל אם כן הוצאת גם כן כסדרן המעשר בכלל ומנכה ליורשי' אם לא שברור הדבר שהרוויח כל כך כדי המעשר אז אפשר לומר דמעשר גרם כי עשר בשביל שתעשר אזי אפשר דאינה מנכה לה ויש לילך אחר המנהג או לפשר הדבר ואמת ושלוש תשפוטו ועל השניות מד"ס מי שיש לו שטר נדוני' וכו' סתמת דבריך מאוד ונראה דשאלתך אם מכר הבעל השטר לאחר מה דינו נ"ל פשוט דא"צ לשלם לו ללוקח דלא עדיף מגברא דאתי מחמתו רק המוכר צריך לשלם ללוקח מה שנתן בעדו ותדע שכן הוא דאל"כ מה יועיל תקנת חכמים דחוב נדוני' א"צ לשלם לחותנו הלא ימכור אותו לאחרים כדי שיגבה אותו אף שבב"ש דכתב היכי שיש שטר על חמיו מוציאין הימנו משום דהוי ס"ס ע"ש יחיד הוא בדבר זה נגד כל האחרונים כי כבר כתבתי בספרי ש"י ח"ב בדיני כללי קים לי סעיף וי"ו שאינו כן דעת כל האחרונים אלא אף בס"ס אין מוציאין והפוסקים עצמן שפסקו כן חזרו בו ומ"ש עוד בב"ש בשם הט"ז אם נתן ממרני כנהוג במדינת פולין דאין כותבין כלל מי הוא המלוה צריך לשלם משום דמיד שיצא הממרא מתחת ידו הוא חייב לשלם למי שמוציאו וכן הדין פה מיץ אם כותבין כתב חילוף שקורין בלשון צרפת אפורטער מ"מ יכול להשביע אותו או הלוקח שלא לקח ממנו הכתב אחר מות אשתו דאז כבר נפטר חמיו ממנו אבל כתב חילוף על אורדר שנזכר שם הלוה אפילו מכרו לאחר אין יכול לגבות דלא עדיף מגברא דאתי מחמתו וכן עשינו כמה פעמים הלכה למעשה בב"ד היפה ועל השלישית במתנת נדוניא המקום נ"ל פשוט וא"צ לפנים דאין בטענת היורשים כלום דהא דבעינן ע"מ שתהנה בתו היינו דוקא במטלטלין דלא זכה בה הבעל מעולם אבל בקרקע שזכה בו בגופו מיד שעשה שטר לקנין מתנה כי הקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה מיד שנתן לו השטר קנה גופו מהיום וזכה בפירות לאחר מיתה ויכול למכור לאחרים מיד באופן זה ולא דמי לשט"ח שג"כ יוכל למכור מ"מ אין גוף השט"ח נמכר ומה"ט מבואר בח"מ סימן ס"ו דשט"ח שמכרו וחזרו ומחלו מחל משא"כ כאן כבר יש לבתו הנאה שיוכל הבעל למכור המקום וזה הנאתה וכל זה משמע ומבואר במרדכי ריש פ' יש נוחלין ע"ש ובא"ה סימן צ' כנ"ל הקטן יעקב שאלה קכב שאלתני עוד בענין החזרה אם הבעל חייב בכל קבורתה או רק החצי כיון שבשנה שניה מחזיר החצי נדן זאת ועוד אחרת מי שנתן לחתנו שטר נדוני' בעד ד' מאות ר"ט דהיינו בתורת משכנתא על הבית באופן שרשות נתנה לחמיו ליתן לו הנדן הנ"ל בכל עת וזמן שירצה וכל זמן שלא יתן לו ידור בביתא בנוכחית' ואם לא יתן לו הדירה צריך ליתן לו ולשלם הארבע מאות ר"ט ונתן את בנו גיסו של חתנו לערב קבלן ואח"כ מתה אשתו של חתנו אם מחויב חמיו לשלם או לא: תשובה ע"ד השאלה הראשונה אם הבעל חייב בכל קבורת אשתו כיון שמחזיר החצי נדן זה הדין כבר מבואר בדברי האחרונים כי בעל חלקת מחוקק בסי' נ"ד ס"ק י"ז כתב בפשיטות וז"ל ובשנה שניה נראה דהקבורה חלק על שניהם מאחר שהם חולקין הנדן עכ"ל וכן לכאורה הסברא נותנת אבל באמת שגג ונתעלם ממנו סוגי' דש"ס פ' האשה שנפלו דף פ"א ע"א דמסיק הש"ס שם בשומרת יבם

אף שיש לה שני יורשי יורשי אביה ויורשי בעלה אפי' הכי כל הוצאת הקבורה על יורשי בעלה וכ"פ הרמב"ם פרק כ"ב מ"ה אישות והטא"ה סי' ק"ס ובש"ע שם וכ"כ בב"ש סי' נ"ד ס"ק י"א להשיג על הח"מ בזה וכן מבואר בתשוב' מהר"ל סי' פ"ד אכן בסי' ס"ד משמע קצת להיפך וע"ש בסי' פ' גם בתשובת מהרי"ט צהלין סי' ס"א מבואר כן להדיא דכל שירשי בעל או יבם יורשי קצת נדוני' הם חייבם בקבורתה ע"ש שהאריך בטעם הדברים וזה ברור וע"ד שטר נדוני' במשכנתא על ביתו אף דלכאורה נראה לפום רהיטא כיון שיש לו משכנת' הוי כתפס וגבה ואין מוציאין אותו מביתו עד שיתן לו מעותיו כמי שיש לו משכון מטלטלין דמי אכן אחר העיון כל זה אינו דהא מבואר בש"ס דב"מ דף ס"ז ע"ב האי משכנתא באתרי דמסלקי אין הבע"ח גובה ממנו ואין בכור נוטל בו פי שנים ושביעית משמטתא ופרש"י דהוי כשאר מלוה בשט' שנכסי ליה משועבדין להן ושביעית משמטתן דאין זה מלוה על המשכון שאין שביעית משמטתן דהתם במשכון מטלטלין קיימין וטעמא משום דב"ח קונה משכון דה"ל כגבוי עכ"ל וכ"כ התוס' שם והוא מוסכם מכל הפוסקים וכ"פ הרמב"ם פ"ט מה' שמיטה ובטח"מ סי' ס"ז בש"ע שם סעי' ב' וז"ל והמשכנת' במקום שדרכם לסלק המלוה בכל עת שיבא מעותיו שביעית משמטתה יע"ש וא"כ בנ"ד שכתב בפ' בשטר זה שיכול לסלקו בכל עת פשיטא דלא זכה בה חתנו דהוי כשטר חוב דעלמא וע"ד שהעמיד לו ערב ומבואר בש"ע לי"א דאמרי אם באו ליד שלישי וכו' וכן אם העמיד לו ערבות דזכה בהן וכתב הב"ש סי' נ"ב ס"ק י"ב וז"ל מיהו בתשובת הרב רמ"א סי' פ"ט פסק אפי' העמיד ערבות לא זכה בהן הבעל ואינו יודע למה פסק כאן בפשיטות דערבות מהני עכ"ל הב"ש ובאמת לק"מ דהרב רמ"א סבר ג"כ שאין להוציא מיד חמיו וכל זמן שלא בא ממש בפעם אחת אפי' בא ליד שלישי או העמיד ערבות רק שכתב זה לדעת י"א ונ"מ אי תפס וזה פשוט ומ"ש עוד שם בב"ש דהיכא דאיכ' ס"ס לא מהני תפס כבר השגתי עליו כמ"ש בתשובה הקודמת ואין מקו' לחלק ולומר דערב קבלן עדיף זה אינו דבתשובת רמ"א סי' פ"ט מבואר דאפי' ערבים קבלנים לא מהני בזה ועוד כיון דבנ"ד הערב היה אחיו של אשתו אפי' הי' הוא עצמו המכניס אינו מחויב לשלם כיון שלא גבה הנדוניא בחיי אשתו ועיין בתשובת מהרי"ל כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קכג אחד שהשיא בתו ונתן שטח"ז הנכתב כמנהג פה ק"ק מיץ שכותבין בזה"ל שמשעבד לה וליוצא חלציה דוקא ולא ליורשיה וכן כל נוסח שטח"ז בכל מקום שכתב ולי"ח כתב כן תיבת דוקא ולא ליורשיה ומתה הבת והניחה אחריה ז"ק ואח"כ מת הזרע בחיי אביו זקנו ואח"כ מת חמיו אבי זקינו של הזרע ובא חתנו ליטול חלקו ירושה בכח שטח"ז מכח הזרע שזרעו ירש את אמו והוא יורש אותו ונשאלתי מה דינו: תשובה שורש עיקר מטרין של דין זה נובע מתשובת מהרי"ו בדינם והלכות סי' ט"ז שכתב וז"ל שטר ירושה שכתב בה ואם תלך בתי לעולמה בלי ז"ק החוב בטל וכן אם הבת תמות בחיי אביה והניחה ז"ק ואח"כ מת הזרע קיימא בחיי אבי הבת ואח"כ מת אבי הבת נראה שבעל הבת יורש זרעו וצריכין לשלם לו החוב אע"ג דאומדנא דעתו הוא שאבי הבת לא היתה כוונתו אלא על בתו או זרעה מ"מ כיון שהוד' שחייב לבת לא אמרינן אהודאה אומדן דעתו וכן משמע בירושלמי פ' מי שמת גבי שכיב מרע שהודה ועמד אינו חוזר מה"ט עכ"ל מהרי"ו ובאמ' יגעתי ולא מצאתי כן מזה בירושלמי כלל אך בש"ס דידן פ' מי שמת דף קמ"ט ע"א איתא כן בש"מ שהודה לפי פי' התו'

והסכמת הפוסקי' כמבואר בטח"מ סי' ר"ן ומבואר שם אפי' ידענו שלא חייב לו מעול' אפ"ה אמרינן דמש"ה הוציא מתנתו בלשון הודאה כדי שלא יוכל לחזור בו וה"ה כאן מהני לשון הודאה שהבעל יורש את זרעו ובש"ע סי' צ' סעי' א' פסק להאי דמהרי"ו וכתב שם הב"ש בס"ק ד' וז"ל ומיהו קשה הנדוני' דקי"ל אפי' נתן שט"ח בלשון הודאה וחיוב ומתה בתו א"צ לשלם משום אומדנא דכוונתו היה שתהנה בתו כמ"ש בס"י נ"ב ולמה לא אמרינן כאן ג"כ אומדנא עכ"ל גם בנחלת שבעה סי' כ"ח סעי' ד' ס"ק ב' הרגיש בקושי' זו ומדחיק לחלק ע"ש ובתשובת חינוך בית יהודא סי' קל"ג וביקש לדחות כל דין זה דמהרי"ו בשביל קושיא זו ובודה דברים מלבדו שלא עלה על שום פוסק שהיה רק רשימה ממהרי"ו ע"ש דבריו בדוחק באורך ותמה תמה אקרא איך מלאו לבו להשיג על דברי רמ"א שנמשך אחר דברי מהרי"ו בלי ראיה מספקת וכל גדולי אחרוני' תפסו כן לפסק הלכ' החלקת מחוקק בא"ה סי' צ' ס"ק ב' פסק כמהרי"ו וסיים ע"כ נראה דטוב לכתו' אם תמות בתי בלא ז"ק אחר מיתתי וכו' ואז צריך שיהא הזרע קיים אחר מיתת האב וכן ראיתי נוהגין לכתוב עתה וכ"כ הב"ש שם גם בתשובת צ"צ סי' צ"ו כתב בשביל זה שיש לכתוב בנוסח זה וז"ל ואם בשעת מיתתו ח"ו אין בתי הנ"ל ולא זרעה קיימן אזי חוב זה ושטר זה בטל מעיקרא כי ע"ד כן וע"מ כן נמסר הממון בידו עכ"ל גם בתיקוני שטרות דפוס קראקא כתב נוסח כזה להציל מדיני דמהרי"ו ש"מ דכל שלא נכתב כן דיני דמהרי"ו אמת ובנ"ש השיג על תיקוני שטרות בזה ולא דק דודאי טוב לכתוב כן כהסכמת האחרונים כדי להציל מדין דמהרי"ו ורמ"א והוא זריזות ונשכר שלא לעזוב לאחרים חילם וראוי לכתוב כך והוא ברור ועל עיקר הקושי' שהקשו האחרונים על האי דינא דמ"ש בשט"ח בנדונית חתנים אף שכתב בלשון הודאה אפ"ה אם מתה א"צ לשלם לו אפי' הניח' בנים נ"ל דלא קשה מידי והוא חילוק נכון ומסתבר בר דדוקא בשטח"ז שמחייב עצמו ברצונו הטוב לכתו' אם יהי' כוונתו ע"פ האומד דדוקא ליתן לזרעו קיימא אחר מיתתו ולא ליורשיו הוי ליה למכתב כן בפירוש כפי התקון שתקנו האחרוני' ומדלא כתב הכי איהו אפסיד אנפשיה ע"י כן ראינו שלא ירד לדקדק בכך אבל בנדוניית חתנים שעל פי הרוב מחייב אבי הכלה ליתן הנדוניא מיד בשעת החופ' כפי שפסק בשעת השידוכין כדי שיתפרנס בהם הזוג אלא שחתן מתחסד לפעמים עם חמיו להרחיב לו זמן שישלם לו איזה סך לזמן מה ואם יכתוב בפירוש לכתו' הקיימת דוקא לא ירצה החתן להרחיב לו שום זמן ויחזור מהשידוכין לגמרי עד שיתן לו כל מה שפסק לכן כדי שלא יבא לידי ביטול שידוכין כתבו סתם וסומכין על האומדנא כל זה נ"ל ברור וזכינו לדין דכל שכתב להדיא בשטח"ז כנוסח תיקון שטרות' של האחרונים או לפי הנוסח של ק"ק מיץ אין לבעל שום טענה בירושת חמיו כיון שאין כאן ז"ק כיון שכתב כן בשטר והאומדנא מסייע לזה והוא ברור והמפקפק בזה אינו אלא מן המתמיהין ועיין בת"ה סימן ש"נ נ"ל הק' יעקב: שאלה קכד אחד שמת והיה עליו כתובת אשתו ותוספת ושאר בע"ח הרבה ולא הגיעו נכסיו לפרוע כולם ואחר כך מתה אשתו בלי השבעת כתובה והיורשים באו בכח כתובת אמם לתבוע פרעון כתובה ותוספת' ובע"ח טוענין כיון שלא עשתה שבועת כתובה אין להם שום טענה מחמת כתובתה מה דינם: תשובה הנה דין זה פשוט וערוך לפנינו בש"ע בא"ה סי' צ"ו סעיף א' דאם מתה קודם שנשבעת אין יורשיה יורשין כתובתה שאין אדם מוריש שבועה לבניו אף שראינו בתשובת

שארית יוסף סי' ל"ד פסק כה"ג דהדין עם האשה כי היורשין יכולים לומר לא חפצתי בשבועה של אמנו ע"ש דבריו באריכות אף דלכאורה צריכה לישבע לבע"ח המאוחרין מ"מ כבר מבואר בתשובת הריב"ש סי' תפ"ג שאין אומרים אין אדם מוריש שבועה לבניו אלא בשבועת התורה או בשבועת המשנה ולא בשבועת היסת וכן בכנסת גדולה לח"מ סי' ק"ח בהגהותיו לב"י סוף סעי' צ"ב יע"ש גם בתשובת פנים מאירות סי' נ"א ראיתי שמאריך בשאלה כזו ממש והאריך שם אבל כל זה האריכות בזה הוא שלא לצורך כי כבר ביררו וליבנו כל זה ראשוני ואחרונים לתרץ דברי הרא"ש והטור בטח"מ סי' פ"ד וק"ח דסתרי אהדדי כאשר האריך הסמ"ע בסי' ק"ח ס"ק ל' ולא מצא ישוב נכון לחלק וכ"כ הש"כ בח"מ סי' פ"ד ס"ק י"א וכתב וז"ל ויותר טוב ונכון שישארו דברי הרא"ש והמחבר בקושי משנמצא סברות זאת שאינם אליבא דהלכתא עכ"ל וכן מסיק הפנים מאירות עצמו שם בתשובה ע"ש גם שאר אחרוני מחולקים בדינם אלו עיין בכ"ג סי' ק"ח סעי' צ' עד סעי' צ"ג מאריך ג"כ בחילוקים אלו ע"ש ולענין נדון שלפנינו לענין גביות כתובת נגד הבע"ח ראיתי בתשוב' גדול שבאחרוני בתשוב' דרכי נועם חלק א"ה סי' כ"ה האריך ג"כ בדין זו וכתב דהוי ספיקא דדינה ואין להוציא מיד מוחזק והיכי דאין כאן מוחזק ראוי והגון לעשות כעין פשרה ויחלוק יורשי אשה עם יורשי בעל ע"ש גם בתשובת מהר"ש לוי ח"ב סי' ל"ז מסיק ול"נ שלא להיות כדיני דחצצתא נ"ל להורות כהלכה דנדוניא שהיא הכניסו לו דהוית כבע"ח דעלמא יורשיה נוטלים אף שלא נשבעה ולא חיישינן לצררי כיון שמת תוך זמנה כי לא נתנה כתובתה לגבות מחיים וכה"ג כתבו התוס' להדיא בגיטין דף ל"ד ע"ב ד"ה אין אלמנה נפרעת משא"כ תוס' כתובתה אין להגבות ליורשי כיון שלא נשבעת וכן מסיק בספר חוסן ישועות לא"ה סי' צ"ו וכן נ"ל עיקר שזה הוא פשרה ע"פ הדין וקרוב לזה מצאתי בסוף ספר מסגרת השלחן בתקנות ד' ארצות פולין בענין הבורחים שאשתו בנדוניתה קודם לכל בע"ח יע"ש וזה הוא מלתא דמסתבר וכן הסכים עמי בי דינא ועשינו כן להלכה למעשה כנ"ל הק' יעקב שאלה קכה ראובן שיש לאשתו שטח"ז על אביה שמעון כנהוג וגם אביה חייב להזוג סך מה בשטר וקודם מותו תפס חותנו משל חמיו מעות ומטלטלין של חמיו ורוצה להחזיק במטלטלין ומעות שתפס בעד שטח"ז של אשתו ולפרוע שט"ח שיש לו מקרקע והבני' זכרי' רוצי' לפרוע השטח"ז ממטלטלין ומעות שתפס ממילא שוב אין לגבו' שטח"ז שלו מקרק' דהרי התנאי מפור' בכל שטח"ז חוץ מקרקעו' וספרי' ושאל השואל מה דינו תשובה לכאורה היו נראה דאין זה צריך לפני' שהרי פשוט וערוך לפנינו בספר ב"ש בא"ה סי' קי"ג על מה שכ' בש"ע שם בהג"ה ואם הי' בכאן בע"ח והבני' אומרים לסל' אותן בקרקעו' והבנו' אומרי' לסל' אותן במטלטלין כדי שישארו להם הקרקעות ליתומים ויטלו מהם עישור נכסים הדין עם הבנים ונ"ל ה"ה לענין שטח"ז הנוהג ביננו שאין הבנות נוטלת חלק בקרקעות אם הי' כאן בע"ח הרשות ביד הבנים לסלק אותן במטלטלין כדי שישארו להם קרקעות ולא יהי' לבנות חלק בהם עכ"ל הגהות רמ"א וכתב שם הב"ש במהדורא בתרא ס"ק י"א וז"ל ונ"ל ה"ה לענין שטח"ז ואם המטלטלין בידו כגון שחייב לחמיו ז"ל דאין היורשין יכולין לגבו' ממנו ולשל' לבע"ח ולהפסיד אותו כי הוא יכול לומר להיפך שהוא תופס לחובו המטלטלין והם ישלמו עכ"ל הב"ש שם הרי להדיא הדין עם ראובן כיון דתפס ואם יאמר האומר דמנלן לבעל ב"ש לפסוק כן בלי ראייה כלל לדבריו הם רק

דברי נבואה ומנלן לפסוק כן לגרוע כח הירושה דאורייתא אי משום הא לא תברא דנ"ל דדבריו בזה המה לקוחים מדברי הד"מ שם שכתב וז"ל אחר שכתב דברי מוהר"ם שבמרדכי לענין עישור נכסים כתב וז"ל ונ"ל דיש ללמוד מכאן לענין השטח"ז הנהגין בו האידנא ליתן לבנות לבדו ממקרקעי וספרים דיש לבנים רשות לסלק כל החובות או כתובת אשה עם מטלטלין כדי להשאיר קרקעות לפניהם ולהפקיע מהם זכות הבנות ואין לסלק דסתם שעבוד כתובה וב"ח על הקרקעות לכן מצי לסלקו בקרקעות לענין עישור נכסים וכדמשמע קצת לשון מוהר"ם דאסמכתייהו על הקרקעות אבל במטלטלין לא מצי לסלקינהו זה אינו דאסמכתא דקאמר מוהר"ם אף על קרקע אבל הרשות ביד יתומים לסלק אותן במטלטלין כמו שאביהם הוי מסלק אותו בזווי ולכן נראה דהנכסים בחזקת הבנים קיימו ויד בעל השטר על התחונה כנ"ל עכ"ל הד"מ ומדכתב דהנכסים בחזקת יתמי קיימי ויד בעל השטר ידו על התחונה ומבואר להדיא בח"מ סימן מ"ב סעיף ח' בש"ע דהיכי דתפס בעל השטר ידו על העליונה ומה"ט פסק שפיר הב"ש שנמשך אחר דברי הד"מ אבל באמת אחר העיון קשה לפ"ז לדידן שכותבין בכל שטח"ז לפי התקון שטרות הנזכר בספר נ"ש דיד בעל השטר על העליונה א"כ יתבטל ירושה דאורייתא ע"פ הרוב רובא ככולו דחייבי כתובת אשה ושאר חובו שיאמרו הבנות שתשלם מקרקעות וספרים והם יקחו חלק מטלטלין ונמצא תקנות חכמים שתקנו לכתוב בשטח"ז חוץ מקרקעות וספרי' ותקנון כן משום הסבת נחלה כמבואר שם בנ"ש יהי בטל לגמרי כיון שכותבין בשטח"ז שיהא ידו על העליונה אלא ודאי דאין צורך לכל זה כיון שהתנה בפירוש חוץ מקרקעות וספרים כל תנאי שבממון קיים שכותבין כן שלא לגרוע כלל כח הירשים דאורייתא לענין ספרים וקרקעות גם הבת לא יכולה לומר קיים לי כב"ש בזה כיון שהוא נגד משמעות התנאי כל זה ברור וכן הכרעתי להלכה ולמעשה כנ"ל הק' יעקב.

שאלה קכו שאלה קטנה אני שואל בש"ס דכתובת פ"ו דף ס"ט ע"א דקאמר והשתא דאמרת הבנות בעשור נכסים בעלת חוב הוי דאבא או דאחי למאי נ"מ למגב' לבינונית שלא בשבועה וזבורית בשבועה ת"ש דרבינא אגבי' לברתי' דרב אשי ממר בריה דרב אשי בינונית שלא בשבועה מבריה דרב סמא ברי' דר"א זבורית בשבועה ופרש"י שם וז"ל רב אשי מת ומת רב סמא בנו בחייו עכ"ל רש"י וקשה מי הכריח רש"י לפירש זה.

תשובה שאלה זו אף שבעינך הוא דבר קטן ולע"ד הוא דבר שצ"ג והיא של כת הקודמין כי בתשובת תמים דעים סימן קכ"ד הרגיש השואל בזה ואמר ששאל דבר זה לחרופי הדור ואין פותר ומסיק לתרץ שרש"י הוא מוכרח לפרש כן משום דעשור נכסים לאו מתנאי כתובה הוא רק כמלוה ע"פ ואינו גובה מן הירשים דשמא פרע אבל כשנאמר שמת רב סמא בחיי אביו וליכא למטען דפרע דהוי כתוך זמנו דכשמת רב סמא עדיין לא הי' החוב בעולם ע"ש שמאריך בזה ולבסוף ביקש לדחות תירץ וחוזר ונראה ע"ש ותמה תמה אקרא איך מלאו לבו לפרש כן דעת רש"י ונתעלם ממנו סוגיא דש"ס שם דף ס"ח ע"ב ודף ס"ט ע"א דעישור נכסים גובין ממשעבדי' כדאמרינן מוציאין לפרנסה וכן האחין ששעבדו וכו' וכן הסכמת כל הפוסקים יע"ש ואי הוי כמלוה ע"פ אין גובין ממשעבדי' וחכמים תקנו תקנה קבוע שגובין ממשעבדי' וטעמו דהכל הוי תוך זמנו דזמן העישור הוא לשלם דוקא בשעת נישואין שלהם גם בתשובת מהר"א ששון סימן קצ"ג

הרגיש בקושיא זו ותירץ דלפיכך גבה מבר' מזבורית משום דאפילו בשעת נפילת הירושה לא הי' חי האח אבל אם הי' חי האח בשעת נפילת הירושה אף שמת בשעת הגבייה נוטלת מבינונית ע"כ תוכן דבריו שם זה ג"כ א"א לומר כלל דהא קי"ל בבע"ח שאינו גובה מיתומים אפילו אם אביהם ה' חי בשעת שקנה הבינונית וכה"ג כללי קא כיילינן דאין גובין מנכסי יתומים אלא מזיבורית וכ"כ הטור א"ה סימן קי"ג להדיא ול"נ לפרש דברי רש"י כפשוטו דהרגיש רש"י דלמה מביא הת"ש כלל בבא דסיפא דהוא מיותר דהלא מריש' לבדו אשמעינן דב"ח דאחי הוי מדגבה ממנו שלא בשבועה מבינונית אלא ודאי לאשמעינן חידש דין שאפי' שמת רב סמא בחיי מורישו שאין בנו יכול לומר להבנות אנא מכח אבוב דאבא קאתינא ואתם אין לכם עלי כלום שלא ירשתי מאבא כלו' קמ"ל דגובין כה"ג מהראוי ולדינא בזה יעיין מכ"ת בתשובת מהרא"נח חלק א' סימן ס"א וק"א ובתשובת פרח מטה אהרן חלק ב' סימן ס"ז ועיין בטור א"ה סימן קי"ג ובח"מ סימן ק"ד ובש"כ שם וכנ"ל הק' יעקב: שאלה קכז באשה אחת שנתבררה עלי' ששמשה בנדתה איך דינה ולענין כתובה ותוספת יבאר לי אמ"ו באר היטב למעשה וכפי אשר יורני אעשה ולא אזוז אפי' זיז כל שהוא כי מפיו אנו חיים תשובה הנה דין זה מבואר להדיא בש"ס ופוסקים ראשונים וסתמת מאוד שאלתך אם נתברר כן בעדים כשרים או אם היא עצמה הודת בדברי אלו או נעשית מוכחשת בב"ד וכיוצא בו כי אין הדבר מצוי להיות עדים אצל דבר זו שהם דברים שבסתר כי אם ע"י נשים ומשרתת שכבית ואפשר דלענין זה אף הנשים נאמנות כמבואר בח"מ סי' ל"ה סעיף י"ד בהג"ה והוא מת"ה סימן שנ"ב ואגודה פ' י' יוחסין ומשמע שם בת"ה דמדינא מהימן נשים בדבר שאינם מצוין לידע אלא נשים ע"ש שהאריך בראיות גם מהאי דינא גופא דאמרין פי המדיר הוחזקה נדה בשכונת' תצא בלא כתובה משמע דמאמיני' לנשים בדבר זו כי אין דרכן של אנשים על כיוצא בזה וכתבתי כן לפי שיש מקום לטעות בש"ע בח"מ שם סימן ל"ה וז"ל וי"א מתקנות הקדמונים הוא וכו' משמע דהוא רק מצד התקנה ולא מדינא וזה אינו רק המקור הוא מתשובת מהרי"ק סי' ק"פ דעל קטנות ומריבות שנעשו פתאום ואין דרך להזמין כשרים להעיד שכשרים אפילו צד פסולין ע"ש ע"ז הוצרך לתקנות הקדמונים אבל בדבר שאינו מצוי כלל אנשים רק נשים כשרים הם מדין הש"ס וזה ג"כ דעת רמ"א אלא שקיצור מאוד ונתן מקום לטעות וק"ל וע"כ יבאר לי איך הוא בירור הדבר להפסיד כתובתה ובענין הפסד כתובתה מבואר להדיא בש"ס ופוסקים ראשונים בא"ה סימן קט"ז דהיינו עיקר כתובתה מנה ומאתים ותוס' כתובתה ותנאי כתובה אבל תטול מה שהכניסה לו והוא בעין בין מנכסי מלוג ואם בלה או נגנב או נאבד אין מוציאין ממנו עכ"ל הטור והש"ע שם וכתב שם וז"ל בס"ק ה' ואם בלה או נגנב ונאבד אין מוציאין ממנו פי' בשבילה שהיתה משתמש בהם וכן נגנב או נאבד שלא מחמת פשיעתו אבל אם מכרן או נגנב בפשיעתו או אכלן מוציאין ממנו עכ"ל ודבריו נ"ל נכונים וכן משמעות לשון הש"ס והפוסקים דומיא דבלה דנעשה מחמתה ולא מחמת פשיעת הבעל דאל"כ לא היו משתמי' לאשמעינן רבותא זו דקונסין אותה אפילו נאבד בפשיעתו והוא חדוש בדין אכן בספר חלקת מחוקק שם בסימן קט"ו סימן ק"כ כתב אפילו נאבד בפשיעתו בבעל דפשיעה בבעלים היא כיון דהיא עמה במלאכתו וכמו שנתבאר לעיל סימן פ"ה סעי' ב' ובב"ח כתב דחייב בפשיעה ולא ידעתי כוונתו עכ"ל הח"מ והב"ש נמשך אחריו שם בס"ק כ"ב

וכתב על הב"ח דלא דק דהא פשיעה בבעלים הוא עכ"ל ולע"ד נראה דעיקר כהב"ח מה שמשמע מדבריהם דגם בנצ"ב דינא הכי דאף בפשיעה פטור זה ודאי אינו דהא שם בסימן פ"ה בטור וש"ע פסק כיון דקיבל באחריות מחייב אפילו בגניבה ואבידה וכ"ש בפשיעה ולא מהני הא דהוי שמירה בבעלים ואף בנכסי מלוג כתב הב"ח שם דאינו מוכרח ע"ש אע"ג דלדינא מסכי' שם דפטור מנכסי מלוג היינו אשה שיושבת תחת בעלה בלי שום קטטה דעבירה שיש לה עיקר כתובה מנה ומאתים ונדוני' ותוס' ובעלה חייב במזונת' ומלבושיה וכל תנאי כתובה ולהכי פטור הבעל מנכסי מלוג אם נאבדו אפילו בפשיעתו אפילו אם מת הבעל או גירשה כיון שיש לה כל תנאי כתובה בשלימות משא"כ באלו נשים שיוצאת משום עבירה שהפסידה עיקר כתובתה ותוס' וכל תנאי כתובת' מצד קנס אין לך לקנוס יותר כולי האי להפסיד אף מה שהכניסה לו אם נאבד בפשיעתו או שאכלם ועוד כשיראה בעל שאשתו נוטה מדרך הישר והוא עמה בקטטה יפסיד במתכווין נכסי צאן וברזל ונ"מ לפשוע בהם כדי שתצא הימנו ערומה ותצא לגמרי ח"ו לתרבות רעה וכל דרכיה דרכי נועם כי בלא"ה הא דפשיעה בבעלים פטור הוא לכאורה כהלכת' בלא טעמא והבו דלא לוסיף עלה כמ"ש התוס' בפ' השואל דף צ"ו ע"א דאין לך בו אלא חדושו וכ"כ בספרי ש"י ח"א שאלה י"ט ע"ש א"כ דברי הב"ח מדוקדקים אליבא דדינא מלשון הש"ס והפוסקים ובחנם השיג עליו הח"מ וב"ש הנמשך אחריו גם בתשובת חכם צבי סימן קמ"ה וקמ"ו נמשך ג"כ אחר דברי הח"מ ופסק כן אפילו אכלם ובאמת מודה בזה ע"ש עוד ראיתי שכתב הב"ש בסימן קט"ו ס"ק כ"א כתב וז"ל והוספת שלישי מה שמוסיפין על הנדוני' מחמת שיוכל להשתכר במעות נדוניא הוי כנדוני' מהרי"ק שרש פ"א ובד"מ בס' זה הביא דברי מהרי"ק משמע אף כאן הדין כן אע"ג דאין לה כאן אלא מה שהוא בעין צ"ל דבר הבא מנדוני' הוי כאלו הוא בעין ומזה אפילו כשהיא גרמה הגט חייב ליתן לה הוספה שמוסיפין שלישי ודלא כהדרישה בסימן קי"ח ס"ק ק"ב עכ"ל הב"ש וכן חוזר וכתב בס' קי"ז ס"ק ג' והשיג על תשובת הש"ך ע"ש ובאמת לע"ד נראה להיפך חזק דעיקר ראייתו הוא ממהרי"ק הובא בב"י בא"ה סימן ק' והב"י השיג עליו וכתב ולא נ"ל אף שבד"מ חוזר ומקיים דבריו ופסק בש"ע כוותיה שם מ"מ בש"ע סימן קט"ו לענין נשים היוצאת בלא כתובה ובלא תוספת סתם הדברי' משמע דכל הוספת שלישי ג"כ הפסידה וכן משמעות גדולי האחרונים בתשובותיהם ה"ה תשובת ר"י מטראני חלק ב' בא"ה שאלה ב' השיג ג"כ בזה על מהרי"ק ומביא ראיות לדברי מר"ן הב"י וכ"כ ג"כ בחלק ח"מ שאלה ח' ע"ש וכן בתשובת מהר"ש לוי לא"ה סימן ט' ובתשובת פרח מטה אהרן ח"א סימן צ' פסק ג"כ שאין להוציא מיד בעל התוספת כלל דלא כמהרי"ק בזה ואני אומר שגם מהרי"ק עצמו לא סמך עצמו אדעתו בדין זה להלכה למעשה להגבות לנשים אלו תוספ' שלישי אלא שסמך שם על עיקר טעמו לפי שהיתה קטנה ופיתוי קטנה אונס הוא וכן נרא' להדיא מתוך לשון מהרי"ק שם וז"ל ואחר שהקדמתי לפי הנ"ל לפע"ד דדבר פשוט הוא שאין להפסידה תוספו' שלישי מאחר שהיא קטנה בשנים ואין לקנסה א"כ לא יצטרך הבעל לשלם לה כל מה שהכניסה לו עם תוס' שלישי אשר היא תולדת הנדוני' עכ"ל וכן מבואר עוד שם מדבריו שכתב וז"ל אחר דברי הריצב"א אע"ג דהתם לא שייך כלל לקונסה כלל אפי' בגדולה כמו הכא בקטנה עכ"ל שוב מצאתי כן להדיא בתשובת ח"צ סימן קמ"ה ע"ש (אלא שפסק שם דאף גוף הנדוני'

אם הוא במעות א"צ להחזיר דלהוצאה ניתנה ורק בלאות הקיימין צריך להחזיר בזה צ"ע דהוא נגד משמעות הפוסקים אחרונים וצ"ע) ונ"ל הטעם דאע"ג דבא"ה שם בסימן ק' לענין נאבדה כתובתה פסק רמ"א כדעת מהרי"ק דמשלם שלישי שהוסיף מ"מ ביוצאת משום עבירה דקנסינן אותה די אם נוטלת מה שהכניסה אם הוא בעין ולא שלישי כדי שלא יהיה חוטא ונשכר ומה"ט סתמו פוסקים ראשונים ואחרונים וכתבו שאבדו תוס' ולא חילקו כלל בין תוס' שלישי או שאר תוס' דלא כב"ש ונ"ש סימן ט"ז סעיף ב' כתב וז"ל ובהדיא כתב הב"י בסימן ק' במקום שגובאת נדוני' גובאת גם התוס' שלישי שגג ברואה שהרי הב"י השיג עליו גם מהרי"ק למעשה אין כאן דעתו ביוצאת משום עבירה ואפילו נימא דהוי ספיקא דדינא אין מוציאין ממנו וכ"כ בתשובת מהר"ח שבתי סימן נ"ז ובפרטות שמשמעו' רוב גדולי פוסקים אינו כן גם מ"ש הב"ש דבר הבא מנדוני' הוי כאלו הוא בעין צ"ע דהוא גופא שם בסי' קט"ו ס"ק ל"ד כתב להיפך ועמ"ש לעיל בשם תשובת חכם צבי ועדיין צריך אני למודעי לפי מה דמבואר בסוטה דף ק"ח לא הפסידה כלום אא"כ התרה בה ועבר על התראתו וכן הסכמת הפוסקים ראשונים ואחרונים אך ראיתי שכתב הב"ש שם וז"ל ומשמע מכל הפוסקים עוברת על דתיהן דת משה הן דת ישראל צריכה התראה אלא רש"י בסוטה דף ק"ה משמע דס"ל בעוברת על דת משה א"צ התראה ע"ש ונלע"ד דאפילו נימא דכל עוברת על ד"מ צריכא התראה מ"מ משמשתו נדה שהוא דבר הידוע לכל האנשים אפ"י שהיא עם הארץ גמור מ"מ בשעת נישואין לומדים עמה קרובים ושכנים כיצד יזהר בנדתה שוב א"צ התראה אחרת בשעת מעשה דהא מבואר בפוסקים דאין זו התראה גמורה דהרי א"צ התראה בשעת מעשה כמ"ש בהגהו' מרדכי ומיימוני ותשובת הרשב"א סי' תק"ס אע"ג דשם בתשובה משמע דגם במשמשת נדה בעי התראה היינו לפי שאזיל לשיטתו שם שפסק דבעי התראה לומר לה שתפסדה כתובתה וכל שלא אמר כן הוי כלא התרה בה אבל לפי הסכמת אחרונים כדעת הרי"א ז"ב בש"ג וכן משמע בב"ש שם ס"ק י"ז וכ"כ בתשובת מהר"ח שבתי סי' נ"ז ע"ש דבריו באורך בראיות ע"ז הרי דהתראה בזו רק הודעה שנזהר בנדת' וזו הכל יודעים וא"צ התראה עוד יותר ושאר כל פרטי הרי הם ערוכ' לפניך בש"עואם יש לך עוד ספק בדין זו יבאר לי ואשיב כיד ה' הטובה עלי הק' יעקב: שאלה קכז ע"ד האשה שסותה ובגדה והיתה מנאפת תחת אישה והולידה בת שהיא ממזרת וקראתי שם לה ממזרת נבלה ע"ש אמה כי נבלה עשתה בישראל וכן לא יעשה ולמען יזכירו וידעו דורות בני ישראל שאסורה הממזרת הנ"ל לבא בקהל ה': והעון הרע החמור וקשה הנ"ל הוא מפורסם לכל ואין חילול השם גדול מזה כי פרי חטאתה של הנואפת הגדילה והולידה ממזר' בפשעת סוררת ואחרי שובה נחמתה ונתחרטה על חטאתה ובקשה ממני לסדר לה מה תעשה איזה תקוני תשובה כדי שיהא סר עונה ויהי' לה כפר' בזה ובבא המנאפת הודת ולא בוש שאכלה ומחתה את פיה ואמרה שפעל' און ב' פעמים עם הנואף שפיתה אותה וע"י פיתותו היתה יצרה הרע תוקפה עד שמשך עליה העון הנ"ל כעבות העגלה שנתפתתה והיתה לאיש אחר שאינו בעלה לקדישה פעמיים ברצון היתה לו דרוס"ה ועתה מתחרטת ולבשה רוח חדשה מאחר שהיא נטמאה ואסרה עצמה לבעלה שהוא כהן ותפוס כמה שנים במרחקים בין הגוים ותפעם רוחה בקרבה שלא תהיה נדחה מלהתקרב אל הקדושה ומהטומאה תהי' פרושה ורצונה לעשות תשוב' שלימה בעינויים

וסיגופים ותעניתים לענות את נפשה אולי יסלח ה' לה ותהי' כברי' חדשה: הנה כדי שלא תנעול דלת בפני השבוי' את קולה שמעתי ומתוך ספרי הקדמונים חפשתי ומתוכם דרכי התשובה להאשה הנ"ל למדתי ה"ה רבותינו הגאונים הקדמונים ה"ה הרוקח ומהרי"ו ור"י מטראני ושו"ת מהר"ם ז"ל הגם כי גדול כים שברה לרפא שברי' כי מט"ה מי ירפא לה אם באנו לדקדק אחריה לא תהא מספקת לעשות תשובה שלימה על פשעי' אפי' לא עברה אלא חדא זימנא מ"מ אין לך דבר שעומד בפני התשוב' אף שהולידה ממזרת וא"א לה לתקן מ"מ מועיל תשובה כמו שהאריך בס' שו"ת הר"י מטראני סימן י"ב ולפי מה שכתבו רבותינו תהי' מחוייבת לעשות סיגופים ועינויים קשים כמות ואפשר שלא יהי' לה כח לקבל יסורי' קשים כיון שהיא ילדה ורך בשנים גם הבני אדם בזמנים ובעתי' הללו הם רפאי' וחלשים ותשושי כח אם הראשונים כבני ענקים אנו כחגבים ותמיד ב"א מתמעטים בכחם וחלושי המחצב ע"כ לפי שנותי' ומחצבה של האשה הנ"ל סדרתי לה תשובה כפי אשר הוריני מן השמים ע"פ רבותינו הקדמונים ז"ל הנ"ל: יש לה לישב בתענית שס"ה ימים רצופים ואין לה לאכול בשר ולא לשתות יין כל ימי התענית הנ"ל ותמיד כשתאכל לעיסה הראשונה לאחר התענית תהי' פת חרובה טבול' במלח מעורב במעט אפר לקיים בה הפסוק ויגרס בחצץ שיניו ובשבתות וי"ט וביומי ניסן ובר"ח ובימים שאין אומרים בהן תחנון שבהש"ה ימים הנ"ל אין לה להתענות ומ"מ בתוך אותן הימים אין לה לאכול בשר ולא לשתות יין רק בשבתות וימים טובים תאכל מעט בשר ותשתה מעט יין ומאחר שה"ה פו"מ באיסוף ובצירוף הב"ב גזרו עלי' שתשב גלמודה בבית אביה גם אני מוסיף עליה שבכל פעם שתאכלה תהי' לבדה בחדרה ולא תאכל בחברותה על השלחן ובתוך אותן שס"ה ימים לא תחוף ראשה רק פעם אחת בחדש ולא תירחץ רק לפני י"ט מעט ובין י"ז בתמוז ל"ט באב ובתוך עשרת ימי תשובה ולאחר עשרה בטבת יש לה להתענות בכל פעם ב' ימים וב' לילות רצופים ותסיר תמיד כל עדיי מעליה ולא תתקשטי בשום תכשיט ותתלבש שחורים כאבילה ולא תתכסה ראשה בצעיף אלא בחתיכת סדי' בלוי וסחוב ותחגור עצמה בחבל מצרי דהיינו בחגורה של קש או של גמי ובשעת תפלתה וכשתאמר' וידוי יהא סרבלה מונח על ראשה כאבילה וכן תלכי בחפוי ראש בסרבל על ראשה כאבילה כשיהי' מהצורך גדול לילך על הרחוב ובתוך השס"ה ימי' הנ"ל לא תהא שוכבת על מצע רק על דף או על הארץ רק כסת יהי' תחת ראשה ובשבתות וי"ט רשאה לישכב על מצע אחת תחתיה על הדף או על הארץ כנ"ל ותתודה בבכי ואנחה ולפרט חטאה שלשה פעמים בכל יום פעם אחד אחר כל תפלה ומדי יום ביום בימי התענית הנ"ל תשב יחף על הארץ בחדר קר שלא הוחם ולא הובער אש בתוכו באותו יום ולא יהי' עלי' שום מלבוש רק הכתונת ותתפלשי בעפר על הארץ וככה תעש' שלישי שעה שלשה פעמים בכל יום ערב ובוקר וצהרים ובימות החמה תשב כמותן על הארץ וככה תעשה שלישי שעה שלשה פעמים בכל יום ערב ובוקר וצהרים במקום שיש פרעושי' וזבובים העוקצים אותה ותתפלשי בעפר על הארץ כנ"ל ואם אפשר לה לילך בהצנע עם קרוביה למקוה בכל ערב שבת תילך ותטבול במקוה ותעמיד שם במים עד צווארה כמו שלישי שעה או תשב באמבטי במים קרים בכל ערב שבת ותתודה בכל יכולתה בכל פעם קודם שתשב על הארץ כנ"ל וקודם שתטבול ככה תתודה בכל פעם ותאמר אמנם אנכי חטאתי להשם יתברך וכזאת עשיתי ונאפתי בזנות

אשת איש ואסרתי עצמי על בעלי והולדתי ממזר בושתי וגם נכלמתי והנני שב בתשובה שלימה לפניך וככה תתוודה בלשון אשכנז ובכל יום תאמר לפחות תהלים של יום ולא תשב בטל כי הבטלה מביא לידי זימה ותתרחק עצמה מן האנשים בכל מה דאפשר לה ותנהיגה עצמה בענווה ובשפלות ובנמיכו' רוח ותמיד יהא לבה נשבר בדאגה ובחרטה על חטאתה נגדה תמיד תהי' יראת ה' נגד פניה ותשוב אל ה' בכל לבבה איזה עבודה שהיא בלב זו תפלה וודוי שלה תהי' בכוונה אל ה' אלקינו כי ירבה לסלוח ולאחר כלות שס"ה ימים לא יתענה רק ב' פעמים בשבוע דהיינו ביום השני וביום החמישי ובימי התענית תתנהג עצמה כנ"ל ובשנה שלישית לא יתענה רק פעם אחת בשבוע דהיינו בשני או בחמישי וג"כ כנ"ל ולאחר זמן שעשתה כנ"ל ותהי' מגורשת מבעלה הראשון ותנסב לבעלה שני אזי תבא אל המורה להגיד לה מה תעשה וכיצד תתנהג עצמה משם ואילך וכן הוריתי הלכה למעשה הק' יעקב: שאלה קכט פנויה שהרה לזנונים וילדה ונתנה ולדה למניקת ואיז' חדשים אחר לידתה נתשדכה אם היא רשאה להנשא לאיש בתוך כ"ד חדש שהם כלות ימי מניקה: תשובה סמוך ונראה לדין זה כבר מבואר בתשובתי שכות יעקב חלק ראשון סי' צ"ה ודין זה מתחלק לכמה אופנים לצדדי הית' הא' שלא התחילה להניק כלל ואינה נכללת כלל בתוך מינקת חבירו כמבואר בתשובתי באריכו' כאש' מבוא' בסמוך בקצר' הב' שיד אבותי' תקיפ' שאין המינק' יכולה לחזו' אף שמבוא' מדברי ראשוני' ואחרוני' שלא מהני רק דוקא בדריש גלות' אף לזה יש חולקים כמבואר בב"י ואף אם לא נסמוך על טעם זה מ"מ יהיה כסניף להיתרא הג' אף שהיא תקנת חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו מ"מ יש להקל במזנה דאף אם לא נתירה בלאו הכי נתבטל תקנת חכמים כיון שהיא מופקרת ושמא תחזור לסורה ותתעבר ותעכר חלבה לכך מותר לעקור תקנת חכמים ולהתירה לישאנה כדי שיהא בעלה משמרה וזהו הסכמת כל האחרוני' דמשום תקנת' דידה מבטלין תקנת חכמים וא"כ ה"ה בנדון הזה וכמבואר בתשובת מהר"י מינץ בסי' ה' וז"ל ומעתה אתחיל לאמר דהכי אית' בפ' השולח ההיא איתתא דהוי בפומבדיתא דהוי קא מעבדי בה אונשי איסורא.

אמר אביי אי לאו דאמר ר"י אמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוי כפינן לי' למרי' לכתוב לה גיטא דיחרותא רבינא אמר כי הא מודה רב יהודא משום מילתא דאיסורא אלמא דכופין את הרב לשחרר במילת' דאיסור' לרבינא דהילכת' כוותי' כמו שפסק הרא"ש ואיכא למימר דכה"ג אפי' אביי מודה דעד כאן לא קאמר התם אלא במקום דצריך לעבור אעשה דאוריית' כדמשמע מדבריו דאמר אי לאו דאמר ר"י אמר שמואל המשחרר עבדו עובר בעשה וכו' משמע אי לאו הוי עשה אלא חששא דרבנן כנדון הזה במניקת חבירו דהוי גזירה דרבנן מודה אביי דכופין עכ"ל מהר"י מינץ הרי להדי' דעיקר ההיתר הוא להתיר העשה דלעולם בהם טעבודו מטעם דמפקרת מכ"ש שדוחין תקנת חכמים גבי מינקת וגם שלא התחילה להניק כלל אף שבתשובת בית יעקב סיים להחמיר במזנה ובגרושה אם לא שיש עוד צד אחר להקל עיין שם גם בלא התחילה להניק רבו דעות ראשוני' ואחרונים בזה כי דעת הריב"ש סי' תס"ג ומהר"מ פד"ו סי' ל' ובאמ"י סי' מ"ד ובתשובת מהר"א מזרחי סי' יו"ד ובתשו' א"ש סי' ז' ובצמח צדק סי' נ"ה ובית יעקב סי' קמ"ז ובתשובת גבור' אנשים כולם פוסקי' להחמיר בלא התחילו להניק אכן השלטי גבורים פ' אע"פ כתב שראה מקילין בלא התחילה להניק גם בתשובת

אמונת שמואל סימן ד' אף שדעתו מתחילה להחמיר בלא התחילה להניק מ"מ לבסוף סימן ד' כתב וז"ל ראיתי העתק תשובה ארוכה מהר"מ פרוונציאל שהותר באלמנה שלא התחילה להניק ושכבר הורה בימיו הרב מהררן מאיגרא מקרימנא ועשה מעשה נגד החולקים עליו וצירף דעתם להקל גם בתשובת גבורת אנשים העתק בלשון השואל וז"ל וכבר הורה להם הזקן ה"ה מהר"י שהי' אב"ד ור"מ בק"ק הראדנא באלמנה מעוברת שלא תניק הולד ושתנשא לאיש אף שבתשובה הנ"ל מחו על המתירין מאה עוכלה בעוכלא מ"מ אין לדבריו מוכרחים כ"כ וכמ"ש ג"כ בתשובת בית יעקב סימן קמ"ז טעם לדברי המתיר כמ"ש בעל ש"ג דראה מקילין בלא התחילה להניק אף שדעתו להתירה) ואפשר עוד לומר כל שלא התחילה להניק דעת המקילין דאין נכללת כלל בתוך גזירת חכמים מניקת חבירו ומעוברת דלמניקה קיימא ולא גזרינן גבה וכמ"ש הרא"ש פ' אע"פ בגמלתו או שכרה לו מניקת בחיי הבעל גם בתשובת מהר"ם פדו' כתב בלשון השואל בשם הגאון מהר"ן איגר להקל מכח ראייה זו דהרא"ש אך שקיצר מאוד בלשונו ומה שדחה שם מהר"מ פד"ו לפרש דברי הרא"ש בדרך אחר באמת המעיין בהרא"ש יראה שדבריו דחוקים שאינו סובל כלל בלשונו דברי הרא"ש מפשטן הרי להדיא לרווחא דמילתא לצדד להיתרא בלא התחיל להניק כלל ודחינן תקנת חכמים לגבי מניקת במופקרת במזנה כמו שכתב מהר"י מינץ ומצורף לזה דאיכא יד אבותי' תקיפ' והרוצה לעיין יעיין בתשובתי שבות יעקב חלק ראשון סימן צ"ה ושם מבואר באריכות ולית דין צריך בשש להתירה להינשא תוך ד"ד כנ"ל הק' יעקב: שאלה קל מרב א' שסידר גט עם ב"ד ועד אחד טעה עצמו וחתם עצמו פלוני בר פלוני עד וכשהרגיש הרב שהי' לו לכתוב בן פלוני צוה לעד לתקן הדבר בזה האופן למלאות כל האות של הרי"ש בדיו עד שנעשה כמו גולמי מרובעת ואח"כ צוה לו לעשות קו אמצעי כמו נו"ן פשוטה ושאל מאתי מה דינו: תשובה מה שצויתיו לתקן לא יפה עשית כי שב ואל תעשה עדיף ש כי מן הדין הי' כשר בלא תקון כלל כדאיתא להדיא בש"ע סימן רכ"ו סעיף ל' בהג"ה וז"ל ונהגו לכתוב פלוני בן פלוני ולא בר ואם כתבו בר הגט כשר והוא מתשובת מהרי"ק שורש ד"ו וכן הוא בסימן קכ"ט: בש"ע סעיף ז' ובב"ש שם ס"ק ד"ד וכן הוא בכל סדרי גיטין של האחרונים ופשוט הוא ואין מקום לפקפק בזה לומר דדוקא היכי ששני עדים כתבו בר או בן אין קפידא דיעבד אבל היכא שאחד חתם כדינו ואחד כתב בר פסול זה אינו והא אפילו בגוף הגט קי"ל מקצתה בלשון ארמי ומקצתה בלשון הקודש כשר כמבואר להריא ר"ס קכ"ו וכ"ש בעדים דהא קי"ל עידי מסירה כרתי וא"כ לא הי' מן הצורך כלל לתקן ומצאתי און וראי' בתשובת ביתיעקב בי רב ס"ס מ"ז שכתב וז"ל מפני שראיתי פוסק אחד מחמיר אפילו בדבר שאינו מעלה ומוריד אם יש שם שנוי והוא שבגט אחד הי' חתימת עד אחד פלוני בן פלוני עד והאחד חתם פלוני בר פלוני עד והמשיב השיב שהגט כשר אבל אם הי' בפניו היה מצריכו לכתוב גט אחר עכ"ל ר"י בי רב הרי מבואר מדבריו להדיא שהמחמיר החמיר בדבר שאינו מעלה ומוריד ולא חשיב שינוי רק שהחמיר חומרא בעלמא ודעתו נוטה להקל שא"צ לכתוב גט אחר ולע"ד תקנתו קלקלתך דמה שתיקן ועשה מרי"ש נו"ן אחר שכבר נכתב ונחתם הגט לא יפה עשית אף שמצאתי בת"ה סימן תק"ה שהאריך ומסיק וז"ל הואיל וכתוב כהלכתא אם אירע פסול בתיבת בן או בתיבת שם אביו לאו קפידא הוא הואיל וכשר גמור הוא בפלוני עד לחודא דא

נמצא בן פלוני שלא לצורך נכתב אין חסרון ושינוי פוסל בו עכ"ל ע"ש דבריו באריכות מ"מ הא בד"מ סימן ק"ל מקשה רמ"א שם דברי הת"ה אהדדי ולכן מסיק בש"ע סעיף י"א וז"ל אם כתב יוסף עד כשר א"כ בן יעקב לא צריך למכתב ואם טעה או שינה בו אין לפסול וכמו שנתבאר לעיל סימן קכ"ח וכיוצא בזה ואין לסמוך ע"ז רק בשעת הדחק ובמקום עיגון עכ"ל הרי להדיא מבואר מדבריו דהיכא דליכא עיגון ולא בשעת הדחק אין להקל אם אפשר בגט אחר ובפרט בשינוי כזה שהוא שינוי שאינו חוזר לברייתו כיון שמסתמא משך הרגל של רי"ש גדולה כמו בי"ת וכשמלא הרי"ש בדיו הוי כמו נפל טפת דיו על אות אחד ושכבר נכתב ונחתם הגט ואם עשה אח"כ קו אמצעית הוי כמו מתקן הגט אחר שנכתב ונחתם והסכמת כל האחרונים דאין להכשיר לתקן הגט כזה אחר החתימה אא"כ במקום עיגון ושעת הדחק וא"כ היכא שהגט עדיין ביד השליח כיון שהשינוי הוא גדול שראש של הנו"ן יהיה גדול ועב כמו אות בי"ת אפשר לסדר גט אחר ואין כאן זילותא של הרב ובית דינו כי יכולין לתלות שנפסל ביד השליח וכה"ג משא"כ אם כבר שלח הגט למקום אחר אז הוי כשעת הדחק כי יש לחוש לזילותא דרב ובית דינו כי הרב הגון הוא ויש לחוש על יקרה דרב והרבו חשו חכמים לזה ולא מהדרינן עובדא וכדמצינו בש"ס כה"ג כמה פעמים כנ"ל הק' יעקב: שאלה קלא מרב א' על דבר המגרש' שאמרה תחלה ששם אבי' הוא אברהם הלוי וכן אמר המגרש ועכשיו חוזרת ואמרת ששמעה מאמה בקטנותה שאבי' נתברך בשם אחר בשעת חליו והוא מכחישה שאל השואל מה דינו.

תשובה הנה בודאי קודם שנעשה המעשה אם אפשר לברר הדבר בקל לעמוד על החקירה ע"י הבי דואר צריכן אנו לברר וכמ"ש בספרי מנחת יעקב כלל נ"ט ס"ק ח' מסוגי' הש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים יע"ש ובקונטרס הספיקות שלי שנדפס סוף שאלות ותשובות שלי ח"ב ס' ס"ק מ"ה יע"ש אבל אם א"א לברור בקלות אזי נ"ל פשוט מכמה טעמים דאין לחוש לדבריה כיון שהגידה כבר סתמא שוב אינה נאמנת כי כמה ראיות צריך הש"ס דכתובות דף כ"ב להביא דאמרינן הפה שאסור הוא הפה שהתיר יע"ש ברש"י ובתוס' דהיינו מטעם מגו אף שסותרת דבריה ראשוני' ודוקא תוך כדי דיבור אבל לאחר כדי דבור שאין אומרינן מגו למפרע לסתור דברי הראשונים וכן מבואר בכללי מגו שלי דין י"ח יע"ש ועוד דעיקר העדות שאמרה בשם אמה ששמעה כן בקטנותה ואין זה מעדות והדברי' שנאמני' לומר בגדלותן מה ששמעו וראו בקטנותן כדאי' בכתובות דף כ"ח ע"א ובתח"מ ס' ל"ו יע"ש ובר מן כל דין מבואר בא"ה ס' קכ"ט סעי' ט' בש"ע דאם לא הזכיר שם אבי האשה בגט כשר וכ"ש היכא שהזכיר שם האחד ובפרטות שכותבין במדינות אלו וכל שום וחנוכה ועוד דאפש' להשוות דברי שניהם שלא יהא מוכחשים כלל שאפשר שאביה הי' נקרא אברם ואח"כ מחמת חליו ברכו שלא יקרא עוד אברם רק אברהם הי' שמו וכה"ג מבואר בח"מ בש"ע ס' א' כל היכי שאנו יכולין לכוון דברי העד כדי שלא יהא עדותו מוכחשת יש לנו לכוון דבריו וכתב הסמ"ע שם אפי' בביאור משמעו' הרחוקה ע"ש ועל צד היותר טוב נ"ל כיון שניכר מתוך שאלותיו שיש לבעל ממון ולא יפטור אותה בחנם ליתן לה דבר בכתובתה בכך יאיים עליהם שישכר שליח מיוחד למקום האשה לחקור הדבר עם מי הוא האמת ומי שישקר יתן הוצא' השליח מכיסו ואזי בודאי יבא על אמיתת הדבר כנ"ל הקטן יעקב.

שאלה קלב אחד שמרוצה ליתן גט לאשתו גם היא רוצה בכך אך שאינו רוצה לקבל הגט ממנו מפני בושה רק ע"י שליח אי שפיר דמי לעשות כן כיון ששניהם בעיר אחת מה דינו. תשובה הנה נמנתי כמה פעמים עם רבותי וחבירי נוחי נפש ז"ל ואשר עודנו בחיים לאי"ט ולא ראיתי לסדר הגט ע"י שליח בעיר אחת וטעם הדבר מבואר בש"ס דגיטין דף ס"ד גבי בעל אומר לגירושין או לפקדון ע"ש בהרא"ש והטור סימן קמ"ח כתבו ע"כ טוב ליזהר שלא ליתן גט ע"י שליח כשאיש ואשה בעיר אחת וכ"פ בש"ע א"ה סי' קמ"ט ואין חילוק בין שליח להולכה או לקבלה וכ"כ הב"י בספר בדק הבית בשם כמה פוסקים וכ"כ הגהות סמ"ק אכן רמ"א סיים בהג"ה שם מיהו אם ההרשאה ביד שליח אין חילוק בין אם בעל בעיר או לא מהר"מ פד"ואה סי' ג' עכ"ל הג"ה וכ"כ בחלקת מחוקק וב"ש תחלת סדר גט שני אבל תמה תמה אקרא דהרי מקור דין זה מטור שכתב טוב ליזהר והטור עצמו בסי' קמ"א פסק בהורגל כל עולם לכתוב הרשאה ואפ"ה כתוב דטוב ליזהר וכו' וכה"ג מצאתי ראיתי בתשובת תומת ישרים שם בהרבה מקומות פסק שצריכן הרשא' בנותן גט ע"י שליח ע"ש בתחלת הרשב"א סי' ב' וג' וד' יע"ש ואפ"ה בסי' קמ"ד פסק להדיא דאין ליתן לכתחלה ע"י שליח אא"כ אינם בעיר אחת וכ"כ שם באורחת חיים וכן נ"ל עיקר גם דעת רמ"א בהג"ה שכתב דאין חילוק אם בעלה בעיר או לא י"ל דכוונתו דוקא דעבד קאמר אם כבר נתנו ע"י שליח והם בעיר אחד דכשר כיון שיש בידו הרשאה אבל מ"מ לכתחלה יש ליזהר אף שבמוצא הדין ועיקר מטרין של הג"ה זו הוא מתשובת מהר"מ פ"דואה משמע דאפילו לכתחלה אין קפידא משום דהתם יש עוד צדדי' להקל כמבואר שם בתשובה שלא הוצרכו לשליח כלל רק משום קפידא ספק קטנה או גדולה יע"ש אבל מ"מ לכתחלה אין להקל נגד משמעות הטור ותומת ישרים ואורחת חיים ותמה אני על סדרי גיטין והאחרוני' שלא הרגישו בכל זה וכן ראיתי נוהגין ואין לשנות שוב הגיע לידי ספר חדש דשמו מכת' אלי' הנדפס בקונשטאנטינא דף פ"ה ע"ב שער וי"ו סי' יו"ד פסק ג"כ הכי וכן עיקר נ"ל הק' יעקב: שאלה קלג מעשה הנעשה פה מיץ בשנת תפ"ז בכהן אחד שהיה תפוס בבית אסורים ויצא דינו שיוליכו לעבודת המלך לכרכי הים שקורין גאלער והתרצה את עצמו ליתן גט לאשתו על תנאי שאם יבא תוך ששה שנים מהיום שלא יהא גט ותהא מותרת לחזור להיות עמו כבראשונה בכן סדרתי הגט ע"פ סדרי גיטין וכדאי' בב"ש בסדר שלו ל"ו ול"ט ובשעת נתינת הגט אמר בז"הל הריני נותן לך זה ע"מ שאם אהי' פטור מהגאלע ואבא לפני ב"ד שיהי' במקום מורה הוראה באותן הימים פה ק"ק מיץ דהיינו תוך ששה שנים מהיום יום ג' תשרי תפ"ח ל' אזי לא יהא גט ואם לא אבא לזמן הנזכר לפני ב"ד הנ"ל בק"ק מיץ אפ"י ע"י אונס דלא שכיח כלל אזי הרי זה גיטך והתקבלי גיטך ובו תהי' מגורשת ממני מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם ואם אהיה פטור מהגאלע ואבא לפני ב"ד הנ"ל בק"ק מיץ לזמן הנזכר או לא יהי' גט כלל והיא אשתו כבראשונה והניח לפול הגט בידה ואחר שסידר הגט חתכתי הגט כדינו בכן אם לא יבא הבעל תוך ששה שנים מהיום לפני ב"ד מורה הוראה דק"ק מיץ שנשלם ד' תשרי תצ"ד ל' הבעל שמואל המכונה זנוויל בן יצחק הכהן ואשתו שמה רעכל בת יוסף אזי היא מותרת לכל אדם ולא תנשא לכהן: ועתה אעתיק נוסח סדר גיטין שלא נמצא בסדרי אחרונים סדר גט ד' משליח ראשון לשליח שני: א יש לדקדק בשליח שני אם הוא כשר כמו שליח ראשון (ב) הרב

שואל לשליח מה אתה רוצה ויאמר אני פ' ב"פ שליח מפ' פ"ב ליתן גט לאשתו פ' ב"פ או למנות שליח אחר אפי' עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס ויש עמו גט והרשאה קיימה ואני רוצה לעשות שליח פ' ב"פ ולהביא גט לאשתו פ' ב"פ בחריקאי (ג) ושאל לשליח שני אתה פ' ב"פ אתה רוצה להיות שליח לאשה להביא גיטה יאמר בנפש חפיצה אני רוצה להיות שליח (ד) אח"כ יש לעיין בהרשאה אם נכתב' ונחתמת כראוי ואם יש עליה הנפק ועינין בה היטב אם נכתב ונחתם כדינו ויקרא ההרשאה לעין כל גם ההנפק: (ה) אם אין מכירין ההרשאה וההנפק החתימות מ"מ יכולין ליתן להשליח (ו) אח"כ יש לעיין בגט אם נכתב ונחתם כהלכתו ויקח אותו (ז) אח"כ יאמר הרב לשלוחים ששייבו על מה שישאל אותו רק פעם אחת הן ופעם אחת לאו (ח) שאל הרב את השליח ראשון אם לא קבע לו הבעל פ' ב"פ זמן שבתוך אותו זמן ימנה שליח אחר או יתן הגט לאשה אבל לאחר זמן לא ימנה שליח אחר או יתן גט לאשה או אם לא התנה שום תנאי ויאמר לא (ט) ישאל אותו אם לא שמע שמת הבעל ויאמר לא וכשהבעל הי' חולה יש לשאול אם לא שמע שהי' גוסס ויאמר לא.

(י) ישאל אם בא אליו הבעל כבר או שלח אליו שליח לבטל את הגט או את השליחות שלא בפניו ויאמר לא (יא) ישאל אם עשה שליחות זו או התמנות שליח אחד על תנאי או באונ' או מכח נדר או שבוע' או אם מסר מודע' על השליחות או על התמנות שליח אחר יאמר לא עשיתי השליחות ולא התמנות שליח אחר על תנאי ובלא אונס ולא מכח נדר או שבוע' ולא מסרתי מודעה לא על השליחות או על התמנות השליח אחר רק אני עושה הכל ברצוני הטוב ואם באולי עשיתי ושכחתי הרי אני מבטל בפניכם ומקבל אני בחרם ובשבועה שלא לבטל את השליחות (יב) ישאל עוד לשליח באת הנה למנות שליח בחריקאך ויאמר הן באתי בשביל כך ואח"כ יאמר מ"ש בסדר גט ג' מסי' למ"ד עד סי' מ"א (יג) אמר השליח ראשון לשליח שני אתה פ' ב"פ הבעל פ"ב מינה אותי בפני עדים לשליח להוליך גט לאשתו פ' ב"פ ונתן לי רשות לעשות שליח בחריקאך ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים אפילו בלא אונס כמוזכר בהרשאה (ובגט מומר כותבין ולרווחא דמילתא וכו') וע"פ הרשאה הזאת אני ממנה אותך בפני עדים אתה פ' ב"פ בחריקאי להוליך גט זה לאשה פ' ב"פ ותן אותה לידה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח בחריקאך ושליח שליח אפילו עד תשעים ותשעה שלוחים אפילו בלא אונס תהא מגורשת בו מבעלה פ' ב"פ ותהא מותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם.

שאלה קלד באחד מבני הכפרים שילדה אחת כמו שנה אחר חתנותיה מת בעלה והניח אח אחד רווק אשר היא זקוקה לו ואותו אח רגל הימנית הוא עקום מעוקם עד ארכבותיו למעלה דהיינו זה איזה שנים ואינו מהלך על אותו רגל כלל ולא למדחסו לרגלו בענין שא"א לחלוץ כלל באותו רגל בשום ענין ועל רגל השמאלית פשוט שחליצתו פסולה כמבואר ברמב"ם פ"ד מהל' חליצה ובטא"ה סימן קס"ד ובב"י שם והנה מה לי להאריך בדברים אלו הרי הכל פשוט וערוך לפני גאוני ארץ ואלו הי' בא לפני קודם הקידושין הייתי מצוה להתנו' קודם הקידושין כמבואר בתשובתי ש"י ח"א סימן קכ"ז ובחרש וכה"ג ע"ש זה הוא כצועק על מה שעבר כי לא הרגיש אדם בדבר זה וכיון שהיא זקוקה לחלוץ שאין יכול לחלוץ כלל א"כ יהא אסור איסור דלעולם וגם הוא יהא אסור ליש'

אשה כמבוא' בא"ה סי' קנ"ט בהגהות רמ"א בשם מהר"י מיניץ אע"ג דאפשר לומר
דבמקום ביטול מצות פ"ו לא גזרו רבינו גרשון כמבואר הפלוגתא באורך בא"ה סי' א'
בהגהות רמ"א יע"ש מ"מ בנדון זה דא"א לחלוץ כלל ואף בזמן הזה וכדי שלא יעגן הוא
והיא וכדי לקיים מצות עשה דיבמה יבא עליה נ"ל דמותר לייבם אף בזמן הללו וכן
כתבתי בספרי שבות יעקב סימן קכ"ז חרש וחרשת דאין זה בכלל מה שאמרו כל שאינו
עולה לחליצה אינו עולה ליבום ע"ש מ"ש בשם התוס' מ"מ בנדון כזה פשוט דמותר
להתייבם והוצאתי כן מכלל דברי מהר"ם פד"ואה סי' כ"ג אך לפי שהיה דבר קשה עלי
לעשות מעשה כזה שהוא דבר תמיהא בעיני העולם להתייבם בזמן הזה והוא דבר שלא
נמצא בדברי האחרונים להדיא כדי שלא יאמרו שרי לן עורבא ע"כ כתבתי הדבר לגאוני
ארץ המפורסי' בהוראה וגיסי הגאון המפורסים מהר"ד אופנהיי' נר"ו לא השיב לי אותו
פעם כי התנצל את עצמו שהי' טרוד מאוד באותו זמן ויש מי שהניח הדבר במסתפק הן
ולאו ורפיא בידו ויש מי שעלה על דעתו להתיר לשוק בלא חליצה ויבום לכן הארכתי
בתשובה שנית מה שאין דרכי בכך להיות מקצר ועולה אבל לדעתי הוא דבר פשוט נ"ל
הק' יעקב: שאלה קלה נשאלתי הראשונה קצרתי מאוד לפי שאין דעתי נוחה להאריך
בחידוד שקודם לליבונה ליבון הלכתא כדרך הבחורים ועי"כ עלה לדעת המשיב שנדון
השאלה הי' דאפשר למדחסי' לכרעיה ע"י הדחק לכן האריך בתשובתו מכח תשובת
מהרשד"ם הובא בתשובת מהרא"ש האמת אגיד ולא אכחיד שקודם שכתבתי תשובה
הראשונה ראיתי דברי מהרשד"ם כי הובא בב"ש כאן במקומו ופניתי בכל צד האפשר
לבדוק אותו אם אפשר לחלוץ וראיתי שהוא דבר שא"א כלל לחלוץ בשום צד כמ"ש
בתשובתי בקיצור לשוני וכל עיקר הדין והשאלה הוא אם לייבם או לישב עגונה כל ימי
חיי היבם ומה שרום מכ"ת כתב שדעתו נוטה דאם א"א לחלוץ דמותרת לשוק בלא
חליצה ויבום כלל דכל שאינו עולה לחליצם אינו עולה ליבום נשתקע הדבר ולא נאמר
ותמה תמה אקרא שיהא עולה על דעתו לומר כן ודאי מהירת הקולמס פלטתו חדא בש"ס
וכל הפוסקים איתא הגידם אינו חולץ וכן קאמר בש"ס לא בר אבין ולא בר קיפוך חליץ
הל"ל רבותא דגם אינו מיבם ומותרת לשוק וא"א דלא מישתמיט א' מן הפוסקי' ראשונים
ואחרונים דין זה שלא נזכר בפירוש בש"ס ואדרבא הרמב"ם פ"ו מה' יבום וחליצה כתב
וחשב איזה יבם ויבמה דלא חולצין ולא מייבמים אלא מותרת שאין עליהם זיקה וכ"כ
הטור ריש סימן קע"ב יש יבם ויבמה שאינם בני חליצה ויבום מפני שינוי שבגופם וכו'
ולא קחשיב הגידם ורגל עקום בכלל אלו ובר מן דין יש להביא ראיה מש"ס פ' מ"ח
דקאמר שם גידם בימין אינו חולץ דילפינן רגל רגל ממצורע וגבי מצורע איתא פ' בתרא
דנגעים משנה ט' אין לו בהן יד ובהן רגל ימנית אין לו טהרה עולמות ר"א אומר נותן
על מקומו ויוצא ר"ש אומר אם נותן על שמאל יצא וקשה לכאורה למה לא הוזכר בש"ס
לדעת ר"ש דאמר נותן על שמאלו ויצא הל"ל כן בחליצה דהא ילפינן מהדדי וליכא
למימר דלא הזכירו כן לפי שאין הלכה כר"ש מ"מ הוי ליה להזכיר דעתו במצורע ועוד
דאפשר לומר דבחליצה שלא לעגן בנות ישראל גם חכמים מודים כי מאוד חשו חכמים
לתקנות עגונות זאת ועוד אחרת לפמ"ש הר"ש בפ"י המשניות שם בנגעים וגם הרע"ב
היינו דוקא שנקטע אחר שנזקק לטהרה אבל אם נקטע מקודם לכן נותן על שמאלו
וכה"ג כתבו התוס' פ' נגמר הדין גבי עדים זוממין יע"ש (ועיין בתי"ט שכתב דלדעת

הרמב"ם אינו כן) וא"כ קשה למה כתבו כל הפוסקים סתמא דחליצות פסולה הלא אם נקטם קודם שנזקק לחליצה כמשמעות הקרא אם לא יחפוץ וכו' הא אם חפץ אבל להיפך לא מצינו ועוד דאף כלל זה אין למידין ממנו דהרי כמה וכמה דאינם מיבמין וחולצין וכן להיפוך כמ"ש לעיל בשם הרמב"ם פ"ו מהל' יבום וחליצה והטור ריש סעיף קע"ב דלא אמרינן כן רק בחייב כריתות שהוא איסור ערוה ולא בחייבי לאוין ועשה וכן בחרש וחרשת דאינו עולין לחליצה מ"מ עולין ליבום כמ"ש התוס' פ"ד אחין דף מ"ד דלא מקרי אין עולין לחליצה כיון דפומייהו כאיב ליה וה"ה ברגל ע"ש ומ"ש מר ראייה לדבריו מתוס' שם ד"ה כל שאינו משמע ה"ה להיפך כל שאינו לחליצה אין ראייה כלל מתוס' דהתם לא מיירו רק מב' יבמות (וכן השיב ידידי הגאון מהר"ר יחזקאל אב"ד דק"ק המבורג נר"ו באורך וכן עיקר וכ"כ הב"ש ריש סימן קס"א ע"ש) וגם כללות הללו לא קיימא להלכה כמבואר בדברי הרמב"ם ריש פ"ה מה' יבום ובטא"ה ריש סימן קע"ב ע"ש ומ"ש מכ"ת וחילק בין דרבנן לדאורייתא משום חרש הוא רק מדרבנן חילוק זה לא שמיע לי כלל מכמה טעמים חדא דא"כ מאי מקשה ר' חנינא בפ' החולץ דף מ"א ע"ב מהספיקות דחולצת ולא מתייבמות אמאי הא כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה מה קושיא הא לדעת כמה גדולי פוסקי' ראשונים כתבו דהא דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן כמ"ש בקונטרס הספיקות שלי מחודש דין ט"ז וא"כ לפמ"ש מכ"ת לא קשה מידי וכה"ג קשה לפמ"ש מכ"ת דכל שהוא מסברא הוא רק מדרבנן ואע"פ שאינו עולה ליבום עולה לחליצה א"כ לא מקשה הש"ס מידי ריש פ' החולץ גבי ביאה מעוברת כיון דלא שמיעה חליצה מה"ט הא שם באותו דף אמרינן על ביאת מעוברת אב"א סברא וכיון דהא מצד הסברא לדעת מכ"ת לא אמרינן כן גם מה שעולה לפי דברי מכ"ת מה שהוא מצד הסברא הוא רק מדרבנן כלל זה לא נ"ל מכמה טעמים חדא דמ"ש ראייה מהא דאמרינן כל שאינו ראוי לבילה שהוא רק מדרבנן זה אינו דהא להדיא איתא ביבמות דף ק"ד ע"ב ד"ה אמר רבי זירא דהוא מדאורייתא ויליף מקראי ומ"ש סניגורין לדבריו מש"ס דפסחים דף ס"ח ע"ב ד"ה הכל מודים האי לאו כללא כ"ל דא"כ קשה מכמה סוגי' הש"ס דמקשה הא ל"ל קרא סברא הוא וכה"ג מקשים התוס' בשבועות דף ק"ב ע"ב ואם כדברי מכ"ת לק"מ דמצד הסברא הוא רק מדרבנן גם לפי תירוץ התוס' מוכח דאין הסברות שוות דיש סברא אלימתא וסברא קלישתא וכן האי דפסחים דיש ג"כ סברא להיפך שהוא יום מתן תורה וקרא נמי מסייע דכתיב עצרת לה' אלקיך גם חלוק אחר שרוצה לחלק דהא דכתבו תוס' דפומייהו כאיב ליה משום דהוי עכ"פ בני חליצה לפסול לכהן ונאסרה על האחין משא"כ במי שפסול לחליצה מחמת רגל שאינו ראוי לחלוץ בו כלל דמעכב מדאוריית' החליצ' לגמרי עכ"ל שגג' היא זו דהרי הרמב"ם פ"ד מה' יבום דין כ' על רגלו עקו' דאם חלץ למי שרגלו כך חליצ' פסול' ובדין כ"ו כ' כל מקו' חליצתו פסול' נפסל' מן הכהונה ונאסרה על האחין הרי דדומה לחרש ממש ומה שמפקפקין על דברי להשוות נדון דהמרדכי עם תשובת מהר"מ פד"ואה לא ידעתי האיך מלאו לבם איך דנין אפש' משאי אפש' לחלוץ כלל דהא הכלל בש"ס ופוסקי' דאין דנין זה מזה ומ"ש עוד החולקים וגם מהר"מ פד"ואה מיירי שבא מתחלה לב"ד לחלוץ זה אינו דהא שם בתשובה כתב שהחלוץ מתנצל לומר שאינו ראוי לחלוץ משא"כ בנדון שלפנינו לא ידע כלל שתייבם וירד לדין לסלק זקוקתו בחליצה ולא שייך

ערומי קא מערים שלא ידע כלל מענין היבום בזמן הזה במדינות הללו ודאי כוונתו הי' לשם מצות חליצה רק שאנו רוצין להורות לו לייבם גם מה שהשיג עלי החולק שאין שום משמעות בדברי מהר"מ פד"ואה בודאי לא דקדקתם בדבריו היטב חדא דכ' וז"ל היכי דאין יבם אחר דכדיעבד דמי דאין לומר בעבור שלא יכול למדחסה תצטרך להתייבם ע"כ מדכתב דאין לומר ולא כתב ואין לומר משמע שהוא דבוק לדעיל כיון דבדעבד חליצתו חליצה לכך אין לומר דמותר להתייבם וכן עוד משמעות לשונו במ"ש וז"ל מצות חליצה קודמת ואם מרחיקין בכל עת משמע דוקא שיכול לחלוץ אז מרחיקין היבום בכל עת לפי שמצות חליצה קוד' משא"כ אם אין כאן קדימה שא"א לחלוץ מיבמין והוא פשוט לכל המעיין בדבריו היטב גם מ"ש להשיג עלי ביותר מקרי שאינו ראוי היכי דהוא מצד הגוף עצמו שמה שהוא מצד האסור שלא כדעת התוס' וראי' מש"ס דשבועת גבי שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינם ראויין לאכיל' פטור אבל אכל נבילות וטריפות חייב ופריך מ"ש ומשני נבילות וטריפות ראויין הן אלא דארי' הוא דרביע עלה ש"מ מה שהמניע' מצד האיסור יותר מקרי ראוי עכ"ל החולק לא ידעתי איך מדמה זו לזו להשיג על בעלי תוספת הא לא דמי כלל דבשבועת ונדריים אזלינן אחר לשון בני אדם גם נבילות וטריפות מקרי דבר אכילה רק לנו אריה דרביעי עליה בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים ודאי שבועה חל עליו משא"כ עפר שאינו בר אכילה לשום אדם משא"כ יבום שהוא מצות התורה לא מקרי ראוי אלא שהוא ע"פ מצות התורה ולשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד ויפה כיוונו התוס' לחלק בזה גם מה שהביא ראייה מדברי מהרש"א בחידושי אגדות דמ"ק דף ק"ה אבר קיפוק דלא חליץ ה"ה דלא מייבם וכו' ע"ז אינו צריך תשובה כלל דהא אין למידין הלכה מדברי אגדה מכ"ש ממפרשי אגדה דרך דרש ואדרבה מדקתני לא חליץ משמע דיבומי מייבם כאשר הוכחנו לעיל מש"ס ופוסקים ועי"ל דאדרבה דלכך נענשו שלא יוכל לחלוץ רק דוקא לייבם להקים לאחיו שם להראות השארת הנפש דלא כמו שעלה על דעתן שאמרו לאבידה וק"ל גם מ"ש החולקים כד מעיינת תמצא שהוא דין גמור לחלוץ בזמן הזה דוקא ולא לייבם אף דא"א לחלוץ ולא מצד החומרא הנה אציע לפניך סוגיא דש"ס וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים תראה שעיקר כמ"ש דכבר מבואר הפלוגתא דחכמים ואבא שאול בפ' החולין דף ל"ט דרבנן סברי מצות יבום קודם דיבמה יבא עליה מ"מ ואבא שאול חולק ורוב גדולי פוסקי' ראשונים ואחרונים פסקו כחכמי' רובא דמינכר כפל כפליים כולם ס"ל דמצות יבום קודם דיבמה יבא עליה כמ"ש הריב"ש בתשובתו במקומות וכ"כ מהרי"ק בשם גדולי אשכנז וכ"כ בתשובת ב"י חלק א"ה ודוחה שם כל ראיות החולקים ע"ז וכתב שם בתשובה וז"ל אף שלא ראה נוהגין כן במדינה זו לייבם על כזה נאמר לא ראינו אינו ראייה ע"ש וא"כ בנדון כזה שהוא דבר שאינו מצוי שיהא הוא פנוי ואינו ראוי לחליצה כלל וכן משמע בתשובת רדב"ז סימן ק"ח וק"ט וז"ל תשובת דברי ריבות סימן י"ג הביא כל גדולי ראשונים ואחרונים סבר עיקר דמצות יבום קודם וכ"כ בתשובת מהרשד"ם סימן קל"ז ובשו"ת ראב"ח סימן ע"ח ובמהר"ח ש סימן ס"ז ובתשובת מבי"ט ח"ג סימן קל"א וע"ש סימן קע"ב ובח"ב סימן נ"ג וסי' קל"ג וקל"ד וקל"ה ובח"א סימן פ"א ובתשובת משפטי שמואל סימן נ"ז האריך מאוד ומסיק דעיקר כדעת רוב גדולי פוסקים דמצות יבום קודם ודוחה כל ראיות החולקים בזה וכ"פ

בשו"ת דרכי נועם סימן ל"ח ומהר"י מטראני סימן קל"ח שכן נוהגין הלכה למעשה ובתשובת מהר"מ גלאנטי סימן פ' וכ"מ בתשובת מהר"י אבן לב ח"ג סימן נ"ז ובשו"ת מהרלב"ח סימן ל"ו ובאר עשק סימן ע"ח וכ"פ בעל העיטור אות כ' כרבנן ע"ש דף פ"ו ע"ב עיין בתשובת ר"י מינץ ס"ס ט' ובתשובת הר"ן סי' כ"ב ובת"ה סי' ר"ך ואף לדעת הסוברים דמצו' חליצה קודמת היינו היכא דאפשר בחליצה ולא לדחות המצוה לגמרי וכן משמע לשון הש"ס והפוסקים חליצה קודמת ועיין בתשובת מהר"מ ב"ב סי' תתס"ז ובאגודה וזה ג"כ דעת ר"ת עצמו ואע"ג דאבא שאול קא' חושש אני שיה' הולד ממז' לא שיה' בשביל זה חשש איסור' ח"ו רק דהוא חששא רחוקה וכ"כ להדיל' הב"י בתשובתו שם ותדע שכן הוא דהא בפ' ב"ש דף ק"ט אמר בר קפרא לעולם ידבק בג' דברים בחליצה כאבא שאול ולא שיתרחק מן היבום א"ו דליכא איסור רק חששא בעלמא משום דישאל בחזקת כשרים הן עומדין אף שמכווין לנוי מ"מ מכיון ג"כ לשם מצוה מתוך שלא לשמה בא לשמה דאף אבא שאול לא קאמר אלא היכי דאין כוונתו רק לשם נוי או לשם ממון אבל אם כוונתו גם לשם מצוה ומזה אל תנוח ידו אין קפידא וראיה ברורה לזה דכה"ג אמרינן כל הנושא אשה לשם ממון או או לנוי ה"ל בנים שאינם מהוגנים וא"כ קשה אתה מוצא לעז ח"ו על יוסף ובנימין שאבינו יעקב נשא אותה בשביל שהיתה יפת תואר ויפת מראה כאשר מוכיח המקראות ע"ז ויעקב איך עשה כן וכן כל העולם נכשלו בזה כי כולם בני אדם הם נושאים נשים המוצאים הן בעיניהם ונותנין ג"כ עיניהם בממון ולא ימצא כלל בנים מהוגנים אלא ודאי עיקר כמ"ש דבשיתוף אין קפידא ובזה מתורץ מ"ש הפוסקים דאם מתחלה בא יבם לב"ד לחלוץ לא חיישינן שדעתו לשם נוי ומותר לייבם לדעת ר"ת ולא חששו דילמא ערומי קא מערים אלא ודאי דלא נחשדו ישראל על כך מהיות טוב לא יקרא רע דודאי יכוון ג"כ לשם מצוה שוב מצאתי ראיתי במלבושי י"ט על א"ה שחיבר הגאון בעל תי"ט וז"ל אם מכוון לשם מצוה כגון שבא לחלוץ תחלה וצ"ע דלמא אערומי קא מערים וצ"ל דמן הסתם לא ניחוש עכ"ל הרי להדיא כמ"ש כלל יוצא מדברינו אלה אפילו למ"ד מצות חליצה קודמת מ"מ אין כופין לחלוץ שאם לא היכא שנשא אשה כבר יש קצת פוסקים שכופין לחלוץ אבל היכא שהיבם פנוי מוסכם מהפוסקים דאין כופין על החליצה ואדרבה משמעות רמ"א שהוא גדול שבאחרונים וכל גלילותינו נמשכין אחריו משמע נמי דבפנוי אין כופין על החליצה ואם שניהם רוצים מותר לייבם חדא ממ"ש בא"ה סימן א' סעיף יו"ד בהג"ה אמנם יש חולקין וס"ל דחר"ג נוהג אפי' במקום מצוה ואפילו במקום יבום וצריך לחלוץ משמע דבפנוי דליכא חר"ג מותר לייבם ולהכי בסימן ע"ז לא הגי"ה רמ"א דאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם גם בסימן קס"ה כתב הרמ"א ואין לה דין מורדת אם אינה רוצה להתייבם מ"מ לא כתב שם רמ"א דאין כופין על החליצה גם לפי המסקנא שכתב שם רמ"א וז"ל ואם אינם מכוונים לשם מצוה והיא אינה רוצה להתייבם כופין לחליצה משמע דאם שניהם רוצים מותרת להתייבם ואין כופין לחליצה ואיך עלה על לבם לאסור מה שמפורש לפנינו בש"ע להתיר וכ"כ בפשיטות בתשובת פרח מטה אהרן ח"א סימן מ"א דכל מחלוקת פוסקים אינם במקום עיגון וכ"פ הב"ח בשו"ת בס"ס ע"ח דהיכא ששניהם מרוצים ביבום אין בידינו להפרישם כל זמן שלא נתברר לבד שאינם מכוונים לשם מצוה לא מצד הדין ולא מצד התקנה שלא מצינו שעשו תקנה שלא לייבם וכ"מ

בתשובת עבודת הגרשוני סי' י"ב וא"כ במקו' עיגון שא"א ליבם לית חול' וכ"כ התי"ט פ' י"א ביבמות משנה ב' וז"ל וכו' המ"מ סוף הל' יבום ופשו' הוא דאם רצו כולם לחלוץ לכל אחת הרשות בידם אבל לפי שמצות יבום קודמת וכו' וכן הלכה דלעולם מצות יבום קודמת אפילו יבמה לשם נוי ולשם ממון הואיל ופקע איסור אשת אח מינה כשמת אחיו בלא בנים הותר לו לגמרי עכ"ל הרי שלך לפניך דכל גדולי אחרונים שאנו נמשכין אחר הוראתם כולם כא' פוסקים דמצות יבום קודם ומותר להתייבם לכתחלה כששניהם רוצים אם הוא רווק ואינו רוצה לחלוץ ונ"ל דמש"ה פסקו דהוי ס"ס גמור ספק אם הלכה כרבנן כמו שפסקו רוב הפוסקי' ואת"ל הלכה כאבא שאול דלמא מכוון לשם מצוה נמי כיון דהוא חששא רחוקה כמ"ש לעיל בשם תשובת הב"י דפלוגתא הוי ספק גדול לכן כתבתי בתשובתי הראשונה דהוא רק מצד המנהג וחומרא בעלמא והבו דלא לסיף עלה במקום שא"א לחלוץ כגון בחרש וחרשת דפומי' כאיב או מחמת חסרון ברגל לכן נ"ל פשוט דכל שיש חשש עיגון והיא ילדה ושלא לבטל מצות יבמין לגמרי ולע"ד הוא דבר פשוט ואם יראו החולקים תשובתי יודו על האמת וצריכין לקבל האמת ממי שאמרו ולא לסתור ולחבל לחכך בהלכה משום איזה קנאה וקנטור ח"ו ופוק חזי שידידי המופלא ה"ה מהר"ר יחזקאל נר"ו אב"ד דק"ק המבורג האריך בתשובתו בכמה ניירות בפלפול עצום וערוך ונלאיתי להעתיק כולו או מקצתו אבל מ"מ לדינא מסכים וכתב כל האוסר בזה כמאן דאסור יונה גם באותו פעם היה בכאן הרב המופלא בעל עיר בנימן ושאר גדולי חקרי לב והצעתי הדברים לפניהם והסכימו עמי ועשתי הלכה למעשה וסדרתי הקדושין סמוך ונראה בכאן כפר וואאליער וכו' להורות בפשיטות כנ"ל הק' יעקב: קל"ו היום יום ה' כ"א אלול תפ"ב לפ"ק עשיתי הלכה למעש' ביבם א' חיגר שא"א לחלוץ כלל ויבם את יבמתו כדמ"ו והיבום נעשה סמוך ונראה לכאן בכפר וואליער וזה נוסח כתובתה: בחמישי בשבת אחד ועשרים יום לחדש אלול שנת חמשת אלפי' וארבע מאות ושמנים ושלשים לבריאת עולם למנין שאנו מונין בכפר וואלייער איך אתא לקדמנא יששכר המכונה בער בר נפתלי עקום ברגלו הימין דא"א לחלוץ בה כלל ואמר לנו אחא דמן אבא שכיב וחי' לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת מורית ומחסין ומקים שמא בישראל לא שבק ושבק הדא איתתא דשמה חוה בת יחיאל דהוי נסיבת ליה ולית אח אוחרא דמן אבא אלא אנא וחי' לי מדאוריות' לייבומה כדכתיב בספר אוריית' דמשה יבמה יבא עליה ואנא אפלה ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי כהלכת' גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא ויהבנא ליכי (כיון שבעלה הראשון לא הניח כלום דאל"ה הי' כתובתה על נכסי בעלה הראשון ככתובת בתולה עיין בטא"ה סי' קס"ו ובב"ח שם) כסף זוזי מאה דחזי ליכי מדרבנן ומזוניכי וכסותיכ' וסיפוקיכי ומיעל לותיכי כארז כל ארעא וצביאת מרת חוה בת יחיאל דא ואתייבמת לר' יששכר המכונה בער בר נפתלי יבמה בדיל לאוקמי שמיה בישראל כדכתיב והי' הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ודא נדוני' דהנעלת ליה מבי נשא עשרים וחמשה לטרין וצבי ר' יששכר דין והוסיף לה מדיליה עשרין וחמשה לטרין סך הכל חמשים למרין כסף וכך אמר לנו ר' יששכר דנן ואחריות שטר כתובתא דא ותוספתא דין קבלית עלי ועל ירתי בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחת כל שמי' דקנאי ודעתיד אנא למקני נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כולהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון

שטר כתובתא דא ותוספתא דין קבל עליו ר' יששכר דין כחומר כל שטר כתובת ותוספתות העשוי בישראל כדחזו' דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינין מן ר' יששכר המכונה בער בר נפתלי דין למרת חוה בת יחיאל ככל מה דכתב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניה ביה והכל שריר וקים ב' עדים בכאן חותם היבם: מברכין ברכת אירוסין כמו בשאר קדושין ואין לשנות ולומר והתיר לנו את היבמות רק והתיר לנו את נשואת כי היבמות אין היתר בזמן הזה במדינות הללו רק כמו בנדון דידן וכדי שלא יטעו השומעים לומר שהותר בכל ענין לכן אין לשנות וגם לשון העיטור שהביא הטור משמע דאין לשנות וכן מבואר בב"ח: הנחתי לבדוק היבם והיבמה כמו שדין בחליצה וכך הי' אומר היבם כשמקדש ליבמתו הרי את מקודשת לי בטבעת זו במאמר יבמה כדת משה וישראל.

בטא"ה ס"ס קס"ו הבא על יבמתו צריך לברך קודם הבעילה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על בעילת יבמה עכ"ל אכן הרמ"א כתב ביאת יבמה וכו"ל עיקר שהוא כלשון המקרא יבמה יבא עליה ועוד דאפילו העראה קנה ביבמה וק"ל: שאלה קל"ז ממחותני הרב כמהורר יששכר בער מוועשטהובין וז"ל אלמנה אחת נשאה זקוקה ליבם נער חיגר ברגל ימינו ובעת הליכתו שיכל את רגלו הימנית ואינו שולט בו כמו ברגל השמאל גם הוא בעל נכפה בלא עת קבוע ומכח זה דעתו נטרפת ומשובשת תמיד אפילו בעת בריאתו וכן הי' כשנשאה לאחיו ואין כאן אח אלא הוא ומקו' דירתו בכפר אחד סמוך לכאן בכך יורינו מ"ו אם יוכל יבם זה ליבמה וכמ"ש בספרו שבות יעקב ח"א סימן קכ"ז והיא רוצה ביבום כי אתתא בכל דהוא ניהא לה כדי שלא תתעגן וגם כדי להוציא נפשינו מספיקות טובא חדא אם הוא לשוטה יחשב אסור בחליצה עוד יש לחוש שא"א למדחסה לרגלו שפיר ועוד הואיל ששולט יותר ברגל שמאל מרגל ימין אפשר שצריך חליצה בשתי רגליו ואף שאינו אטר ברגלו וכרע' דימינו עקר ברישא בכל הני טעמא אפשר להתיר ליבומי או י"ל לאידך גיסא כיון שנתפשט במדינתנו כר"ת דמצות חליצה קודמת אין מתירין לייבם בכך יודיעני מ"ו הלכה למעשה ושכרו יהי' כפול ומכופל מן השמים: תשובה שאלתו שאלת חכם קבלתי ואין הזמן מסכים עמדי להאריך לע"ע מחמת טרדות דשמיא ודארעא אך שלא להשיב פניו ריקם אשיב בקיצור נמרץ ודאי אם הי' היבם חיגר באופן שא"א כלל לחלוץ וכנדון זו בא לפני מקרוב עשיתי מעשה ע"פ הסכמת גדולי חקרי לב שהסכימו הנחתי אותם לייבם כמו שהארכתי בתשובתי שנית ושלישית לעיל מתשוב' זו וצויתי להעתיקו משום אפס קציהו תראה באספקלירא מאירה ברור הדין דמותר לייבם אף בזמן הזה ומה שמקשה מכ"ת תוך דבריו על תשובתי שכתבתי בחלק א' סימן קכ"ז גבי חרש כיון שאין קידושיו קדושין גמורין וב"י כתב וז"ל לרווחא דמלתא כתב מר כן דבלא"ה לק"מ דאע"ג דקדושי חרש לא הוי קדושין מדאורייתא אבל רבנן תיקנו להם וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וזה פשוט הנה מה דפשוט בעיניו לע"ד צע"ג דהא בב"מ דף נ"ה מתמיה הש"ס שם ע"ב וכי חכמים עשו חיזוק לדבריה' ומוקי הש"ס התם רמ"א היא דאמר חכמים עשו חיזוק לדבריה' משמע דבפלוגתא הוא שנוי ועיין בש"ס דביצה פ"ק דף ג' ע"ב ובעירובין דף פ"ה ע"ב ובכתובות פ' הכותב דף פ"ד ושאר דוכתא טובא ועיין בקונטרס הספיקות שלי ס"ק כ"ח ובלא"ה אין לדמות גזירת חכמים זו לזו דפעמים העמידו דבריהם אפילו במקום

כרת לפעמים הקילו וכדאיתא בש"ס דפסחים דף צ"ג וכה"ג מבואר להדיא בתשובת הרמב"ן סימן קכ"ז ומהרד"ך בית ב' חדר ח' ובבית וי"ו חדר ב' דאין לדמות גזירת חכמים זו לזו וכן הוא פשוט בכל הפוסקים ברם בנדון זה שלפניו כיון דאינו חיגר גמור ויוכל לחלוץ ע"י הדחק ואדרבה דעקר רגלו דימינו ברישא ודאי צריך לחלוץ בימין דוקא ולא בשתי רגליו דהוא רק בשעת הדחק אם הוא איטר וע"ד שהוא נוטה לטפשות כבר הוזכר עובדא דא בתשובת מהר"י מטראני חלק שני בא"ה סי' י"ו באורך אע"פ שאינו מבין ענין הדברים כדרך שאר העם כיון שיוכל לומר על לאו ועל הן הן כשר לחליצה יע"ש וכבר שמעתי פה שנעשה מעשה כן לפני הגאון מהור"ר גבריאל זצ"ל וכן עיקר הקטן יעקב: שאלה קלח שפחה ישראלית אחת גדולה בשנים שהיא הרה לזנונים ותבעה לבחור אחד שהיא הרה ממנו לזנונים והוא מכחיש מה דינו:תשובה הנה סתמת שאלתך מאוד מה היא תובעת כיון שהוא גדולה בשנים משמע שהי' בוגרת ולא תבעה אותו שאנסה רק לרצונה נבעלה כמפותה וגם לא נאמרה שנדר ליתן לה באתננה שום דבר נראה שהיא הפקירה עצמו לו וא"כ אין לה שום תביעה עליו אע"ג שכתבתי בש"י ח"ב סימן קל"ו שתוכל להשביע על זה מ"מ היינו דוקא היכא שיש לה תביעת ממון עליו כגון שנדר לה דבר באתננה או שהבטיח אותה לישא או שהיא תובעת קנס ובושת ופגם וצער משא"כ בבוגרת דאין לה קנס ובושת ופגם במפותה דמחלה עליו וכמו שפסק להדיא הרי"ף והרא"ש פ' אלו נערות והרמב"ם פ"ב מהל' נערה בתולה וכן סתם רמ"א בש"ע א"ה סימן קע"ז סעיף א' בהג"ה וכן מבואר להדיא ריש פ' נערה שנתפתתה דף מ"ב ע"א לאביה נמי פשיטא מדקיהב מפתה דאי לעצמה אמאי קיהיב מפתה מדעתה עביד דלית מאן דחולק בזה וכ"פ בתשובת מהרי"ק שורש קס"ח ובתשוב' מהרח"ש סימן י"ז ע"ש ובתשובת חוט השני סימן י"ח יע"ש ונראה דלית חולק בדבר אך ראיתי לשון הטור א"ה סימן קע"ז שכתב וז"ל כתב הרמב"ם כל בת ישראל שיש לה קנס יש לה בושת ופגם ואם היתה אנוסה דכל בת שאין לה קנס אין לה בושת ופגם וכו' אבל המפתה את כולם פטור מכולם ואיני מבין דבריו דמה תלוי צער ובושת בקנס דאע"פ שאין להם קנס למה לא יהי' להם שאר דברים עכ"ל כוונת הטור להשיג על הרמב"ם ארישא דמילתא שכתב כל שאין לה קנס אין לה צער וכו' ע"ז מתמיה איך תליא זה בזה ע"ש ברמב"ם דקחשיב עשרה דאין להם קנס אבל במפותה מסכים עם הרמב"ם והרי"ף והרא"ש ג"כ פסקו כן ובפיסקי הרא"ש שעשה הטור פסק ג"כ והוא מבואר כן בש"ס ריש פ' אלו נערות וכן מבואר בב"י סי' קע"ז שמסכים עם הטור בהשגה זו וכתב גם בעיני יפלא וצ"ע אבל במפותה מסכים שם עם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכ"כ מהרי"ק סי' קס"ח וכן מבואר בש"ס וכ"כ בבד"ה שם כדאיתא בב"י דפוס ברלין וכ"כ הכ"מ פ"ב מהל' נערה בתולה יע"ש והארכתי בזה לפי שראיתי בתשובת מהרי"ט צהלין סימן ק"ח ששגג בכל זה והבין דעת הטור והב"י דגם על מפותה ובוגרת חולקים וס"ל דמחויב בבושת ופגם נגד דעת הרי"ף והרא"ש ולא דק כלל דבמפותה לית דחולק דמחלה ואין חולק רק בשאר נשים דאין להם קנס והם מניין אסור כמבואר שם ברמב"ם פ"ב מהל' נערה בתולה ומ"ש עוד שם בתשובה זו דדעת הרמב"ם אע"ג דבוגרת מחלה על בושתה ופוגמה מ"מ יש בושת ופגם לאביה ע"ש שהניח בצ"ע ובאמת נשתקע ולא נאמר בכל שבגרה דהיא ברשות עצמה מבואר בש"ס ופוסקים דאין לאביה ובני

משפחתה שום טענה בבושת ופגם וכ"כ בפשיטות בתשובת חוט השני ס"ס י"ח בתשובה יע"ש ומה שמקשה עוד שם בתשובת מהרי"ט הנ"ל לדעת הרמב"ם מסוגיא דש"ס פ' אלו נערות דף ל"ב ע"א דמוקי הש"ס אפילו תימא באחותו נערה ביתומה ומפותה ולא מוקי במפותה ובוגרת ע"ש ובאמת לק"מ דהא באמת מצ"ל הכי ומש"ה קאמר הש"ס אפילו תימא באחותו נערה משמע בפשיטות דיכול לוקי ג"כ באחותו ובוגרת אלא דניחא ליה לאוקמי שני המשניות שווים סתמא בנערה ויתומה והוא פשוט הכלל יוצא מכל זה כיון דאין לה שום תביעת ממון בו אין להשביע כלל אף דראוי לב"ד לקונסו משום מגדר מלתא מ"מ כיון שהוא מכחישה ואין כאן עדי כיעור או רגלים לדבר אין להשביע בטענות ריקנות וכה"ג מבואר בח"מ סימן פ"ז סעיף כ"ה בש"ע ובהג"ה שם דאין להשביע רק חרם סתם ע"ש אף בקנסות כאלו וראוי לנעול דלת בפני זונות המופקרות שיתנו עיניהם בבני עשירים לביישם בחנם אכן אם יש עידי כיעור או רגלים לדבר כפי ראות עיני הדיין אזי ראוי להחמיר עליו והכל לשם שמים להוציא דין לאמתו כדי שלא יזידון עוד ולא להנאת עצמו נאמר ויראת מאלהיך כנ"ל הק' יעקב: סליק חלק אבן העזר חלק שלישי חושן משפט שאלה קלט מי שתבע לחבירו וידוע לדיינים שיש בו דחייה ורמאות מבואר בש"ע וח"מ סימן ה' סעיף ב' בהג"ה דמותר לקבול עליו בניסן ותשרי אפילו בחול המועד עצמו כמ"ש הסמ"ע סימן ה' ס"ק ו' יע"ש וכיון שהנתבע דוחה לתובע ויש בו רמאות דמותר לקבול עליו במועד וכשבאו לדין הנתבע חוזר ותובע לתובע בענין אחר וכבר אמרו חז"ל נזקקין לתובע תחלה וקאמר התובע שיזקק לו תחלה ואחר המועד ישיב לו טענותיו וכיון שהוא אינו מוחזק לדחיה ורמאות ושאל השואל מה דינם: תשובה טרם שאשיב לשואל דבר זה צריך אני לבאר דברי הסמ"ע לפי שראיתי במ"א לא"ח בסימן תקל"ט שהשיג על הסמ"ע וז"ל הסמ"ע בסימן ה' ס"ק ו' כתב וי"א דאין לקבול בבה"כ בניסן עיין בא"ח בש"ע ס"ס תקנ"ח שסתם המחבר וכתב דמותר לקבול בשביל חובותיו בח"ה והוא ג"כ מהמרדכי ולא כתב עליו מור"ם מידי וצ"ל דהתם מיירי בענין דמותר לקבול בניסן כגון שהיה הבעל דין מבני עיר ובא ללמדינו שם דאין למנוע מלקבול משום איסור מועד עכ"ל הסמ"ע וכתב הא"ח בסימן תקל"ט סעיף ג' בש"ע בהגהת רמ"א שם וכן מותר לקבול במשפט בשביל חובותיו המותרין לתבוע וכתב שם המ"א וז"ל הקשה הסמ"ע סימן ה' הא אין קובעין זמן בניסן ותשרי ע"ש ולא עיין במרדכי דמוכח דאיירי במשפט עכו"ם מותר לקבול שמעתי ועיקר עכ"ל ולע"ד אין זה עיקר כלל דקושית הסמ"ע אינו כלל על סימן תקל"ט דגם הסמ"ע ידע שיש לחלק דהתם קאי אמשפט העכו"ם רק קושיתו הוא על ס' תקמ"ה דשם כתב סתם מותר לקבול בשביל חובותיו בח"ה מדכתב סתם לקבול בח"ה משמע אפילו בב"ד ישראל מיירי שקובל על ישראל חבירו והכי מקשה הסמ"ע שפיר ע"כ צ"ל דמיירו בענין דמותר לקבול וק"ל ועל עיקר השאלה הי' נ"ל לדמות למה שפסק בח"מ סימן ו' דאין הדיינים נזקקין לדון על פחות מש"פ ואם הזקקו לפחו' מש"פ גומרין אף לפחות מש"פ והוא מש"ס דב"מ ופירש"י אם כשהנתבע תובע אחר גמר דין תובע להתובע לו טענה שהוא פחות מש"פ והטעם בחזקתו מקרי דהא אם יזכה הנתבע בתביעתו ינכה אותו להתובע במה שתבע ממנו וכ"פ רש"י והר"מ עכ"ל הסמ"ע ואע"ג דהסמ"ע פסק כדעת הרא"ש דאין נזקקין כלל לפחות מש"פ אף שכבר התחילו בפרוטה וכ"כ בא"ח דף ע"ד שם עיקר

כדעת רמ"א מ"מ בנדון זה יש להקל בימי ניסן ותשרי כיון שכבר התחילו לדון אבל במועד היכא דליכא חשש לדחיה ורמאות צריך להמתין בתביעתו לתובע משום כבוד החג עד אחר החג הק' יעקב: שאלה קמ מלמד שכעס על תלמודו והכה אותו בשביל תלמודו עד שחבל בו אם חייב בד' דברים או פטור: תשובה הנה נראה פשוט דפטור מכולם כדאיתא להדיא בפ' אלו הן הגולין מי"ג מה חטבת עצים רשות יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד עכ"ל הרי להדיא דפטור כיון דמצוה קעביד ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר דהיינו פטור מגלות אבל חייב בד' דברים וגלות פטור מגזרת הכתוב ואל תתמה על זה דאם מעונש מיתה וגלות פטור וכ"ש מד' דברים זה אינו דהרי כן מצינו כמה פעמים בש"ס דב"ק פ' כיצד הרגל דף כ"ו ע"ב ובפ' המניח דף ל"ב יע"ש דאע"ג דפטור מגלות חייב בד' דברים יע"ש ברם מצדו תברא כיון דמבואר שם בש"ס דאלו פטורים משום דמצוה קעביד כדאיתא שם במכות דף ח' ע"א וע"ב א"כ מה"ט יש לפטור מכולם כיון דעסק במצוה וכדאמרינן גבי רץ בע"ש בין השמשות דפטור כיון דרץ ברשות דמצוה וכ"ש כאן זאת ועוד אחרת דהא הני תלתא מדמה הש"ס להדדי ובשליח ב"ד פטור אפילו אם הזיקו כמבואר בח"מ בב"י ס"ס ח' והובא בהג"ה ש"ע בלי חולק ובזה נ"ל לסתור ג"כ מה שראיתי שמקשה ומתרץ בעל קול הרמז שם במכות פ"ב משנה ג' על הראב"ד שהשיג בפ' ה' מהל' רוצח על הרמב"ם שפסק שליח ב"ד שהכה את הבעל דין הנמנע מלבא לדין וכתב הראב"ד זו לא שמענו מעולם אלא שליח ב"ד שהוא מלקה יותר ממה שאמדוהו ב"ד ומת תחת ידו עכ"ל ודברי הראב"ד לכאורה תמוהין מאוד דהא להדיא אי' במתני' דסוף מכות דף כ"ב ע"ב הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה והאי הוסיף לו רצועה פירושה שהכה אחת יותר כמבואר להדיא בש"ס דב"ק דף ל"ב ע"ב יע"ש ותירץ הקול הרמז וז"ל דהתם מיירי דטעה במניינא דאי לא טעה הוי מזיד ואינו גולה ובהכי מיירי הראב"ד דהיינו דאמדוהו לי"ח והוא הוסיף רצועה דסובר משום הכאה אחת לא ימות עכ"ל אבל זה התירוץ הוא תמוה דא"כ אתה פוטר מגלות משום שהוא מזיד דלא סגי בגלות ובמתני' וברמב"ם מבואר דפטור משום עוסק במצוה כמו האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו אבל אחר העיון נ"ל דמעיקרא לק"מ דהא הרמב"ם פ' י' דין י"ב כתב ואם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת הרי זה גולה ולא כתב דטעה וטעה הדיין גופא דהוא ס"ל דהאי אקומתא דבש"ס דב"ק דף ל"ב דמוקי הכי אליבא דר' יוסי בר חנינא לאו דהלכתא היא ומש"ה גולה וכן דעת הראב"ד גם הוא מדלא השיג עליו בזה וכן מבואר בחידושי הלכה תוס' שלי שם שבזה ניצל הרמב"ם מכמה קושיות ע"ש אבל היכי דטעה הדיין וסבר השליח שמצוה עוד להכותו בזה פטור מכולם כמו האב והרב הרודה את תלמודו וזה ברור נמצא דדברי הראב"ד עלו כהוגן נחזור לנדון דידן דהרב הרודה את תלמידו בשביל לימוד דפטור מכולם וכן מבואר בת"ה סימן רי"ח דלאו דוקא בנו ותלמודו אלא אפילו לכל אדם שכפוף תחת ידו ראוי להכותו ולהפרישו מן העבירה וא"צ להביא לב"ד ע"ש שהוציא כן מש"ס דפ' המניח ופירושו שם בסוגיא רבו מסרב בו לצאת וכ"ש בשביל בטול תורה אע"ג דקי"ל דיש להכותו בערקתא דמסנ' ולא באכזריות מ"מ דיעבד אין לקנסו בשביל כך ולא נעלם מאתי שכתב בתשובת הרנא"ח חלק א' סימן קי"א דבשליח ב"ד שהכה מפני כעס וחימה חייב מ"מ בת"ח דאורייתא הוא מרתחא בפרט שהוא צער גדול כשלומד עם התלמיד

ואין משגיח לתת לב על למודו יש לפטור מכל אבל מ"מ כדי שלא יהא רגיל לעשות כן כי לא נאה לחכם להיות כועס ולא קפדן מלמד כי כעס בחיק כסילים ינוח למגדר מילתא שלא לעבור על דברי חכמים רק בערקתא דמסאני פסקתי שישלם לרופא לרפאות בטוב וה' ינחני בדרך אמת והטוב הקטן יעקב: שאלה קמא ראובן ושמעון יש להם סכסוך וטענות ותביעו' זע"ז בדבר ובעסק ירושה וראובן הוא תקיף ועשיר גדול וקצין עם בעירו עיר קטנה ושם במדינה של אותו עיר שדר בו הקצין יש שם מ"צ שמוכנע וכפוף תחת הקצין ואותו מ"צ אינו מפורסם שהוא מומחה לרבים והצדדים הנ"ל אינן יכולין להשוות יחד רק בדינא ודיינא בזבל"א וזבל"א והקצין רוצה ליקח לשליש לדין בעסק הפרישו' הנ"ל לפני הרב ומ"ץ שבעירו וצד שכנגדו ממאן שלא לדון לפני הרב מ"ץ הנ"ל לשליש רק על אופן אחד בארץ מהגאונים המפורסמים שהוא אב"ד ור"מ באיזה קהלה גדולה לאלקים שידוע לכל שהוא מומחה לרבי' ועושה משפט וצדקה לכל עמו בלי רמיות ונטיות צד והקצין כתב והריץ כמה אגרות כשלחני הזה לכמה רבנים וביקש מהם ליתן לו הסכמה שהדין עמו נגד הצד שכהנגדו שמחוי לבא ולדון בעירו לפני המ"ץ הנ"ל והצד שכנגדו עשה ג"כ כה"ג וביקש מכמה רבנים שיכופו להקצין לדון לפני שלישי מומחה לרבים ומפורסם כנ"ל וזה הי' בשנת תע"ה לפ"ק כשהייתי אב"ד בק"ק ווירמייש ואז נשלחו אליכתבים משני צדדים הנ"ל עם כתבים מהרבנים זה אומר בכה שהדין עם הקצין וזה אומר בכה שהדין עם הצד שכנגדו וראיתי מכותלי כל הכתבים שהם מחולקים יחד שלא לש"ש ולא רציתי אז להשיב באותו פעם שום דבר ואח"כ נתפשרו הצדדים יחד ובשנת ת"צ לפ"ק התעורר הנדון הנ"ל ע"י אחד מיורשי של הצד שכנגד הקצין שתבע שלא הי' רשות לאותו שבא מכחו לפשר רק דוקא הדין יקוב ההר לפני הב"ד והיינו בזבל"א וזבל"א אורב אחד מפורסם כנ"ל וחזר וניער המחלוקת הישנה כנ"ל הקצין רוצה שיהי' שלישי הרב ומ"ץ שבעירו כנ"ל והצד שכנגדו רוצה דוקא שלישי רב אחד מפורסם כנ"ל והוסיפו הצדדים הנ"ל שנית ידם בכתביהם לכמה רבנים לכתוב להם דעתם הדין עם מי והצדדים שלחו הכתבים של הרבנים אלי יעקב הקטן להכריע ביניהם וראיתי כמה תיוהו' בכתביהם איזה מהם נטו דעתם אחר הקצין מחמת נשיאת פנים ואיזה מהן שנטו אחרי הבצע ובתוכ' הי' איזה רבנים קטנים וצעירי' לימים לא ידעו מאי קאמרי ובלעגי ובעמקי שפה עקום ומעוקם ידברו המהגים ומצפצפי' ואינם יודעי' וכו' ולא יודעים בין ימין לשמאל ואחר כל זאת בא אלי כתב מאיש עמיתי וידידי ה"ה הגאון המופלג והמפורסם גדול שמו בישראל מוהר"ר יחזקאל אב"ד ור"מ דק"ק המבורג וש"ק וז"ל אות באות באשר שהתובע מהנדון הנ"ל צועק בקול מר מבקע חלוני רקיע שיש לו משפט גדול עם קצין אחד לפי שהוא עשיר מוחזק בעירו ומה גם שאין שם ב"ד מומחה רוצה לילך עמו בדינא ודיינא ה"ה גאוני רבנים המפורסמי' באשכנז הסמוכים שם על אופן שאחד מן הגאונים המפורסמים יהי' שלישי וכל צד יברור לו בורר א' או ב' וכתבנו להקצין שכן הדבר נכון לאיש כמוהו לשמוע דין תורה וגם השיב שהוא מוכן אך לעמוד למשפט דוקא בקהלתו אשר הוא מתגורר שם דוקא לפני הרב דקהלתו ואנחנו אלה יודעים ברור דבר על אופניו אופן א' בארץ שהקצין הנ"ל תקיף ראש וראשון בקהלתו ובגליל שלו וכולם כפופים תחתיו וגם הרב מוכרח להיות כפוף לו והדין פשוט בסימן י"ד ובתשובת תשבץ ובתשובת בן לב בעשיר וקצין וחכים ותקיף בעירו לא אמרינן

התובע הולך אחר הנתבע וכן הסכימו וכתבו לי גאוני אשכנז הסמוכים וקרובים לעיר של הקצין שכן הדבר הזה שאין דרך כלל לעמוד למשפט עם הקצין בעירו או לפני הרב דגליל שלו ובשנת תע"ה ה' ג"כ לאם היורש הנ"ל משפט עם אותו הקצין ושאר אחיו וגזרו ואמרו כל גאוני ארץ שמחויב לציית דין בעיר אחרת עד שהקצין הנ"ל הרכין את ראשו לומר הן כפי כתבי הקודש של הגאונים הרבנים שהקצין לא יה' בכלל החרמות כי הקצין התרצה באותו פעם לשמוע דברי חכמים ומתוך כך יצא פשר דבר ביניהם וכהיום אינני יודע מה היה להקצין שהשיב אחור וחוזר על הראשוננו' לומר כדברים הראשונים לשפוט דוקא בעירו ורב שלו וכתב כנסת הגדולה ובבן לב דאדרבא יותר שבעה"ב חשוב וגדול וחכם אין נכון שיש פירצ' בעירו כי בודאי יש נשיאות פנים מרוב גדולתו ובפרט בעתים הללו שבעו"ה הרבנים רובם ביד הרוזנים קציני ארץ כחומר ביד היוצר ברצונם מקצר וברצונם מאריך וכתבנו כמה וכמה פעמי' בהתראה אחר התראה להקצין הנ"ל שאם לא ישמע לנו ידינו נטויל' לגזו' חויל' דרבנן ללכדו במצודת חרם חמור באשר בכל אלה לא מצאתי שישמ' הקצין הנ"ל ע"כ ע"פ דין תורה הוא נלכד במצודת חרם חמור ושמתות ונידויל' ואולם ידענא מיעוט ערכי ערך פלגי עלי שדברי דברי יחיד אמנם בטוח אני בכבוד הרבנים גאוני ארץ שגם המה יסכימו ויכתבו מילייהו בספר שיהי' הקצין הנ"ל נלכד בכל החרמות ושמתות הנ"ל עד שיאמר הן לציית ד"ת כנ"ל כ"ד לכל תוקף ועוז ע"פ דין ודת תורתנו הקדוש' פה ק"ק אלטונא אנכי עפר ואפר לבן כפר יחזקאל בא"א מהר"ר אברה' ז"ל חונה פה ק"ק שלש קהילות אה"ו: וזאת תשובתי על הנ"ל: תשובה כל דברי הגאון הגדול המפורס' הנ"ל אינן צריכין חיזוק כי המה בנויים על אדני ואבני צדק ילין בה ע"פ הסכמו' גדולי הפוסקים ושיקול הדעת של תורה ודברי רמ"א בש"ע י"ד עשיר ומוחזק ואלם בעירו אפשר הוא וי"ו המחלוקת כמבואר בתשובת המרדכי שהביא בעל בנימן זאב שהוא מוצא הדין ומקורו וכן מטין דברי מהר"מ מטרנאני ח"א שכל שהוא גדול במעלה וכו' ומה לי להאריך כבר קדמוני ברוכיל' לה' ע"כ אף ידי תיכון עם הגאון וזרועי תאמצנו לכוף כאגמון ראש המסרב בסילו' דלא מבע דמא לשמוע דברי חכמים עד שיאמר רוצה אני לינקוט ניגרא ברייתא לדין לפני השליש המרוצה לשני צדדים וכל המעקש להוציא דברי חכמים וחידוטיהם לדעת אחרת בודאי הוא נוטה אחר הבצע אמרת ה' צרופה מצות ה' ברה מאירת עינים לראי' באתי על החתום היום יום שני ד"ז מנחם פדו"ת לפ"ק פה מיץ יע"א כ"ד הקטן כאש"ע יעקב: וזאת התשובה אשר הושבתי להקצין הנתבע תשובה הנה גי"ה הגיענו כפול ומכופל באחת ושתיים ולא אשיבנו באשר ששאל שלא כהוגן ושלא כדת של תורה כאשר צדדתי בכל צדדים דאוריית' ומצאתי או"ן לא ואמרת' שלא להשיב על הקלקל' ושתוקתי כהודאה לדברי חבריי אולי לא יכוה וכו' אח"כ הגיעני אגרת בת מחלת לבן עמיתי הגאון אב"ד דק"ק המבורג ותוכו רצוף אהבה מבעל דינו זועק חמס שמ"כ עומד בסרבנות ובחמי חמין יכוה ברמץ וגחלי אש וע"ז דוה לבי מגברא דכוותי' גדול הדור שממנו יראה הקטנים להיות בוגד ח"ו בתורה ובחכמיה ובודאי פיתוהו והיסיתוהו בעלי חיצים חץ שחוט לשונם לשון מרמה ע"כ יתחמץ לבבי ונזהא דהן הן נקטא נפשי לשלמנא ולהשלים דברי חכמים אשר קדמוני למען האמת ושלום אהבו לכוף את מ"כ לירד ולדון אל ב"ד השוה ומשוה קטן וגדול שאיננו כבוש תחת ידו תקיפה של מכ"ת כמשמעות דברי הגאון המנוח מהרא"ב

זצ"ל וכדברי הראשוני של הגאון דק"ק פפ"ד בטוב טעם ודעת וכעת בשנותו את טעמו בריר חלומות חזר מ"כ לכתוב לי ולהעתיק לי דברי קהלות איזה רבנים צלל במים אדירים והעלה בידו וכו' כי כולם חזותם שוא ורופאי אליל שפולטתו סכין ומשווח בשמן אמנם אז נגעל מגן שוא"ל כי על משמרת אעמודה שהדין עם צד שכנגדו ותיתי לי דאפילו לגברא דכוותי לא נשאתי פנים גבר גבר בכלי כמותו ודברי המפורסמי א"צ ראי' שמ"כ הוא נשיא בעמיו בחכמ' ובמעל' ובעושר ובתקיפו' כמותו י"ב ומי יכחיש הידוע ואינני ח"ו נותן אשמה להמ"ץ שלו שיעות ח"ו משפט או למכ"ת שינטור לו שנאה עבור זה וכ"ש שידיחנו לארץ אחרת כי לא נחשדו ישראל על כך ומאן דקשקלי לי גלימא בבי' דינא ליזמר וליזל שצדקה לזה שהוציאו גזיל' מתחת ידו מ"מ מידי הרהור לא יצאנו שהצד שכנגדו יסתתמו טענותיו פוק חזי כמה הרחיקו בזה חכמי ישראל החסידים כדאי' בכתובת ובשבועות הרבה דברים דרשו על בצדק תשפוט עמיתך שיהי' שניהם שווים לו.

ולו יהי' כדברי מכ"ת שאין לפסול המ"ץ שלו כאשר אינו כן ע"פ הדין לפע"ד מ"מ יש להסתלק את עצמו כדאי' אם רואה הדיין שבע"ד חושדו וכו' ע"כ אם ישמע מכ"ת לעצתי לא ישמע לקול מלחשים חובר חברים מחוכם אשר לא ימלטוהו ביום רעה ידרכוהו ידרפוהו מנוחה המקרבים לאדם בשעת הנאתן ואין עומדין לו בשעת דוחקו ואותן הוצאות של הרבני' והכתבים הכל יקח לילך אחר ב"ד יפה כמו הגאון אב"ד דק"ק פיורדא או מי כמוהו מור' והוא יהי' שלישי ביניהם ואז יצא הדין לאמיתו של תורה ואיש על מקומו יבא בשלום ובזה יוציא את עצמו מחשדא ומפלוגת' פלגות ראו או"ן גדולי חקרי לב וממנו יראה הקטנים לשמוע לדברי חכמים ואל יתנו כתף סוררת ויהי' זכות הרבים תלוי בו ולמה יתאמץ בדבר של מה בכך הלא תורה אחד ומשפט אחד לכלנו ומה יתן ומה יוסיף אם ידון במקום הזה או במקום אחר והייתם נקיים מה' ומישראל ובפרט בעת הזאת ארי' שאג מי לא ירא אבי' דרא חושבנא ע"כ ישמע נא לעצתי לעשות שלום בין דייני וחכמי ישראל ויחזיק במעוזם ואז שלום יהיה לו והמלך המשפט יצדקיהו במשפט ולכתבו בספר החיים נצחיים ויארץ ימיו ושנותיו עד ביאת הגואל כ"ד המדבר במשפט צדק ואמת ועוו"לה שקילנא כדרכי כל הימים כידוע ומפורסם ת"ל והיא שעמדה לי ויעמוד לזרע זרעי עד עולם אמן הק' כאש"ע יעקב: שאלה קמב מדיין מומחה במדינה אחד סמוך ונראה לכאן הנה יש כאן ציר אחד ששולחין ע"י יהודים וערלים למאות ולאלפים והוא מוחזק לנאמן שמעולם לא מעל ולא שלח יד בשליחתו וכמו איזה שבועת העבר שלח שמעון שק צרור וחתם עם מטבע כסף ובתוכו צרור וחתום איזה מאות דובלני ושקל אותו שק במשקל כמה משקלו להביא איזה פרסאות מכאן לראובן קרובו שיקח בהם איזה סחורה ויתן לו שכרו וכתב לו בכתב כמה משקלו וישגיח על חותמו וכאשר הביא הציר השק לראובן אמר הציר ששקל אותו וראה אחר החותם ונתן לו כתב לשמעון שקבל ע"י הציר על נכון השק מחותם וכמו שבוע אח"כ כתב שמצא בתוך השק הכסף ולא שום מטבע מזהב ושמעון טוען כיון שכתב תחלה שקבלת השק על נכון עם כתבי שכתבתי לך בודאי שקלת מתחלה וראית תיכף אחר החותם וראובן טוען לא דקדקתי אחר המשקל והחותם כיון שהציר מוחזק לנאמן וכו' ובאמת ראובן אינו מוחזק לנאמן כ"כ והוא נחשד קצת לממון ובפרטות שיש לו בת בוגרת ונשתדך עם א' ופסק

ליתן לה נדוני' סך מה וכמה זמן ועידן חלף ועבר שלא הי' יכולת בידו לעשות נישואין בשביל הנדן ועכשיו רוצה לעשות נישואין אם יש לדון בזה ע"פ האומדנא או לא: תשובה הנה שאלתו אם יש לדון בזה ע"פ האומדנא לע"ד נראה דא"צ לכל זה האומדנא כלל כיון שהמתעסק ראובן ששלח לו המעות יש לו שכר משמעון הוי ליה שומר שכר ואין לך פשיעה גדולה מזו כיון שכתב לו שמשקלו כך וכך ושיראה אחר חתימתו והוא האמין להציר ולא דקדק בכך ה"ל פשיעה גדולה אפילו שומר חנם יש לחייבו דאלו הודיע תיכף הי' יכול להוציא ממנו מכ"ש זה שהוא שומר שכר אפי' אם לא נטל שכר מ"מ ה"ל ש"ש מיד שפותח השק ובידו להשתמש במעות עד שיבא לידו הסחורה הזאת ה"ל ש"ש וכדאיתא בפ' המפקיד דף מ"ג וכמבואר פ"י מה"ל פקדון ובטור ח"מ סי' רצ"ב אע"ג דמבואר שם דדוק' בשולחני וחנווני דינ' הכי מ"מ מבוא' בסמ"ע והסכמת אחרוני' דהאידינ' כ"ע כשולחני וחנווני לענין זה ומ"מ לא אשיבך ריקם על האומדנא אע"ג דמבואר בש"ע ח"מ סימן ט"ו והוא מרמב"ם פ' כ"ד מהל' סנהדרין דין ב' וז"ל כל הדברים הם עיקר הדין אבל משרבו בתי דינים שאינם הגונים ואפילו הי' הגונים במעשיהם כראוי ובעלי בינה הסכימו רוב בתי דינים שבישראל שלא יהפכו שבועה אלא בראיה ברורה ולא יפגמו שטר וכו' מ"מ האריך בתשובת מהר"מ אלשיך סימן מ' והוציא כן בתשובת הרא"ש ומהרי"ק ושאר פוסקים דהיכא דאיכא אומדנא טובא ולבו של הדיין שלם בדבר והוא מומחה בדורו ומוחזק איש ישר שאינו נושא פנים אם לכו שלם בדבר מותר לדון ע"פ האומדנא בזמן הזה וכ"כ בתשובת עבודת הגרשוני סימן צ"א וכתב שמשא אמת ותורתו אמת ונ"ל דגם רמ"א אף שסותם בסימן ט"ו כדעת הרמב"ם מ"מ בס"ס צ"ט כתב בסעיף ח' בהג"ה וז"ל מי שיבא להפקיע תקנת חכמים בערמה ותחבולה וכ"ש לגזול את של חברו חייבים חכמי הדור לבטל כוונתו אע"פ שאין כאן ראייה רק אומדנת מוכיחות היטב עכ"ל ואדרבא נ"ל דעכשיו יותר יש לדון ע"פ האומדנא והיושר דהרי הסכמת האחרונים דהאידינא לית דידע למידן דין תורה אפילו בימי אמוראים מצינו כן בירושלמי מכ"ש האידנא אם הראשונים כפתחו של אולם וכו' רק שצריך כל דיין להיות מתון בדין בכל מאמץ כחו לדון דין אמת ואם רואה שהדין מרומה יכול לדון ע"פ האומדנא לראות לפשר הדבר או להפך השבועה על המשלח וי"ל ג"כ לא מרע לנפשו ובודאי הציר הלז אומר אמת וע"פ אומדנא הלז תוכל לדין רק שיהא כוונתו לשם שמים להוציא הדין לאמיתו ולהציל עושק מיד עושקו ע"ז נאמר ויראת מאלהיך כנ"ל הק' יעקב: שאלה קמג משני תלמידים דיינים מומחים על דבר ראובן שתובע לשמעון שחייב לו בע"פ מאה זהובים שישלם לו לו ושמעון משיב אמת שאני חייב לך אך שיש לי איזה זכיות ושטרות בידך שיש לי זכות בו ואני תופס ממונך עד שתתן לי זכיותי ונסתפקנו במ"ש הסמ"ע בסימן י"ו ס"ק י"ד על מ"ש שם בש"ע שטר שבידך וכו' פי' כשאומר כן לאיש אחר שאינו תובע שלו ועפר"ד עכ"ל משמע אבל בתובע שלו א"צ ליתן לו העתק מזכותו אבל טעם הדבר לא ידענו ע"כ בקשתינו שמ"ו יבאר לנו טעם הדבר ועיקר דין זה כי האחרונים ה"ה מסגרת השלחן ועטרת צבי העתיקו דברי הסמ"ע בזה ולא פירשו בו דבר ועל תשובתו הרמה אנו מצפיין: תשובה הנה נסתפקם בדבר הראוי להסתפק כי דברי הסמ"ע המה תמוהין לכאורה דמה שעלה על דעתכם דכוונת הסמ"ע דוקא במי שאינו תובע והוא איש אחר שחייב להוציא בב"ד וכו' משא"כ בתובע ונתבע עצמו זה

הדבר אין לו שחר ומנין יצא לו לחלק בזה גם הש"ך שם בסי' ט"ז ס"ק ז' הניח דברי הסמ"ע בזה בצ"ע ועיין בב"ח עכ"ל נראה שהרגיש בזה וכדי לברר דברי הסמ"ע צריך אני לצאת מגדרי ולהאריך בזה במקום מוצא הדין והוא בפ' גט פשוט דף קס"ח ע"א על מתני' אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר רשב"ג אומר לשניהם כותבין שנים זה לעצמו וזה לעצמו ע"כ וקאמר בש"ס דפליגי אי כופין על מדת סדום או לא ע"ש ופי' הרשב"א שם בחידושו וז"ל נראה דמיירו כשאומר אחד מהם ניתן שניהם השכר ויהא השטר מונח בידך לזכות שנינו והשני אומר לא כי אלא שטר לעצמי אני רוצה וזו מדת סדום היא ע"ש והלכה כחכמים וכ"פ הרמב"ם פכ"ד ממלוה דין ב' שפי' שם המ"מ ג"כ כהרשב"א דיוכל לומר לו כשאצטרך תראה לי זכותי שבידך ע"כ וכ"כ המ"מ פ"ה מהל' טוען ונטען דין זה על מה שכתב הרמב"ם האומר לחבירו שטר שיש לי בידך זכות יש לי בו וכו' כתב המ"מ זה דבר ברור וכל חלקי דין זה פשוטין ויש בפ' גט פשוט סמך בגמרא מי שיש בידו זכותו לאחר להוציא עכ"ל וכ"כ הב"ח בסימן ט"ז ס"ק ג' וז"ל שטר שבידך זכות יש לי בו משמע כל איזה שטר שבידו אבל הרמב"ם כתב שטר שיש לי בידך משמע אותו שטר שלווייתי בו ממך והתם הוא דכופין להוציא כיון שהשטר שלו הוא דהלוה נותן שכר הסופר אבל בשטרות אחרי' אין כופין ומיהו רבינו כשכתב לשון הרמב"ם בסימן ס' לא כתב רק שטר שבידך וכו' וכן משמע לפי הסוגיא שבש"ס דבשטרות אחרים שאינן נוגעין אליו אף לרשב"ג כופין להוציא עכ"ל הרי להדיא דבשטר שביד התובע ג"כ כופין להוציא ואדרבא התם הוא מדינא כיון שנתן שכר הסופר כמ"ש הב"ח וכ"כ המורה צדק על ח"מ סימן זה בשם הר"ר שמואל גאון ז"ל שדברי רבינו שבסימן ס' בשם הרמב"ם הוא בשטר שבעל השטר תובע דבענין זה אזדא טענת הרא"ש שכתב דבענין אחר אין כופין לאדם להראו' שטרו שאין אדם רוצה להשביע את עצמו וזה לא שייך כאן כיון שהוא תובע ללוה בהכרח יודעין שיש לו שטר חוב מסך כך וכך עכ"ל הרי ג"כ מדבריו דבתובע עצמו יותר מוכרח להעתיק זכיותיו אליבא דכ"ע גם בכנסת הגדולה בהגהותיו לב"י ס"ק ח' העתיק דברים אלו של המורה צדק אך שהשיג עליו ע"ש מ"מ דברי הסמ"ע תמוהין שכת' להיפך והוא נגד הסברא ע"כ הי' בדעתי להגיה בדברי הסמ"ע ובמקום שכתב לפנינו פי' הייתי אומר שהמדפיס טעה והשמיט אות אל"ף וצ"ל אפילו אחר שאיננו תובע וכ"ש התובע עצמו וכמבואר גם כן בדברי הרמב"ן שהובא בטור סי' ס"ו סעי' י"ט ע"ש אכן עכשיו שנדפס הפר"ד על ח"מ ראיתי שכתב בדרישה בס"ק ג' וז"ל שכופין אותו להוציא אם צריך וכו' עיין בתשובת הרא"ש שכתב כלל ס"ח סי' ק"ד שכתב שמחויב ליתן לו העתקה ע"ש וצ"ע עכ"ל מור"ש ולע"ד נראה לחלק ששם מיירי בשט"ח שיש למלוה עליו ובה תובע אותו עכשיו וכאן מיירי בשט"ח שיש לו על אחרים עכ"ל נמצא דגם הסמ"ע הכי פירושו ולא קאי ארישא דמילתא אחייב להוציא ולהכי כתב תיבת וכו' דכוונתו אסיפא דקאמר שאם הלה אמר שאין בידו שטר שיש בו שום זכות לזה אין מחייבין אותו וכו' פי' אחר שאיננו תובע אבל בתובע ודאי בכל ענין מחייבין אותו נמצא שדברי הדרישה והסמ"ע אחדים המה ושלזה סיים בסמ"ע ועפר"ד אכן במסגרת השלחן ועטרת צבי כשהעתיקו דברי הסמ"ע בזה לא כתבו תיבת וכו' נרא' שהבינו דברי הסמ"ע דקאי אריש מילתא דנקט בש"ע ושגגה הוא בידם ולענין עיקר השאלה נראה דיכול התובע לומר שיש בידו

שטר שיש לו זכות בו במגו דאי כפר לו המלוה ע"כ וכן הוכחתי בתשובת' שבות יעקב חלק ב' סי' ק"ע ובריש קונטרס המיגו שלי ע"ש כנ"ל הק' יעקב: שאלה קמד ראובן תבע לשמעון שעשה לו פעולה טובה בערכאות שלהם באיזה משפט וטרח בעדו מאוד ע"פ הפצרת שמעון שאמר לו לשלם כל טרחתו ויגיעתו שיגע בעדו וראובן תפס משל שמעון כמה מאות ושמעון טוען שיברר לו כל טרחתו ויגיעתו וישומו ע"פ ב"ד שכרו כמה הוא וראובן טוען כיון שעשה כן זה שנה שנתים שאינו זוכר הכל לברר עכשיו כל מה שעשה לו אבל יודע בודאי שבא לו שכר על טרחתו ויגיעתו כל סך שתפס בידו מה דינם ועוד אחת שאלתי מאת אדוני מ"ו יבאר לי דברי הטח"מ סי' ל"א שכתב בזה"ל שני כת' עדים המכחישים וכו' דברי שניהן בטלין עכ"ל וקשה לי בשלמא הכת שאומרין לזה בטל משא"כ האומרין לא לזה אינו בטל שאינו משלם.

תשובה דומה לזה באו כמה פעמים לפני ולפני בית דיני ולא הי' יכולי' בידנו לעמוד הדת בזה על תלה לדין בזה דין תורה כיון שהבעל דבר עצמו לא יוכל לברר דבריו כמה מגיע לו לשכירות כיון שלא קצב עמו כמה יתן לו ולא כל כמיניה לשום לעצמו מה שירצה אף שהוא מוחזק וכן מבואר בסי' ד' וס"ק י"ד יע"ש בטור וב"י וד"מ והיינו עושין כל מה שאפשר לפשר הדבר בריצוי שניהם ואם אי אפשר לרצות שניהם לפשר נ"ל כיון שזה שקשה בדיני ממונת להוציא ממון מיד מוחזק וגם לסמוך על שומת עצמו ולשבע שמגיע לו כל כך זה ג"כ קרוב לשבועת שוא גם אדם קרוב לעצמו ושם לעצמו יותר מה שמגיע לו ע"כ אמרתי מאחר דמצינו בש"ס ופוסקים שמשלם לו דמי שעורים בזול דהיינו פחות שלישי ממה ששויים כן בררתי לי דרך בזה לומר שישבע המוחזק בז"ל הרניני נשבע לפי ערך יגיעתי שיגעתי וטרחתי לפני פלוני שאם יהי' ב"ד יודעים כמה יגיעת יגעתי שהיה שומן לי עכ"פ בשביל טרחתי לערך סך כך וכך ולפי שב"ד פסקו לי לפחות השליש אני נוטל רק ב' שלישים שבודאי מגיעו כל כך וכן הסכימו עמי בי דיינא לדינא ועשינו מעשה כמה פעמים ואפשר דדין זה יש לדמות למה שפסק בש"ע לח"מ סי' י"ב סעי' ה' והוא מתשובת הרא"ש וז"ל יש כח לדיין לעשות דין כעין פשרה במקום שאין הדבר יכול להתברר ואין רשאי להוציא הדיין חלוק מתחת ידו בלי גמר עכ"ל ומה שהקשת לשאול לפרש דברי הטור יש לתרץ כפשוטו דמ"מ איצטרך לומר דדברי שניהם בטלים לענין שלא תוכל לומר דלכל הפחות ישבע שכנגדו שבועה דאוריית' להכחישם או אלו יפטרוהו משבועה קמ"ל כיון שמכחישים זה את זה ה"ל כאלו אין כאן עדות כלל והוי רק כתביעת בעל פה ונשבע היסת נ"ל הק' יעקב: שאלה קמה ראובן תובע לשמעון עם כ"י שיש בו נאמנו' שחייב לו סך כך ושמעון משיב שמעולם לא לזה הימנו רק שערב לו בעד לוי לאחר מתן מעות וכיון שלא עשה קנין לא חל הערבות כמבואר בח"מ סי' קכ"ט מה דינו: תשובה הנה שאלתך סתומה והלא ראובן מה טוען אם מכחיש לשמעון ואומר שהלוה לו או שהתחייב את עצמו לשלם לו אף שאינו חייב לו משתעבד כמבואר בח"מ סי' מ"א וכיון שיש לו נאמנות הוא נשבע ונוטל ואם מודה לדברי שמעון שנעשה כך בשביל ערבות אע"ג דלכאורה הי' נראה בהשקפה ראשונה דמשתעבד כמו שכתוב חייב אני לך מנה מתחייב אפי' בלא קנין מדין ערב כמבואר עדין בט"ח מ"מ סי' מ"ב ובב"י שם אפי' בלא קנין אע"ג שלא קיבל מעו' כי אלימא מלתא דשטרי מכ"ש היכא שעשו כן בשביל ערבות ממש ברם ראיתי בתשוב' רמ"א סי' ע"ב ובתשובת חות יאיר סי' ל"ו

שפסקו להיפך היכא דידעינן שחייב זה בא בשביל ערבות לאחר מתן מעות בלא קנין אינו כלום ואין להוציא מידו כנ"ל הק' יעקב: שאלה קמו שטר שנמצא בו מחק וטשטוש בזמן ואינו ניכר כלל ולא נתקיים מה דינו: תשובה דין זה כבר מבואר לפנינו בש"ע סי' מ"ד סעי' ה' שכתב וז"ל אם יש בשטר מחקים ותלוית צריך לקיימם וכו' ואם הי' בגופו של שטר דהיינו שם הלוח והמלוה והמעות נפסל השטר אם לא קיימם ואם הי' בזמן ולא קיימם הוי כשטר שאין בו הזמן עכ"ל הש"ע וכיון דהוי כשטר שאין בו זמן אינו גובה בו ממשעבדי אבל מבני חורי מגבה גבה כדאי' בש"ע סי' מ"ג אבל צע"ג לכאורה כיון דשורש ומקור הדין זה הוא מהרשב"א בתשובה סי' א' ושם כתב בזה"ל שטר שנמצא בו גרר בין שיטה לשיטה אין חוששין שמא שובר כתב בו ובהדי' תני' בתוספת' שטר שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ש"מ דמחק שלא מגופו כשר וכו' ופי' מגופן הוא שם הלוח והמלוה והזמן והמעות אבל שאר שטרא בחזקת כשר הוא עכ"ל ופי' מגופו הוא התורף והשאר הו' התופס וכן מבואר בש"ס דגיטין פ' כל הגט דף כ"ו ע"א וא"כ כיון דזמן הוא תורף וגופו של השטר הוא פסול לדעת הרשב"א ולמה פסק בש"ע דכשר רק שאינו גובה ממשעבדי ודוחק מאוד לומר כיון דעיקר כתיבת הזמן הוא רק משום טריפת משועבדים די שפסול לענין זה דהלא הרשב"א והתוספת' בחדא מחתינהו כיון דהוי גופו של שטר פסול לגמרי משמע כמו אינך והטעם צ"ל דאע"ג דאם אין בו זמן כשר מ"מ כשנמחק ה"ל כמזויף מתוכו ופסול אולי י"ל דהב"י אזיל לשטתו דפסק בסי' מ"ג דבשטר מוקדם גובה מבני חורין וא"כ אם נמחק הזמן כיון שיש ריעותא לפנינו יש רק חשש שהי' מוקדם לכך פסק דהוי כשטר שאין בו זמן וגבי מבני חורין אבל לפי מה דקי"ל כהסכמת הרב בהג"ה שם דבמוקדם השטר לגמרי פסול וכן הסכמת הש"ך שם א"כ גם בנמחק יש לפסלו ועי"ל והוא עיקר דהב"י אזיל לשיטתו שבסי' ס"ה כ' בשם המ"מ סוף פי"ד מהל' מלוה דהתורף שהוא עיקר של השטר היינו שם המלוה והלוה והמעו' אבל הזמן הוא טופס של השטר אבל הסמ"ע שם ס"ק נ"א חולק עליו וכתב דעיקר הוא הזמן הוא התורף וכן פירש"י וכן הוא בערוך ערך תופס וכן משמעות הש"ס פ' כל הגט להדי' א"כ כל השטר נפסל והוי רק כתביעת בעל פה ושכנגדו נשבע ונפטר כנ"ל הק' יעקב: שאלה קמז שני עדים שחתמו השטר ובאו עדים על אחד מהם שהרג נפש בשוגג לפסול אותו לעדות ובעל השטר מביא עדים שעשה תשובה על זה קודם שחתם השטר אם הוא כשר או לא: תשובה הנה טרם אשיב על גוף השאלה צריך אני לידע מהיכי תיתי עלתה בדעתך שמי שהרג שוגג פסול לעדות כי לע"ד נראה פשוט דכשר לכל עדות אף קודם שעשה תשובה אולי ראית מה דאית' סימן נ"ג סעיף ב' בהג"ה שכתב וז"ל למי שעבר עבירה בשוגג כגון שהרג הנפש בשוגג וחזר בתשובה מותר להיות ש"ץ עכ"ל משמע אבל לא עביד תשובה פסול להיות ש"ץ ומשם למדת גם לענין עדות דפסול וזה אינו דבש"ץ צריך להיות פרקו נאה משא"כ לענין עדות צריך דוקא במזיד שנקרא רשע וכ"כ הרמב"ם פ' יו"ד מהל' עדות דדוקא שעבר עבירה במזיד שחייב מלקות או מיתה או רשע דחמס וכה"ג יע"ש וכן מבואר בטח"מ סימן ל"ז אבל מי שבא שגגת מעשה לידו כשר לעדות דלא מקרי רשע כיון דבשוגג בא מעשה לידו ואולי יצא לך ממה דאיתא בש"ס פ"ב דמכות דף יו"ד ע"ב ר' שמעון בן לקיש פתח פתחא להאי פרשתא מהכא ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים

יצא הרשע במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שהרגו את הנפש אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד לזה אין עדים ולזה אין עדים וכו' ופירש"י שם ע"י שהיו שניהם רשעים ההורג והנהרג ההורג חייב גלות ואין עד בדבר וכו' הרי דגם ההורג בשגגה מקרי רשע מזה אין ראייה כלל שהוא דרש בעלמא ואין למידין הלכה מדברי אגדה ולהדיא מוכח שם בש"ס דההורג בשגגה לא מקרי רשע כלל כדאיתא שם בפ"ק דמכות דף ה' ע"ב חייבי מלקות מנין ת"ל רשע רשע חייב גלות מנין אתי' רוצח ע"ש בפרש"י הרי להדיא בשוגג לא מקרי רשע דאל"כ ה"ל למילף הכל מרשע רשע וק"ל ובר מן כל דין הרי מבואר להדיא במתני' פ"ב דמכות דף י"א ע"ב במתני' דרוצח שגלה לעיר מקלטו אין יוצא משם לעולם לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות הרי להדיא דכשר לכל עדות אם לא שהורג נפש במזיד דאז פסול לכל עדות ובזה מתורץ ומיושב היטב מ"ש רמ"א בש"ע סימן ל"ג סעיף ט"ז בהג"ה קרוב נרצח יכולין להעיד על הרוצח ע"כ ולכאורה קשה דהא דין מיתה וגלות אינו נוהג בינינו לאיזה ענין כתב הרב כן ובזה הרגיש שם הסמ"ע ס"ק ק"ה ומדחיק בזה ובאמת לא קשה מידי דאתי לאשמעינן דאם הרג במזיד ועשה תשובה כפי ששם עליו הב"ד הוא כשר לעדות וכדעת הר"ן הובא דבריו בסמ"ע סימן ל"ד ס"ק ע"א דכיון שהעידו עליו שעשה תשובה קודם שחתם איגלאי מילתא למפרע דכשר היה וכן העלה הש"כ שם ס"ק ל"ד וכן עיקר להלכה וכן האריך שם בסימן מ"ו סעיף ק"ו ע"ש ונראה דגם דעת הסמ"ע כן הוא להלכה דהרי צריכין אנו לתרץ דשם בסימן ל"ז ס"ק ע"א הניח הדבר בצ"ע מכח דברי הר"ן ובסימן מ"ו ס"ק ס"ד פסק בפשיטות דלא כהר"ן שלא נתכשר אלא משעה שהעידו עליו אלא צ"ל שם בסימן ל"ז שקאי שכבר חתם על השטר לא פסלינן דיעבד מה"ט דר"ן מם שאין כן בסי' מ"ו סעיף ק"ז הכריע דלא יחתמו לכתחלה עמו ודוק שהוא נכון נ"ל הק' יעקב: שאלה קמה נשאלתי אחד שנתן שורו או חמורו לשומר חנם וש"ח מסרו לשומר שכר ונגנבו או אבדו מה דינו: תשובה לפום ריהטא היה קשה לי מה קמסתפק לך הלא דין זו הוא ש"ס ערוכה פ"ג בב"מ ד' ל"ה ע"ב השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה ופטור והשואל ישלם לשוכר לפי שהוא חייב באונסין ואמר ר' יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזור פרה לבעלים ופסק הש"ס דהלכה כר"י וכן פסקו הפוסקים וכמבואר בש"ע ח"מ סימן ש"ז א"כ בנדון דידן נמי כיון שש"ח אינו חייב אלא בפשיעה וש"ש משלם את הכל ואינו פטור אלא באונסין א"כ השומר שכר יחזור הפרה לבעלים אך כאשר ירדתי אל העיון ראיתי שאינו דומה זו לזו כלל דהא מסיק בגמרא שם דף ל"ז דר"י דאמר איך הלה עושה סחור' בפרתו קאי ג"כ אמתני' דר"פ המפקי' שילם ולא רצה לישבע ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל למי משלם למי שפקדון אצלו ופליג ר' יוסי נמי בהא דאין עושה סחורה בשל חבירו וכיון דשני מתני' אלו הם פלוגתא דת"ק ור"י למה קתני בסיפא דינו דוקא בשואל ושוכר ה"ל לכללינהו בחדא ולמה תנא בסיפא בשואל ושוכר ה"ל למתני' מתני' בשומר חנם וש"ח מסרה לש"ש ונגנבו או נאבדו דהיינו א' נתנו לש"ח ושומר חנם מסרה לש"ש ונגנבו או נאבדו ופטור הש"ח שהרי אמרו וכו' וע"ז פליג ר"י נמי וק"ל אבל אין להקשות דה"ל לנותנה לש"ח וש"ח מסרה לשוכר או שמסרה לכתחלה לש"ש והוא השאילה לאחר ונאנסו ש"ש ישבע שנאנסו ושואל משלם לש"ש או לש"ח לדעת הת"ק ור' יוסי פליג הא לא

קשה כלל כיון שלא מסרה המפקיד ביד הנפקד רק לשומר דאז השומר שכר והשומר חנם שהם השאילו לאחר לעשות בו מלאכה הוי פשיעה גמורה ששלחו יד בפקדון שכרו או שהשאילו לאחר לעשות בו מלאכה הם חייבים אפילו באונסין וכ"כ הב"י להדיא בח"מ סימן שמ"ב וכ"כ שם בש"כ אבל הא קשה לוקמה בשומר חנם שמסר לש"ש וכגנבו כדלעיל אלא ודאי דמש"ה המתני' תני שואל ושוכר משום דהתם דוקא פליג ר' יוסי לומר איך הלה עושה סחורה בפרתו של חברו כיון דבהאי הנאה שהוא הי' רק שומר חנם והוא נותן מכיסו שכר לשומר שכר לשומר שמירה מעולה יותר כדין ש"ש דאלים שמירתו גם ר' יוסי מודה וזה מקרי עושה סחורה בממון של עצמו בזה בודאי מקנה לו הפרה והוא שלו ומהאי טעמא פליג ר' יוחנן שם בש"ס דף ל"ז ריש ע"א דאמר מודה ר' יוסי בראשונה שכבר אמר הריני משלם דהלכתא כוותיה ועושה סחורה בממון שלו כל זה נ"ל פשוט ובישיבתי הארכתי בסוגיא זו נ"ל הק' יעקב: שאלה קמט ראובן תבע לשמעון שהוא ולוי מסר לו שלישיית על תנאי ועכשיו הוא הזמן שיחזור לו השלישיית ופסקנו בב"ד כדינו שלא יחזור השלישיית עד שישלח ג"כ אחר לוי ויעיד בפניהם ענין השלישיית שמא יפול ביניהם מחלוקת ואם יוצא השלישיית מתחת ידו לא יהא נאמן אלא כעד אחד כמבואר בש"ע סימן כ"ו סעיף ג' אחר זמן עבר שמעון ונתן השלישות לראובן נגד רצון לוי ולוי תבע אותו לראובן ורוצה לחזור השלישות ליד שמעון אם שמעון חזר לנאמנתו או לא: תשובה אף דלכאורה דין זה מבואר לפנינו להדיא בש"כ סימן נ"ו תוך ס"ק כ' כתב וז"ל ונראה דאם רוצה זה שנותן לו השלישות לחזור השליש' לשליש כדי שיעיד לאו נוגע בעדות וכמ"ש הטור בסי' ל"ז ובסימן ק"מ בשם הר"ר יונה גבי שכירות וכ"פ המחבר בסימן ל"ז סעיף י"ב ואף ליש מי שחולק שם שהביא המחבר בסימן ק"מ סעיף ט' והוא הרשב"א י"ל דמודה כאן שהיה שלישי ביניהם מתחלה והימנוה מתחלה א"כ עכשיו שמחזיר לו הדר להימנותי' עכ"ל עיין עוד שם שמאריך בזה ומביא ראיות לדבריו מחידושי רשב"א ממסכת גיטין הרי מדכתב הדר להימנותיה משמע דנאמן כתרי כמו שהי' בתחלה קודם שהוציא השלישות מידו ולע"ד נראה שזה ודאי אינו דהא מדמה לשכירות ושם ודאי אינו נאמן רק כעד א' גם כאן לא נאמנהו יותר כיון שהוציא השלישות מתחת ידו איבד נאמנותו החזקה ומדברי חדושי הרשב"א עצמו שם בגיטין דף ס"ד משמע כן שהרי כשהשיג שם על הראב"ד מדכתב בלשון שלילה על הראב"ד ואם כדבריו שלישי דעלמא אע"פ שאין שלישותו יוצא מתחת ידו יהא נאמן לזכות מי שנתן בידו דאי בעי מהדר ליה בידיה עכ"ל הרשב"א הרי להדיא מתוך דבריו דפשוט ליה כל שהוציא מתחת ידו השלישות איבד נאמנותו וכן משמעות כל הפוסקים דכתבו ומסקינן דאין ליתן השלישות אלא בב"ד לפרש לפנייהם ענין השלישו' וכו' כמבואר בש"ע אכתי תקשה כיון שיכול לחזור השלישו' לידו להיו' נאמן כבראשוני' מה הועילו חכמים בתקנתם אם יעשה השליש קנוניא עם א' מהמשלישים שיתן לו בטחון שכשירצה יחזור השלישות לידו ויהא נאמן אלא ודאי כל כה"ג אבדו לנאמנותו כיון שהוציא השלישות מתחת ידו ואולי כוונת הש"ך איהו דחיק ומוקי נפשיה דמ"ש חוזר להמנותיה היינו בעד אחד לפטור או לחייבו ולא שיהא נאמן כשנים כבתחלה וכן מבואר להדיא מתוך דברי הש"ך עצמו שם ס"ק ל"ד בדפוס פפ"ד הסמ"ע עם הש"ך בדף פ"ד ע"ג וע"ב שכתב וז"ל וכל שהשליש מסר דבר ליד ב"ד או ליד אפטרופס בסתם

נאמן בכל מה שיאמר אח"כ שהרי כשבא לב"ד או לאפטרופס מוכרחים הב"ד או אפטרופס ליתן לו מה שמסר להם בסתם וא"כ נאמן הוא כאלו השלישות יוצא תחת ידו מעיקרא שהרי יכול עכשיו ליתן למי שירצה ואע"ג דלית ליה השתא מיגו דהוי מיגו למפרע מ"מ שלישי נאמן אף במיגו כי האי וכמו שהוכחתי לעיל מן התוס' והרא"ש והנ"י ושאר הרבה פוסקים אבל כשאין שלישותו יוצא מתחת ידו שמסרו לבעל דבר עצמו אינו אלא כשאר אדם ולא מקרי תו שלישי כלל כך נ"ל לפע"ד ברור עכ"ל הש"כ גם בסימני' וכללי' שבסוף סימן נ"ו בקיצור דינו שלי' של הש"ך סיים וז"ל מה אם זה שניתן לו השלישות רוצה להחזיר השלישות להשליש כדי שיעיד ויכל להעיד ואינו נוגע בעדות וי"א דה"ה כשפוטרו משבועה מועיל להיות עד הרי מבואר כוונתו דאין נאמן רק כע"א ובנדון שלפנינו שהמרה נגד דעת הב"ד יש כח ביד הב"ד לפסלו לגמרי בעדות זו כדי שלא יזידון עוד להמרות פי ב"ד הק' יעקב: שאלה קג ארבעה אחים שכל א' וא' מהם יש שט"ח על אמם מסך מאה ר"ט הנעשים ביום א' ולאמם היתה לה שט"ח על א' ובחליה נתנה לא' השט"ח שיגבה איזה סך מהלוה שלה לצורך פרנסתה בחליה וכן עשה והשטר נשאר מונח אצלו ולאחר מותו קדם הבן וגבה כל מותר החוב ותפס אותו בשביל מקצת חובו והאחים טוענין דתפיסה לאחר מיתה לאו כלום הוא ורוצים שיחליק עמם בשוה החוב ושאר נכסי אמם הדין עם מי.

תשובה הנה בודאי אם לא הי' גובה השטר עדיין לא מהני תפיסתו כלל וכדאיתא להדיא בש"ע סימן ק"ד סעיף ג' בהג"ה וז"ל מיהו אם תפס שטרות אפילו המוקדם לא הוי כתפס ממון ויחלוקו עכ"ל וכתב הסמ"ע שם סימן יו"ד דלא הוי כתפיסת ממון משום דאין זה מקרי קדם וגבה דהא עדיין נשאר גוף השיעבוד אצל המלוה וגם אם ירצה המלוה למחול החוב מצי מחיל כמ"ש סימן ס"ו עכ"ל הסמ"ע והש"כ שם ס"ק ט' כתב ואין זה מדוקדק דהא כה"ג אין יכול למחול כדלעיל סי' פ"ו מדר' נתן עכ"ל ואין זה קושיא כלל כיון דמדר"נ משועבד לכל הבע"ח בשוה א"כ לא מהני תפיסתו לגרוע שארי בע"ח כיון שחלקם יכול למחול אי לאו שעבודם של שאר בע"ח ויחלוקו אלא בלא"ה א"צ למ"ש הסמ"ע כיון דקי"ל כבית הלל דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי עיין בתוס' סוטה דף כ"ה.

ד"ה בית הלל מש"ה לא מהני תפיסתו כיון שהשעבוד נשאר אצל המלוה וק"ל גם הש"כ אינו משיג על גוף הדין ועיין בכ"ג ח"מ סימן כ"ה בכללי קים לי סימן מ"ה ע"ש אכן כשכבר גבה ממון אפילו תפס לאחר מיתה ג"כמהני וכמבואר בש"ע סימן ס"ד וז"ל וכל זה לדינא דגמרא אבל למאי דתיקון רבנן שגובין ממטלטלי דיתמי גובין משטרותיהם אפילו לא תפס מחיים והיינו דוקא מיתומים אבל אם יש עוד בע"ח ולא גבה עדיין יחלוקו הבע"ח מוקדם ומאוחר כמ"ש בש"ע סימן ק"ד וק"ל ואין מקום לשאר אחיו הבע"ח דין על הלוה לומר דלא הי' לך לפרוע לא' מן האחים לבד עד שיבאו כל האחין יחד זה אינו כי האחין הם שותפין בחוב א"צ כתיבה ומסירה זה מזה כמבואר בש"כ סימן ס"ו ס"ק י"ח ע"ש וכ"ש בנדון שיש להם חלק בגוף החוב מדר"נ וכל זה ברור וזה שעדיין נשאר חייב לזה האח אם יש עוד ממה לגבות מנכסי אמם נ"ל דיש לו חלק בשאר אחין לחלוק בגביית חובו שוה בשוה זה נ"ל פשוט ודלא כתשובת פרח מטה אהרן חלק ב' סי' כי המעיין בדבריו שם יראה שכל ראיותיו ממילא נפרכים וכן עלתה הסכמה בבי דינא שלנו

למעשה שלא כדבריו נ"ל הק' יעקב: שאלה קמט מי שנתן במתנת שכ"מ כל מטלטלין שלו וכתב בשטר מתנה שיתן מטלטלין שלו ק"ך זהובי' לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני ושומת המטלטלין שלו ידוע שאין שווים החצי' ממה שצוה אך ורק עם השט"ח שיש לו על אחרים הם שווים כפי הסך שצווה אי נימא דכוונתו הי' ג"כ על השטרות ולקיים צוואת המת בשלימות או י"ל דאין השטרות בכלל ויהא דינם כמבואר בח"מ סי' קי"א סעיף ח' דיחלקו לחלקים יע"ש וילמדינו רבינו הדין כי מפיו אנו חיים: תשובה הנה לכאורה הי' נראה דאין למקבלי מתנות חלק בשט"ח דאינם נכללים בתוך מטלטלין וכמבואר בתשובת הרשב"א סימן תתפ"ה דשטר לא מקרי מטלטלין והובא דבריו בש"ע ס"ס ס"ז פסק הלכה דאם אמר מטלטלין לפלוני אין שטרות בכלל וכ"כ בכנסת הגדולה ס"ס ס"ו בהגהותיו לב"י סעיף י"ג וז"ל ויש ראייה להרשב"א מב"ב פ' מי שמת גבי הא דשטרי אקרי נכסי ועיין בהר"מ מטרני ח"א סימן ק"ה עכ"ל אכן אחר העיון נ"ל דבנדון דידן גם השטרות בכלל חזא הא דאין שטרי בכלל אין זה ברור כלל ואין כאן ראייה מוכרחת בפ' מי שמת דהא דלא קמבעיא אי שטרי בכלל מטלטלין היינו משום דקאמר שם בש"ס דף ק"נ ע"א אמר מטלטלין לפלוני כל מיני תשמישו בכלל ושטרות נמי י"ל דנכללו במאני תשמישו דהיינו הנייר לצור ע"פ צלוחית וכדאמרינן בב"ק דף מ"ט וכי לצור ע"פ צלוחית הוא צריך ומשני אין לצור ולצור וב"ב דף ע"ו ע"ב וכל זמן שלא פרע הלוח השטר הוא של מלוה להשתמש בו לצור ע"פ צלוחית ונכלל בכלל מאני תשמישו אף דגוף השטר ודאי לא קני אלא בכתיבה ומסירה כמבואר בח"מ סימן ס"ו היינו דוקא במתנת בריא אבל בשכ"מ דדבריו ככתובים ומסורים דמי גם השטר בכלל המתנה וכמבואר בש"ע סימן ס"ו סעיף ג' וס"ס רמ"ח והוא מתשובת הרא"ש כלל ע"ה סימן כ' ע"ש גם הרשב"א סימן תתפ"ה נראה דאינו סומך על טעם זה לבד דשטר אינו נכלל בלשון מטלטלין כי זה אינו מוכרח בכלל ואינו מביא ראייה לדבריו דאדרבא מייתי שם ראייה מפ' מי שהיו נשוי להיפך דמקרי מטלטלין ושוב רוצה לדחות הדבר ועיקר סמיכתו בכל כחו הוא מטעם שני שכתב שם ברשב"א וז"ל ועוד שאפילו אמר מטלטלין והחובו' בפירוש לא קנה דקי"ל אין שטרות ניקנין אלא בכתיבה ומסירה היא וכל שעבודא דאית ביה עכ"ל ובנדון שלפנינו דהוא מתנת ש"מ דהוי ככתובין ומסורין וודאי כוונתו גם על השט"ח גם בתשובתו מהרמ"ע מפאנו סימן פ"ז כתב גם כן בפשיטות דשטרות בכלל מטלטלין הובא ג"כ שם בכ"ג ס"ס ס"ו ובזה נ"ל ג"כ מיושב מה שמקשה הסמ"ע בסימן ס"ו ס"ק י"ב דברי הש"ע אהדדי דבסימן ג' משמע דמקני מטלטלי הובא אגב קרקע גם השטרות בכלל ובסעיף מ"ב פסק דאין שטרות בכלל מטלטלין ומדחיק לתרץ ע"ש ובאמת לק"מ דאע"ג דלפי פשיטא אין השטרות בכלל מטלטלין בפרטות בלי שהקנה השעבוד שבו מ"מ בסעיף ג' מיירו שהשטר מונח על הקרקע וכמ"ש הסמ"ע שם ס"ק י"ג בשם הטור אי לאו דהוי מתנת ברי שצריכין כתיבה ומסירה אמרינן דאם הקנה אגב מקרקע דגם השטרות בכלל מטלטלין וזה ברור כדי לקיים דברי המת והש"מ ועיין בטור וב"י סימן ס"ד ובש"ע שם גם בטור סימן קי"א ע"ש נמי משמע דשטרות בכלל מטלטלין וכ"ש היכא שנראה וניכר כוונתו כמו בנדון שלפנינו דאם לא נכללו השטרות בכלל דבריו לא היו כאן החצי מה שצוה ודאי כוונתו על השטרות נ"ל הק' יעקב: שאלה קנ אפטרופס של יתומים שמוצא שט"ח על ראובן וראובן מביא עדים שנתן לאביהם

מעות אבל לא ידעו אם נתן לו בתורת פרעון או בתורת פקדון או בתורת מתנה ואפטרפס טוען שנתן לו במתנה אי טענתו טענה או נימא דאין לטוען בשביל היתומים טענה דלא שכיח כמבואר בסמ"ע סימן נ"ח ס"ק ט"ו: תשובה דין זה דמילתא דלא שכיח לא טענינן בשביל היתומים מבואר בשעחיש סימן ק"ח והובא שם בש"ע סי' הנ"ל סעיף י"ד אם טוענין בשביל יורשים נאנסו או לא והביא בש"ע שם שני דיעות והש"כ הכריע שם בס"ק ח' דטוען לפנייהם אף טענה דלא שכיח ועיין בכ"ג בסימן ק"ח בהגהותיו לב"י סי' ק"ח סעי' וי"ו כ' וז"ל אמר המאסף מהריב"ל ס"א כלל י"ז סי' צ"ד והרש"ך ח"ב סי' רל"ו תפסו בפשיטו' דמלתא דלא שכיח לא טענין ליתמי וכ"כ המרדכי ח"א סימן קמ"ג והוא מן התימא וכבר תופס מהריב"ל והרש"ך בעל משפט צדק בח"ב סימן ע"ד ועיין ברשד"ם ח' ח"מ סימן קצ"ח ועוד תפס בעל משפט צדק על מהריב"ל איך עשה עיקר מתשובת הרא"ש דס"ל דמילתא דלא שכיח לא טענין להו ליתמי אחר שבפסקיו פסק בהיפך והקשה על הרא"ש פ' שני דייני גזירות דטענינן ליתמי מילתא דלא שכיח היינו דשכיח ולא שכיח אבל דלא שכיח כלל בטענות נאנסו ודומה לו היינו האי שכתב הרא"ש פ' שני דייני גזירות ומעולם לא חזר הרא"ש מתשובותיו לפסקיו בטענת נאנסו ודומה לו אלא בטענת שכיח ולא שכיח הוא דחזר בו ובזה באו דברי מהריב"ל על נכון אבל מהר"י מטראני בתשובה ח"א סימן ע"ב ובחלק ח"מ סימן ק"ך ובעל משפט צדק סימן מ"ג וע"ג כתבו כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא הממע"ה וכ"כ מהר"א ששון ז"ל בסימן ק"ל עכ"ל הכ"ג א"כ גם בנדון דידן דהוי טענה דלא שכיחא כמ"ש הסמ"ע בסימן נ"ח ס"ק ט"ו הוי ספיקא דדינא ואין כח ביד האפטרופס להוציא מיד ראובן אפילו למאן דסבירא ליה בסימן נ"ח דלא אמרינן כה"ג איתרע שטרא כיון דלא נתן לו בתורת פרעון והוא דעה ראשונה שהביא הב"י שם בש"ע סעיף ג' היינו אם הלואה טוען כן בברי אבל בשביל יתומים אינן טוענין מילתא דלא שכיח והוי ספק ספיקא לקולא לנתבע חדא שמא הלכתא כמאן דס"ל כה"ג איתרע שטרא ואת"ל דהלכה כמאן דס"ל דלא איתרע שטרא כיון שיוכל לטעון במתנה ניתן לו מ"מ אין טוענין ליתומים כן כיון דמתנה דלא שכיח ובפרט במקום דחייבי לו אין מדרך בני אדם ליתן לו מתנה עד שישלם לו חובו תחלה כמ"ש הסמ"ע בסימן נ"ח ס"ק ט"ו והוא דעת ר"ת והרא"ש ע"ש בב"י גם אין לפקפק דזה בכלל שכיח ולא שכיח ובזה א"ל דכ"ע מודים דטוענין כן ליתומים וכן יש קצת ראייה מדברי הסמ"ע עצמו בסימן ע"ה ס"ק א' וז"ל וכן חיישינן שהנתבע חייב לו באמת אלא שנתן לו פעם אחת מתנה מנה עכ"ל ומדחיישינן להכי ש"מ דהוא קצת שכיח אי משום הא לא תברא די"ל אפילו בטענה דלא שכיח כלל כל היכא דאפשר לברורי לכתחלה מברירינן ועי"ל דהתם ה"ק אולי קודם שהלואה נתן לו פעם אחת מתנה לכן טוען שאינו חייב לו כלום מ"מ לענין דינא נ"ל עיקר כמ"ש דאיתרע שטר זה ואין האפטרופס יכול להוציא מראובן כלום נ"ל ה"ק יעקב: שאלה קנא ראובן ושמעון שהשלישו יחד דבר מה ללוי ואמרו שלא יתן לא' מהם אם לא בריצוי שניהם ואחר זמן מה בא ראובן ושמעון ואמר שמעון שהתפשרו יחד שייך השלישית לו וראובן שתק אי שתיקתו הוי כהודאה או לא: תשובה הנה לכאורה ה"ל נראה לדמות דין זה מ"ש הטור בשם תשובת הרא"ש כלל ש"ה והובא ג"כ בב"ע"הת כלל מ"ב ובש"ע שם ראובן שאמר לשמעון ולוי מנה לי בידכם ואמר שמעון הן לוי שתק וכו' הוי הודאה לגבי שמעון אבל

לגבי לוי לא הודאה עכ"ל א"כ הכי נמי נאמר לגבי שמעון הוי ריצוי ולא לגבי ראובן
אכן כד מעיין שפיר יראה דהא לא דמי' אלא להא דאיתא בב"מ דף וי"ו ע"א דאי
תרווייהו תפסי הטלית וא' תקפה מידו ושתק דהוי כהודאה אפילו עשה כן בפני עדים
כמסקנת הרא"ש והכי קי"ל כמבואר בח"מ סימן קל"ט וכן הסכמת הש"כ שם ס"ק וי"ו
וכיון ששניהם האמינו לשליש דהוא מהימן כבי תרי ושוב הלך עמו ושמע משמעון
ששייך לו השלישות ודאי תוי כהודאה ואין לראובן שום טענה עוד על השלישות דהא
כל זמן שהוי ביד שלישי הוי כתפסי תרווייהו וכיון שזה אמר בפניו ששייך לי השלישות
לבדו הו' כתקפה מידו והוא שותק גם אין לדמות דין זה למה דאיתא בש"ס דקדושין דף
ס"ג ע"א וע"ב במי שמקדש אשה ע"מ שירצה אבא אי פרושו ע"מ שיאמר אין או יבא
וימחה או פירושו ע"מ שישתק אבא דיש חילוק דעות וכמבואר בא"ה סימן ל"ח נראה
דבנדון דידן כ"ע מודו אף שאמרו בריצוי שניהם מ"מ כיון שזה הלך עמו ושמעון אמר
שהתפשר עמו אם לא נעשה פשר הדבר ברצון שניהם לא הי' הלך עמו שהרי יתפס
בשקר שזה יכחישו מיד אלא ודאי כל כה"ג ודאי שתיקתו כהודאה דמי ועיין בתשובת
משפטי שמואל סי' קי"ג ובכ"ג סי' קל"ח וכן נ"ל הק' יעקב: שאלה קנב אחד שתקע כפו
לחבירו על דבר מה ותובע אותו שיקיים ת"כ שהוא במקום שבועה והנתבע משיב שלא
נתן לו ת"כ שהיא שבועה רק מה שמנהג סוחרים ליתן זה לזה בל"א הנ"ט שלא"ק
שמכין כף אל כף ופה המנהג שהנט שלאק אינו קונה מה דינה זאת ועוד אחרת מומר
פושעי ישראל שאינו מקיים ד"ת רוצה למכור מקום בבה"כ וזו אין יוכל למכור אם לא
שיכריזו תחלה בבה"כ ולא יבא עליה שום עיקול ובאמת אין מעקלין על תביעת בעל
פה ויש כאן יהודי סוחר א' איש מוחזק לנאמן וכשר שיש עליו חוב בפנקסו אי יוכל
לעקל או לא תשובה הנה מבואר בח"מ סימן פ"א סעיף כ"ח בהג"ה דתקיעת כף הוי
שבועה ופי' שם הסמ"ע אפילו לא פי' ואמר באמונתו הוי כן ובי"ד סימן רל"ט סעיף ב'
כתב והני מילי כשהיא דרך שבועה אבל כשהיא דרך הסוחרים שתוקעים כפם זה אל זה
לקיים המקח אין לו דין שבועה כלל עכ"ל הש"ע שם לכן כל שלא יאמר בפירוש אני
נותן לך תקיעת כף לא הוי לשון שבועה כי לשון ת"כ הוי שבועה כדכתיב כל העמים
תקעו כף תקעת לזר כפיך וכן הוא בספר תשבי שהוא בל"א (אן גליכן) כמו ערבות אבל
הכאה כף אל כף אינה שבועה כלל ומ"מ במקום שנוהגין לקנות ע"י כך הא קניה גמורה
וכן היינו נוהגין לפסוק כן בק"ק פראג אבל פה ק"ק מיץ לא נהגי כן ועיין בח"ע סי'
ר"א סעי' ב' וא"כ בנדון דידן כיון שאמר שלא הי' בדעתו לשום שבועה ולא הזכיר כלל
לשון ת"כ אין כאן שבועה כלל דל"ל שישביע על זה אלא יזהירו אותו ב"ד על שבועתו
כדאי' להדיא סימן פ"ז סעיף ל"ד בהג"ה וע"ש אכן לפי המנהג שנהוג פה הדיינים ע"פ
הגאונים הקדמונים דאף אם יש הכחשה בין התובע והנתבענתן ת"כ או לא אפ"ה
משביעין הנתבע שמשביע שלא נתן ת"כ גם זה ישבע על כך שלא היתה כוונתו בתורת
ת"כ שהוא שבועה ועל השניות מדברי סופרי' אם יוכל לעקל נ"ל דיוכל לעקל כיון
שהסוחר הוא איש מוחזק לכשר ונאמן וכתב כן בפנקסו והוא נשבע ונוטל אע"ג
דבשבעת היסת לא אמרינן שכנגדו נשבע ונוטל מ"מ הכי דיינן ליה וכו' דכוותיה ודי
ואין להאריך בנדון כזה וכן עשיתי הלכה למעשה והסכימו עמי ב"ד וכנ"ל: הק' יעקב.

שאלה קנג מתלמיד ותיק הא דכתב הטור ח"מ בסי' כ"א וי"א שאם יש לו מעות וקרקע או מעות ומטלטלין שיוכל המלוה לומר במטלטלי או במקרקע אני רוצה ולא נהירא שאין דינו אלא על המעות כיון שיש שם מעות עכ"ל ותמה תמה אקרא איך עלה על הדעת לומר כן הא קי"ל אפי' שומא הדר' כמבואר בסי' ק"ג מכ"ש שאין לכופו לכתחלה ליתן לו קרקע כיון שיש לו מעות ליתן לו אין הסברא והדע' מכרעת לומר כן: תשובה שאלתך בתמיהא גדולה על הטור הוא לכאורה תמי' קיימ' אך הרגיש בזה כבר שואל א' הרב מהר"מ מקבלענץ ז"ל הובא בשו"ת חות יאיר סימן כ"ט ובתשובת שם סימן ל' האריך בכמה ישובים על קושיא זו ולבסוף כתב וז"ל ואף כי זה נגד הסברא מ"מ הסוגיא דשומא הדרי לא קשיא עליה ואף כי ידעתי דשינוי דחיקא הוא זו אמינא נקיטי לה בידי מיהא עד כי אשמע שינויא דרוויחא מיניה עכ"ל חות יאיר ולפי שבעיניו בעצמו דחוקים לכן לא רציתי להאריך עוד להעתיק דבריו וכדי שלא להוציאך חלוק אענה אף אני מה שלפע"ד נ"ל נכון והוא זה דודאי אם הלוח רוצה ליתן לו כל חובו במעות ודאי צריך לקבל לית מאן דחולק בזה אלא שהלוח יש לו מעות וקרקע ורוצה ליתן חצי מעות וחצי בקרקע והמלוה אומר או שלם לי כול' במעות או כול' בקרק' וכן אם יש לו מעות ומטלטלין שיכול המלו' לומר או כולי במטלטלין או כולי בקרקע אני רוצה על זה קאמר דחולק דאין יכול לכופו ליתן לו כולו קרקע אלא כל מה שיש לו מעות או מטלטלין צריך ליתן לו אבל המותר יוכל לשלם לו בקרקע ואין המלוה יכל לומר לו שלם לי דוקא בקרקע וא"כ כוונת הי"א אין לדחוק בדבריו ומהא דשומא הדרא דהרי דומה לזה מצינו בטור סימן קי"א סעיף י"א ובש"ע סעיף ט"ו בשם רב האי גאון אם יש כאן ב' או ג' בע"ח שקנו ממנו כאחד ואין אחד מהם קודם לחבירו ובא בע"ח לטרוף גובה מאיזה מהן שירצה וא"צ ליקח חצי שדה מזה וחצי שדה מזה עכ"ל ה"ה בזה אבל באמת הטור ובעה"ת חולק וסובר דאין זה דומה לזה כיון שעיקר דינו במעות מה שיכול לסלק במעות מסלקו כפסק הש"ע ואין זה פקפוק כלל נ"ל הק' יעקב: שאלה קנד אחד שהי' לו ד' בנים ובת יחידה ונתן לבת שטר מתנה הודאה על סך מה שיפרע מעזבון שיעזוב אחריו בשעבוד גמור מהיום על יורשי אחריו ובאותו יום ומעמד נתן שטר מתנה דד' בניו בשו' על ביתו דהיינו מהיום גוף הבית והפירות הוא נותן להם שעה אחת קודם מותו וכל ימי חייו יהיו הפירות שלו מכל הבית גם אם יבא עליו דוחק בחייו יש לו רשות למכור מן הבית ולהשכין אותו עד שעה אחת קודם מותו מה דינו: תשובה הנה מבואר בח"מ סימן ק"ד סעיף ט"ז בטור וז"ל מלוה שלא מצא נכסים ללוה ליפרע חובו אלא ממה שנתנו לו על תנאי שאמר לו ואחריך לפלוני י"א שהוא גובה בו מהם דכי היכי שהם קנוים לו לענין שיכול למכרם דקי"ל ירד הראשון ומכר אין לשני אלא מה ששייר ראשון כך יכול לשעבדם והרמב"ם חילק בין מכר לשיעבוד אע"פ שיכול למכור אין יכול לשעבד ואין בע"ח גובה ממנו אלא הפירות עכ"ל ופסק בש"ע סימן ק"ד סעיף ד' כהרמב"ם וכן הסכמת האחרונים וכן מבואר בש"ע סימן רמ"ח סעיף וי"ו מ"מ נלע"ד בנדון שלפנינו גם הרמב"ם מודה כיון ששייר לעצמו למכור בשעת דחקו ולהשכין ודאי גם לשעבדם יכולת בידו ושיעבוד לבתו קודם למתנת אלו כי לא נתן לבניו בחייו כלום כיון ששייר לעצמו הפירות גם שיוכל למכור ולהשכין כרצונו א"כ שעבוד הבת בחזקה לפרוע מהפירות והגוף והמותר יחלוק לבניו כנ"ל הק' יעקב: שאלה קנה מלוה אחד שיש לו

חוב מסך עצום ובקש להטריף בית יתומים של הלוח והיתומים אומרים שישומו הבי' כמה שווים והם רוצים ליתן המעות והמלוה טוען שיתנו לו כל חובו במלואו ובאם לאו הוא רוצה לגבות הבית בעד כל חובו: תשובה הנה דין זה מחלוקת ישנה היא דעת הטור והרא"ש בסי' ק"ט פסקו דשומעין ליורש וכ"פ בש"ע ריש סימן ק"ט וכ"פ שם הסמ"ע אפילו אין ליורש עתה מעות מ"מ יוכל לומר תקבל בשומא משום דשומא הזרא וכ"פ הב"ח והט"ז אכן הש"כ ריש סימן ק"ט ס"ק א' חולק ופסק כהרמב"ן והראב"ד ובעה"ת וכ"פ הריב"ש סימן תפ"ג דבכל ענין אין יכולין היתומים או הלוקח לסלק לבע"ח עד שיתנו כל שיעור הא לאו הכי יכול לומר הקרקע שוה לי כשיעור כל חובי עכ"ל הש"כ ריש סימן ק"ט ובסימן קט"ו ס"ק ד' מאריך עוד בזה ע"ש ומחדש נדפס ספר עטרת צבי על ח"מ ראיתי בסימן ק"ט ס"ק א' נוטל עטרה לעצמו והשיג על הש"כ וכתב וז"ל וזה אינו דהא כתב מור"ם לעיל בסימן ע"ב גבי משכון מטלטלין הממע"ה ה"ה בקרקע שהיא בחזקת היורשין והבע"ח מקרי מוציא עכ"ל וכן הוא להדיא פ' המקבל דף ק"י ומה אעשה שטחו עינו מראות דברי הש"כ בסימן קט"ו ס"ק ד' שסומך עצמו בכל כחו על מ"ש שם בסי' קט"ו ס"ק ל"ג וז"ל ארעא כיון דתחלת דינא לגוביינא קיימא על היתומים להביא ראיה עכ"ל וא"כ לק"מ ואל תתמה גם בזה על הש"כ דהלא קי"ל כבית הלל ולא כב"ש דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי ועיין בכ"ג סימן קט"ו בהגהותיו ב"י סעיף י"ז אין זו קושיא כלל כי כבר הרגיש התוס' בזה בסוטה דף כ"ה ע"ב ד"ה ב"ה ע"ש ולק"מ על סימן י"א נמצא דדבריו נכונים להלכה ול"נ להמציא עוד טעם חדש דהא קי"ל מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם משום כבוד אע"ג דקי"ל כבוד משל אב אבל לא מחויבים להוציא על זה ממון עצמן כמבואר להדיא בכל הפוסקים כמבואר בטור וב"י בח"מ סימן ק"ז ע"ש היינו שא"צ להפסיד ממון עצמן משא"כ בנדון זה שא"צ לשום הפסד ממון שהרי רוצין ליתן המעות ע"פ השומא מה ששוה ויכולין לכבד אביהם שלא יהא נקרא לזה רשע ולא ישלם כיון שבע"ח רוצה ליקח בכל חובו ודאי שפיר דמי כנ"ל נכון ע"פ השכל והסברא הק' יעקב: שאלה קנו ראובן שלוח משמעון סך מה ועשה שטר אפותיקי מפורש על מקומו שיש לו בבה"כ שאם לא יפרע תוך שני שנים מהיום יהי' לו המקום שלו בבה"כ לאפותיקי מפורש לשמעון והתנו בפירש שלא יוכל ראובן למכור או להשכין המקום הנ"ל עד שישלם תחלה חוב זו ובקש ראובן להשכיר המקום עד שיגיע זמן פרעון חובו אי הרשות בידו או לא: תשובה נראה דראובן יכול להשכיר המקום בבה"כ כל ימי משך זמן ההלוואה דאע"ג דמבואר בתוך השטר שלא יוכל למכור המקום א"כ גם השכירות בכלל דקי"ל שכירות ליומא ממכר הוא זה אינו חדא דכלל זה לאו כלל גמור הוא דהא התוס' פ' הזהב דף נ"ז ע"ב ד"ה והאי ביומא מכירה היא כתבו דהא דוקא לענין אונאה איתמר דרבי ביה קרא דממכר מיותר וכ"כ התוס' דע"ז דף ט"ו ע"א וכ"כ מהרש"ל בתשובה סימן מ"ג וכן בת"ה סימן שי"ח וכן האריך הש"ך בח"מ סימן של"ד ס"ק ב' יע"ש ואפילו אם יהיה ספק יד בעל השטר על התחנותה וכמבואר בח"מ סימן מ"ב יע"ש ואפילו שכתב בשטר אפותיקי דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא דאז לדעת הרבה פוסקי' יד בעל השטר על העליונה כמבואר שם בסי' מ"ב סעיף י' מ"מ אין בכלל זה אלא מה שבפרט דוקא למכור או להשכין קאמר אבל להשכין לאח' כל זכותו מ"ש בשטר דהא הולכין אחר לשון בני אדם ואחר כוונתו ותדע דהא יש לדקדק

למה הוצרך לכתוב בו שלא יוכל להשכין דהא סתם משכנתא בזמנים הללו הוא דרך משכנתא בנכיית' אינו צריך היתר והוא בתורת שכירות ושכירות ליומא ממכר הוא ואין בפרט אלא מה שבכלל ולמה הוצרך לכפל הדבר אלא ודאי עיקר כוונתו היה רק על מכירה ממש או להשכין המקום דאז מגרע כח אפותיקי שלו שיצטרך לטרוח לטרוף מלוקח המקום או להמציא מקומו הממושכן ואין בלשון בני אדם השכירות דמה גריעותא יש לבע"ח אם הלוח יושב על מקומו עד זמן פרעון או שיושב עליה אחר אין זה אלא מדת סדום כנ"ל הק' יעקב: שאלה קנז מתלמיד ותיק אחד הנה ראיתי בש"כ בח"מ סי' ע"ב ס"ק נ"א שהאריך הרבה בדין מחויב שבועה ואין יכול לישבע דמשלם והוא כלל גדול בדין לענין הרבה דינים וסיים הש"ך שם והעולה בדין שאם התובע עצמו יודע ומודה שהנתבע אינו יודע שלא אמרין ה"ל מחויב שבועה ואין יכול לישבע שמשלם אי יש לסמוך עליו בזה המעשה: תשובה הנה קטנתי מלהכריע בדבר כזו מ"מ לא אמנע להשיבך בזה מה שנראה לע"ד לפי שכלי שקלתי כל דברי הש"ך בזה וראיתי שהם דברי חריפים ומתיקים וראוים למי שאמרן ואהיה כתנאי דמסייע ליה מה דאי' בפ"ק דב"ק דף ו' ע"ב ובהנזקין דף מ"ח ע"ב דקאמ' אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין הערוגת ולא ידעינן אי כחושה אי שמנה אכל דמשלם שמינה אמר רבא ומה אלו ידעינן דכחושה אכל לא משלם אלא כחושה השתא דלא ידעינן אי כחושה אכל אי שמינה אכל משלם שמינה הממע"ה ולכאורה קשה מה מקשה כיון דמודה דכחושה אכל ה"ל מודה מקצת ועל השמינה אמר אינו יודע וכיון שאינו יכול לישבע משלם אבל לפי דברי הש"כ אתי שפיר כיון דגם התובע ידע שהנתבע אינו יכול לידע מה אכלה בהמתו אי כחושה אי שמינ' לא ה"ל כלל מחויב שבוע' ודוק לכן נ"ל עיק' כהש"כ בזה ששפתיו ברור מללו נ"ל הק' יעקב: שאלה קנח ראובן שהלוה לשמעון סך מה והעמיד לו לוי לערב ובתוך הזמן מברר ראובן ששמעון מבזבז נכסיו וביקש ממנו שיפרע לו מיד תוך הזמן כמבואר בח"מ סי' ע"ג ושמעון טוען שאין לכופו לפרוע תוך זמן כיון שיש לו ערב וראובן טוען שמ"מ לא הלויתי אלא לדעת שניה' ועכשיו שאתה מבזבז נכסיך לא ניחא לי להלוות לך ושלם לי מיד תוך זמנו.

תשובה הנה עיקר דין זה הוא מחלוקת ישנה בין ראשונים כמבוא' בטור וב"י ובח"מ סי' ע"ג ובסי' קל"א דלדעת הרמב"ן וסייעתו אין יכול לכפות ללוה לשלם תוך זמנו אפי' במבזבז נכסיו וכן אין הערב יכול לכפות להוציא מן הערבות מה"ט ויש חולקי' שיכול לכפות לשלם תוך זמנו ולהוציא מן הערבות וע"ש פלוגתייהו באורך ולכאורה היה נראה לומר כיון דהוא פלוגתא דרבוותא יכול הלוה לומר קים לי ואין לכפות אותו לשלם תוך זמנו להוציא ממנו אפ"ה תפסו האחרונים עיקר להלכה ברואין שמבזבז נכסיו שכופין אותו לשלם מיד והטעם צ"ל כמ"ש הב"י בשם תשובת הרי"ף הובא שם בסי' ע"ג כתב הנ"י בשם תשובת הרי"ף וז"ל מבזבז נכסיו אי רוצה ללכת יוכל לעכב עליו שיניח נכסיו כדי פרעון כדי שלא יהא כל אחד הולך ולוה מחבירו ומבזבז נכסיו או הולך למדינת הים ונמצא נועל דלת בפני לוויין עכ"ל וכיון דהרבה תקנות שנו חכמים ז"ל שלא תנעול דלת בפני הלוויין לכך תפסו עיקר כדעה זו דכופין אותו לשלם תוך זמנו וא"כ הבו דלא לוסף עלה וכ"פ הש"כ בסי' ע"ג ס"ק ל"ד שאין לו בו אלא חידושו משא"כ בנדון שלפנינו שיש לו ערב ואין כאן נעילת דלת כלל דחששא רחוקה יש כאן להפסד הלוה חדא אע"פ

שהלוה מבזבז נכסיו מ"מ מסתמא כשיראה שמתמוטט והולך יקמץ מכאן ולהלן שלא יאבדו כל נכסיו ויבא לתכלית העוני כי זה כל האדם ואף אם יבזבז כל נכסיו הלא יש לו ערב ותו ליכא למיחש בנעילת דלת ואוקמה אדינא שאין לכפות לשלם תוך זמנו נ"ל הקטן יעקב: שאלה קנט בעל פליטה אחד שאחד מבעלי חובות המאוחרין החזיק במקום אחד שלו בבה"כ שלש שנים ועכשיו באו בעלי חובות המוקדמים ורוצין לטרוף המנו והמאוחר טוען כיון שהחזיק שלש שנים והמוקדמין שתקו ולא מיחו גם הם מחלו שיעבודם ושאל השואל מה דינו: תשובה שאלה זו כבר נשאל לפני מהר"מ הובא בהגהות מיימון להל' אישות סי' ה' המתחלת אוהב כסף לא ישבע כסף וכו' והובא בסמ"ע סי' ק"ט ס"ק וי"ו וז"ל וכתב בתשובת מיימון ה"ל אישות סי' ה' דחזקת ג' שנים אינם רק נגד הטוען על גוף הקרקע אבל מי שאין לו בקרקע רק שיעבוד חוב או כתובה לא מהני בזה חזקה ור"ל שיכול לגבות החוב או הכתובה מהלוקח אף שיש ללוקח בו חזקה דיוכל לומר לא חששתי למחות כיון דאין הקרקע שלי ושמא אמצא לגבות מבני חורין ע"ש שהאריך עכ"ל הסמ"ע והאחרוני' העתיקו דבריו לפסק הלכה כן מצאתי בהרבה תשובת האחרונים ופסקו כן בלי פקפוק וחולק כלל אך קצת נ"ל לפקפק ולומר דבעל פליטה כזה שירד לטמיון גמור שחייב לאלפים ואין לו נחלה שדה וכרם היכא יכולין לומר בעלי חובות המוקדמין דשמא אמצא לגבות מבני חורין ולפי ראות עיניו הוא באמת גברא ערטלאי ולא סומכין אניסא דלא שכיחי מ"מ משמע מדברי תשובת מהר"מ שם באורך דלא שייך חזקה כלל נגד שיעבוד חוב או כתובה להפקיע שעבודא ואני אוסיף נופך משלי בטעם הדבר דעיקר טעם חזקה שלש שנים תקנו חכמי' שלוקח לא מזדהר תו בשטרו כיון שאכל בשופי שלש שנים ולא מיחה המוכר רואה באספקלריא המאירה שהמוכר סליק דעתו מהמכר הזאת ואינו רוצה שוב לערער על מכירה זו לכך שוב אינו מזדהר בשטרו ומהני חזקתו משא"כ שיעבוד חוב או כתובה כיון שגוף החוב והכתובה נשאר אצל המלוה או האשה רק שהאשה מחלה השעבוד במכירה זו בקנין וכיוצא בו בענין דמהני וכמבואר בא"ה סי' צ' ע"ש מ"מ כיון שהלוקח יודע שהגוף החוב והכתוב' קיים ה"ל להזדהר בשטר זה וכיון שלא הזדהר איהו דאפסיד אנפשיה ואמרינן שלא נעשה המכירה בריצוי הבע"ח או האשה דבלא"ה הוי חזקה שאין עמו טענה ומפסיד הלוקח עד שיברר הריצוי הזאת ולא מהני חזקתו בזה וע"י סברא זו אין אנו צריכין לכמה דחוקי' שמדחיק שם בתשובת מהר"מ בהגהות מיימני ותמה אני שלא הרגיש מהר"מ בחילוק זה שהיא מצד השכל והסברא והא דאמרינן אשת איש צריכין למחו' היינו בנ"מ וצ"ב שהגוף קרקע שלה אבל לא בנכסי בעלה וכן מבואר בתשובת מהר"מ ע"ש ולפמ"ש מהר"מ במרדכי סוף פ' חזקת הבתים דלא עביד אינש לזבין מגמלא אונא וכן פ' בש"ע ח"מ סי' קמ"ב סעי' א' בהג"ה הכי נמי לא חיישינן שהבע"ח מכרה שעבודא על קרקע זו והשט"ח והכתובה נשאר במקומו עד שיתברר ולא אמרינן בכה"ג לא מזדהר אינש בשטרי כנ"ל הק' יעקב: שאלה קס ראובן שהי' לו מקום א' בבה"כ של נשים וכלתו יושבת עליו כמה שנים ואחר מיתתו טוען הבן שקנ' המקום מאביו ויש לו שטר ועידי החזקה הידוע ושאר יורשים מערערים לומר שהוא בחזקת אביהם וכאשר אמרו אליו הב"ד שיביא שטרו לב"ד הלך לביתו והביא השטר ובא וחוזר לב"ד ואמר שיגע ולא מצא השטר שנאבד מאתו מה דינו: תשובה הנה ע"ד מה שטען הבן שקנה המקו' מאביו

ויש לו שטר ועידי החזקה זה מבואר פלוגתא דתנאי ריש פ' זה בורר ודף קס"ט פ' גט פשוט אי צריך לברר או לא וק"ל דצריך לברר וכ"פ בש"ע ח"מ סי' ע' סעי' ב' ובסי' ק"מ סעי' ה' כתב ואם אח"כ אמר אבד השטר אינו נאמן עכ"ל משמע לכאורה דתו אינו נאמן ואבד חזקתו וטענה לגמרי אכן הב"ח פי' וז"ל דאינו נאמן קאמר שלא נאמינהו שאבד שטרא ויועיל לו חזקתו אלא צריך לשבע שאבד שטרא ישבע שאבד ואח"כ יהא כדין בחזקה דאל"כ חיישינן שרצה לזייף השטר ולכך לא הביאו ונתבטל גם החזקה ודבריו המה לקוחים מדברי ר"ת שהובא בתו' שם וכן מבואר בסמ"ע סימן ע' סעי' ב' שכן עיקר וכן הסכמת הש"כ שם לדינא וכן עיקר נמצא שצריך הבן ליטע מקודם שדנין על החזקה וע"ד החזקה שטוען הבן הנה כבר מבואר בש"ס פ' חזקת הבתים גבי אלו שאין להם חזקה זה על זה האב על הבן והבן על האב ודוקא בסמוכין ע' שלחנם זה עם זה וכן מבואר בח"מ סי' קמ"ט בטור וב"י אכן כתבו הפוסקים דתלוי הדבר בראות עיני הדיין אם רואה שאין מקפידין זה על זה כל הקרובין אין להם חזקה זה על זה וכן מבואר בש"ע סי' קמ"ט בהג"ה וכ"פ בתשובת משאת בנימן סי' ל"א ונראה דלית חולק בזה אם ידוע לדיין שאין מקפידין זה על זה דלא הוי חזקה ונ"ל דאם הי' לזה עוד בנים ובנות וכלות ולא הושיב על המקום אלא זו אמרינן דטענתו טענה דמסתמא לא הי' משנה בין הבנים ובנותיו וכלותיו להושיב זו על מקומו אלו לא לקחה מאתו שאין דרך לשנות בין הבנים ובנותיו וכלותיו ועיין בתשובת מהר"י מטרנני ח' ב' חלק ח"מ סי' ב' ומה שנ"ל כתבתי הק' יעקב: שאלה קסא שני אחים שיש להם בית אחד שאין בו דין חלוקה מירושת אביהם והי' מוחזק בחזקת אביהם ואחד מהם דר בו כמה שנים לבדו וגם לקח השכירות מכמה שנים ע"פ עדות השוכרים וטוען שלקח ממנו ע"פ עדי החזקה אי טענתו טענה: תשובה הנה מבואר בש"ס ופוסקים כמבואר בטור וש"ע סי' קמ"ט דאחים ושותפי' אין להם חזקה זע"ז ומבואר דכל שאין בו דין חלוקה אע"פ שאכל אחד כולה כמה שנים הרי זה בחזקת שניהם והטעם דשמא כך היה חלוקה ביניהן שזה יאכל פירותיה כך וכך שנים רצופים ואח"כ יאכלנה גם השני וכ"כ הסמ"ע שם והוא פשוט אכן ראיתי בתשובת מהר"י מטרנני חלק ב' חלק ח"מ סי' כ"ו כתב וז"ל אבל כשמשכירה לאחרים יכולין להשכירם שניהם או האחד בשם שניהם וזה שהשכיר בשמו לבדו עלתה לו חזקה ע"ש שהאריך ליישב בזה סוגית הש"ס והפוסקים בדוחק אבל באמת דבריו דחוקים מאוד מסתימת לשון הש"ס ופוסקים דכל שאין בו בגוף הקרקע דין חלוקה אין להם דין חזקה זה על זה ולא עלתה על דעתם לומר יכולין להשכיר בשותפות אלא ודאי צ"ל משום דאין כל הדעות שוות שזה רוצה להשכיר לזה וזה בדעתו לאחר או ביוקר לכן כל שאפשר לחלוק בענין אחר ניחא להו ולא ידעתי איך עלה על דעתו לחדש דין חדש נגד משמעות הש"ס ופוסקים ראשונים אך כאשר חזרתי ועיינתי שם ראיתי שגם הוא אינו מחליט הדבר למעשה וכתב רק בלשון דלמא ופלפולא בעלמא ולא למעשה וכן הסכימו עמי בי דינא שלא כדברי מהר"י מטרנני וכנ"ל הק' יעקב: שאלה קסב אחים או שותפים שעשו גורל דהיינו באופן זה מי שיעלה ראשון יבחר איזה חלק שירצה ואחריו השני ואחריו השלישי ועכשיו אחר הגורל אם יכולין לחזור או לא: תשובה קודם שנבא לברר דין זה נציע לשון מקור דין בש"ס דב"ב דף ק"ו ע"ב תנ"י ר' יוסי אומר האחין שחלקו כיון שעלו בגורל לאחד מהן קנו כולם מ"ט אר"א כתחלתה של ארץ ישראל מה

תחלה בגורל אף כאן בגורל אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בהאי הנאה דקצייתי להדדי גמרי ומקנה להדדי ע"כ משמע מסוגיא זו לפי מסקנת רב אשי בהאי הונאה דקצייתי להדדי גמרי ומקנה וא"צ קנין אחר למי שעלה לו הגורל וכן כתב הרמב"ם פ"ב מהל' שכנים דין י"א ע"ש וכ"כ הטור סי' קע"ג אך שמביא שם אח"כ דעת הרא"ש בתשובה שהגורל אינו קונה רק מברר החלקים אך אם מחזיק אחד בחלקו אז נתקיים החלוקה ותמה ב"י בב"ה שהטור סותר דברי עצמו גם הפרישה מתמיה על הרא"ש דלפי הסוגיא דש"ס משמע דקונה לגמרי גם הראב"ד בהשגות בפ"ב מהל' שכנים השיג על הרמב"ם ודעתו כדעת הרא"ש וכ"כ הלח"מ שם וצ"ל דהם מפרשי' מה דקאמר הש"ס בהאי הונא' וכו' היינו לענין זה דהוי בברור חלקי' ואע"ג דאחין שחלקו הוי כלקוחות אצ"ל זה לזה לך חזק וקני אלא כיון שביררו החלקים והחזיק אחד בחלקו קודם שחזר בו השני גמר ומקני אהדדי וכל פשטא ריהטא דשמעתא לא משמע הכי וכן מבואר שם מפורשים והר"ן והרי"ף מגאש בחידושו על ב"ב וראיתי בתשובת הרא"ש כלל צ"ח שאלה ב' נראה שמקור ראייתו הוא מהא דתנן בחזקת הבתים בד"א במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה ומדלא נקט ג"כ בגורל ש"מ דגורל אינו קונה אבל באמת אין זו ראייה מוכרחת כלל דנקט קניה דשייך גם בנותן מתנה ולהחזיק בנכסי הגר משא"כ גורל לא שייך רק באחין ומ"מ רמ"א בש"ע סי' קע"ג תופס עיקר כדעת הרא"ש והראב"ד דגורל אינו קונה דכיון דפלוגתא דרבנותא נשאר הקרקע בחזקת שניהם כבראשונה ויכולין לחזור כל זמן שלא החזיק אחד מהן ואפי' לאותן פוסקים שהוא הרמב"ם וסייעתו דס"ל דגורל קוני' לגמרי מ"מ צריך דוקא גורל כמו שהיה בא"י תחום פלוני ופלוני עלה עמו וכן מבואר מפרש"י והר"ן והר"י בן מגאש בחידושו ומה"ט לא קאמר הש"ס אלא אמר רב אשי לפי שצריך להיות דומה לגורל א"י וכן מבואר להדיא מפרש"י אבל גורל זה מי שעלה ראשון יברר מה שירצה אין כאן בירור וקניה כלל ודאי כל א' יכול לחזור כנ"ל ברור הקטן יעקב.

שאלה קסג מי שמכר לחבירו חלק בית ופיל' תוך שטר המכיר' להשתמש בבית המוצנע ושוב נפל הבית המוצנע ונסתם העוקא אם אמרינן כיון דנפל אזדא ליה או לא: תשובה הנה פשוט וערוך לפנינו דין זה בש"ע והוא מתשובת הרשב"א הובא בבית יוסף ס"ס קע"ג גבי באר מים חיים דאם חלקו ונשאר הבאר מים חיים מתחלה לאחד לבד אלא שנתן רשות לשני לשאוב משם אם נפל אזדא ליה חזקתו לגמרי ואין לו חלק בבאר אפי' חזר ותקנו וכ"פ שם בש"ע מ"מ היה נ"ל כיון דדין זה דבר חדש שלא נמצא בש"ס ושאר פוסקים ראשונים זולת הרשב"א ומה שמביא ראי' מפרק השואל דף ק"ג ע"א מאושלן האי גרנותא אין ראייה דהתם הוא שאלה בעלמא וכיון שהוא דבר חדש אין לך בו אלא חידושו אבל בית הכס' שהוא עיקר צרכי ותשמישי בית שיהא קרוב לשלחנו והוא בביאת בני אדם ודאי מקפיד אינש אפי' נפל לא אזדא ליה כן היה נ"ל אכן ראיתי בתשוב' הב"ח סי' ז' שכתב דגם בית הכסא דמי לבאר ולא ידעתי מנ"ל ועיקר נ"ל כמ"ש ותו ראיתי בתשובת מהר"מ גלאנטי סי' ס"ז שכתב דגם תשובת הרשב"א לא קאמר אלא היכא שוויתר נגד חבירו דרך מתנה ושאלה משא"כ במכירה ודאי קנה גוף הקרקע הדבר ומי שאינו דן כן אינו אלא טועה וכן נ"ל עיקר הק' יעקב: שאלה קסד ראובן ושמעון שקנו

יחד איזה מטלטלין בזול וכל א' נתן חלקו מעות וראובן לקח המטלטלין לביתו ובא לוי ושמעון ופסק עמו כמה יתן לו ריווח על חלקו והושוו עצמן יחד כמה יתן לו ריווח וכאשר נודע הדבר לראובן אמר שהוא רוצה לקיים כולם ורוצה ליתן ריווח זה לשמעון הדין עם מי: תשובה לכאורה הדין זה ערוך לפנינו בש"ע לח"מ סי' קע"ה סעי' נ"ג בהג"ה שכתב וז"ל וכן בכל מטלטלין אע"פ שאין בהם דין מצרנו' מ"מ אם שותפין הן במטלטלין ואחד מכר חלקו יכול השותף שני לסלק להלוקח אם נראה לב"ד שאין השותף השני נוח לו כראשון עכ"ל והנה אם השותף הראשון הוא עשיר יותר מהשני א"כ י"ל דניחא ליה בראשון יותר מהשני כדאמרינן בפסחים דף קי"ב לעולם ישתדל אינש עם מי שהשעה משחקת לו ולא נצרכה אלא אפ"ל למיזבין מיניה ע"ש ובלא"ה בנדון שלפנינו אין צורך לכל זה כיון דהמוציא דין זה הוא מהב"י בשם מהרי"ק ומ"ש הב"י והד"מ על זה וז"ל הב"י וכתב מהרי"ק בשורש ק' שותף שמכר חלקו שותף חבירו יכול לסלקו אפ"ל במטלטלין כדמשמע מתוך מ"ש הרמב"ם בפ' י"ב מהל' שכנים א' מן השותפין או אחין שמכר חלקו לאחר מסלקין את הלוקח וכו' עד ולא עוד אלא המוכר קרקע שלו לאחר יש לחבירו שבצד המיצר שלו ליתן דמים ללוקח ולסלקו עכ"ל ומדהזכיר גבי בן המיצר קרקע ולא הזכיר כן גבי אחין ושותפין אלא כתב סתם שמכר חלקו לאחר משמע איזה חלק שיהיה בין קרקע בין מטלטלין משמע דלגבי שותפין אין לחלק בין קרקע למטלטלין עכ"ל מהרי"ק וכת' הב"י ולא נהירא לי דקדוק זה שדקדק מהרי"ק שהרי אותן הלכו' שכני' קרו להו ושותפין שמכרו מטלטלין לאח' לאו שכני' מקרי ועוד דבהאי פ' בין לפני דין זה או לאחר דין זה בדיני קרקע איירי וא"כ מהיכי תיתי לומר דהכא במטלטלין עסיק ועוד דלשון של בבא זו יוכיח שכתב מסלקין אותו כדי שלא יבנה זר ביניהן והאי לישנא בקרקע שייך כדכתיב להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם ואפ"ל את"ל דלהרמב"ם תפס לשון זה מושאל במטלטלין א"א לומר כן דאי במטלטלין לא אדכר האי דינא במטלטלין ומנלן להרמב"ם ועוד דבהדיא כתב המ"מ דהיינו מה דאמרינן האי דאתחזק ביני אחי ביני שותפו' וכו' והא פשיטא בקרקע היה ועוד דאי במטלטלין קאמר מה ולא עוד אדרבא בבא דרישא עדיפא דאפ"ל במטלטלין מסלקין ללוקח אלא ודאי לא עלה על דעת הרמב"ם לומר דין זה אלא במקרקעי לבדו ומ"ש שמכר חלקו ולא כ' שמכר חלקו בקרקע משום דבשותפין שיש להם חלק בקרקע עסיק ברישא דפירקא ומש"ה לא איצטריך ליה לפרושי שמכר חלקו בקרקע ולעולם אין במטלטלין דין בן המצר אפ"ל לגבי שותף ותדע מדלא אשתמיט חד מן הפוסקים שכתב כן בהדיא ואדרבא כתבו בהפוך ומהרי"ק שכתב כן מדקדוק לשון הוכחנו ביטולו הלכך לית דחש ליה ובר מן דין הא קי"ל דמצרן הוי מוציא מחבירו ועליו הראיה עכ"ל הב"י וכ' על זה הד"מ וז"ל ואין בדבריו הכרח לדחות דברי מהרי"ק ועל כן נ"ל שהוא לפי ראות עיני הדיין שאם יש בזו היזק לשותף השני מצד חלוקת המטלטלין או מצד שיצטרך להיות שותף עם אחד שאין דעתו נוחה בו השותף יכול לסלקו דאין לך טוב וישר מזו ועדיף משאר דינא דבר מצרא נ"ל עכ"ל ד"מ הרי לך בהדיא מדברי הד"מ היכי דיש ריעותא לשותף שני מצד חלוקת המטלטלין כמו בנדון שלפנינו בודאי אם לא יחלוקו המטלטלין שישארו ביד א' עדיף גם עיקר מסקנת הב"י להשיג על מהרי"ק משום דמצרן הוי המוציא ועליו הראיה ובנדון שלפנינו שהוא להיפוך שראובן מוחזק אין

להוציא מידו כדעת מהרי"ק והוא פשוט וברור ושוב אין לפקפק נ"ל הק' יעקב: שאלה קסה מדיין מומחה איך יש לנהוג בדין מצרנות לענין שכירות ומשכנתה כי יש חילוק דעות בין הפוסקי' והוא דבר מצוי בכל עת ממש איך יש לדון: תשובה הנה שאלת ממני דבר גדול וחלילה לי להכניס ראשי בין ההרים הגדולים הרמים להכריע ביניהם פן ירוץ את גלגלתי ואין אני כדאי במקום שגדולי ראשונים ואחרונים מחולקים בזה ומידי ספיקא דרבוותא לא נפקא ומ"מ אכתוב לך הדרך אשר בררתי לעצמי לפי הכרעת האחרונים בספיקא דדין מצרנות וזהו כל פרטי דינים שאפשר בענין דין זה למצרן שלקח ובאו השוכר לסלקו אין יכול לסלקו כי אין ספק מוציא מידי ודאי מצרן אלא אפי' אם לקח א' שאין מצרן כלל ג"כ אין השוכר יכול לסלקו שיוכל הלוקח לומר קים לי דאין בשכירו' דין מצרנו' כלל אכן אם מתחלה כשרוצה למכור בא הלוקח והשוכ' השוכר קודם כיון שאין ללוקח שום דין מצרן כלל וכשהשוכר והמצרן באין יחד לקנות המצרן קוד' שהוא ודאי ואם קדים השוכר וקנאו אין המצרן יוכל לסלקו כי יוכל לומר קים לי בשכירו' דין מצרנית ומ"מ יוכל להשביע שלא עשה כן משום רמאות שהשכיר לזה כדי להוציא מיד בן המצר ואם המשכיר רוצה להשכיר אחר זמנו של ראשון לאחר אין השוכר הראשון יכול להכריחו להשכיר לו דוקא כיון שגוף הקרקע נשאר למוכר יוכל לומר שניחא ליה להשכיר לאחר ולא לזה שהשני ישגיח יותר על קרקע זו ואדם יוכל לעשו' בשלו מה שירצה אם כלה זמן שכירות הראשון אם לא שהתנה בפירוש תוך שטר שכירות או בפני עדים שיהי' לשוכר הראשון דין קדימה לזמן מה כנ"ל ושותף בגוף הקרקע לא יוכל לסלק האשה אם כבר קנתה כמבואר בתשובת הראנ"ח סימן י"ט שכן הוא דעת הריב"ש והובא בש"כ בח"מ ע"ש וכ"פ בחידושי מהרש"ך פ' המקבל ויוכל הלוקח לומר קים לי וכן בכל ספיקא דדינא וכן עשינו הלכה למעשה ובעל משכנא עדיף כשותף ואין יוכל לסלקו מ"מ אם באים שניהם יחד השותף קודם ועדיף שיש לו חלק בגוף הקרקע וכן איש ואשה שיש להם בית ומת האשה קודמת ליטול ביתה בפרעון חוב כתובתה כולה או מקצתה שהיא מקרי בעלים ראשונים כל זה נ"ל ברור והסכימו עמי בית דיני לדינא ואם שגיתי אתי תלין ואם לפניך יערב הרשות בידך לרחק או לקרב וה' יצילך משגיאה וערבוב וכמו שהדין לענין שכירו' כן דין לענין המשכנת' כנ"ל הק' יעק' שאלה קסו מוכרי סוסים שעשו שותפות יחד והניחו מעות יחד לתוך כיס אחד לנסוע קצת מהם למקום אחר לגמור המו"מ ואחר זה נתאספו איזה משותפין יחד ושלח לאחד מהם ע"י שליח חלק מעותיו כי אמרו לו שעמדו על החקירה שאי אפשר כלל לעשות המו"מ שנשתתפו עליו והשותף לא רצה לקבל מעותיו לפי שחשד אותם ששקר ענה בו כאשר היה באמת שקודם שהחזיר השליח שליחתו שלא רצה לקבל מעותיו נסעו מהם מקצת משותפים על המו"מ שנשתתפו עליו ולא נעשה כלל המו"מ והפסידו הוצאות הרבה ובקשו משותף זה שלא רצה לקבל מעותיו שיהיה לו חלק בהפסד הוצאות והלה טוען כיון ששקרו בו זה גרם שהפסיד המו"מ ואינו צריך לשלם הוצאתם ושאל השואל מה דינו: תשובה אלמלא בא דין זה לפני הייתי זן אותם המשותפים להפסיד כל ההפסד מכיסם דהא מבואר בח"מ סימן קע"ו דשותף ששינה יש לו לחבירו חלק בריוח ולא בהפסד וכן אם עשה סחורה בנבלות וטריפות ההפסד לבד כיון שעשה באיסו' כמבואר בח"מ סי' קפ"ב ובש"ע סי' ס"ק י"ב ובנדון זה ג"כ עשו איסור לשנות דיבורם ושותפות

שעשו בענין השותפי' וקיימא בלטותא דרבנן מי שפרע וכו' כדאי היו לחוב בעצמן להפסיד לטובתא הוא לגבייהו דלשקלו למטרפסיא בהאי עלמא נמצא דשותף הזה פטור מהפסד והכי דיינין להו ולכל דכוותייהו נ"ל הק' יעקב: שאלה קסו ראובן ושמעון שנשתתפו יחד להתעסק יחד באיזה סחורה וכל מעות השותפות הוא של ראובן ומה שירוויחו ביחד ומהפסד לא נזכר כלום ועתה נמצא הפסד מרובה תוך השותפות כיצד יחלקו ההפסד ביניהם תשובה הנה מבואר בטור סימן קע"ו סעיף ז' כתב וז"ל וכתב הרמ"ה ז"ל ה"מ בגוף הממון שנשתתפו אבל להשתעבד לשלם מביתו ההפסד לא כגון אם נשתתפו זה מנה וזה מאתי' ונפסד הכל לא אמרי' שישלם בעל המנה לבעל מאתים חמשים מביתו עכ"ל וכ"כ בש"ע דברי הרמ"ה אלו בסתם דמשמ' דסתם כוונתיי ובסי' צ"ג בטו' סעי' כ' ובש"ע שם סעי' י"ג סתם כדעת הרמב"ם פ"י מהל' שלוחין ושותפין דין ה' דאם ידוע מה שנפחת צריך לשלם מביתו וכבר הרגיש בסתירות אלו הכ"ג בהגהותיו לטור סי' צ"ג סעיף למ"ד ועיין בב"ח שמחלק בין אם הפחת מכח מ"ומ או שנאנס ע"י עכו"ם ומזה מיירו הרמ"ה וכן נראה מדקדוק לשון הרמ"ה ונ"ל דאף הרמ"ה לא קאמר אלא שנשתתפו תרווייהו במעות דאז יכולין לומר שלא יפסיד בעל המנה רק מה שהניח תוך השותפות אבל אם לא הניח כלום רק בשביל שמתעסק נוטל חצי הריווח ודאי כן הוא ג"כ לענין הפחת ואם יודע שמעון שנפחת כ"כ צריך לשלם החצי מביתו כנ"ל פשוט ולזה נוטה דעת הש"ך סימן קע"ג ס"ק ג' כדעת הב"ח וכן נ"ל הק' יעקב: שאלה קסח ראובן בא לב"ד לפסול שמעון לעדות שהעידו עליו הוא ואחר שגנב ליהודא ושמעון אמר שראובן עצמו הסיתו לעשות גניבה ליהודא ומביא עדים ע"ז אי שמעון נפסל ע"י עדות ראובן או לא: תשובה הנה לא ידעתי איך עלה על דעתך להכשיר ראובן לעדות זו על זה נאמר כל הפוסל במומו פוסל אף דקי"ל אין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין ופטור מדיני אדם כדאיתא בח"מ סימן קפ"ב אבל מ"מ בדיני שמים חייב אפילו באמירה לבד שמתעהו את חבריו ועובר על לפני עור לא תתן מכשול וגדול עונש מסית לאו דוקא בע"ז אלא אפילו בשאר עבירות ועיין בתשובת חות יאיר ס'קס"ו מבואר דהוי עבירה דאורייתא אע"פ שפטור מדיני שמים בכל מסית אפילו בשאר עבירות ע"ש דבריו באריכות ומבואר בח"מ סימן ל"ד בעובר עבירה שאין בה מלקות פסול מדרבנן מיהא ואולי ידעת שעש' שמעון תשובה לכך עלה על דעתך להכשירו גם זה אינו דאם עשה תשובה לצאת ידי שמים צריך לומר שהחזיר מעות הגניבה לבעליו כי עבירות שבין אדם לחבירו אינו נמחל עד שירצה את חברו וא"כ פשיטא שהוא פסול לעדות לומר ששמעון גנב כדי שיחזור הגניבה ויחזיר לו מה ששילם עבורו ואל תשיבנו מהא דאיתא בסוכה דף נ"א יצה"ר מסיתו לאדם בעה"ז ומעיד בו לעה"ב הרי דמסית מותר להעיד הנה לבד שאין למידין הלכה מדברי אגדה אלא דדין שלמעלה ועדות מלאך שאני ושאני ואין לפסול שמעון ע"פ הגדת עדות דראובן והוא פסול במומו עד שקבלו תשובה ואז שב ורפא לו נ"ל הק' יעקב שאלה קסט אחד שלקח סך חמשים חתיכות בגדים ואותן בגדים הם נקשרים בחבילות מסוחר ואין דרכם לפתחן כי ע"י הפתיחה נזוקים עד שיבאו הלוקחים ליקח אחת אל אחת שאז פותחין אותם ולקח משמעון הבגדים באמנה שיתן לו ריווח על כל חתיכה וחתיכה יותר ממה שנתן לסוחר חצי ר"ט וכשבא הלוקח למכור אותם מצא מום בשתי חתיכות רוצה לחזור לו אלו

החתיכות ושמעון טוען כיון שמכר לו באמונה אין יכול לחזור בו ועוד אף אם יכול לחזור יחזור כל הבגדים: תשובה הנה נראה פשוט אע"ג שנשא ונתן באמונה אפ"ה חוזר דלא מצינו בש"ס ופוסקים רק אין עליו אונאה אבל מום שהוא מקח טעו' חוזר דאל"כ ה"ל לאשמעינן יותר רבותא הנושא ונותן באמונה דאפילו במום אינו חוזר דגרע מאונאה דהרי שם יכול לחזור רק בכדי שיראה לתגר או לקרובו ומום לעולם חוזר וכן מצאתי ראיתי בתשובה מהרי"ט צהלון סימן כ"ה עם הסכמת מהר"מ גלאנטי יע"ש וכל זה דלא היה יכול להבחין זה בשעת המקח אבל אם היה יכול להבחין אם יש בו מום או לא ולא הבחין כתב המ"מ פ' ט"ו מהל' מכירה דין ג' וז"ל ויש מי שכתב שאם היה שהלוקח יכול להבחין לאלתר כגון שיכולין לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר עכ"ל המ"מ והסמ"ע בס' רל"ב ס"ק י' סתם דבריו לפסק הלכ' כאלו אין חולק בדבר אכן ראיתי בתשובת מהרא"ן חיים ח"א סי' מ' ד' ע' ובתשוב' מהרי"ט צהלון סי' ק"ה כתבו דהרי"ף פ' הזהב והרא"ש שם והרמב"ם דפסקו דלא אמרינן שנותנין זמן עד כדי שיראה לתגר או לקרובו אלא באונאה אבל במום לעולם חוזר ולא מהני אם שהה כדי להראות לתגר או לקרובו א"כ אף דיכול להבחין לא אמרינן שמחל וחולקין אדעה זו שהביא המ"מ ולע"ד אין לחלק את השווין דאין כאן מחלוקת כלל כמשמעות הסמ"ע ושאר אחרונים גם במ"מ עצמו משמע שאין חולק בדבר דאל"כ לא הוי מביאו כלל כיון שהוא נגד כל הראשונים והחילוק דאם קודם גמר המקח היה יכול להבחין וזה הפי' לאלתר שכ' המ"מ ולא הבחין ש"מ דמחלן אף אם יהי' בו מום זה אבל אם כבר גמור המקח ונתגלה בו מום אף אם אח"כ שתק זמן מה יכול לחזור בו והא דשתק לפי שלא הי' לו עוד צורך במקח ההוא וכיון שידוע שיש לו עוד שהות לחזור כל אימת שיצטרך לדבר לכן כל זמן שלא השתמיש במקח לא הוי מחילה אבל אם השתמש במקח אי חיישינן דמחל כיון דכאן לא השתמש במקח יכול לחזור בו כשנתגלה לו המום אבל המוכר הרשות בידו לומר החזיר לי הכל כיון שבמקח אחד קנו כולם ועיין בש"ע סי' רל"ב סעיף ד' כנ"ל הק' יעקב: שאלה קע ראובן שמכר כל כלי כסף שלו לשמעון שני מאות אונץ ושמעון משך הכסף לביתו ונשאר חייב לו לערך שני מאות ר"ט וכשמעו אשת שמעון שמכר כל כספו התחילה לריב עמו שלא הי' לו למכור איזה כלים שבאו משבח בית אביה בכך הלך שמעון אצל ראובן שיחזור למכור לו איזה כלים שבאו משבח בית אביה שלו ויתן לו ריווח קצת וכן התפשרו יחד וניכה לו במה שנשאר חייב לו ע"פ החשבון בשביל כלים אלו ועדיין לא חזר ומשך הכלים לביתו אם יכול ראובן לחזור כיון שלא חזר ומשך משמעון או לא: תשובה דין זה פשוט וערוך לפנינו בטור וש"ע סימן קצ"ט וז"ל וכן ראובן שמכר לשמעון חפץ במנה ונתחייב לראובן מנה ואח"כ הי' לשמעון חפץ אחר למכור ואמר ראובן לשמעון מכר לי חפץ שלך בדמים שאתה חייב לי מדמי המכר שאתה חייב לי מהחפץ שמכרתי לך א"ל שמעון הן נקנה החפץ לראובן בכל מקום שהוא שגם זה דבר שאינו מצוי הוא לא הצריכו בו חכמים משיכה עכ"ל והוא הסכמת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם עיין בב"י שם דן מינה דאם בחפץ אחר אמרינן דנקנה בלי משיכה לפי שאינה מצוי וכ"ש באותן כלים עצמן שימכור ואח"כ יחזור ויקנה שהוא אינו מצוי כלל רק שדיברו הפוסקים בהווה יותר ותו דלא יוכל לפרש כן לשון הש"ס יש דמים שהן כחליפין דלא שייך אלא בחפץ אחר ודוק

ונלמד דין זה מכח כ"ש וגם יש בו קצת ישר וטוב שיחזור לכלי תשמישו ודא' גמר ומקנה לו ע"י שמכר לו בהנאת מחילת מלוה כמ"ש רמ"א בהג"ה שם כנ"ל פשוט והחלוק בזה הוא מן המתמיהין הק' יעקב שאלה קעא ראובן שהבטיח ליתן מתנה לשמעון ע"מ שילך אצל השררה ולהשתדל עבורו בדבר מה והלך ראובן והשתדל עבורו בכל יכלתו לפי טענתו ודבורו רק שדבריו לא עשו פירות ועכ"פ הוא קיים התנאי ומבקש מתנתו ושמעון טען אינו מאמינך ברר דברך והביא לי ראייה שעשית כך אי שמעון נאמן או לא: תשובה אף שלכאורה דין זה פשוט וערוך לפנינו בש"ע לח"מ סימן א' סעיף י' וז"ל האומר לחבירו הרינו נותן לך כך וכך ע"מ שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא ראייה שקיים התנאי אבל אם אמר ליה ע"מ שלא תעשה דבר פלוני על הנותן להביא ראייה עכ"ל וסתם רמ"א כוונתיה וכתב הסמ"ע מילתא בטעמו דלעולם מוקמינן מסתמא שנשאר הדבר כמו שהי' מעיקרא מ"ה צריך להביא ראייה שנשתנה הדבר ולא קיים התנאי עכ"ל אבל מכל מקום צריך ענין דהרי בא"ה ס"ס ל"ח הביא רמ"א שני דעות די"א דאפ"י תנאי בקום ועשה נאמן כל שאין כנגדו מכחישו ע"כ וכבר האריך בתמיהא זו בספר בית הלל בא"ה ע"ש שהניח בצ"ע ולפום ריהטא היה נ"ל לומר כיון דחלק ח"מ הוא אחרון ובתרא בש"ע אמרינן דחזר רמ"א ממ"ש דעה אחרונה ומסתבר ליה כדעה זו שהובא בח"מ וזה נ"ל דעת בעל הלבושים שבא"ה ס"ס ל"ח השמיט לגמרי הגהות רמ"א וסמך עצמו אמ"ש בח"מ סי' רמ"א כנ"ל לפום ריהטא אבל כאשר ירדתי אל העיון ראיתי שבכונה עשה כן רמ"א לפי שראה שכתב הר"ן פ' האומר על מתנו' דהאומר להאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז כתב וז"ל שהדבר מוכרע שאין הבעל יוכל לומר עברת על תנאך שא"כ היאך מתירין אות' להנשא לכתחיל' הלא צריכין להיות עמה עדים כל היום שלא יטעון עליה עברת על תנאך ביום פלוני ויקלקלה בב"ד אלא ודאי היא נאמנות עכ"ל מה"ט לענין קדושין וגירושין פסק רמ"א וחושש להאי דלעולם מי שהתנאי תלוי בו יהא נאמן כדי שלא יהא הבעל מקלקלה או מעגנה כל ימיה וק"ל אבל לענין תנאי ממון פסק כהר"ן מטעם שכתב הסמ"ע והוא מצד השכל והסבר' וכל זה במתנה בע"פ אבל אם כתב שטר מתנה עם נאמנות בכל ענין נאמן המקבל מתנה והוא פשוט נ"ל הק' יעקב: שאלה קעב אלמנה שנתנה מתנה לנכדה בת בתה סך מה לנדונייתא ואח"כ עמדה האלמנה ונשאת לבעל והכניס' לו סך מה וסך מה השאירה לעצמה ועשה לה שטר סילוק כנהוג ובתוך קישור התנאי' התקשר עצמו הבעל שאם תמות האשה בחייו שיחזור ליורשי' חציה מה שהכניסה לו ועתה מת האשה ממה תגבה בת בתה מתנתה: תשובה הנה בודאי ממעות חזרה ודאי אינה יכולה לגבות שכבר שיעבד הבעל הנ"ל ליורשיה וזו אינה בת יורשת ומיד שמת שייך החזרה ליורשיה כמבואר בא"ע סי' קי"ח וכן הסכמת האחרונים בספריהם ותשובת' גם הבעל עצמו אינו מחויב לשלם ממה שהכניסה לו וכמ"ש בתשובתי בספר מנחת יעקב שאלה ב' משום פסידא דלקוחות שויה רבנן לבעל כיוורש וחייב לשלם אע"ג דזו הוא רק מתנה ואין כאן פסידא מ"מ הוא מבואר בש"ס פ"ק דמציא' דף ט"ז ע"א דלמ"ד מתנה כמכר דמי אי לאו דטרח וארצי קמיה לא הוי יהיב ליה מתנה והכי קי"ל כמבואר בי"ד סי' קי"ז בב"י בשם הגהות מיימוני וכ"פ הרמב"ם והובא בח"מ סי' שע"ד לפסק הלכה וכבר ראיתי בתשובת בית יעקב סי' מ"ב שעמד על זה וכתב וז"ל וקשיא לי מהא דאמרינן במסכת ע"ז דף ס"ב

אהא דתניא החמרים שהיה עושין מלאכ' בפירות שביעית שכרן שביעי' מאי שכרן שביעית אילימא דיהבינן ליה מפירות שביעית נמצא זה פורע חובו משביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה ואמר אביי לעולם דיהבינן להו מפירות שביעית ודקאמרת לא לסחורה דיהבינן ליה מצד היתר פירש"י במתנת חנם כדתנן לא יאמר אדם העלה לי פירות הללו לירושל' לחלק אבל נותנים זה לזה מתנת חנם אלמא מתנה מותר ולא הוי כמכ' עיין שם דבריו באריכות ומ"ש שם לחלק בישראל לא אמרינן אי לאו דה"ל הנאה מיניה וארצוי ארצוי מיניה בוודאי נעלם ממנו סוגיא דש"ס דב"מ דף ט"ז דמיירי בישראל וכן מבואר בח"מ סי' שע"ד ע"ש ועיקר הקושיא מעיקרא לק"מ ונתעלם ממנו דברי הר"ש והר"ע ריש פרק דמעש' שני בשם הירושלמי דאע"ג למ"ד מתנה נמכר דמיא מ"מ מותר לזמן שיאכל עמו דזה לא הוי כמכר כלל וזה הפי' של מתנת חנם ע"ש ודוק מ"מ בנדון שלפנינו ודאי לא הוי כמכר רק שנתכוונה להשיא נכדה היתומה לקיים ומבשרך אל תתעלם וק"ל אבל תוכלה הבת בתה לגבות מתנתה ממה ששיירה לעצמה בשטר סלוקה נ"ל הקטן יעקב: שאלה קעג בכור מאם יש לו שטר מתנה מאמו והשטר נכת' בכל אופן המועיל עם כל שופרא דשטרא כנהוג בזמנינו וכתב בו בזה"ל שנתנה לו במתנה עבור חלק בכורה שלו וטוענ' אמו שהשטר מתנה בטילה שנעשה בטעות שהיתה סבורה שבכור מאם יש לו חלק בכורה כמו בכור מאב לכך נתנה לו מתנה זו בשביל חלק בכור' ובאמת אין לבכור מאם שום יתרון על שאר בניה ובעל המתנה טוען שאמה נתנה לו מתנה פסוקה וחלוטה לא משום בכורה רק הסופר טעה וכיון שכתב בשטר מתנה שלא יגרע כח השטר משום חסר או ייתר יהא הכל נדרש לטובת בעל השטר גם זה בכלל ועוד כיון שכתב בשטר מתנ' אחריות הוי כמכר:תשובה הנה נ"ל שזה שטר ושוברו עמו והוי טעות דמוכח ודאי אם הי' כתב בשטר בזה"ל בשביל בכורה שלו או סתם בשביל בכורה הייתי יכול לפרש בשביל קדושה שבו שהוא בכור מאמו וחביב עליה שהרי הוצרך לפדיון וכן מבואר בא"ח סי' קכ"ח לענין הטל' מים לכהני' ע"י בכור מאם אם אין כאן לוי ע"ש אבל זה השטר כתב בו עבור חלק בכורה שלו הרי שטענה וסברה דגם בכור מאם יש לו חלק ירושה יותר בשביל בכורה שלו וזה הוא טעות גמור וכבר מבואר בש"ע סי' מ"ב סעי' ט' בהג"ה והוא מתשובת מהרי"ק סי' צ"ד שאע"פ שכתב בשטר כל סופרי דשטרי אפ"ה אמרינן שטעה ע"ש וכתב שם הש"ך ס"ק כ"א שכן עיקר ולית מאן דחולק אפי' אם כתב בשטר כל לישנא דמשתמע לתרי אפי' וכו' אפ"ה נתבטל השטר וכ"כ בתשובת שארית יוסף סימן א' וכ"כ בנ"ש סי' ג' אות ח' ע"ש גם מ"ש דשטר מתנה זו הוי כמכר בל מזה יותר מוכח שטעות הוא בידה שסבר' שיש לו ע"פ הדין חלק בכורה לכך לקחה ממנה זכות זה ממנו ע"י מתנה זו ולכך כתב לו אחריות שאין דרך לכתוב במתנה אחריות וכמ"ש הסמ"ע סי' ר"ה ע"ש וכיון שזה הכל בטעות נתבטל המתנה מעיקרא מ"מ תקבל האם על עצמה בחרם ב"ד שלא נתכוונה למתנה גמורה וחלוטה רק בשביל שסברה שיש לו חלק בכורה ע"פ הדין נ"ל הק' יעקב: שאלה קעד מהרב המופלא הדיין מומחה ה"ה המפורס' בשמו צבי הירש בר' בנימין מברלין נר"ו וז"ל על אודות ראובן שמת והניח בן ובת וכן הוא הבכור ולבת יש לה שטח"ז וכתב בו כנהוג כל שטח"ז שתטול הבת סך מה או חצי ח"ז בן פשוט והברירה ביד היורשי' ועכשיו ראובן שבק חיים ובא בנו הבכור וטוען כיון שכתב ח"ז פשוט אטול

אני ד' חלקים והבת חלק חמישית וא' מן הדיינים נוטה לזכות בדין זה הבת וז"ל לפום ריהטא דברי הבכור הן דברי' של מה בכך ובוכרא דסכלא הוא לטעון נגד הבת חלק בכורה והלא הבכור נוטל הוא מדאוריית' ומן התורה אין הבת יורשת כלום כלומ' רק מדרבנן היא נוטלת עישור נכסים ומנהגינו ליתן לה שטח"ז כדי לקפוץ עליה להשיאן ושטח"ז יש לה כל יפוי כח שבעולם כי הנותן בעין יפה נותן והוא כירושה ומתנה ובפרט לפי האומדנא דמוכח דבן הוא בלא"ה עשיר מופלג בודאי דעתו היה שיטול החצי מן בנו או סך ידוע ומ"ש שטח"ז כבן פשוט דעתו אם יהי' לו עוד בנים ובלא"ה רק שופרי דשטרי הוא ועוד תקשי ליה גופא אשאר שטרות דעלמא שכתבו כבן זכר פשוט אע"ג דליכא שום בכור אלא ודאי הסופרי' כתבו כך מתוך ספר נחלת שבעה בלי כוונה ואפילו את"ל דספיקא דיש פנים לכאן ולכאן הלא בשטר יד בעל שטר על עליונה וכן משמע בספר חות יאיר ועוד ראייה נכונה היא מהרשב"ם בב"ב ד' ק"ז שכ' שהדין עם הבת שכ' בד"ה אמ"מ' אמר אינו ממעט בחלק בכורה וכו' מצייר הרשב"ם בשלשה אחין והי' להרשב"ם לומר בקיצור כשאין כאן אלא בכור וטומטום ואם היה ממעט היה הבכור נוטל שני חלקים אלא ודאי דלא זיכה התורה חלק בכורה אלא בין הבנים וכשאין בנים אחרים לא שייך כלל בכורה עכ"ל הדיין הנ"ל ודבר זה נשאל ג"כ לשאר גאוני ארץ המפורסמים ה"ה גיסי הגאון המופלא מהר"ד אופנהיים אב"ד ור"מ דק"ק פראג והגאון אב"ד מהורר הירש דק"ק הלבפשטאט והגאון מהורר נפתלי כ"ץ אב"ד דק"ק גלויגא וכולם הסכימו כא' שהדין עם בן הבכור וכן האריך בזה הרב הדיין מהורר הירש השואל מברלין בתשובתו בטוב טעם ודעת ונלאתי להעתיק כל התשובה בזה רק תשובת גיסי אעתיק לכבודו וז"ל תשובתו: תשובה באתי להשיב בקצרות אמר"י אומר לגלגולת מגלגל ויותר לעומק הדין ועומק המשפט נראה בעליל שהדין עם הבן ולו משפט הבכורה כי דורשין לשון הדיוט ובפרט כל תנאי שבממון קיים וא"כ אין ליתן להבת אלא תח"ז בן פשוט והבו דלא להוסיף עליה להעביר אחסנתא מברא לברתא ועיין בטור ח"מ סימן מ"ב סעיף ט"ו וז"ל כל הלשון שרגילים לכתוב בשטרות אפי' אינו מתיקון חכמי' ז"ל אלא לשון הדיוט כנהוג לכתוב במקום ההוא הולכין אחריה ואפילו אם לא כתוב דנין אותו כאלו נכתב עכ"ל ושטח"ז זה ספרא דוקנא כתב ובכיון כתב שטח"ז בן פשוט הואיל שהי' גלוי וידוע שבן הוא הבכור כדי לתת לו פי שנים ואדרבה הבת הי' לה לעמוד בזקיפין שלא לכתוב בן פשוט רק סתם ח"ח בן זכר כדי שלא יוגרע כחה חלק הבכורה ומדלא נעשה כן בוודאי היא היתה צווחת ולא אשגח בה ויפה כח האב ליפות כח הבן אמנם הבן אינו נוטל פי שנים כי אם אשר ימצא לו מוחזק ולא בראוי ואם האב היה חייב לאחרים יש להבת טענה לשלם מן המוחזק ולא מן הראוי כאשר הארכתי בספרי נשאל לדוד והחכם שהי' רוצה להביא ראייה ממסכת ב"ב דקכ"ז בדין בכור וטומטום וז"ל הי' להרשב"ם לומר בקיצור כשאין כאן אלא בכור וטומטום ואם הי' ממעט הי' הבכור נוטל שני חלקים ועתה שאין ממעט לענין בכורה והטומטום הוא כלא הי' לוקח תחלה החצי בשביל בכורתו והחצי השני' היא חולק עמו ממילא מגיע על חלקו ששה מני' ושלשה רביעי מני' אע"כ דזה אינו דלא זיכה התורה חלק בכורה אלא בן בין הבנים אבל כשאין בנים אחרים לא שייך בכורה כלל עכ"ל אי משום הא לא ארי' דהרשב"א מפרש בבכור ופשוט וטומטום משום דקאמר אמיר אף אינו ממעט בחלקים בכורה ואי בכור וטומטום

לבד איירי ה"ל לפרש ולומר הכי הבכור נוטל שלשה חלקים וטומטום נוטל חלק רביעי אלא ודאי שיש גם עוד בן או בנים עם הבכור וטומטום וע"ז נקיט אמימר לשון קצרה אינו ממעט בחלק הבכורה צא ולמד בהרמב"ם פ"ז בהל' נחלות ומובא בש"ע ח"מ סימן רע"ז סימן ד' וז"ל בכור שנולד טומטום ואח"כ נקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים וכו' כיצד אינו ממעט בחלק הבכורה הרי שהיה לו בן בכור ושני פשוטים וזה הטומטום נקרע ונמצא זכר הבכור נוטל רביע הממון וכאילו אין עמו אלא שני פשוטים בלבד ושלשה רביעית הנשארים חולקים אותו שני הפשוטים עם הנקרע ועם הבכו' בשוה עכ"ל הרי דהרמב"ם מצייר הדין על שני בנים פשוטים עם הבכור וטומטום הרי ד' בנים למקום ולדידי' נמי יש לדקדק אמאי קחשיב בד' בנים הלא אפשר להתקיים בג' בכור פשוט וטומטום אלא מהא ליכא למשמע מיניה וכו' מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ע"י חושבנא בעלמא הן יפעל אני פעמים ושלש עם גבר ונוסיף ע"ז חכם מה הוא אומר אין זה אלא מן המתמיהים לפי הכלל דאמר אמימר טומטום אינו ממעט חלק הבכורה לפרש דוק! אם יהיה עוד בן פשוט עמהם עם הבכור וטומטום ואם לא יהי' עמהם בן פשוט אזי הבכור והטומטום יחלקו שוה בשוה שומו שמים על זאת לא זו העיר ולא הדרך דרכים דרבנן ויתר הדברים שמן הראוי ולהאריך אין זמן מסכים לכך מפני טרדות ישיבה ושו"ת הבאין מכל פינה ואיני מופנה מכל צד וגם דמי עלי כביעת' בכוחא לפ"ד הקלושה לכן אשים קיצור למילין ע"ג מילין ויקבל רב ברכה מהבורא רקיע וילין ושלוש על דיני ישראל פי המדבר לכבוד התורה ואכסני' הק' דוד אופינהיים חפ"פ: וזאת תשובתי: הנה קבלתי שאלתו ותשובתו ותוכו רצוף אהבה עם העתק מהגאונים הנ"ל ומעלתו הרמה נוסף נופך משלו להאריך בדין זה ומה אדע אשר לא ידעו המה ואינו צריך לא לגמרא ולא לסברא דידי ומוטב הי' שתיקתי מדיבורי מי יקום יעקב כי קטן הוא גם אין הזמן מסכים עמד להאריך בדין ולהראות פנים בכל צד כמראה אופן בתוך אופן לפי שהוא עת אסיפות הרועים עת הזומר הגיע בתחלת הזמן כי קאי בהאי מסכת אף גם שהנושא בעצמו אינו סובל האריכות כי עיקר דין שטח"ז לא הוזכר בש"ס ופוסקים ראשונים רק מצד המנהג ותקנות האחרונים מכל מקום שלא להשיב פניו כפני אלקים ריקם אמרתי להשיב בקיצור נמרץ כפי שיורוני מן השמים ויקבל מר תשובתי ותחלה אני אומר עיקר יסוד ראיות הרוצה לזכות הבת מכח דברי הרשב"ם דב"ב דף קכ"ז הוא יסוד הנופל מעצמו כי המדקדק בדברי הרשב"ם מדקדק מדקאמר אמימר טומטום אינו ממעט בחלק בכורה הוי ליה למימר טומטום אינו ממעט לבכור אלא ודאי דאתי לאשמעינן בחלק בכורתו אינו ממעט אבל ממעט הוא בחלק פשיטתו וזה לא שייך אלא דוקא אם יש עוד פשוט וא"כ הבכור נוטל מתחלה חלק בכורתו שהוא שלישי מנכסיו נגד הפשוט שאינו טומטום ואח"כ שני חלקים הנותרים חולק הבכו' עם הטומטום והפשוט בשוה שנתמעט חלק פשיטות של הבכור מכח הטומטום וק"ל אבל אם אין כאן פשוט רק הטומטו' אף שהטומטו' אינו ממעט מחלק בכורתו והו' נוטל חלק בכורתו שהוא שלישי כדכתיב פי שנים כנגד א' מאחין כי בודאי הטומטום לא עדיף מבן פשוט ואח"כ המותר חולק הבכור והטומטום א"כ הטומטום ג"כ אינו ממעט חלק פשיטתו של הבכור ולמה מדקדק אמימר לומר אינו ממעט בחלק בכורה וכן משמע להדיא מדברי הב"ח בח"מ סימן רע"ז סעיף כ"א וכן משמע בפ"י הרמב"ם ממהר"ד ערמאה זצ"ל הנדפס מחדש באשמטרדם

פ"ב מה' לתלות דף פ"א ע"ד וזה ודאי כוונת הנמוקי יוסף והרשב"ם שם בב"ב דלעולם חלק בכורה הוא שלישי בנכסי המת אם אין כאן הרבה אחין וא"כ מזה ראייה ברורה דזכתה תורה שלישי מנכסי המת בחלק בכורתו אף אם אין כאן בן אחר רק בנות כי התורה זיכה לו חלק ג' מנכסי בכורתו לפי שהוא כחו וראשית אוננו כאשר כתוב להדיא טעמא דקרא וכאשר אבאר אי"ה ומעתה כל דברי הדיין הראשון מעצמן בטילין מ"ש דיד בעל השטר על העליונה לא ידעתי מאי קאמר אף דיד בעל השטר על העליונה היינו מה שאפשר לומר שהוא כוונת השטר משא"כ בשטר זה דכתיב להדיא חק"ץ פשוט ואיך יזכה יותר ממה שנתן לו אביו בשטר להדיא ומ"ש עוד הדיין שרוצה לזכות הבת וז"ל אפילו את"ל דספיקא הוא יש פנים לכאן ולכאן וכו' זה ודאי אינו כי בספק יש ליתן ליורש דאורייתא שהוא הבכור גם מה שכתב האומדנא שבנו עשיר וכו' אין זה אומדנא כלל וכי אביו הי' נביא בשעת כתיבה שטח"ז שיודע שיהי' עשיר לאחר מותו או לא ודברי הדיין הנ"ל הוי כעובר על לא תהדר פני דל גם מ"ש הנ"ל שהוא רק שופרא דשטרא שותה דידיה לא ידעתי מאין יהיב ליה משופרי שופרי אדרבה והוא גריעותא דשטרי שמגרע כח השח"ז רק ליטול כחצי חלק זכר פשוט ולא כבכור וכן הוא משמעות הלשון שבשטר ע"פ פשוטו כי בשטרות ובתקנות הולכין אחר לשון בני אדם ואין להוציא מפשוטו רק החח"ז פשוט דוקא והרוצה להוציא מפשוטו עליו להביא ראייה ברורה נגד הסברא והשכל וכלשון שכתב בשטר הנ"ל כן נמצא בכל תקוני שטרות מתחלה ועליהם אין להוסיף או לגרוע ומ"ש ראייה מחות יאיר אין ענין כלל לנדון זה ועוד דבר ראייה ברורה לדין זה הגע עצמך אלו נתן שטר זכר פשוט שלם נגד בנו הבכור ודאי לא הי' נוטל' הבת רק חלק שלישי דלא עדיף שטר זכר פשוט מירושת בן פשו' שהוא דאוריית' ואינו נוט' רק השלי' מנכסיו כי התור' זיכה השליש להבכור בחלק בכורתו לפי שהוא כחו וראשית אוננו א"כ גם השטר זה כן הוא שאין להרק חלק פשוט שהוא שלישי כאילו היא זכר פשוט א"כ ה"ה היכא שנתן להבת חח"ז פשוט אז חולקין הנכסים לחמשה חלקים ונוטל הבכור כשני פשוטים דהיינו לכל חלק פשוט נוטל שני חלקים והבת תטול כחצי חלק פשוט שהוא חלק חמישית וזו ראייה שאין עליו תשובה ומה"ט לא הוזכר דין זה בשום פוסק ראשון או אחרון מרוב פשיטות הדבר ודוקא במוחזק אבל בראוי נוטלת השליש והדעת תורה נותן כן ואינו צריך לפנים וכל דיין דלא דן כהאי דינא לאו דיינא הוא ולא ידע בד"מ בין ימין לשמאל והאמת ליעקב תתן כאשר"ע יעקב וזאת תשובה שנית: תשובה שנית למחותני הרב הגדול מהורר צבי הירש נר"ו מברלין וז"ל תשובתו עם חבילות כתבים שונים ומשונים מלא קמשוני' קבלתי עדיין הדיין עומד על דעתו מפקפק על תשובתי ואין דעתי נוחה להשיב לחורפי אפי' חצי דבר כי לא אטפל עמו יען וביען אל תען וגו' כי באמת אני בתומי הלכתי כידוע לו כי בתחלה נשאלתי ע"ד ראובן ושמעון ועדיין לא נודע לי למי הדברים מגיעים ודרכי להשיב לכל שואל כהלכה ובפרטות להשואל מחותני כמותו ירבה בישראל בר אבהון ובר אוריין והשבתי כפי אשר יורוני מן השמים כי בודאי תורתנו הקדושה ובפרטות מקצוע הגדול שבדיני ממונות כולם יש להם פנים ואחור וכדכתיב משיב חכמים אחור וגו' מיימינים ומשמאלים ומה לי להכניס עצמי על הריב לא לי להשחית הזמן והדיו והנייר ומעו' דבי דואר חנם כי די בתשובת ראשונה שכתבתי ובפרטות מה שכתבתי וז"ל הגע עצמך אלו

כתב להבת שטר זכר פשוט שלם וכו' רא' זו מכריע על כולם שאין עליו פקפוק ונדנוד כלל וכן הצעתי הדברים לפני דיינים המומחים המופלגי מפה ושאר מופלגי תורה וכולם ענו ואמרו שדין עם הגאונים המזכים את הבכור והוא דין אמת אמיתי של תורה והמתעקש בזה אין בו שיקול הדעת דעת תורה וסברות השכל בדינים כלל והמפקפק בזה אינו אלא מן המתמיהין ואין לדיין לעשות סניגורין לדבריו והוא רק עקמומות הלב וצריכין אנו לקבל האמת ממי שאמרו ומודים דרבנן היינו שבוחייהו ולא לקנטר ח"ו נגד האמת ואמת ליעקב תתן הק' כאש"ע יעקב: שאלה קעה אורח אחד שבא מארץ רחוקה עם אמו וחלה והניח אחריו סך ממון וקודם מותו צוה הכל לאמו ונטלה הכל תחת ידה ורשותה אי צוואתו קיימת או לא: תשובה הנה לכאורה ה' נראה דאין בצוואתו כלום כי שאלה כזו ממש מוזכר בשו"ת שארית יוסף שאלה ג' גבי מת שאין לו יורשים שאין צוואתו כלו' כדאי' בב"ב דף קמ"ט גבי איסור גיורא ע"ש וכן בח"מ סי' רנ"ו אבל באמת אחר העיון בש"ס ובפוסקים שם יראה דקאי דוקא אגר דאין לו יורשים ודאי דכקטן שנולד דמי גם בניו שאין הורתו בקדושה אין יורשין אותו לכך מתנתו וצוואתו בטילה כיון דכירושה דמי וכמ"ש הרא"ש והרשב"א בחידושיהו הובא בב"י בח"מ סי' רנ"ו וז"ל כל היכא דליתא בירושה ליתא במתנה משום דמתנת ש"מ אינה אלא לאחר גמר מיתה וכירושה היא לכל אדם ומן הדין אינה כלום בכל אדם שאין מתנה לאחר מיתה אלא משום ירושה תקנהו והלכך גר שנתן במתנת שכיב מרע כיון שאינו בר ירושה אף מתנתו אינה מתנה עכ"ל הרי דדוקא בגר נאמר כן שאינו כלל בכלל ירושה אבל זה שמת והוא בכלל ירושה ובודאי יש לו יורשים כי הירושה משמשת והולכת גמירי דלא כלה שבטא אינה בכלל זה ובר צוואה ואולי גם השארית יוסף כוונתו על הגר שאין לו יורשים גם שם בתשובת ש"י מעתיק דברי הרא"ש בתשובה ריש כלל ט"ו ג"כ כתב סתם שאין לו יורשי' והתם מיירי להדיא בגר אלא שבכוונתו לא רצה להעתיק גר והטעם עמו הנה באמת ראיתי בתשובת תרומת הדשן סי' שכ"ב כתב בשתוקי שצוה הבית לאמו כתב דדינו כגר לענין שצוואתו אינו כלום כמו בגר כיון שאין לו יורשים שלא ידענו אבוהו מנו במטלטלין אם צוה קודם מותו לאמו ותפסה אין מוציאין מידה אע"ג דמבואר במסכת קדושין דף ע"ה ע"א לחד תירוצא מאי שתוקי משמתיקין אותו מנכסי אביו פשיטא מי ידעינן אבוהו מנו לא צריכא דתפס פי' רש"י ואשמעינן שמואל דמפקינן מיניה עכ"ל מ"מ תירוצא זו לא קיימא אלא כתירץ אבע"א מה שתוקי שבודקין את אמו אם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת וכרשב"ג וכן תי' סתמא דגמ' ביבמות ד' ק' ובכתובות דף י"ג ועי"ל והוא דאף לפי דעת הת"ה שם בתשובה שתופס תירץ זו לעיקר דאפי' תפס מפקינן מיניה היינו דוקא השתוקי ונמצא שלא ידע אבוהו מנו וכיון שהוא עצמו אינו יודע לא מהני תפיסה וכמבואר בקונטרס קים לי שלי סי' ב' ע"ש בתשובתי חלק ב' אבל אמו שיודעת למי נבעלת ויודעת שיש לו יורשים אם צוה לה בנה ותפסה ודאי צוואתו קיימת ואין להוציא מידה ודלא כת"ה שם שמשמע מדבריו שמשוה לגמרי לגר וזה אינו ועיין בש"ע סי' רנ"ו ורע"ג אבל בגר שודאי אין לו יורשים לא מהני צוואת אמם לדעת הרא"ש אף שבתוספות דבב"ב דף קי"ד משמע מדעת התוספ' דגר יורש את אמו ד"ת התוס' לא כתבו כן רק אליבא דר"ש בן יהודא ולא ס"ל כוותיה דהלכת' כסתם מתני' דידן וכ"כ בתשובת הר"ש הלוי חלק ח"מ סי' ל"ה ובלא"ה דברי התוס' תמוהים ולא

יתיישב אליבא דסוגיא דש"ס דמקשה שני קושיות ואי מיירי בגיורת לק"מ גם קושית התוס' בלא"ה אינם מוכרחים די"ל דלכך הקפידה התורה יותר באשה דמיד תסוב הנחלה בחייה דמה שקנתה אשה קנתה בעלה ועי"ל דיותר הזהירה התורה באשה דמיתה שכיחא בה יותר כמ"ש התוס' בכתובת דף פ"ג ע"ב ועפ"ז הצלתי הב"ח בח"מ סי' רפ"ה ממה שהשיג עליו הש"כ שם בס"ק וי"ו מה שמחלק בין נשים לזכרים ע"ש וכן מבואר מלשון התוס' בגיטין דף כ"ח ע"א וכ"כ התוס' בכתובת דף נ"ב ע"א ד"ה רצה אינו פודה ע"ש) וע"ש בחידושי כוס ישועת ומהא דמשמשת נחלה ג"כ לק"מ די"ל דמיירי באין לו אם אבל בשתוקי וכ"ש באורח כנדון שלפנינו כיון שידוע לאמו שיש לו יורשי מצד האב גם צוואתו קיימת אם תפסה ואפשר אפי' אם לא תפסה כל שלא נתברר עליו שהוא גר כנ"ל הק' יעקב: שאלה קעו לפני איזה שנים שהי' כאן גזירת המלכות שהי' צריכין לקבל בפרעון חובת כתבים של מלך במקום ענות מזומנים והכתבים הללו הי' הולכין וחסור ממש מידי יום ביום היה ניכוי בהם עד שנתבטלו לגמרי ובתוך כך כל מי שיכול להוציא הכתבים היה מוציא אותם כל האפשר להקדים את עצמו להוציא אותם וראובן נתן כתביו לשמעון להוציא אותם עם כתבים שלו לפי שהוא בעל משא ומתן שיכול להוציאן מהר יותר ושמעון ערבן עם כתבים שלו כי אין קפידא בדבר והוציא הרבה מהן ואח"כ נשארו איזה כתבים והחזירן לראובן וראובן לא רצה לקבלן כיון שערבן עם שלו אולי הנשאר הם שלו.

תשובה נראה הפשוט דהדין עם שמעון דאין אדם מפסיד לעצמו להרוויח לאחרני דהא אפי' בשני שותפין כל מקום דאיכא פסידא יוכל לומר לעצמי אני מציל כמבואר בח"מ סי' קע"ו סעי' כ"ח בהג"ה ומבואר שם בש"כ אפי' אמר כן בינו לבין עצמו ג"כ סגי ובנדון זה סתמא כמפורש דמי שאין אדם מציל את חבירו ויפסיד לעצמו כי אבידתו קודמת ואין זו דומה למ"ש בס"י רצ"ב במפקיד שעירבן עם פירותיו ע"ש ועיין בס"י רס"ד סעי' ג' בהגה' דאם לא הי' הבעלים שם הוי כהתנ' והתם ניכר בוודאי ששל חבירו הציל וכ"ש כאן דודאי שלו הציל ולא של חבירו כי אבידתו קודמת לשל כל אדם וגם שלא לנעול דלת בפני ג"ח שהוציא לו לטובתו מה שהי' באפשרו' כן נ"ל הק' יעקב: שאלה קעז אחד שהי' לו שט"ח על אחד מבני המדינה ומסר אותו לשמעון שיקח המעות מבע"ח ולהביא המעות לו ובדרך נאבד מאתו החצי מהמעות גם המשלח צוה לו שאם יהי' חשש אחריות שיקח עוד יהודי הדר שם בשכירות אפ"ה נאבד מידו אם יש לחייבו לשלם כדין שומר שכר או לא: תשובה הנה סתמת שאלתך כשואל שלא מדעת ולא ידעתי במאי קמסתפק לך מהיכי תיתי עלה על דעתך לפוטרו ראשון שכראשון כיון שצוה שאם יהי' חשש אחריות שיקח עוד יהודי הדר שם בשכירות ומבואר בטור ח"מ סימן שמ"ו בהאומר לשליח צא והשאל עם פרתי כו' דכתב רמ"א ויש חולקין ואומרים דשלוחו של אדם כמותו והוי שאולה בבעלים וכ' הסמ"ע והש"ך שם ומספיקא לא מפקינין ממונא ע"ש זה אינו כיון שהוא עצמו לא דיבר עם השליח עצמו רק שצוה לו שישכיר יהודי אחד דלא הוי שלוחו ממש בזה לית מאן דחולק דלא הוי שאולה בבעלים כי דין שאולה בבעלים גופא חידוש הוא והוא כהלכתא בלא טעמא כמ"ש בספרי שו"ת ח"א סימן י"ט בשם התוס' פרק השואל דף צ"ז ע"ש והבו דלא לוסף עלה גם אין לדמותו דבר זה לפוטרו מכח תקנת חכמים כדאית' פרק האומנין דף פ"ב גבי חביות ה"נ

נימא אין לך מעביר מעות ממקום למקום אם אתה מחייבו לשלם וכמבואר בח"מ סי' ש"ד שאני התם דתקנה קבוע שנו חכמים גבי חביות שהוא מלאכה כבדה ונעשה דוקא ע"פ הרוב ע"י עניים ואביונים והיזק זה מצוי ע"כ פטרו חכמים אבל ודאי בשאר שומר שכר ודאי לא עקרו תקנת חכמים לפוטרו מגנבה ואבדה שחייב ע"פ דת התורה והוא פושע וא"צ לפנים גם אין לפוטרו מטעם דאין דין שומרים בשטרות דהא אנו לא מחייבים בשביל שלא שמר שטרו דהא שמרו כראוי וקיבל דמי' אך על הדמים נעשה שומר שכר והוא ברור ועיין בח"מ סי' ס"ו ובש"ך שם וכן נ"ל דחייב לשלם כדין שומר שכר הק' יעקב: שאלה קעח מי ששכר סוס אחד ופשע בה ונולד בה מכה ושכר רופא לרפאותו והוציא בה הוצאות מזונות ימים רבים אי השוכר חייב לשלם הכל או לא תשובה הנה בטור ח"מ סי' ש"ז וסי' ש"ט ובב"י מבואר שם דיש פלוגתא דרובותא יש סוברים בבהמה פטור מכל ד' דברים רק נזק משלם ופטור משבת ויש מחייבין בשבת והכריע רמ"א כדעת הפוסטריין והסמ"ע דעתו נוטה למחייבין וכן נוטה דעת הש"ך ומ"מ מסיק דהוי ספיקא דדינא ועיין במהרש"ל פרק החובל סי' י"ד וסי' כ"ב ועיין תוס' גיטין דף מ"ב ריש ע"ב ואני הכרעתי בבית דיני כמה פעמים למעשה לענין ריפוי במ"נ אי נתרפא מעצמו לא שייך ריפוי ואי צריך ליתן לו שכר ריפוי לרפואותו ודאי צריך להחזיר לו שע"כ מצר לו מנזק שהיו צריך ודאי להחזיר לו לענין שבת אע"ג דאין להוציא שבת בבהמה מ"מ יש בכלל נזק לשלם מה שבהמה אוכלת כל ימי חליה שקודם שנעשה בה נזק זה היתה עושה ואוכלת ואוכלת ועכשיו צריך להאכילה אף שאינה עושה וזה נזק גמור אבל א"צ לשלם מה שהיתה עושה יתר מפרנסה זה יקרא שבת ואין שבת בבהמה גם עיקר כהסמ"ע היכא דלא נכחש הברש מאיליו שמין מה דאפחתי' מכספה משא"כ בנכחש מאיליו וכן פסקנו למעשה כמה פעמים נ"ל הק' יעקב: שאלה קעט אחד שהוצרך מאוד למעות להתפרנס מהם והשכיר את ביתו ועשה עמו תנאי שיתן לו מיד סך מה על שכירותו על כמה שנים כדי שיוכל לישא וליתן עם המעות כדי פרנסתו והוא עצמו בבי עקתא ואח"כ נודע הדבר לבע"ח עכו"ם של המשכיר ועיקלו המעות שכירות והמשכיר אינו רוצה לצאת מהבית בטענו כיון שאינו יכול ליטול המעות אינו רוצה להשכיר כי השוכר עצמו גילה הדבר לבע"ח והשני כופר שלא גילה הדבר ושאל השואל מה דינו תשובה נ"ל פשוט דהדין עם המשכיר פשיטא אם יש לברר שהשוכר גילה הדבר לבע"ח שהשכירות בטל אף דמבואר בס' שפ"ח סעיף י"ב בהגה דכל כה"ג לא מיקרי מסור שהרי לא הפסידו רק שהוצרך לשלם מה שחייב לשלם מ"מ רעה גדולה עשה ובודאי אדעתא דהכי לא השכיר לו שיעשה לו רעה גדולה כזו ויותר מזה מצינו בס' שי"ב סעיף ט' בהג"ה דאם השכיר לו בשביל שהוא אוהבו ויעשה שונאו השכירות בטל וכ"ש בזה שדמי לו כארי אורב לגלות מסתירין אלא אפילו אם נעשה העיקול שלא בידיעת השוכר ג"כ השכירות בטל אף שהוא נאנס ואונס רחמנא פטריה מ"מ המשכיר ג"כ פטור דאין לחייבו לאחר בשביל אונסו וכן כתב הש"ך בס"ס כ"א ע"ש וכן פי' בתשובות צ"צ סימן ל"ט ועיין בח"מ סימן ר"ז סעיף ג' דבמוכר קרקעותיו מהני גילוי דעת ע"ש ה"ה בהשוכר קרקעות י"ל דמהני גילוי דעת וכנ"ל הק' יעקב: שאלה קפ ראובן השכיר לשמעון חדר ובתוך אותו חדר הי' עוד שאין בו ארבע על ארבע אי משתכר עמו או לא תשובה אף דלכאורה דין זה פשוט וערוך לפנינו בש"ע ח"מ סי' רי"ד סעיף ב' והמוצא הדין מש"ס

דריש פ' המוכר את הבית מכר את החדר שלפנים הימנו אם רחב ד' אמות מ"מ יש מקום לחלק בין מוכר למשכיר ואל תשיבני מהא דאיתא שם בתוס' דף ס"א ע"ב ד"ה אלא דקרי לי' לבורה וכו' וכשרוצה להשכיר בית וכו' ע"ש הרי דדברי התוס' שם אמורים בדברי רב נחמן בשם רבה בר אבוהו לענין המוכר את הבית לחברו בבירה גדולה וכתבו וכשרוצה להשכיר ש"מ דמכירה ושכירות דין אחד להם זה אינו דכשלמדנו סוגיא זו בהלכה תוס' בישובתינו בק"ק פראג העלנו שהוא טעות סופר בתוס' ובמקום השי"ן של תיבת וכשמשכיר צ"ל וכשמזכיר בזיין וכן הוא דברי התוס' בתחלתו שם דכ' כשמזכירין וזה ברור למעיין שם אבל לעולם יש לחלק בין מוכר למשכיר כמ"ש אכן ראיתי ברמב"ם פ"ו מהל' שכירות דין א' שכתב וז"ל המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה משתמש בזיזי' ובכתלי' עד ד' אמות וכו' ובכל אלו דברים הולכין אחר מנהג המדינה והשמות הידועים להם כדרך שאמרנו במקח וממכר עכ"ל הרי דהשוה לגמרי המכירה לשכירות בענינים כאלה וכן משמעות הטור ח"מ סי' שט"ז להדיא ע"ש אכן יש לחלק מצד אחר דדוקא לשון בית משמע לכל תשמישי בית אפ"י תשמישין הרבה בכלל מה שאין כן חדר בלשון בני אדם חדר מיוחד משמע אין בכלל אלא מה שבפרט ויד השוכר על התחתונה ועליו להביא ראיה וכמבואר להדיא בסימן שי"ב כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קפא מאחד מתלמידים וז"ל שאלה קטנה אנכי שואל מאתו אחד שלקח מטלטלין מגנב מפורסים וידע שנגנבו והוצרך להחזירו למי שנגנב ממנו אם יוכל לתבוע לגנב שיחזור לו מעותיו או לא אע"ג דלא נעלם מאתי מה שפסק רמ"א בח"מ סי' שנ"ו סעיף א' בהג"ה דמעות מתנה וא"צ הגנב לשלם לו כלום וכן הסכים שם בסמ"ע אך ראיתי שהש"ך שם סק"ז האריך להשיג על רמ"א וכתב ששגגה הוא ומתמי' על המרדכי והסמ"ע ושאר גדולים ומסיק להלכה דלא כהרמ"א בהג"ה ושכן דעת הב"ח ע"ש ואף שדבריו שם לענ"ד הם נכונים מ"מ קשה עלי להוציא ממון מיד המוחזק נגד הרמ"א שהוא מהמרדכי וגם הסמ"ע מסכים עמו ואין דעתי דעת הפעוטות מכרעת ע"כ אמרתי לילך אל הגדול שבדורנו אשר מאתו תצא תורה ובידו ההכרעה להכריע להלכה למעשה כי הלכה כמותו בכל מקום ע"כ לשון השואל: תשובה שאלתך שאלת חכם הגיעני ויפה עשית שהיית מתון בדין זה ובאמת שנת תפ"ה זמן העבר למדתי פה מיץ מס' ב"מ פ"ק וכאשר הגעתי לשיטה זו שם דף ט"ו ע"ב הרגשתי בדברי ראשונים ואחרונים ובדברי הש"ך וראיתי שהם דברים תמוהים ונתתי אל לבי ליישב דברי ראשונים כאשר ראוי לכל יודעי דעת לברר דברי ראשונים במזרה ורחת אע"פ שיש לכאורה על דבריהם תשובה נצחת ולפענ"ד כוונתי האמת לאמיתו ואציע לפניך סוגית הש"ס ומה דאתמר עלי' בפוסקים ראשונים ואחרונים ומה שיש לתמוה עליהם לכאורה קשה ומה שנ"ל בישוב דבריהם וממילא רווחא שמעתתא דגרסינן שם הכיר בה שאינו שלו ולקחה אמר רב מעות יש לו שבח אין לו ושמואל אמר אפי' מעות אין לו במאי קמפלגי רב סבר אדם יודע שקרק' אין לו וגמר ונתן לשם פקדון ונימ' לשם פקדון סבר לא מקבל ושמואל סבר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשם לשם מתנה ונימא לשם מתנה כסיפה לי' מלתא ומקש' הש"ס הא אפלגא בה זימנא חדא דאתמר המקדש את אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר מעות מתנה כו' וקאמר הש"ס וצריכא דאי אתמר בהא קאמר רב דלא עבדי אינשי דיהבה מתנה לנכראה אבל לגבי אחותו אימא מודה לשמואל ואי אתמר בהך

בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודה לרב וצריכה ומקשה הש"ס בין לרב ובין לשמואל האי לארעא במאי קנחית כו' ופרש"י כלומר היכן מצינו לומר טעמא דרב ושמואל דנתן לשם פקדון או מתנה אי דעתם לכך היכא נחית להאי ארעא לאכול פירותיו ע"כ סבור הי' שהמקח קיים ולא הי' בקי בדין עכ"ל רש"י בתוס' ביאור ע"ש ומתרץ הש"ס סבר אנא אחות ואכול בגווי כי היכא דעביד איהו כי אתא מרא דארעא זוזי נהוי לרב דאמ' פקדון פקדון לשמואל דאמר מתנה מתנ' אמר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח (היינו בלא הכיר) אע"פ שלא פירש לו את השבח היכר בה שאינו שלו ולקחה מעות יש לו ושבח אין לו אחריות טעות סופר הוא בין בשטר הלואה ובין בשטר מקח וממכר עכ"ל הש"ס שם והנה מה דפסק רבא הלכתא בלא הכיר בה יש לו מעות ויש לו שבח כרב ולא כשמואל ודאי אזלינן כפי כלל שבידינו דהלכתא כרב באיסורי נגד שמואל דס"ל דאין לו שבח משום חשש איסור רבית ולית הלכתא כוותיה בזה אלא הלכתא כרב באיסורי וכ"כ הרמב"ם פ"ט מהל' גזלה ובטח"מ סי' שע"ג וכן דעת כל הפוסקים אך מה דפסק כרב בהכיר בה דמעות חוזרין לכאורה נגד הכלל שבידינו דקיי"ל הלכתא כשמואל בדינא אך אין זו קושיא כלל בש"ס היכא דפסק להדיא כרב ולא כשמואל דהם אמרו והם אמרו וכן הסכמת כל הפוסקים בזה כמבואר ברמב"ם פ"ט מהלכות גזלה ובטור סי' שע"ג אך לפ"ז הי' נראה דגם במקדש אחותו יהא הלכתא כרב דמעות חוזרין דבת בוקתא היא ובאמת הרמב"ם פ"ו מהלכות זכי' ומתנה פסק במקדש אחותו דמעות מתנה וכ"כ המ"מ שם דהלכתא כשמואל בדינא וכ"פ באה"ע סי' נ' ובב"י ובש"ע שם איברא דלא נעלם מאתי שיש מקום לחלוק וכמ"ש הרא"ש להדיא בפ"ק דמציעא וז"ל ובהא דפסק מעות יש לו אין לדקדק דהלכתא כרב במקדש אחותו דלמא שאני בין אחותו לנוכראה עכ"ל לשון הרא"ש הנה מלבד שדבריו דחוקים דבש"ס משמע דלפי המסקנא דקאמר צריכא משמע דשקולים הם וגם הרא"ש עצמו מסופק וכ' בלשון דלמא אלא דבלא"ה הלח"מ שם פ"ו מהל' זכי' דוחה תי' זה בדחי' גמורה וכתב ז"ל ולא הוא דא"כ כל לגבי נכרי אע"ג דידע דאין קידושין תופסין לא הוי מעות מתנה אלא פקדון כגון קידש אשת איש דאדם יודע דאין קדושין תופסין בה מעות חוזרין ולא הוי מתנה והרמב"ם לא פסק כן אלא אם הי' קידושי טעות חוזרין וכתב המ"מ פי' שהוא טועה והוא דבר שאפשר וכדאי לטעות משמע דבר ראוי לטעות הוי המעות מתנה אפי' מקדש לנכריות עכ"ל לחם משנה וכן פסק בש"ע סי' נ' וכ"כ בעל העיטור דף ק"ח ע"ג וז"ל כיון דאמר התקדשי בזו ואין בו שוה פרוטה הו"ל כמקדש את אחותו שמעות מתנה עכ"ל העיטור ומ"ש הלח"מ שם ברמב"ם לתרץ קשיא זו וז"ל וצ"ל דאית לי' לרבינו דממה דפסק רב הלכתא מעות יש לו משום דהקשה בש"ס בין לרב דאמר פקדון ובין לשמואל דאמר מתנה האי לארעא במאי קא נחית ופירי היכי אכיל ופרש"י סבור הי' שמכר קיים ולא הוי בקי בדין ומהך טעמא אית לי' לרבא דמעות יש לו דכיון דנחית לארעא סבור הוא ודאי שהמכר קיים כיון דטעה ומש"ה מעות יש לו אבל בעלמא מעות מתנה אפילו גבי נכריות עכ"ל אבל גם לשון הלח"מ שם דבריו לא נהירין לי' חדא הא במסקנא לא קיימא האי סברא וכדמסיק שם סבור אנא איחות וכו' ועוד אי משום הכי פסק רבא דמעות יש לו לפי שסבור הוא ודאי שהמקח קיים א"כ אמאי שבח אין לו דהוי כרבית כמ"ש הרא"ש ואי נחית לממכר לפי דעתו הי' ראוי ליטול שבח כדעת רבא ורב גבי לא הכיר בו שאינו שלו

דיש לו שבח מה"ט כיון שסבור דזבינה מעליא הוא וזו י"ל עיקר הקושיא לרב ודו"ק ותו קשה דהב"י בטח"מ סי' קמ"ו דף קל"ב בדפוס ברלין כתב וז"ל בשם תשובת הרשב"א וז"ל ראובן ושמעון הי' להם בתים בשותפות מחצה על מחצה ושמעון מכר לראובן מחצית הבתים במנה לימים עוד מכר לו המחצית האחר במנה ועכשיו תובע ראובן לשמעון המנה שני' שיחזור לו לפי שהמחצית בלא"ה הוא שלו מקודם והאריך שם בתשובותיו ומסיק וז"ל ואם הי' יודע שהמחצית שלו ואפ"ה קנאו משמעון והדין עם שמעון כיון שראובן הי' יודע שהחצי' שלו ואין אדם קונה מה שהוא שלו המעות מתנה כמו שאמרו פ"ק דמציעא גבי הכיר בה שאינו שלו ובמקדש את אחותו דאפלגי בה רב ושמואל דהלכה כשמואל עכ"ל ולדבריו תמוה מאוד על גדול כמותו שיפסוק להדיא נגד מסקנת הש"ס להלכה וכן הסכמ' כל הפוסקים כמוסכם בשם להדיא וכבר הרגיש בקושיא זו בספר בני שמואל בביאוריו לטח"מ סי' קט"ו וגם בספר מ"צ ס' קצ"ו הרגיש בקושי' זו וכתב וז"ל ודוחק נראה לומר דהכא מיירי באחים וצ"ע היינו דנוטה לדעת הרא"ש שכתבתי לעיל ודבריו דחיתי אף גם סתימת לשון הרשב"א משמע דאף בנכרי' דינא הכי רק שכתב לשון כדרך הפוסקים בתשובותיהם על ראובן ושמעון ולא כראובן ושמעון יהי' אחים ממש גם בכ"ג בהגהות ב"י ס' קמ"ו הרגיש בקושי' זו ע"ש ועכשיו נתבר' מה שהרגש' בשאלתך במ"ש רמ"א בסי' שנ"ו סעי' א' בהג"ה וז"ל אא"כ ידע הלוקח שזה הדבר שקנה גנוב הוא שאז צריך להחזיר בלא דמים ואפ"ה הגב א"צ להחזיר מעותיו דודאי נתן לו לשם מתנההואיל וידע שאינו שלו וקנאה והוא מרדכי פרק הגוזל עכ"ל הג"ה וכתב עליו הסמ"ע ס"ק י"ד דודאי נתן לו לשם מתנה וכיוצא בזה איתא בש"ס והטור והמחבר הביאו לקמן ס' שע"ג בקנה שדה מגזלן עכ"ל סמ"ע ותמה תמה אקרא שהרי בטח"מ ובש"ע פסק להדיא כתב (צ"ל כרב) הכיר בה צריך לשלם הקרן כמסקנת הש"ס וכבר האריך בזה הש"ך סק"ז להשיג על רמ"א וסמ"ע כאלו דבריהם תהפוכות המה וכתב וז"ל תמהני מאוד על הסמ"ע דאדרבא נהפוך הוא להכי מסיק שם להלכה דלא כדברי רמ"א ע"ש דבריו באורך ולפענ"ד נראה ליישב הכל על נכון עפ"י סוגיות הש"ס דהא יש לדקדק קצת למה אמר רבא הלכתא יש לו קרן ויש לו שבח הל"ל הלכתא כרב בין הכיר בה בין לא הכיר בה ותו קשה דמדקדק רבא לומר כסדר הש"ס דמתחל' בדף י"ד ע"ב פלוגתא בלא הכיר ובדף ט"ו ע"ב נקט פלוגתא בהכיר בה והא דאחריות טעות סופר הוזכר בדף י"ד ע"א ונקט לבסוף ולא אמר אותם כסדר הש"ס וכן נ"ל דלהכי נקט כסדר הזה דודאי מתחלה פסק רבא כרב בלא הכיר בה לפי סדר כללותינו דהלכ' כרב באיסור' רבית שנוטל את השב' אך בהכי' בה מן הראוי היה לפסוק כשמואל כפי כללותינו דהלכתא כוותי' דשמואל נגד רב בדיני אפ"ה פסק גם בזה כרב לכן מסיים ואחריות טעות סופר הוא אף במו"מ וא"כ דלא כתב בה אחריות הוי אף כאלו כתב בה בפ"י אחריות מדלא כתב בלי אחריות וכבר כתבו תוס' דף י"ד ע"ב ד"ה ושמואל אמר דהא אמרינן אליבא דשמואל מעות מתנה היינו דוקא בלא אחריות דאי באחריות אמאי מעות מתנה וא"כ כיון דקי"ל אחריות טעות סופר הוא משום הכי פסק רבא מעות יש לו כרב אע"ג דבמקדש את אחותו הלכת' כשמואל דמעות מתנה מ"מ בקרקעות דכותבין שטר ואחריות ט"ס הוא והוי כאלו כתב בה אחריות (אם שלא שכתב בפירוש בלי אחריות) לכן לא אמרינן בו מעות מתנה משא"כ שמואל אזיל

לשטתו דס"ל לא אמרינן אחריות ט"ס הוא במו"מ להכי ס"ל מעות מתנה אבל באמת לית הלכת' כוותיה דשמואל בזה כיון שאין זה מפלוגתא דרב ושמואל ולפ"ז דבמטלטלין דלאו בני שטרא וכדאי' להדיא בש"ע סי' רכ"ה וע"ש בסמ"ע ס"ק ג' יע"ש לכן שפיר פסק רמ"א בסי' שנ"ו כהמרדכי במטלטלין כיון דלית ליה שטרא וליכא למימר גבייהו אחריות ט"ס הלכתא כשמואל דמעות מתנה וכן במקדש את אחותו דלא שייך בו אחריות הלכתא נמי כשמואל ואפשר דגם הסמ"ע כוונתו לזה ובזה מיושבים ג"כ דברי הרשב"א בתשובה שהביא הב"י בסי' קמ"ו כיון שהשאלה שם נשאלה שקנה דבר שהיה שלו מקדם א"כ אין הדבר צורך כלל לאחריותו שהיה שלו להכי אמרינן דמעות מתנה והשדה נשאר לו כמקדם וא"כ לק"מ ואין מקום לפ"ז אמאי לא קאמר הש"ס כך הצריכא דאי אתמר בהא בהכיר בה משום דאחריות ט"ס הוא וה"ל כאלו כתב בה אחריות משא"כ במקדש אחותו אי משום הא לא תברא דבלא"ה היה יכול הש"ס לומר עוד צריכות דאי אתמר בהכיר בה הוי אמינא דבה' קאמר שמואל מעות מתנה והא דלא קאמר משום דלא מקבל מיניה דכסיפ' לי מלתא משא"כ באחותו ליכא כסיפא אי יהיב לה מתנה וכן אפשר לו לומר צריכותא אחרת דאי אתמר בהא בהכיר בה הוי אמינא דוקא בהא סבר רב מדנחית לארעא ודאי טעה שודאי מכורה לו וכסברת הל"מ שכתבתי וכ"נ מפרשי הלכה תוס' בזה אלא שאין זו קושיא דצריכת' חזא מתרי ותלת נקט וכ"כ תוס' כמה פעמים גם אין להקשות דאי כמו שכתבתי דהוי כיש בו אחריות לפי שאחריות טעות סופר הוא למה פסק רבא דשבח אין לו בהכיר בה דהא ביש בו אחריות גם רב מודה דיש לו שבח כמ"ש תו' שם דף ט"ו ע"ב ד"ה מעו' יש לו גם מהא אין סתירה כלל דיש ליישב קושית התוס' דהתם מיירי ביש לו קרקע או קנו מידו וכמ"ש מהרש"א שם בחידושו וכן כתבנו בחידושינו לשם ועיין בשיטה מקובצת להר"ב בצ"א הנדפס מחדש וכלל בידנו דפסקי הרמב"ם וש"ע ושאר פוסקים הכל שווים במטלטלין הכיר בה שאינו שלו המעות מתנה כשמואל אע"ג דמוצא הדין ממרדכי משמע קרקע ומטלטלין ששוים הם מ"מ האמת ליעקב תתן כמ"ש ובקדושין היכי דידע שאין קדושין מעות מתנה וכן בנדון דהרשב"א גם במקרקעי היכא דכתב בלי אחריו' בפירוש ג"כ המעות מתנה ואפשר דבזה מיירי המרדכי פ' הגוזל אבל בשאר קרקע אע"ג דלא כתב בה אחריות הוי ככתוב בה אחריות ומעות חוזרין כפסק הש"ע סי' שמ"ג כל זה נ"ל ברור להלכה ולמעשה הק' כאש"ע יעקב: שאלה קפב בן אחד שהוציא שטר חוב על נכסי אביו מסך ד' מאות ר"ט לאחר מותו והאחין טוענין כיון שהשער ישן יותר מט"ו שנה ולא תבעו בחיי אביו שהי' עשיר ובנו הי' בתכלית העוני גם הראו כמה כתבים מבנו שבקש מאביו שיתן לו מתנה ואלו הי' חייב לו הי' תובע ממנו חובו מה דינו: תשובה הנה ע"פ הדין א"א לפסול שטר זה בשביל אומדנות האלה כמ"ש הטור בשם תשובת הרא"ש סי' ס"א ובש"ע שם סעיף ט' אכן לפי שראיתי בתשובת מהרשד"ם חלק חושן משפט סי' שס"ז שכל כה"ג יעשה הב"ד פשרה קרוב לדין ועיין בתשובתי שבות יעקב חלק ב' סי' תמ"ה איזה פשרה מקרי קרוב לדין דהיינו הנחת שלישי או תוס' שלישי ע"ש דברי באריכות ע"כ פסקתי תחלה הברירה ביד מוציא השטר שאם רוצה ליטול השלישי מחובו לפטור היתומים אז מחויבים ליתן לו השלישי ואם תוך מעת לעת לא ירצה ליקח ברירה זו אז הברירה ביד היתומים שאם הם רוצים ליתן לו שני שלישים אז צריך להחזיר להם השטר ואם גם הם אינם

רוצים בפשר זה אזי ישבע בעל השטר שבועה חמורה וחייבין היורשים לשלם לו גם אם יעשה הפשר אחד משני דרכים אלו יטילו עכ"פ הב"ד חרם סתם על מי שיוודע שטענתו שקר ילכד בחרם ב"ד ועיין בתשובת דברי ריבות סי' ק"ט שעשה ג"כ פשר דבר בין צדדים כאלו בשטר ישן בעל כרחו של התובע והנתבע ע"ש וסיים וז"ל וזה משפט של שלום ועל זה נאמר אמת ושלום שפטו בשעריכם ואיש על מקומו יבא בשלום עכ"ל לכן סיימתי בעזה"י בתשובה זו כי כל הדברים חותמין בשלום נ"ל הק' כאש"ע יעקב: סליק חלק שלישי חשן משפט תם ונשלם שבח לאל בורא עולם